חסידות · ספרי ראשית

כתר שם טוב

רבי ישראל בעל שם טוב

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כתר שם טוב

רבי ישראל בעל שם טוב

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כתר-שם-טוב/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

כרך א 8
פרק א 8
פרק ב 8
פרק ג 8
פרק ד 8
פרק ה 9
פרק ו 9
פרק ז 10
פרק ח 10
פרק ט 10
פרק י 11
פרק יא 11
פרק יב 11
פרק יג 11
פרק יד 11
פרק טו 12
פרק טז 12
פרק יז 12
פרק יח 13
פרק יט 13
פרק כ 14
פרק כא 14
פרק כב 14
פרק כג 14
פרק כד 14
פרק כה 15
פרק כו 15
פרק כז 15
פרק כח 15
פרק כט 16
פרק ל 17
פרק לא 17
פרק לב 17
פרק לג 17
פרק לד 17
פרק לה 18
פרק לו 18
פרק לז 18
פרק לח 19
פרק לט 19
פרק מ 19
פרק מא 20
פרק מב 20
פרק מג 20
פרק מד 21
פרק מה 21
פרק מו 21
פרק מז 22
פרק מח 22
פרק מט 23
פרק נ 23
פרק נא 24
פרק נב 24
פרק נג 24
פרק נד 25
פרק נה 25
פרק נו 29
פרק נז 29
פרק נח 29
פרק נט 29
פרק ס 30
פרק סא 30

פרק סב 30
פרק סג 30
פרק סד 31
פרק סה 31
פרק סו 31
פרק סז 32
פרק סח 32
פרק סט 32
פרק ע 33
פרק עא 33
פרק עב 33
פרק עג 33
פרק עד 33
פרק עה 33
פרק עו 34
פרק עז 34
פרק עח 35
פרק עט 35
פרק פ 35
פרק פא 36
פרק פב 36
פרק פג 36
פרק פד 36
פרק פה 37
פרק פו 37
פרק פז 37
פרק פח 37
פרק פט 38
פרק צ 38
פרק צא 38
פרק צב 38
פרק צג 38
פרק צד 39
פרק צה 39
פרק צו 39
פרק צז 39
פרק צח 39
פרק צט 40
פרק ק 40
פרק קב 41
פרק קג 41
פרק קד 41
פרק קה 41
פרק קו 42
פרק קז 42
פרק קח 42
פרק קט 42
פרק קי 42
פרק קיא 42
פרק קיב 43
פרק קיג 43
פרק קיד 44
פרק קטו 44
פרק קטז 44
פרק קיז 45
פרק קיח 45
פרק קיט 45
פרק קכ 46
פרק קכא 47
פרק קכב 47
פרק קכג 47
פרק קכד 48
פרק קכה 48
פרק קכו 48

פרק קכז 48
פרק קכח 49
פרק קכט 49
פרק קל 49
פרק קלא 50
פרק קלב 50
פרק קלג 50
פרק קלד 50
פרק קלה 51
פרק קלו 51
פרק קלז 51
פרק קלח 51
פרק קלט 51
פרק קמ 51
פרק קמא 52
פרק קמב 52
פרק קמג 52
פרק קמד 53
פרק קמה 53
פרק קמו 53
פרק קמז 53
פרק קמח 54
פרק קמט 55
פרק קנ 55
פרק קנא 55
פרק קנב 55
פרק קנג 56
פרק קנד 56
פרק קנה 57
פרק קנו 57
פרק קנז 57
פרק קנח 57
פרק קנט 58
פרק קס 59
פרק קסא 60
פרק קסב 60
פרק קסג 60
פרק קסד 60
פרק קסה 60
פרק קסו 60
פרק קסז 61
פרק קסח 61
פרק קסט 61
פרק קע 61
פרק קעא 61
פרק קעב 61
פרק קעג 62
פרק קעד 62
פרק קעה 62
פרק קעו 63
פרק קעז 64
פרק קעח 64
פרק קעט 64
פרק קפ 64
פרק קפא 65
פרק קפב 65
פרק קפג 65
פרק קפד 65
פרק קפה 66
פרק קפו 66
פרק קפז 66
פרק קפח 67
פרק קפט 67
פרק קצ 67

פרק קצא 67
פרק קצב 68
פרק קצג 68
פרק קצד 68
פרק קצה 69
פרק קצו 69
פרק קצז 69
פרק קצח 69
פרק קצט 69
פרק ר 69
פרק רא 70
פרק רב 70
פרק רג 70
פרק רד 71
פרק רה 71
פרק רו 72
פרק רז 72
פרק רח 72
פרק רט 73
פרק ריא 73
פרק ריב 73
פרק ריג 73
פרק ריד 73
פרק רטו 74
פרק רטז 74
פרק ריז 74
פרק ריח 75
פרק ריט 75
פרק רכ 75
כרך ב 76
פרק א 76
פרק ב 77
פרק ג 77
פרק ד 78
פרק ה 78
פרק ז 79
פרק ח 79
פרק ט 79
פרק י 80
פרק יא 80
פרק יב 80
פרק יג 81
פרק יד 82
פרק טו 82
פרק טז 83
פרק יז 83
פרק יח 84
פרק יט 86
פרק כ 86
פרק כא 87
פרק כב 89
פרק כג 90
פרק כד 90
פרק כה 90
פרק כו 92
פרק כז 96
פרק כח 97
פרק כט 104
פרק ל 108
פרק לא 109
פרק לב 109
פרק לג 110
פרק לד 112
פרק לה 112

פרק לו 112
פרק לז 113
פרק לח 113
פרק לט 114
פרק מ 115
פרק מא 116
פרק מב 116
פרק מג 117
פרק מד 118
פרק מה 119
פרק מו 120
פרק מז 120
פרק מח 121
פרק מט 122
פרק נ 122
פרק נא 124
פרק נב 124
פרק נג 126
פרק נד 135
פרק נה 135
פרק נו 136
פרק נז 137
פרק נח 138
פרק נט 139
פרק ס 139
פרק סא 140
פרק סב 140
פרק סג 141

כרך א

פרק א

מהבעש"ט ביאר הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו (ירושלמי חגיגה א, ז). פי' כי הידיעה שלא נדע. אמנם יש ב' סוגים שלא נדע. א' מיד שאינו נכנס לחקור ולידע מאחר דא"א לידע. ב' שחוקר ודורש עד שידע שא"א לידע. והפרש בין זה לזה מלה"ד שנים שרוצים לידע את המלך וא' נכנס בכל חדרי המלך ונהנה מאוצרי והיכלי המלך ואח"כ לא יוכל לידע המלך והשני אמר מאחר שא"א לידע המלך לא נכנס כלל לחדרי המלך ולא נדע מיד. ובזה יובן ודאי בשני סוגים הנ"ל. אותי עזבו מלידע שא"א מ"מ הלואי אותי עזבו מתוך החקירה והידיעה אחר שתורתי שמרו:

פרק ב

מבעש"ט כל אחד צריך להתנהג עפ"י מדריגתו משא"כ התופס מדריגה של חבירו זה וזה לא נתקיימה בידו. וז"ש (ברכות לה, ב) הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם. ר"ל שלא היו בבחינה זו רק שעשו כרשב"י שראו אותו בבחי' זו ולכך לא עלתה בידם:

פרק ג

מבעש"ט פי' הש"ס (ברכות יז, ב) יצא ב"ק ואמר כל עולם ניזון בשביל חנינא בני כו'. כי שביל הוא צנור שפתח צנור ושביל השפע. וז"ש בשביל חנינא בני.

והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי (דברים א, יז). פי' הבעש"ט בשם הרמב"ן שצוה לבנו אם יסתפק לך באיזה דבר איך לעשותו כשיש בו דרכים לצדד לכאן ולכאן או שיש לך ספק אם הוא מצוה אם לאו ואם יש לעשותו או למנוע ממנו והדבר שיש לאדם הנאה ממנו יכון למצוא ראיה להתיר האסור ע"כ. אז תראה קודם כל לסלק מעסק דבר זה הנאת עצמך או כבודך ואח"כ תראה לצדד לכאן ולכאן אז השי"ת יודיעך האמת ותלך לבטח. וז"ש **והדבר אשר יקשה מכם** שאינכם יודעים איך לעשותו או למנוע הספק נולד מכם שיש בו הנאתכם ע"כ תסלקו מדבר זה הנאתכם **ותקרבון אלי**. והכוונה שיהיה לשם שמים בלי שום פניה והנאה אז **ושמעתיו** אתן לו הבנה איך יתנהג וק"ל:

פרק ד

מבעש"ט פי' ע"פ נשיו הטו לבבו (מ"א יא, ד). שאין לך שום תיבה בתורה שאינו סובל ב' משמעות שהוא בחי' דכר ונוק' כו'. א"כ אין לך שום דבר נברא בעולם שלא יהיה כלול מהכל. והבחירה נתונה לו להטות לאיזה בחינה שירצה לכך נשיו הטו לבבו:

פרק ה

מבעש"ט ז"ל. יפקוד ה' איש אשר יוציאם ואשר יביאם. כי ראש הדור יוכל להעלות כל הדיבורים והסיפורים של אנשי דורו לקשר הגשמי ברוחני כמו הנהו תרי בדחי כו' (תענית כב, א).

מי שהוא חכם לב יקח מצות. פי' לקשר מעשה המצוה שעושה שנק' מצוה תתאה לייחדא אל מצוה עליונה שהיא המחשבה והכוונה של המצוה. וזהו שאומרים על מצוה א' אשר קדשנו במצותיו.

(ומהבעש"ט) ע"פ ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד וכו'. הענין כי אהרן ע"י שקר שאמר כמה חבירך מתחרט ושלחני אצלך כו' כמ"ש במדרש עי"ז עשה שלום כי רופא מומחה ע"י סמים הממיתים רשאי להשתמש בהם כדי להחיות הנפשות. וזהו בש"ס דחולין (חולין פט, א) האמנם אלם צדק תדברון (תהלים נח, ב) יכול יגיס דעתו שהוא בניחותא ע"ש:

הקב"ה נק' איש שהוא איש מלחמה וישראל נק' אשה. וז"ש האשה ניקנית (קידושין ב, א) לבעלה שיהיו נק' אשתו כביכול בג' דרכים. א' בכסף בחי' חסד ימי החסד שהקב"ה מסייעו בחסדו הגדול בתחלה ואז כוסף וחושק ומתלהב בתורתו ועבודתו י"ת וזה נק' גדלות ראשון ואח"כ נסתלק זה ונק' ימי הקטנות וגם שאינו כוסף וחושק מ"מ על צד ההכרח צריך לדבק עצמו בשטר שהם אותיות הכתובים בספר שנק' שטר בין באותיות התורה בלימודו ובין בתפלה כאשר קבלתי ממורי הבעש"ט זלה"ה זה שיש סגולה כו' עד שיחזור אח"כ להתענג בו ע"י שבאו המוחין בתורה ותפלה שנק' בביאה שהוא זווג ב' הנ"ל:

פרק ו

בס' עץ החיים כשעלה ברצונו הפשוט לברוא העולם כו' וראי' מוכרחת לזה מאדם המחדש בתורה שחידש יש מאין ובתחלה לא חידש ועכשיו השכל מוליד ונתחדש דבר יש מאין. ומהבעש"ט ז"ל שיש בשכל אדם עשר ספירות כי אבא ואמא הם המולידים דבר שנתחדש בתורה נק' אבא ובתחלה נק' חסד כשנתחדש הדבר שמתפשט לאין תכלית שהוא בחי' חסד כנודע ואח"כ צריך בחי' גבורה סוד הצמצום שיוכל לתפוס לאמרו בפני אחרים והכל ע"י קו האמצעי כו' ואח"כ צריך האמונה כמ"ש בש"ס דמכות (מכות כד, א) בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב, ד) ובחי' האמונה הם תרי סמכי קשוט נצח והוד ואח"כ התענוג שיש לו במה שחידש נק' יסוד שהוא אבר התענוג ונתגלה ע"י הדיבור שהוא מלכות. ובאמת כי קודם היה הקב"ה בורא עולמות עליונות ע"י עסק בתורה ברזין סתימין ואח"כ בעסקו בתורה בנגלה נבראו עולמות אלו הנגלין:

פרק ז

כי ביה ה' צור עולמים (ישעי' כו, ד). עה"ז נברא בה"א שנ' אלה תולדות השמים והארץ בהבראם (בראשית ב, ד) ועה"ב נברא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטין (מנחות כט, ב). והענין שמעתי ממורי הבעש"ט שהראו לו כשהוליכהו תחת עץ הדעת טוב ורע היו עמו אנשים הרבה מישראל ואח"כ שהעבירו אותו תחת עץ החיים היו מועטין ואח"כ שהכניסו אותו בג"ע הפנימי נתמעט עוד עד שנשארו מעט מזער:

ורוח אלהים מרחפת (בראשית א, ב) היינו רוחו של אדם שירחף. על פני המים. היא התורה. אז ויאמר ה' יהי אור. ר"ל שיאיר ה' עיניו ע"י אור התורה.

ויהי כחצות הלילה (שמות יא, ד). שהספק הוא כחצות לכאן ולכאן. אז אני ה' יוצא בתוך מצרים. במיצר שלו להאיר עיניו:

פרק ח

מהבעש"ט. ג' חינות הן חן מקום על יושבי' וכו' (סוטה מז, א). ביאר ש"ס דחולין (חולין צא, ב) קיפל כל א"י תחתיו. הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה (בראשית כח, יג) פי' שלא יצטרך לנסוע ממקום למקום לברר ניצוצין שלו כי יבררם במקומו. ונח מצא חן כו':

פרק ט

מבעש"ט ז"ל. כי מבשרי אחזה (איוב יט, כו). כמו בזווג גשמי אינו מוליד כ"א המשמש באבר חי וחישוק ושמחה כך בזווג הרוחני הוא הדבור בתורה ובתפלה כשהוא באבר חי בשמחה ותענוג אז הוא מוליד כו':

משנה (קידושין לט, ב) כל העושה מצוה א' מטיבין לו. דעיקר הכוונה שצריך המכוין להמשיך הרוחניות ממדריגות עליונות אל האותיות כדי שיוכלו האותיות לעלות עד המדריגה עליונה לעשות שאלתו. עוד ראוי לכוין בדבריו ובשמות וכנויין לעצם הספירות ואל הרוחניות הפנימי הנעשה לבוש אל עצמות המתפשט מאור א"ס המיוחד בתכלית היחוד א"כ צריך האדם להתבונן בעוסקו בתורה ותפלה שאותיות התורה ותפלה הם כלים כמו הגוף וצריך להמשך בתוכה הרוחניות ובתוכו אור א"ס שהוא אחדות האמיתי כמו הנשמה לגוף ופשיטא במעשה המצות שהוא גשמי וכלי שצריך להמשיך בו הרוחניות ואחדות א"ס. וז"ש כל העושה מצוה אחת דייקא מטיבין לו משא"כ ל"ט מלאכות שהם כנגד הקליפות לברר משם ניצוץ הקדושה והקליפות הם חסר אחת כי מעולם הפירוד המה והבן. אמנם יש עוד כלל א' גדול שצריך לדבק עצמו דהיינו בפנימי' התורה והמצוה לקשר מחשבתו ונשמתו אל שורש התורה והמצוה אשר הוא עושה

דאל"כ עושה ח"ו קצוץ ופירוד בנטיעות וכאשר קבלתי ממורי הריב"ש. וכן בחס"ל כי הנשמה היא מעצם הבינה והתורה הוא מה שישפע מהבינה ולמטה בת"ת כו' וכאשר מקשר ומייחד נשמתו במקורה במקום התורה ישיג משם דברים סתומים ונעלמים:

פרק י

מהבעש"ט שצריך להתפלל על שונאיו שהם רוחו של צדיק בגלגול כו' וע"י התפלה נמתק בשרשו ומוציא מהם רוחו והנשאר בהם כלה מאיליו:

פרק יא

מ"ש לשם יחוד קב"ה ושכינתיה. הכוונה להביא הת"ת למלכות שיתפאר הקב"ה עם המלכות דהיינו המדריגה תחתונה עולם הדיבור שזאת המדריגה מחיה את כל העולמות כמ"ש שבדבר ה' שמים נעשו ונאמר ואתה מחיה את כולם והדיבור של הקב"ה הוא תמיד מחיה את כל העולמות וכשאדם עושה מצוה הקב"ה מתפאר במלכות דהיינו בדיבור שלו שהוא בתוך העולמות ואז מביא האדם המלכות אל הקב"ה דהיינו שהקב"ה מתפאר עם עולם הדיבור. וזהו יחוד הקב"ה ושכינתיה שיתפאר הקב"ה במלכות שהיא בתוך העולמות ויתגלה מלכותו דהיינו שיכירו הכל שהוא מלך בעולמות וזהו תענוג גדול להקב"ה. ומדת המלכות היא מצדינו ובידינו דהיינו שאנו מכירים גדולתו ומלכותו ואז הוא נשלם במדת מלכותו כי אין מלך בלא עם שמחמת העם נתגלה המלכות ויש להקב"ה תענוג גדול מזה:

פרק יב

מהבעש"ט. ופרעה הקריב (שמות יד, י) כי בצר הרחבת לי (תהלים ד, ב). פי' ע"י שיש מצירין מתקר' יותר להש"י וזהו הרחבת לי שיודע שזה חסר בשכינה ומתפלל בעד השכינה אליו ית' ונעשה יחוד קבה"ו כי צדיקייא אינון שלוחי דמטרוניתא:

פרק יג

שנים שנים איש ואשתו באו אל התיבה (בראשית ז, ט). פי' יש ב' פרושים בכל תיבה. א' בחי' זכר רחמי' ב' בחינת דין. וצדיקים מהפכים מדה"ד למדה"ר:

פרק יד

מהבעש"ט. דרש באכסניא של תורה כו' (ברכות סג, ב). דאי' במס' אבות (אבות ו, ג) הלומד מחבירו פרק א' או הלכה אחת או אות אחת כו' שמצינו בדוד המלך ע"ה שלא למד מאחיתופל אלא ב' דברים בלבד כו' ק"ו הלומד מחבירו פרק א' עאכ"ו שצריך לנהוג בו כבוד. וקשה מאי קאמר ב' דברים בלבד. ע"ק הל"ל דיו לבא מן הדין להיות כנדון. ופי' דכשאדם לומד מרב הגון התורה היא פרה ורבה אצלו כנודע וכשלומד מרשע אזי

אינו פרה ורבה אלא נשאר כפשוטו כמו שלמד ממנו. ולז"א מה דוד שלמד מאחיתופל ב' דברים בלבד דהי' רשע ולא היה פרה ורבה רק נשאר ב' דברים לבד כמו שלמד ממנו ואפ"ה קראו רבו הלומד מחבירו דהיינו שניהם צדיקים דאז התורה פרה ורבה עאכ"ו שצריך לנהוג בו כבוד. ובזה מתורץ שפתחו באכסניא של תורה שהיו כולם צדיקים.

עוד פי' בע"א כי עשרת הדברות כולל כל התורה כמו שביאר רב סעדיה גאון וכמו שנכלל כל התורה בי' דברות כך נכלל כל התורה בתיבה אחת כו'. וכ"ז אם נשמת הרב שלומד ממנו שרשו מן עולם האחדות משא"כ אם נשמתו מעולם הפירוד גם התלמיד הלומד ממנו מקבל ממנו ג"כ דברים נפרדים. וז"ש שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד כו':

פרק טו

מהבעש"ט בשם רב סעדי' גאון. כי עיקר בריאת אדם בעה"ז לשבר מדות רעות הטבעיות שלו ובזה מעלה מדריגה הנק' טבעך בעולם עליון שנק' עולם לשון העלם והסתר. וז"ש לך לך מארצך וממולדתך (בראשית יב, א) דהיינו הטבעי שנולדת עמו וראה לשבר אותה כנ"ל. ומבית אביך. כי אביך נק' חכמה אבא ובית אביך הוא בינה עולם המחשבה והכוונה שיראה לתקן המחשבות הרעות. וז"ש ומבית אביך שידע לברר מה שנפלו המחשבות מן בית אביך שיחזור להעלותן ועי"ז תזכה אל הארץ העליונה אשר אראך שאודיע טבעך בעולם:

פרק טז

מהבעש"ט כאשר יודע האדם נגעי לבבו שהוא חולי הנפש בסוד הקטנות אחר שיש לו דעת זה אז ממתיק ע"י הדעת זה וזהו רפואתו משא"כ כשהוא בסוד ההסתר כמ"ש ע"פ ואנכי הסתר אסתיר שאינו יודע שהוא חולה ברוחני אז אין לו רפואה למכתו האנושה:

פרק יז

מהבעש"ט. ז"ל מאחר שהשכינה כוללת כל העולמות ודצח"מ וכל הנבראים טובים ורעים והיחוד האמיתי היא השכינה ואיך כוללת ב' הפכים בנושא אחד טו"ר שהם ב' הפכים והיא היחוד. אבל באמת א"ש כי הרע הוא כסא להטוב כמו ופרעה הקריב כו' או ע"י שרואה מעשה הרשעים יש לו הנאה שהוא צדיק ויש לו הנאה ותענוג ע"י הרע וכמעט שעי"ז יש לרע ג"כ עליה רק כשעולה משם יתפרדו כל פועלי און וכן מחשבה רעה הוא כסא ע"ד הנ"ל וכו'. וכן אמר שניצוץ נשמה מן אצילות יורד בעשיה לפעמים ורוא איך מקילין בכבוד המלך מלכו של עולם ומצטער על כבוד המלך שהן מקילין בו ואח"כ יש לו תענוג שאינו מהם:

פרק יח

ובזה יובן **ויאמר ה' אל אברהם** ר"ל אל הנשמה שנק' אברהם כמ"ש בזוהר **לך לך מארצך** היינו מאצילות לבריאה **וממולדתך** היינו מבריאה ליצירה **ומבית אביך** מיצירה לעשיה שהיא **הארץ אשר אראך** והכוונה אשר אראך שתראה שם מעשי אנשי העולם העשיה איך מקילין בכבודו ית' ותוכיחם:

ויהי רעב בארץ ראה שהם חסירי מהימנותא כמ"ש בזוהר דהיינו שמקילין בכבודו ית' ולכך **וירד אברם מצרימה** שהיה מיצר על כבודו ית' שמקילין בו עולם העשיה אמנם עי"ז **ויעל אברם ממצרים** להתענג יותר בעבודת הש"י כי יש יתרון האור מן החשך על שאינו כאחד מהם ולכך **ולוט** הוא היצה"ר **עמו הנגבה** שע"י הרע מתענג יותר בעבודת הש"י ונעשה כסא ונכנע שמאל בימין. **ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב** פי' שהוציא ניצוצי קדושה כענין וילקט יוסף את כל הכסף:

פרק יט

נודע מ"ש בס' עץ החיים ענין מצות המילה וחשמל ונ"ל להלביש הדברים שזה שייך בין בתורה בין בתפלה בין בעסק המצות וז"ס חשמל. דקבלתי ממורי הבעש"ט סוד הכנעה והבדלה והמתקה שצריך בכל עסק תורה ותפלה. וז"ש ח"ש מ"ל שצריך לחשות עד שמל וכורת הקליפה אז ימלל וידבר למתק הדינין בשרשן שהוא סוד התפלה שביאר מורי בשם רבו ולכך נק' מחצדי חקלא ולכך צריך להפריד ממחשבתו מחשבות זרות ועי"ז גורם להבדיל ולפרוש מהשכינה הקליפות ולכך תיבת מל סובל ב' פרושים א' דיבור ב' כריתה והבדלה וזה נמשך מזה וז"ש ח"ש מ"ל שצריך להכרית הקליפות ואח"כ מל דיבור בעסק תורה ותפלה שהוא הבדלה והמתקה.

אם הרב דומה למלאך (מו"ק יז, א). הם אותיות כאל"ם להיות מל שהוא חש עד שכורת ומל הקליפה ליזהר מפני החיצונים. אז תורה יבקש מפיהו. כי אז נכנס בלב השומע ופרה ורבה:

ובזה יובן לך לך מארצך. שיתרחק מן ג' בחינות הנ"ל הכנעה הבדלה והמתקה שביאר מורי זלה"ה כי מצד ארציות ועכירות כחומר והקליפות נמשך גסות הרוח לכך הזהירו לך לך מארצך ויבוא להכנעה וממולדתך שהוא תרח עע"ז שורש הקליפות ויש כח האב בבן כמ"ש הראב"ד בס' יצירה כי כח הבנאי בבנין ולכך צריך הבדלה להפריש ולהבדיל הקליפה שמצד האב המולידו ומבית אביך שהי' בחרן כמ"ש וימת תרח בחרן ודרז"ל עד אברהם היה חרון אף של מקום שהוא דין וגבורה ואברם בחי' חסד ימתיק הדין בשורש

החסד שיש בגבורה והדין ההוא כמ"ש במ"א בשם מורי ז"ל איך למתוק הדין בשרשו ואחר המתקה אז תשיג בחינת הארץ אשר אראך והבן:

פרק כ

מהבעש"ט. אתה הוא ה' אלהינו. פי' כשסובר האדם שהוא נוכח ה' תואר אתה. אז הוא רחוק מהשם תואר הוא נסתר. משא"כ כשסובר שהוא נסתר ורחוק מהשם תואר הוא. אז הוא קרוב ונוכח ה' תואר ה' אלהינו:

פרק כא

מבעש"ט ביאור פ' הלוך ילך ובכה (תהלים קכו, ו). פי' שאם חושב להליכה ובוכה ומצטער על הליכתו מעבודת הש"י אז סופו נושא משך הזרע. משא"כ מי שחושב לעצמו לביאה וז"ש בא יבוא ומכח זה הוא ברנה ושמחה לבסוף נושא אלומותיו בלי זרע:

פרק כב

ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל (דברים י, יב). פי' שיהיה עניו ומדריגת מה ועי"ז יראה יהיה מלתא זוטרתי כמו למרע"ה וז"ש כי אם ליראה. ובזה יובן ופלגשו דהיינו ענוה פסולה ושמה ראומה (בראשית כב, כד) כלומר ראו מה וכוונתו ראו שיש בי בחינת מה שהוא מדת ענוה ותלד את טבח שעי"ז היצה"ר טובח אותו עד שביאר ראובן שמעון לוי יהודה כמו שיש שמות השבטים בקדושה כן יש בקליפה והוא ראובן ראו שאני בן שמעון שעושה הטוב כדי שיהיה שמעו בכל העולם לוי שיתחבר לאנשי מעשה כדי יהודא פי' כדי שיודו וישבחו אותו:

פרק כג

מהבעש"ט דמפסוק ואבוא היום אל העין (בראשית כד, מב) יצא שם של קפיצת הארץ. גם ביאר משנה (כתובות יג, א) ראוה מדברת עם אחד בשוק ע"פ אין דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד (חגיגה ט, ב) פי' עם האחד ובזה יובן ראוה מדברת עם א' בשוק פי' כי גם בשוק שעוסק בעסק עה"ז מ"מ דבורו עם אחד ע"י יחודים:

פרק כד

מהבעש"ט. ביאור ש"ס (ברכות ס, ב) לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מה דעבדין מן שמיא לטב עבדין וכההוא מעשה דר' עקיבא. ובש"ס דתענית (תענית כא, א) דנחום אמר גם זו לטובה. ויש להבין שינוי לשון בין זה לזה. וכ' ביאור למתק הדינין בשרשן ע"י שימצא בשורש הדין איזה חסד אז נמתק הדין בשרש חסד זה ונעשה הכל חסד. ולכך נחום איש גם זו מצא החסד בשורש הדין ונעשה מיד חסד משא"כ בסתם בני אדם

שאינו יודע שורש החסד מ"מ יהי' רגיל לומר כל דעבדין מן שמיא לטב עבדין מן הסתם גם שאינו יודע:

בש"ס דמנחות (מנחות צט, א) אמר ריש לקיש פעמים שבטולה של תורה זהו יסודה דכתיב (שמות לד, א) אשר שברת מלמד דא"ל הקב"ה יישר כחך ששברת. והוא תמוה איך אפשר שבטולה של תורה זהו יסודה. ופי' הבעש"ט כי והחיות רצוא ושוב (יחזקאל א, יד) לפי שכל דבר מתלהב לשוב לשרשו ולכך ע"י אכילה ושתי' ועסק משא ומתן מתבטל האדם מלימוד תורה ובעבודת ה' אז נחה הנשמה מהתלהבותה ומתחזקת לשוב לדביקות יותר עליון. ובזה ארז"ל פעמים שבטולה של תורה זה יסודו בסוד והחיות רצוא ושוב והבן:

פרק כה

במדרש (ב"ר עח) משל פעם א' כעס מלך שבחיות על החיות ויעצו מי ילך לפייס המלך אמר השועל אני אלך שיש לי ג' מאות משלים כו' ובסוף אמר השועל ששכח הכל וכ"א יפייס המלך כפי כוחו. וכוונתו היה שיכנעו למלך ועכ"א תחלה שיודע כדי שילכו והוא הנכון שאמר הבעש"ט משל על בעלי תפלות בימים נוראים שלא יתמכו עליהם בני עולם רק ישתדל כל אחד להתפלל עבור עצמו אמר משל זה פעם כו':

פרק כו

מהבעש"ט. לעולם יכנס אדם לבה"כ שיעור ב' פתחים (ברכות ח, א). פי' בזוהר שהם מדות יראה ואהבה. ובשם הרמב"ן שא"א שיהיה אלו ב' מדות יחד כ"א בעבודת הבורא ית':

פרק כז

מהבעש"ט. ענין מלתא דבדיחותא קודם הלימוד (שבת ל, ב). כי החיות רצוא ושוב והאדם בסוד קטנות וגדלות וע"י השמחה ומלתא דבדיחותא יוצא מקטנות לגדלות ללמוד ולדבקה בו ית'. וז"ש (תענית כב, א) בהני תרי בדחי שהיו מפקחין צער האדם ע"י מלתא דבדיחותא ואז יוכלו לקרבו ולהעלותו. וז"ש ויקח את שני נעריו עמו ואת יצחק בנו (בראשית כב, ג) כי ע"י הצחוק לש"ש יכול להעלות השנים של נערות ג"כ עמו:

פרק כח

מהבעש"ט. כי יראה חצונית הבא לאדם הוא יד ימינו ית' פשוטה שיתעורר האדם מזה ליראה פנימית וכאשר ידע האדם שזה חסדו ית' לעוררו כו' נעשה מיראה אהבה שמקבלו באהבה ונפטר מיראה חיצונית כו' כי בחינת היראה הוא מתפשט בכל הנבראים ובכל העולמות ושורש כולם הוא יראה פנימית יראת הבורא ית'. אמנם גם יראה חצונית הבא

על האדם הוא כדי לעורר אותו אל היראה הפנימית והוא חסד ה' יד ימינו פשוטה ושואל ומבקש מהאדם שיתעורר מזה אל יראת ה' וז"ש מה ה' שואל מעמך כ"א ליראה את ה' שהוא יראה פנימית. והנה אם ידע אדם זה החסד ואהבת הבורא ית' עליו בחמלתו ששלח לו יראה חצונית כדי לעוררו אל יראה פנימית אז נעשה מיראה אהבה שמקבל היראה חצונה באהבה גמורה ואז נפטר מיראה חצוניות אך אם כוונתו בזה כדי לפטור מיראה חצונית לא מהני כלום. ובזה ביאר אין לגבי משה מלתא זוטרתי היא (ברכות לג, ב) כי מיראת ת"ח הוא בנקל לבוא ליראה את ה':

פרק כט

מהבעש"ט. ביאור ש"ס דברכות (ברכות לג, ב) א"ר זירא כל האומר שמע שמע משתקין אותו א"ל ר' פפא לאביי דלמא מעיקרא לא איכוין דעתי' כו' א"ל חברותא כלפי שמיא מי איכא אי לא כוין דעתי' מעיקרא מחינין לי' במרזפתא דנפחא עד דמכוין דעתיה. והקשה דאכתי הקושיא במקומה עומדת מ"מ דילמא מעיקרא לא איכוין והשתא בא לצאת י"ש ולכוין. ע"ק למה נקט ר' זירא דווקא האומר שמע שמע ב' פעמים ולא פסוק אחר בק"ש או כיוצא. וביאר מה הוא ענין קבלת עול מלכות שמים והענין כי האדם מחוייב להאמין כי מלא כל הארץ כבודו ית' לית אתר פנוי מיניה וכל המחשבות של אדם יש בו מציאותו ית' וכל מחשבה היא קומה שלימה וכאשר יעלה במחשבתו של אדם בעת עסקו בתפלה איזה מחשבה רעה וזרה היא באה אל האדם לתקנה ולהעלותה ואם אינו מאמין בזה אין זה קבלת עול מלכות שמים שלימה כי מקצר ח"ו במציאותו ית'. ובזה יובן האומר שמע שמע וקשה למה אמר ב' פעמים וצ"ל כי מעיקרא לא איכוין דעתי' דהיינו שהיה לו איזה מ"ז אמנם אם ידע ששם ג"כ הוא מציאות הש"י לא היה צריך לומר ב"פ שמע. וזהו צחות לשון הש"ס מחינין לי' במרזפתא דנפח' הכוונה כי המחשבה עצמה היא מכה את האדם כמו במרזפתא כדי לתקנו ולהעלותו ולמה הוא חוזר פעם ב' לומר שמע כאלו ח"ו בפעם א' לא היה שם מציאות הש"י ונמצא הוא מקצר במציאותו ית' ובקבלת עול מלכות שמים ולכ"א משתקין אותו.

אמנם לפעמים יש מחשבה שצריך לדחותה. ואם נפשך לומר במה אדע איזה מחשבה לדחותה ואיזה לקרבה ולהעלותה. יתבונן האדם אם בשעה שבא המ"ז מיד עלה במחשבתו במה לתקנה ולהעלותה אז יראה לקרבה להעלותה. ואם לא יעלה במחשבתו במה לתקנה מסתמא באה לבטל את האדם בתפלתו ולבלבל מחשבתו אז רשות לדחות המחשבה ההיא כי הבא להורגך השכם כו'. ואם אמר כמה תיבות בק"ש ובתפלה בלא

כוונה לא יאמרם פעם שנית רק יהרהר במחשבה ובכוונה התיבות שאמר בלא כוונה. כל זה שמעתי ממורי הבעש"ט זלה"ה:

פרק ל

מהבעש"ט. מי שהיה רגיל לדבר שקר אז תשובתו שלא לדבר שקר גם לעשות שלום כמו לוקחי ריבית גם מעכו"ם לא יקבל עכ"א בלועי קרח משה אמת ותורתו אמת ואנחנו בדאים (ב"ב עד, א):

פרק לא

מבעש"ט. פי' סור מרע עשה טוב (תהלים לד, טו). דירמיה הנביא נענש מה שהושלך לבור וכיוצא לפי שלא התפלל על ישראל כששמע הנבואה לרעה על ישראל משא"כ ישעיה שמו מורה על ישועה וכו'. והאדם יכול להפך חלום או נבואה מרעה לטובה כמו שרואה בחלום מת יכול להפוך לעשות תם מצרה צהר. וז"ש סור מרע ועשה טוב:

פרק לב

מבעש"ט. כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה (קהלת ט, י). פי' לקשר המעשה בכח המחשבה וז"ש לעשות בכחך שזהו מעלת חנוך מט"ט שהיה מייחד קבה"ו על כל תפירה. וזהו מעלת מרע"ה ואתה פה עמוד עמדי כו' (דברים ה, כח).
וישא יעקב רגליו (בראשית כט, א). כי ע"י האמונה מעלה רגלי המלכות אשר רגלי' ירדות מות (משלי ה, ה) ומקשרה על סמכי קשוט דז"א:

פרק לג

מהבעש"ט. ביאור ש"ס (סוכה כח, א) פ' תלמידים היה להלל כו' עד עוף הפורח נשרף בהבל פיו דיונתן בן עוזיאל. להבין זה גם ביאור הש"ס באלישע שלא נראה זבוב על שלחנו (ברכות י, ב). והענין לפי מחשבתו של אדם כך יש עולמות למעלה ממנו העומדים עליו. אם מחשבתו בקדושה ורוחני כך הם העולמות שלמעלה הימנו. ואם מחשבתו בטומאה כך הם העולמות. וכפי המחשבה והעולמות כך עוברים לפניו בגשמי עופות טהורים או טמאים וה"ה שאר מיני ב"ח טמאים או טהורים עוברים לפניו. ויש בזה ג' בחינות א' טהורים ב' טמאים ג' ממוצע כו' ולמעלה מזה יש עולם השכל שאין שום דבר משיגו כו' וז"ש כל הפורח נשרף כו' וזהו שלא נראה זבוב על שלחנו וידעה שהוא איש קדוש ומחשבתו קדוש וכו':

פרק לד

ענין הדביקות בו ית' הוא ע"י אותיות התורה והתפלה שידבק מחשבתו ופנימיותו לפנימיות רוחניות שבתוך האותיות בסוד ישקני מנשיקות פיהו דביקות רוחא ברוחא

כמ"ש אם תשכבון בין שפתיים וכשמאריך בתיבה הוא דביקות שאינו רוצה ליפרד מאותו תיבה:

פרק לה

מהבעש"ט. בכל אות נכללו כל האותיות כי שורש כל האותיות הוא אות א' והוא קרוב לאחדות הא"ס ואח"כ נתפשטו כי אות ב' הוא ב' אלפין כו' עד אות ת' הוא ד' מאות אלפין ואות ת' הוא אחרון ורחוק מן המאציל וע"י הצדיק מקרב כל האותיות לשרשן לאות א' ואז נמתק הדין בשרשו כו':

פרק לו

מהבעש"ט. ביאור ש"ס (זח"ב קעה, ב) לא גלו ישראל עד שכפרו בה' ובדוד. וביאור ש"ס (ברכות לד, ב) אין בין עה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד. דאמרו בש"ס (ערכין טז, ב) מי שעברו עליו מ' יום בלא יסורין קיבל עולמו ה"ד יסורין הושיט ידו לארנקו ליטול דינר זהב ונטל מטבע פחותה. והקשה הא אין יסורין בלא עון וכי ס"ד זה נחשב לכפרת עון. וביאר כי צדיק באמונתו יחיה כי המאמין בהשגחה פרטית של הש"י ויודע שכל מאורעותיו של האדם הם ממנו ית' הן דבר קטן או גדול הכל הוא בדין אדני דינא דמלכות שמיא והוא לסיבת חטאו ומיד נתחרט ומלא חרדה ופחד ה' מיד מוחלין לו מאחר שהוא מאמין וחוזר בו ומדבק מחשבתו בו ית'. לכך גם המושיט ידו ליקח דינר זהב ועלה בידו דינר כסף אחר שהוא לסיבת חטאו ומתחרט נחשב לכפרת עון. ובחי' זו נק' דוד כי א"ס שנק' אין בחי' ד' ומזה נמשך שהוא ו' אל ד' ב' שהוא תכלית השפלות הכל בהשגחה פרטית ממנו ית'. וכשאינו מאמין זה שהכל בהשגחה פרטיות ממנו ית' רק אומר כוחי ועוצם ידי עשה לי זה נק' כופר בש"י ובבחי' דוד הנ"ל כי כופר בדין מלכות אד' רק מלכות הוא מכוסה ומשועבד אל הקליפה המכסה ומסתיר עניני השגחתו ית' מבני אדם ולעתיד בימות המשיח אשר את רוח הטומאה יעביר מן הארץ אז יתגלה השגחתו ית' בפרטי פרטות כו'. ובזה יובן לא גלו ישראל עד שכפרו בהקב"ה ובמלכות בית דוד וזהו שבין עה"ז לימות המשיח שעבוד מלכיות בלבד והבן. שכל מה שאדם משיג בענין אלהות הוא בחי' מלכות אבל למעלה מזה א"א להשיג:

פרק לז

הקשו התוס' (שבת פ"ח ע"א ד"ה כפה) למה הוצרך הקב"ה לכפות ההר על ישראל הא אמרו מעצמן נעשה ונשמע. ופי' הבעש"ט לכך כפה הקב"ה על ישראל הר כגיגית ללמד שגם שאינו חושק בתורה ועבודת ה' מ"מ אינו בן חורין ליבטל רק יעשה על כרחו וידמה כמו שכופין אותו לעשות בע"כ:

פרק לח

מהבעש"ט. ביאור ש"ס (כתובות קי, סע"ב) כל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוה וכל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה. והקשו הדיוקים אהדדי וגם יציבא בארעא כו'. וביאר זה ע"פ מה שביאר על משנה (אבות ה, יט) מה בין תלמידי א"א לתלמידי בלעם הרשע כו' וה"נ כך מי שהוא מתלמידי א"א ומתמיד בתורה ובעבודת ה' כל היום ונק' דר בא"י ופעם א' נזדמן לו ביטול תורה או תפלה שאז דר בחו"ל דומה לו כמי שאין לו אלוה ובהיפך כו':

כל מה שתמצא ידך לעשות בכחך עשה (קהלת ט, י) פי' להעלות אנשי עשיה אל המחשבה שנק' יו"ד יד"ו:

פרק לט

מבעש"ט. אם כבר בא לידי נסיון דהיינו דעייל ונפיק שוב אינו בא לידי נסיון ויוכל להיות עומד על מצב ומדריגה אחת שלא לירד וז"ש לא אמות כי אחיה שלא יצטרך לירד כדי להעלות זולתו:

אע"פ שאלו אוסרין ואלו מתירין היינו בו"ק דז"א אבל למעלה בבינה שנק' אלהים חיים הכל אחדות אחד וז"ש אלו ואלו דברי אלהים חיים.

ויש להבין הא הש"י מלא כל ה"כ לית אתר פנוי מיניה ובמקום שאדם שם כבודו ית' מצוי וא"כ ל"ל שיקובל התפלה ע"י מלאכים שילכו מהיכל להיכל. וי"ל דהקב"ה עשה זה כדי שיראה לו לאדם שהוא רחוק וישתדל להתקרב מאד כמ"ש הבעש"ט ז"ל משל שאמר קודם תקיעת שופר שהיה מלך א' חכם גדול ועשה באחיזת ענים חומות ומגדלים ושערים וצוה שילכו אצלו דרך השערים והמגדלים וצוה לפזר בכל שער ושער אוצרות המלך ויש שהלך עד שער א' ולקח ממון וחזר ויש כו' עד שבנו ידידו התאמץ מאד שילך דווקא אל אביו המלך אז ראה שאין שום מחיצה מפסיק בינו לבין אביו כי הכל היה אחיזת עינים והנמשל מובן דהקב"ה מסתתר בכמה לבושין ומחיצות ובידוע שהש"י מלא כל ה"כ וכל תנועה ומחשבה הכל ממנו ית' וכן כל המלאכים וההיכלות הכל נברא ונעשה כביכול מעצמותו ית' כהדין קמצא דלבושיה מיניה וביה ואין שום מחיצה מבדיל בין האדם ובינו ית' בידיעה זאת ועי"ז יתפרדו כל פועל און:

פרק מ

בשם הרמב"ן ולא תגעל נפשי אתכם (ויקרא כו, יא) לקשר ראי' ושמיעה והילוך הגשם ברוחני כו'. מבואר בכוונת האריז"ל ענין ברורי ניצוצות הקדושות שנפלו בעת שהיה הקב"ה בונה עולמות ומחריבן וצריך האדם להעלות ולברור מדומם לצומח חי מדבר

לברר הניצוץ הקדוש שבתוך הקליפה וזהו תכלית עבודת איש ישראל בתורה ומצות וכוונת אכילה כמבואר כל אחד במקומו. ונודע כי ניצוץ שבתוך דומם וצומח כו' יש בו קומה שלימה מן רמ"ח איברים ושס"ה גידים וכשהוא בתוך הדומם והצומח הוא בבית האסורין שאינו יכול לפשוט ידיו ורגליו ולדבר כ"א ראשו על כרעיו וקרבו ומי שיכול בטוב מחשבתו להעלות הניצוץ הקדוש מצומח לחי מדבר הוא מוציאו לחירות ואין לך פדיון שבויים גדול מזה כמ"ש הבעש"ט ז"ל. ובפרט אם הוא בן המלך בבית האסורין ובא אדם א' בהשתדלות והוציאו מבית האסורין מעבדות לחירות ששכרו כפול ומכופל. אמנם כל זה הוא בדין ומשפט עליון אשר קץ שם לחשך עד מתי יהיה בבית האסורין ואימתי יזכה לצאת חפשי וע"י מי יהיה היציאה לחירות:

פרק מא

מהבעש"ט זלה"ה אם אדם רוצה לשבח ישבח את הקב"ה ואם רוצה לגנות יגנה א"ע שהמשבח מודה באחדות ומכובד משא"כ המבזה ומגנה שנפרד מהאחדות:

פרק מב

מהבעש"ט. העושה מצוה גדולה או למד תורה הרבה והתפלל בכוונה לא יכניס בלבו שום התפארות שהוא עשה זאת כ"א מלכות שנק' אני מן אדני היא עשתה זאת משא"כ אם התפאר לומר שהוא בעצמו עשה זה אז גורם ח"ו שמסתלק י' מן אני ונשאר אן. וז"ש מאין באת כשאתה חושב א"ע לאין באת בהתקרבות להש"י משא"כ במתפאר שהוא העושה זה נק' הולך ומרוחק מהש"י ואז מסתלק י' ונשאר אן וזהו ולאן אתה הולך והבן:

מבעש"ט. במקום שאדם חושב במחשבה שם הוא כולו:

מבעש"ט. אשיבה רגלי אל עדותיך (תהלים קיט, נט). פי' ההרגל. וה"נ כך אם תשיב משבת רגלך (ישעיה נח, יג) ההרגל של עה"ז אז והאכלתיך נחלת יעקב. וכן וישא יעקב את רגליו (בראשית כט, א) ג"כ ההרגל שיצא מגשמיות לרוחניות והבן:

פרק מג

מבעש"ט ז"ל. הנהו תרי בדחי (תענית כב, א) שהיו מייחדים כל עניני הגשמי לקשרו ברוחני זולת מי שהיה בעצבות לא היה אפשר לייחדו כ"א ע"י שהיו מבדחתו תחלה וכו':

דנשקי ארעא ורקיע (ב"ב עד, א) לקשר ולחבר מעשה הגשמי ברוחני דעי"ז נעשה יחוד קבה"ו.

שקל' לסילתאי ואתנחתי' בכוותא דרקי' (ב"ב עד, א) פי' שביקש שיפתחו לו כוי הרקיע לענין עה"ב בתורה ועבודה ותפלה כמ"ש הבעש"ט משל שביקש א' ממלך שידבר עמו

ג"פ ביום וז"ש תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו (תהלים קב, א) ואז ניתן לו גם העושר וכו':

פרק מד

ויחי יעקב בארץ מצרים (בראשית מז, כח). מהבעש"ט בצר הרחבת לי (תהלים ד, ב) כי צדיקייא אינון שלוחי דמטרוניתא להתפלל על החסרון של השכינה וזה נודע מחסרונך. וז"ש ויחי יעקב בארץ מצרים ר"ל ע"י הגלות והצרות והמיצרים שהיה ליעקב ידע להתפלל מזה על חסרון שנק' ג"כ יעקב ויחי יעקב שחיבר השכינה אל חי החיים ע"י המיצרים בצר הרחבת לי:

פרק מה

מהבעש"ט. משל למלך שהיה לו בן ורצה ללמדו כמה מיני חכמות שצריכין לו ושכר לו כמה חכמים שילמדו עמו והוא לא יצלח שיקבל שום חכמה עד שנתייאשו מללמדו ונשאר חכם א' עמו. ופעם א' ראה בן המלך איזה בתולה וחמד יפיה והיה החכם קובל למלך על בנו בענין זה והשיבו המלך א"כ מאחר שיש לו חמדה אפ"ה גם בגשמיות מזה יבוא לכל החכמות. וצוה להכניס הבתולה לחצר המלך וצוה עליה המלך שאם יתבענה לא תשמע לו עד שיקבל חכמה אחת וכן עשתה. ואח"ז אמרה שילמוד עוד חכמה עד שעי"ז קיבל כל החכמות. וכשנעשה חכם אז מאס בבתולה הנ"ל כי ישא בת מלך כמותו. והנמשל מובן. א"כ ע"י מדה רעה שיש בתלמידי א"א אוכלין בעה"ז כו' משא"כ כשיש מדה זו בתלמידי בלעם הרשע הרשיעו בזה יותר עד שעי"ז יורשין גהינם ויורדין לבאר שחת ושפיר אמר (אבות ה, יט) ומה בין תלמידי א"א כו':

בשם רב סעדיה גאון שראוי לאדם שילמוד מחשק דברים גשמיים איך לחשוק עבודת הש"י ואהבתו:

פרק מו

מבעש"ט המדבק א"ע בחלק א' מן האחדות דבוק בכולו וה"ה ההיפך.

בקשתי את שאהבה נפשי ולא מצאתיו (שה"ש ג, א). הנמשל הנ"ל שהמלך הגדול ממ"ה הקב"ה מסתתר בכמה לבושין ומחיצות והם מ"ז וביטול תורה ותפלה כמ"ש בזוהר כי הטוב הגנוז מסבב אותו החשך. משל למלך הנ"ל אמנם אנשי דעת היודעים דלית אחר פנוי מיניה א"כ אין זה הסתתרות אצלו כמ"ש אלופינו מסובלים (תהלים קמד, יד) כשיודע שאלופו של עולם הוא בכ"מ אז סובל הכל:

פרק מז

מהבעש"ט. מלכות נק' דיבור והמחשבה וכוונה נק' בינה. וכאשר מחבר בין בעסק התורה או התפלה ב' בחינות אלו דהיינו הדיבור עם הכוונה אז מחבר ומקשר מלכות עם הבינה בסוד מי זאת עולה מן המדבר. וכן כשהיה אחד לומד איזה משנה היה אומר לו מה שיהיה לעתיד בגשמי במעשה שהיה:

מה בין תלמידיו של א"א כו' (אבות ה, יט). והקושיא מפורסם וביאר מורי זלה"ה כי גם תלמידי א"א יש להם מדות של רוח גבוה וה"ה אפכא דהם יש להם מדות של נפש שפלה כו' רק שזה לוקה בגשמי וזה ברוחני. פי' תלמידי א"א ע"י רוח גבוה ויגבה לבו בדרכי ה' (דהי"ב יז, ו) לעשות מצות גדולות. ואלו ע"י נפש שפלה הם שפלים בעיני עצמם שלא לעשות מצוות.

סור מרע ועשה טוב (תהלים לד, טו). פי' שיעשה מרע טוב:

פרק מח

מהבעש"ט. וירא ה' כי סר לראות (שמות ג, ד). כי מרע"ה ירא שמא הוא קליפה עד שאמר משה משה אז אמר הנני. והענין כי משה שמו כולל כל העולמות ולכך שמו הוקשה לו. והענין כמו שהשכינה כוללת כל העולמות דומם צומח וטובים ורעים כן אות מ' מן משה הרומז למלכות כולל כל הענינים ג"כ. ואות ש' כולל כל הרוחות ואות ה' הנשמות לכך שמו הוקשה לו ודרז"ל מנורה שקלים החדש ר"ת משה כו'. אבל באמת שמו עצמו הוקשה לו שמו כולל כל מיני טו"ר וג"כ זה היה תמיה לו איך שהיחוד האמיתי היא השכינה ואיך כוללת ב' הפכים בנושא א' טו"ר שהם ב' הפכים והוא היחוד וכן ג"כ שמו משה ג"כ כולל הכל ואיך נעשה היחוד על ידו וז"ש בש"ס (בכורות ה, א) משה רבכם קוביוסטוס. אבל באמת א"ש כי הרע הוא כסא אל הטוב כמו ופרעה הקריב כו' או ע"י שרואה מעשה הרשעים יש לו הנאה שהוא צדיק ויש לו הנאה ותענוג ויעשה זה בכל העולמות התענוג ע"י הרע וכמעט שעי"ז יש לרע עליה ג"כ רק כשעולה משם יתפרדו כל פועלי און וכן מחשבה רעה הוא כסא ע"ד הנ"ל. וז"ש משה פעם א' לא אמר הנני שהיה תמיה לו איך נעשה יחוד כי כשנגלה בסנה מדריגה תחתונה נפתחו כל מקורות עליונות עד למטה ומ"ט לא יבער הסנה שיכלו ויתבערו הרע שהוא הסנה עד שא"ל פעם ב' משה שנעשה עי"ז יחוד וחיבור וקישור מדריגה תחתונה בעליונה כו' אז אמר הנני:

פרק מט

מהבעש"ט בענין עבודת הש"י אף שאינו עולה לו לפי דעתו יכוין כי בפ' א' אשר נשבעתי באפי כי גם כשיש ח"ו אף יכוין כי אלו שמנה מדריגות מבינה ואף שהיא פ"א בו ג"כ נתעלם אות א' אלופו של עולם ועי"ז נמתק האף:

בענין מחשבות יש כמה מיני מחשבות טובים ורעים ובתוך שקר יש אמת כי מספר שקר ת"ר ובו מובלע אמת שהוא תמ"א והבן:

פרק נ

מהבעש"ט ז"ל בענין משל שהיה למלך ג' אוהבים ודיברו עליהם שאינם אוהבים וצוה להם שיזונו ויפרנסו כ"א כלב מחצר המלך. א' היה חכם ועשה עטרה למלך מההוצאה שהיה ראוי שיוציא על פרנסת הכלב. ב' פירנס וזן בדוחק את הכלב שלא ימות. ג' השגיח לזונו בריוח וע"ז גירה המלך הכלב בו משא"כ לזה שעשה עטרה. ובענין כל הנוטל מ' לבד כי כל הדברים הניכרים נק' מלכות ושאינו מושג הוא למעלה מן מלכות וצריך להבין שיש למעלה ממנה וכו'.

מהבעש"ט איך יתפלל על שונאו והתועלת הוא זה כי שבע יפול צדיק וקם ר"ל בז' ספירת נתגלגל נר"ן שלו דהיינו נפש הם עבדים והבהמות שלו ורוח הוא אשתו והדיבור הוא ג"כ זווג שבפה נק' אשתו זכה עזר לא זכה כנגדו דהיינו שפגם בדבורו כגון לה"ר וכיוצא נעשו ממנו אנשים שונאיו המדברים עליו ופגם שבמוח במחשבה גורם שיש לו צער מבניו ובנפש ג"כ אם פגם במעשיו ובעובדא גורם לו צער מעבדיו ובהמתו ובכל הספירות יכול להעלות נר"נ. משא"כ בספי' ז' היא במל' ומשם יונקים הקליפ' נוגה קשה לו להעלות נר"נ ושם נמצא אויבים שבאו לו ע"י פגם הדיבור צריך לתקנם להעלותם ע"י דיבור התפלה ובאם לאו שדוחה אותם נעשו יותר שונאים ע"י עביות וחומריות לכך גם עונש לצדיק לא טוב כי הוא רוחו של צדיק עצמו. לכך צריך להתפלל על שונאיו לתקנם ולהעלותם וע"י התפלה נמתק בשרשו ומוציא מהם רוחו ומה שנשאר בהם הם כלים מאליהם ישמע חכם ויוסף לקח. וזהו ענין מעלת מרע"ה שהעלה ותיקן דבורו ותחלה היו צאן שהיה רועה אותן ואח"כ בגלגול נעשו תלמידיו שנתן להם התורה ולמד עמהן ע"כ:

וסוד עירוב אלפים אמה כו' כי אין להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה והענין כי בכ"ד שבעולם יש בו ג' שמות אד' הוי' ואהי"ה כמו בית נק' אדני ומה שמהוה ממנו כגון שיש לו הנאה מבית מקושט וכיוצא נק' הוי' ואור המקיף הבית להציל מן הקליפה נק' אהיה. מבעש"ט:

פרק נא

מהבעש"ט ביאור משנה דאבות (אבות ב, י) הוי זהיר בגחלתן כו' כגחלי אש. כי קודם הלימוד אמרו מלתא דבדיחותא (שבת ל, ב) והענין כי יש קטנות וגדלות בע' ש"ן וע"י מלתא דבדיחותא עולה מן הקטנות ומתדבק בגדלות והנה בזמן הגדלות שבעולם אז הוא דבוק בו ית' כפשוטו משא"כ בימי הקטנות שיש בעולם אז צריך האדם מלחמה גדלה שיוכל להתקרב אליו ית' וזהו עיקר השכר שיש לאדם שעושה על צד ההכרח גם שלא יוכל לעשות הטוב בפועל מ"מ בלבי צפנת אמרתיך (תהלים קיט, יא) ובחוץ יעשה ענינים גשמיים. וז"ש חז"ל (אבות ב, ב) תורה ומלאכה שיגיעת שניהם משכחת עון וכיוצא בזה. וכשבא איזה תלמיד להרב בימי הקטנות ולומד ממנו דברים גשמיים הנק' גחלת בלי אור פנימי. וז"ש והוי זהיר בגחלתן כו' עקרב ר"ל עקרב ז' מדריגות הנ"ל הנק' ע' הוא מקרב לשרשן וזה אינו יודע מזה כו':

פרק נב

מהבעש"ט פי' הש"ס (שבת עה, א) השוחט דעלמא חייב משום צובע וח"א משום נטילת נשמה כו'. כי היצה"ר נידון לע"ל וק' הא לכך נברא וצ"ל שעושה עצמו ליצ"ט כו'. ובזה יובן השוחט דעלמא חייב וק' הא לכך נברא ומשני משום צובע שהוא צבוע בדמות יצ"ט ועי"ז נוטל נשמה. ופריך כו' ומשני אף נטילת נשמה. וז"ש היצה"ר דברי פיו און (תהלים לו, ד) שהם עבירות שנק' און ומרמה פי' מרמה את האדם לומר שהוא מצוה ועי"ז חדל להשכיל להיטיב פי' אינו עושה תשובה כי מי עושה תשובה על עשיית מצות:
און יחשוב על משכבו (תהלים לו, ה). בחליו מפתהו היצה"ר שיתפלל שיעזור לו ה' עבור אותן מצות אבל באמת יתיצב על דרך לא טוב כו':

פרק נג

מבעש"ט. ענין התפלה בח"ל העיקר הוא האמונה שיאמין שהש"י מלא כל הארץ כבודו ועי"ז מעלה ומנשא השכינה כו' וגם יאמין מיד כשיצא מפיו נוסח התפלה מה ששואל מיד הוא נענה. וכ"ת הא לפעמים שלא מצא מבוקשו הענין הוא שהוא בהעלם ממנו למשל שנעשה בקשתו בכללות העולם הגם שבפרטות הוא מבקש להסיר הצער ובאמת הוא לטובתו או למרק עון או כיוצא כו' כי אם יש בכוונת שאלתו שמצפה שיהיה נענה או מכניס גופניות בתוך שאלתו שהיה ראוי שיהיה רק ברוחני לתועלת השכינה ולא לתועלת עה"ז לכך הוי מסך מבדיל כו'. וז"ש וישא יעקב רגליו שהוא רגלי השכינה ע"י האמנה ובטחון בלב כמ"ש (תהלים לא, כה) חזקו ויאמץ לבבכם וז"ש (ב"ר ע, ח) שנשאו לבו משהובטח והבן:

פרק נד

מבעש"ט. פי' פ' וישלח יעקב מלאכים (בראשית לב, ד). הקשה בימות המשיח שיבטלו הצרות וכל ענינים שצריך להתפלל עליהם א"כ התפלה שהוא אבר השכינה וכי ח"ו אפשר לבטלה. גם הקשה ע"פ (ירמיה נ, כ) ביום יבוקש עון ישראל ואיננו ואת חטאת יהודה. וק' למה יבוקש וכי צריך לעון בית ישראל. ופי' כי יש ד' סוגי התפלה א' שצר לו על כבודו ית' שנתחלל בין או"ה ומתפלל. ב' על עונות כי הצרה היא העון עצמו וגם עבירה חמורה ממיתה כי המיתה מכפרת וממרקת עון משא"כ העון גורם כמה מיתות וכריתות. ג' התפלה על הפרנסה. ד' על חיים. והנה איברי השכינה מעוטף בד' עניני צער הנ"ל כדי שידע ויתפלל ויפרד הגשמיים ויעלה ניצוצי השכינה הפנימי למעלה משא"כ בדליכא ד' סוגי הנ"ל אינו יודע על מה להתפלל וז"ש יבוקש עון בית ישראל כדי שיתפלל עליו ואיננו. וגם חטאת וחסרון שאר סוגים הנ"ל ולא תמצאנה על מה להתפלל כ"א שיהיה התפלה דרך יחודים כי כל מעשים גשמיים שנעשה בעולם הכל נרמז בתורה והוא ג"כ בעולם האצילות גם שכ' בזהר שהוא דרך משל היינו ג"כ עד"ז. והעיקר האמונה שיאמין כי דרך דבורו ותפלה הוא נעשה כך מיד בלי שום ספק. ובזה יובן וישלח יעקב השכינה כי י' הוא גולמי שנתלבש בז' ימי הבנין שהיא ע'. כ"א כלול מי' ובאמת ע"ס כ"א כלול מן י' הוא ק' והכל ע"י הבינה שהיא ב' מלאכים כמ"ש בכתבים מלאכים המוני מעלה כו' אל עשו אחיו הוא עולם העשיה כו':

פרק נה

מבעש"ט. פי' הענין בחטא א' שחטא אדם נזדמן לו חטא אחר כדי שישוב ממנו עי"ז יהיה כפרת חטא א' וכשרואה יצה"ר כך מתגבר עליו בחטא ב' ומ"מ הש"י מליץ בעדו על ג' פשעי ישראל כו' וכאשר חטא ג"פ אז נתלבש נר"נ בקליפות ועבירה גוררת עבירה ודרכי התשובה נמנע ממנו עד שירוחם משמים וז"ש הנביא נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה אליך כי אחר שנעשה הכל כדרך מישור בעיניו ע"י כי השמן לב העם הזה וצריך חפוש וחקור שידע שחטא אז ישוב עדיו ית' וק"ל.

מבעש"ט. יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דעת (תהלים יט, ג). כי תחלת דינו של אדם על ביטול תורה (קידושין מ, ב) שנא' פוטר מים ראשית מדון (משלי יז, יד) אפס שסובר שיוכל לפטור מהדין עבור טרדת פרנסה ביום. ובלילה שובת מטרדתו. אך דיום החורף מכריעו כו' וליל הקיץ סותרו וכו':

המכיר את מקומו והשמח בחלקו והעושה סייג לדבריו (אבות ו, ו). וק' איך שייך זה לקנין תורה להכיר מקומו. וגם במ"א ארז"ל איזהו עשיר השמח בחלקו. ע"ק סייג מהו.

וי"ל דאנו אומרים בקדושה דשבת וי"ט וז"ל כבודו מלא עולם משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו לעומתם משבחים ואומרים. וק' כיון דאמרנו כבודו מלא עולם איך שייך תו השאלה איה מקום כבודו. וגם ק' דשאלת איה בלא"ה אינו שייך אל הבורא ית"ש דבחובות הלבבות ונשאל קצת מהחכמים כו' אנה הוא א"ל בצפי' ע"ש. וי"ל דבס' הקנה וירא אלהים את האור כי טוב שאלו לר' מהו הפי' טוב א"ל אליהו ז"ל אמר בפיו בהטיבו את הנרות תרגומו באדלוקותי'. והנה כוונת הענין כמדליק מנר לנר. וק' הלא הקב"ה מוציא אורה מאין תמורה פי' דאדם כשרואה בלילה שיכבה הנר מדליק נר אחר ממנו והוא תמורה של נר א' וזהו הוצאת יש מיש. אבל הקב"ה מוצא אורה של אור הראשון יש מאין שזהו מאין תמורה. וא"כ איך אמר כי טוב כמדליק מנר לנר. וי"ל דבסוף הפ' דרז"ל וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל ראה הקב"ה שאין העולם כדי להשתמש באור הראשון וגנזו לצדיקים לע"ל. והקשה הרב הקדוש מו' דוב בער זלה"ה בשם רבו היכן גנזו דהרי חמה ולבנה כוכבים ומזלות ג"כ אינם ברקיע א' ואפ"ה נראים דרך זהר הרקיע ואע"פ דנר גשמי אפשר לגנוז האור ע"י שגונז הנר מפני שהוא אויר הנתפס בשלהבת ובנר אך כמו שאמר בתיקונם על הא"ס לית מחשבה תפיסא בי' כלל. ופי' בס' הקנה דא"ל מט"ט למרע"ה מפני שכ"ד שנתפס בהרהור המחשבה הוא נכלל בשש קצוות א"כ הוא מוגבל וכל מוגבל הוא מחובר ומחודש פי' כי כמו שהאדם הוא בעל מדה כן כל דבר הנתפס במחשבתו הוא מוגבל ובעל מדה ומוגבל בו"ק הוא מחובר כי ע"כ ארז"ל אין למעלה לא מעלה ולא מטה ימין ושמאל פנים ואחור לא ערף ולא עיפוי כי ע"כ בדבר מוגבל זה מעלה מפני שנוטה ליסוד אש וזה מטה מפני שנוטה ליסוד עפר ימין מיסוד המים שמאל מיסוד הרוח וא"כ כל מוגבל הוא מחובר שדברים אשר חובר מהם קודמים לו הקדמה טבעית ומחברו קודם לו הקדמה זמנית וטבעית. א"כ צ"ל דהא"ס לית מחשבה תפיסא בי' כלל דאלת"ה א"כ הוא מחובר ומחודש ואיננו קדמון כן אור הראשון כ' בס' יצירה וחצב עמודים גדולים מאויר שאינו נתפס א"כ איך אפשר לגנזו. ותירץ דאורה זו תורה מתחלה רצה ליתן אור נגלה של התורה וסודותיה לעולם ואח"כ גנזו הקב"ה והיכן גנזו בסיפורי מעשיות של התורה אבל לצדיקים כמ"ש אם תבקשנה בכסף וכמטמונים כו' אז עתיד לבוא אליהם האור וז"ש וגנזו לצדיקים לע"ל ר"ל שעתיד לבוא לצדיקים האור ע"י דרושיהם את הש"י ע"י התורה וז"ש לע"ל תורה חדשה מאתי תצא. וק' הא לא יחליף ולא ימיר דתו אלא שיפרש הסודות שבה ושדיבר הכל מאת הש"י מבטן עולמות העליונים:

והנה אליהו ז"ל אמר להרמ"ק ז"ל שלבטל מ"ז יאמר פ' אש תמיד תוקד כו' וק' איך שייך זה וי"ל דפי' ואתם הדביקים בה' כו' דסבת אמתת החיות הוא הדביקות וכשיש לו דביקות בהש"י שהוא חי החיים הוא חי' בעצם וכשיפסק מהדביקות הוא חי במקרה פי' דאמיתות הוא עצמי באש ובמים הוא מקרה שלא יתמיד כשיופסק ויפרד מהאש וכן הדביקות ארז"ל ע"פ ולדבקה בו הלא ה' אש אוכלה הוא אלא הדבק במדותיו פי' ע"י התורה ובשם הנ"ל דל"מ כשאדם עוסק בתפלה ותורה שהיא כולה שמותיו של הקב"ה ודאי צ"ל בדביקות עצום אלא אפי' כל היום יקיים שויתי ה' ויהיה לו קצת דביקות מלה"ד לנר או גחלים שאם יש בהם עדיין ניצוץ יוכל להבעיר משא"כ אם לא נשאר אפי' ניצוץ שצריך להביא אש מחדש וז"ש אש תמיד פי' יהיה לו קצת דביקות שנמשל לאש רשפי אש שלהבת יה על המזבח למי שזובח יצרו בקרבו לא תכבה כנ"ל:

וז"ש ואתם הדביקים כו' ל"מ לעה"ב ודאי ישיג חיים הנצחיים אלא אפי' חיים כולכם בעה"ז שנק' היום. וזה פי' שאלו לר' מהו וירא אלהים את האור כי טוב פי' דארז"ל. ויקרא אלהים לאור יום אלו מעשיהם של צדיקים ולחשך קרא לילה אלו מעשיהם של רשעים. והנה גם הפ' וירא אלהים את האור כי טוב צ"ל דקאי על התורה כנ"ל וגנזו דבריאת האור כבר נאמר. ויאמר אלהים יהי אור ויהיה אור והרי התורה היא מעשיהם של צדיקים וק' לי' ל"ל מעשיהם של צדיקים בהטיבו תרגומו באדלקותי' פי' שיהיה תמיד קצת בדביקות וז"ש והנה כוונת הענין כמדליק מנר לנר שאם יש עדיין קצת אור על נר א' יוכל להדליק משא"כ כשכבה. והנה בש"ע א"ח סי' א' כ' רמ"א שויתי ה' כו' דכמו שהקב"ה מקומו של עולם כן האדם שנא' עולם הקב"ה מקומו עומד עליו ורואה במעשיו. וז"ש הראיני נא את כבודך וא"ל קב"ה לא תוכל לראות כי לא יראני אפי' מה"ש שנ' בהם ודמות פניהם פני אדם וחי שחי לעולם מפני שכל נברא הוא מוגבל וכן ראייתו הוא מוגבלת. והנה מקום אתי ואיני אומר אני במקום שהקב"ה מקומו ש"ע פי' שהוא א"ס והאיך אפשר שמי שיש לו סוף יוכל לראות הא"ס. וכן אמר מרע"ה וידעת היום כו' בשמים ממעל כו' וק' דממעל ומתחת מיותר ע"ק מאי שייכות פה אין עוד וי"ל דצ"ל דהבורא הוא א"ס דא"ת דהוא מוגבל א"כ הוא מחובר כנ"ל וצ"ל דהוא אחד דא"ת דיש ב' צ"ל ביניהם הפרש וכל נפרש מוגבל כו'. וז"ש וידעת היום כי ה' מדה"ר הוא האלהים והכל אחדות א' דהרי הוא בשמים וממעל לשמים וכן על הארץ ומתחת לארץ פי' שהוא מקומו ש"ע דהוא א"ס א"כ צ"ל אין עוד דא"כ צ"ל הפרש וכל נפרש מוגבל. ובגמ' כשרצה שלמה להכניס הארון לבית ק"ק דבקו שערים כו' אמר שאו שערים ויבוא מלך הכבוד רהטו בתרי' למבלעי' אמר מי הוא זה מלך הכבוד ה' כו' וק' מה"ת הטעות

וי"ל דהרמ"א פי' דק' הלא מכה"כ אפי' בח"ל ובא"י מיוחד יותר לשריית שכינה כ"ש ירושלים ובהמ"ק ומאי נפ"מ ופי' כמו הנשמה דמליאה כל הגוף ואפ"ה תמצא חוש ראיה ודיבור כ"א בעיניפ ופה מפני כח הכנתם כן העולם ארז"ל דיש לו כל האיברים ראש עפרות רחבת ידים נמצא הבהמ"ק וק"ק הוא כמו ראי' כ"ש הארן דשם דיבור מבין ב' כרובים וזה נק' מלך הכבוד. וכן י"ל על שלמה דהיה מלך ונביא ומוכן יותר להשראת שכינה נק' מלך הכבוד אלא שהוא יהורא ע"כ רהטו בתריה למבלעי' עכ"א מי זה מלך הכבוד ה' השוכן על הארון וכרובים.

ובמשנה (אבות ד, י) רמ"א אם עמלת בתורה נותנים לך שכר הרבה ואם בטלת יש בטילים הרבה כנגדך פי' מד"ש דעכ"א הרבה דבס' חסידים דכשצדיק עוסק בשירות ובתורה בעה"ז שורש הנשמה שתחת כסה"כ וכל מלאכים שנבראו ע"י מצותיו משוררים למעלה בעולם עליון עכ"א אם עמלת בתורה נותנים לך שכר הרבה פי' גם שכר עסק שלהם ואם בטלת מן התורה הם בטלים:

וז"ש כבודו פי התפשטות כבוד השכינה מלא עולם משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו פי' עיקר השראת שכינה ומודים שהוא על ישראל ואומרים הסי' הוא לעומתם פי' בזמן שהם אומרים שירה משבחים ואומרים גם למעלה גם הוא עיקר השראת הכבוד:

וז"ש המכיר את מקומו כמו שהקב"ה מקומו של עולם כן הוא מקומו עומד ורואה במעשיו וא"ת הלא כמה ברואים שאינם משגיחים ע"ז עכ"א והשמח בחלקו הצדיק יש לו נשמה חלק אלוה ממעל א"כ והעושה סייג לדבריו שיהי' בד"ו:

אני ה' לא שניתי (מלאכי ג, ו) אבל לגבי חייביא דשתני קב"ה ואסתתר בכמה לבושין ובכמה כסויין כו' דאינון תהו ובהו נו'. וז"ש אסתירה פני מהם אבל אינון דתליין מיניה ומשכינתיה לא אשתני לעולם הרי שיש כמה לבושין וכסויין שהקב"ה מסתתר בהם אמנם כ' הבעש"ט שאם ידע האדם שהקב"ה מסתתר שם אין זה הסתרה כי יתפרדו כל פועלי און:

וז"ש ואני הסתר אסתיר פני (דברים לא, יח) פי' שיסתיר שלא ידעו שהקב"ה שם בהסתרה לו. וז"ש כי ר"ת אמר אויב ארדוף וגו' הם ה' אלפין ששם אלופו של עולם מסתתר בסוד שם סא"ל גי' יחוד הוי' אדני. ואחר שידע אדם כלל זה שהוא כלל גדול שאין שום מסך מבדיל בינו לבין אלהיו בשעת תורה ותפלה גם שיעלו לפניו כמה מ"ז שהם לבושין וכסויין שהקב"ה מסתתר שם מ"מ אחר שידע אדם שהקב"ה מסתתר שם אין זה הסתרה:

פרק נו

מבעש"ט ז"ל נודע כי אות א' הוא חכמה ומחשבה כמ"ש ואאלפך חכמה ובזה יובן בראשית ותרגומו בחכמתא שהיא אות א' בזה ברא אלהים את השמים. כי כל כ"ב אותיות הם לבושין זה לזה כי א' נתלבשה תוך אות ב' כי ב' ב' אלפין ג' ג' אלפין וראשית הבריאה היה ע"י אות א' שהוא חכמה וברא הכל ע"י חכמה כמ"ש בחכמה עשית כו'. הרי רוחנייתו ית' בתוך אות א' ונתעטף לו וברא אור מן אות א' והוא אור אצילות ואח"כ נתעטף עם א' בתוך אות ב' וברא עולם הבריאה כו':

פרק נז

מהבעש"ט מה שבא בכתבי האריז"ל למתק הדינין בשרשן פי' כי הגז"ד הוא אותיות ויכול השליח לעשות צירוף אחר כמ"ש לנח צהר תעשה לתיבה שיהפך מדה"ד למדה"ר מן צרה צהר וכי תבואו מלחמה על הצר והרעות' בחצוצרות שהוא תואר שמחה היפך תואר לשופר שהוא חרדה וע"י שקיבל בשמחה נהפך מצרה רצה. ולקשר דין המ' בבינה או למצוא בדין שורש חסד בתוך הדין אז נמתק הדין בשורש חסד זה ונעשה באמת חסד:

פרק נח

מהבעש"ט שיש באדם עשר ספירות כי הוא עולם קטן כמ"ש הראב"ד כי מה שיש בעולם הוא ג"כ בשנה ובנפש אדם וסי' והר סיני עש"ן. ומדריגה אחרונה שבאדם כגון צער ועוני יסורין הוא נק' מדת מלכות שהיא אחרונה כי רגלי' יורדת מות. ונצח והוד שבאדם הם עמודי קיימין שמאמין אמונת הבורא על אמתתו ומדת יסוד הוא כשיש לו תענוג בעבודת ה' יותר מכל התענוגים:

פרק נט

מהבעש"ט שאם נזדמן לאדם שראה דבר עבירה או שמע על אחד יבין שיש בו שמץ עבירה זו ושירגיש לתקן א"ע ואמר הפסוק תחבושת לזה שינצור לשונו סור מרע ועשה טוב ואז גם הרשע יחזור בתשובה אחר שיכלול אותו עמו ע"י אחדות שכולם אדם א' ואז תגרום שיהיה מכלל ועשה טוב שתעשה את הרע טוב ואז תבוא למדת בקש שלום ורדפהו כו':

יש בחי' שאחר עלותו למעלה חוזר ויורד כדי להעלות מדריגות התחתונות בסוד רחצתי רגלי וז"ס רצוא ושוב ונק' קטנות וגדלות ובכל ירידה צריך אזהרה איך לחזור ולעלות שלא ישאר ח"ו כמ"ש הבעש"ט שיש כמה שנשארו:

פרק ס

מבעש"ט. הפ' כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה (קהלת ט, י). כי ענין חנוך מט"ט שהיה מייחד קבה"ו על כל תפירה הוא דהמחשבה נק' א"ס הוי' והמעשה היה אדני וכאשר מחבר המעשה עם המחשבה בעת עשיית המעשה נק' יחוד קבה"ו. וז"ש כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה ר"ל כי המחשבה נק' חכמה כח מה ותעשה המעשה בכחך שהוא המחשבה לחבר שניהם כי אין בשאול [וגו']. ותיבת אין משמש למעלה ולמטה ר"ל אם אינך מאמין בזה ותשאל ותסתפק בזה אז אין בשאול דעת וחשבון כו':

פרק סא

ענין רצוא ושוב אפי' בגשמי הוי מתחמם נגד אורן של חכמים ר"ל שלא לחמם מרחוק ולא להתקרב מאד עד גחלת האש כי והזהר בגחלים שלא תכוה:

פרק סב

מהבעש"ט. כשיש רשעים בעיר או מדינה המתנהגין בשקר ויש ביניהם צדיק המתנהג באמת כאשר עוסק בתורה או בתפלה ומדבק א"ע אל האמת אז יתפרדו כל פועלי און ושקר:

וז"ש אם תשקור. וכל הבארות אשר חפרו בימי אברהם שהם צנור החסד ואהבה סתמום במות אברהם וישב יצחק ויחפור באר וצנור היראה כמדתו ע"כ ויריבו לאמר לנו המים פי' אנחנו רוצים לעבוד ה' ע"י מדת אהבה כי יש יראה חצוניות ג"כ. ע"כ ויחפור באר אחרת ירא' פנימית ונק' רחובות כי הרחיב ה' לנו ופנימיות היראה נק' רחובות והבן. וכאשר נודע לבעלי בינה לעשות יחוד גם בספורי דברים עם חבירו ולהסי' העצבות יפקח באיזה עסק והוא ג"כ יחוד כו' ע"ש על דרך הני תרי בדחי שהיו מייחדין ומעלין העולמות בכל עניני עה"ז:

אכן יש ה' במקום הזה. ר"ל במקום גדודי חיות יש שם שמו ית' וממילא גם בכל מ"ז ורעות שהם גדודי חי' וליסטים וקליפות יש שם ג"כ ניצוצי קדושה של השכינה שירדו שם ע"י השבירה:

וייראו ויאמר מה נורא. ר"ל שנפלה עליו יראה ורעדה שציער א"ע בצער השכינה וירידתה בין הקליפות כ"כ ועי"ז נעשה יחוד יראה ונורא ונתפרדו הקליפות:

פרק סג

מבעש"ט. ידביק מחשבתו באור א"ס שבתוך האותיות שהוא אור פני מלך חיים והוא כלל גדול בתורה ותפלה גם מסוגל לבטל הדינין:

פרק סד

מהבעש"ט. זלה"ה איתא בש"ס דתענית (תענית ח, א) א"ר אמי מ"ד אם ישוך הנחש בלא לחש וגו' אם השמים נעצרין מה תקנתי' ילך אצל חסיד שבדור ויתפלל ואם לחש ונענה והגיס דעתו מביא אף לעולם שנ' מקנה אף על עולה. והקשה אם הוא חטא והגיס דעתו העולם מה חטאו להביא אף על העולם. וביאר כי מהראוי שמי שאמר לשמן וידליק הוא יאמר לחומץ וידליק כר' חנינא בן דוסא ואם היו כל בני עולם נוהגין בחסידות לא היה פלא על א' שאמר לחומץ וידליק וכך היה כי כולם עושין כך. משא"כ מחמת שבני עולם הולכין בשרירות לבם הרע ואינו עולה להם זה כ"א ליחיד בדורו שאם נענה בתפלה הוא נפלא בעיניהם לכך זה המגיס דעתו א"כ הוא בסיבת דורו ובני העולם לכך מביא אף בעולם:

פרק סה

מהבעש"ט ענין ד' שנכנסו לפרדס (חגיגה יד, א) ופרש"י עלו לרקיע ע"י שם. ותוס' פי' ולא עלו ממש אלא נ"ל כאלו עלו. וי"ל פרד"ס ר"ת פשט רמז דרוש סוד שעיקר עסק תורה היא שידבק א"ע אל פנימיות רוחניות אור א"ס שבתוך אותיות התורה שהוא נקרא לימוד לשמה שבזה אר"מ כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ומגלין לו רזי תורה ר"ל שידע עתידות וכל מאורעותיו מתוך התורה וידע איך יתנהג בתורה ועבודת הש"י מלבד שרואה עולמות שלמעלה. וז"ש ויקח מאבני המקום ר"ל שיש אבני שיש טהור שהוא סוד א' שבו הש"י שנקרא מקום וישם מראשותיו לדבק מחשבתו לתוך פנימיות האותיות ולהעלותן גם מרא"ש תי"ו ר"ל להמשיך אור מראש אל תי"ו להעלותה אל א' שהוא ראש של ת' כנ"ל להתקרב מן ת' עד א' והוא מזכה להעלותן וזוכה מהן. ויחלום והנה סולם שעה"ז אינו אלא כמו סולם מוצב ארצה שעי"ז יעלה ראשו ומגיע השמימה. אדם השלם אם יזדמן לו איזה ביטול תורה ותפלה יש לו להבין שגם זה הוא ידו ית' שדוחה אותו כדי שיתקרב יותר בסוד שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני (שה"ש ב, ו):

פרק סו

מהבעש"ט פי' פסוק תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו (תהלים קב, א). ע"פ משל שהכריז המלך ביום שמחתו כל מי שיבקש דבר מן המלך ימלאו לו בקשתו. ויש מי שביקש שררה וכבוד ויש שביקש עושר ונתנו לכ"א את מבוקשו. והיה שם חכם א' שאמר ששאלתו ומבוקשו שידבר המלך בעצמו עמו ג"פ ביום והוטב מאד בעיני המלך מאחר שדבורו חביב עליו מן עושר וכבוד לכן ימולא בקשתו שיתנו לו רשות ליכנס

בהיכלו לדבר עמו ושם יפתחו לו האוצרות שיקח מן עושר וכבוד ג"כ. וז"ש תפלה לעני וגו' לפני ה' ישפוך שיחו שזה מבוקשו:

פרק סז

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני (בראשית מד, יח). דאי' בברכות (ברכות לב, א) לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל. ובמס' ע"ז (ע"ז ז, ב) איכא דס"ל איפכא. ופי' בעש"ט דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. דכ' הרמב"ן כי כח הפועל במפעל ובריאת העולם כהדין קמצא דלבושי' מני' ובי' ובכל מיני צער בגשמי וברוחני שם יש ניצוץ קדוש מאת ית' אלא שהוא בתוך כמה לבושין וזה ענין ז' הנערות הראויות לתת לה מבית המלך. וכאשר יתן לב להבין שגם כאן ית' אתו עמו אז הוסר ונתגלה הלבוש ונתבטל הצער כו'. וז"ש יסדר שבחו שזהו שבחו שמלא כל הארץ כבודו ובכל צרתם לו צר או צער ויתפלל כי ממילא יתבטל הצרה אחר שידע לסדר שבחו בענין זה. ומר ס"ל יתפלל תחלה והוא ע"י שמאמין שהשי"ת שם הוא ג"כ ואז יוכל לסדר שבחו:

פרק סח

מהבעש"ט צריך להעלות מ"ז דרך ג' קוין וצריך לתת לב על כל מ"ז מאיזה קו היא להעלותה בשרשה. וג' קוין אלו נקרא אבות כנודע והקליפה נקרא קללה שהיא המ"ז והיא גלות השכינה בתוך עמקי הקליפות. וז"ש קרבה אל נפשי גאלה ר"ל להעלות חלקי הנפש שהיא ניצוצי הקדושה מתוך הקליפה אל הקדושה נקרא גאולה כי צריך להתפלל על גלות נפשו רוחו ונשמתו שאצל יצה"ר:

פרק סט

וארא אל אברהם כו' באל שדי (שמות ו,ג). מבעש"ט דברים נוראים בענין מיתוק דינין ש"ך ופ"ר והמתקת הרהורים ע"י שם שדי וחלופו כה"ת שם הוי"ה בחלוף כ"ו. וכשיאור שמחה בעולם ידע שהוא מדת אברהם איש החסד כו' וז"ש באל שדי פי' אל שדי שאמר לעולמו די כי העולמות היו יורדין ומתפשטין עד עמקי הקליפות ופן ח"ו שלא יהיה אז מחמת עמקי הלקיפות הרע גובר עד שאמר די כו' א"כ יש למתק ולהעלות כל ענינים לשרשן ע"י שם זה.

וגם הקמותי את בריתי אתם (שמות ו,ד). פי' הבעש"ט בא חבקוק והעמידן על אחת (מכות כד, א) שנאמר וצדיק באמונתו יחי'. כי מתחלה היה תענית יום א' מספיק לכמה דברים נוראים:

וארא אל האבות באל שדי. שהוא סוד ו"ק. ואכתי שמי ה' לא נודעתי שיתן הדעת בכל דרכיך דעהו שהוא דבר נפלא. כי צריך ליתן הדעת בכ"ד גשמי להעלותו ולקשרו ולחבר

האהל להיות אחד. וכן בלומד דבר עמוק ואינו מבין הוא מדת מלכות וכשנתן דעת להבין וירד לעמקו אז קישר וחיבר מלכות בבינה:

פרק ע

אחור וקדם צרתני (תהלים קלט, ה). כשהוא בגשמיות בסוד אחור אח"כ כשחוזר ועולה למדריגה הנק' קדם מעלה גם אותן המדריגות הנק' אחור וקדם צרתני. וז"ש (קהלת ט, ט) ראה חיים עם האשה דאפי' עם האשה שהם ספורים ודבורים ועסקים גשמיים ראה חיים פי' להעלות הדבורים ושיהיו בקדושה:

פרק עא

מהבעש"ט. ואלה שמות בנ"י (שמות א, א). כמו שתפיסת הגוף הוא בגשמי שאוחז בגופו כך תפיסת הנשמה הוא ע"י קריאת שמו. גם בישן ניעור משנתו בקראו שמו:

פרק עב

יש ב' סוגי רשעי ישראל א' בהסתר וא' בפרהסיא. וההפרש ביניהם דפ' הבעש"ט ע"פ (תהלים לז, לה-לו) ראיתי רשע עריץ כו' ויעבור והנה איננו ואבקשהו ולא נמצא. והק' ולמה יבקשהו לרשע שכבר איננו. וביאר כי אחריו יקום רשע יותר גרוע ממנו לכך יבקשהו לראשון:

פרק עג

ופרעה הקריב (שמות יד, י). פי' הבעש"ט כשהרע הוא גורם טוב נעשה כסא אל הטוב והכל טוב גמור כמעט ביטול הקליפות מעין העתיד. הגם שיש בזה דברים עמוקים לענין מ"ז וכו' ודי בזה. ושארז"ל (ב"ר ס, ז) אליעזר עבד אברהם ע"י הטובה שעשה לא"א יצא מכלל ארור ונכנס לכלל ברוך והכוונה ע"ד הנ"ל:

פרק עד

טעם לענג החומר בשבת הוא מצוה שעי"ז יוכל הצורה לשמוח יותר בדביקות הש"י והוא עפ"י משל לבן מלך שבא לו כתב מאביו בהיותו בשביה כו':

פרק עה

והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה והשבת אל לבבך כו' (ל, א). וקשה בשלמא ע"י יסורין אדם עושה תשובה אבל למה הזכיר הברכה. ופי' הבעש"ט ע"פ אל נקמות ה' אל נקמות הופיע (תהלים צד, א) ע"פ משל לאיש כפר א' שמרד במלך שהכה ורגם איקונין של מלך או כיוצא בזה ומיד עשה המלך אותו המלך לראש והעלהו ממדריגה למדריגה עד שנעשה משנה למלך. וכל מה שהיטיב המלך עמו יותר והביאו ליותר מדריגה וראה יותר כבוד המלך ומשרתיו והנהגותיו היה יותר צער לזה שהיה

בן כפר בזכרו שמרד נגד המלך הגדול הרחמן הזה ומה שהיה ראוי לעונש הוא מטיב עמו יותר. והמלך עשה בכוונה מכוונת שאם היה ממיתו היה צער לפי שעה ותו לא משא"כ בדרך הנ"ל מצטער כל ימיו ומוסיף תמיד כשעולה ליותר גדולה מוסיף יותר צער על צערו איך מלאו לבו למרוד עיני כבודו. וז"ש אל נקמות ה' ר"ל שנקמות ה' הוא ע"י המדה"ר שלא כמלך ב"ו והוא כי אל נקמות הופיע ר"ל שהנקמה הוא במה שהופיע לו מגדולתו ובראותו גדולת המלך ובזכרו שמרד נגד מלך זה אין לך צער גדול מזה. וא"כ ה"נ ר"ל כי יבואו עליך הברכה והקללה והשבות אל לבבך ר"ל האדם שחטא ומרד עיני כבודו ית' המלך הגדול והנורא רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין והיה ראוי לעונשים קשים ומרים והש"י משפיע לו הברכה א"צ יותר קללה וצער מזה שיודע שמרד בו והש"י ברחמיו משפיע לו כל טוב בודאי ראוי שיתמרמר כל ימיו בבכי' וצער על מעשיו שמרד בו וע"ד הנ"ל. ואז בראות המלך צערו זה שהוא יותר אצלו מעונשים מתכפר לו:

פרק עו

מהבעש"ט. מי שרוצה ליפטר מהצער והמיצר והוא נוסע אחריו משל לאשה יולדת שהלכה למקום אחר לפטור מחבלי לידה והצער הולך אחריה. ועצה היעוצה שיתפלל להש"י ויפטר מהצער וז"ש מן המיצר קראתי יה ענני במרחב יה. וז"ש והנה מצרים נוסע אחריהם אז הבינו זה לכך ויצעקו בני ישראל אל ה' ובאמת נאמר אז כאשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם:

פרק עז

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא (יג, יז). מהבעש"ט ז"ל כי כשהזכרים קודם בשם הוי"ה ר"ל י"ו קודם ההה"ן אז הוא חסד גובר ואם לאו גובר השכחה הנקרא פרעה. כי האדם עולם קטן ויש בו פרעה ומצרים והורה הכתוב סדר התשובה שיהיה בהדרגה להסב דרך ולא בפעם א' שא"כ יתבטל מכל וכל. וז"ש עכשיו ויהי בשלח פרעה את העם שהם איברי האדם שהיו עד עכשיו מוכנעים תחת יד פרעה ועתה שילח את העם שהם איבריו לחירות. ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי יש בחי' הנקרא דרך שם ס"ג ושם אהי"ה קס"א גי' דרך אשר משם ניזונים אפי' הרשעים כי עד שם אינו מגיע פגם וחטא בני אדם התחתונים ועז"נ אם תרשע מה תפעל בו (איוב לה, ו) ולכך תשובה מהני כי שם לא הגיע פגם החטא אם חטא בזנות לא מתעורר שם רק בחי' אהבה רק למטה עשה רשימות רעות ע"י חטאו ובעושה תשובה עשה רשימות טובים וניתקן הכל כי העלה המדריגות עד הבינה שהיא אהי"ה וכו'. ואמר שיש בעמקות הזה דברים נפלאים והמשכיל יבין.

ומ"ש ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי מן הדרך הזה ארץ שם פלשתים שהם הקליפות ג"כ ניזונים ולא נחם דרך ההוא כי קרוב הוא ר"ל כי השכחה הנקרא פרעה קרוב הוא ופן יראה בחי' זו הנקרא דרך ע"ד הנ"ל ויש מקום בזה כו' ותיכף בהעלות על דעתו זה אז קרוב לחזור אל פרעה שהיא השכחה לכך ויסב ודפח"ח והש"י יכפר.

ואגב שזכינו לזה נזכיר מ"ש הבעש"ט ז"ל על עשר מכות לפרעה כי השכחה הנקרא פרעה מכת דם שהוא שם מ"ה חסר א' היא מכה לפרעה שהיא השכחה משא"כ לישראל היה מים שם מ"ה מים שאין להם סוף כו' וכן צפר דעה כי צפר לשון צפרא נהירא ודעה הוא היפך השכחה הנקרא פרעה וכך היה זה מכה לפרעה משא"כ לישראל היה צפר דעה והבן ודפח"ח.

(נודע שהאדם מורכב מחומר וצורה שהוא הנשמה והגוף. והנה הנשמה תתלהב תמיד לידבק בקונה רק סיבב החומר מפסיק הדביקות ומתאוה גם לחומריות משגל ואכילה ושתי' שהיא ג"כ צורך גבוה לברר ניצוצין וכיוצא בזה כ"א לזמנים ידועים יכול לגבור הצורה על החומר לידבק בו ית' בסוד והחיות רצוא ושוב ונקרא קטנות וגדלות כמ"ש הבעש"ט סוד הצמצום שהוא מיני' ובי' וסוד ג' רישין):

פרק עח

מהבעש"ט בשם הראשונים. ראוי לידע סוד אחדותו ית' כי בכ"מ שאני תופס ואוחז בקצה וחלק מן האחדות הרי אני תופס כולו. והנה מאחר שהתורה והמצות נאצלו מעצמותו ית' שהוא אחדות האמיתי א"כ כשמקיים מצוה אחת על מכונה ובאהבה שהיא הדביקות בו ותופס מצוה זו חלק האחדות א"כ כולו בידו כאלו קיים כל המצות שהם כללות אחדותו.

כשנופל עליו איזה שמחה ידבק בשמחתו ית' שהוא שורש הכל:

פרק עט

מהבעש"ט ז"ל. מ"ז שבאין לאדם באמצע תפלתו הם מסוד השבירה ורפ"ח ניצוצין שצריך האדם לברר בכל יום והם שיתקן אותם ולהעלותם ואין מ"ז של יום זה דומה למ"ז שלמחר והוא בחון למי שנותן לב לזה. ופי' הבעש"ט איך יתקן מ"ז אם הוא הרהורי נשים יכוין להעלותן בשרשן שהוא חסד בסוד ואיש כי יקח את אחותו חסד הוא ומחשבת ע"ז פגם בת"ת ישראל ודי בזה:

פרק פ

מהבעש"ט. כשרוצין ליפרע העונש ממי שהוא ראוי לעונש אזי נוטלין ממנו מדריגת הבטחון ע"כ ראוי להתפלל לפניו ית' שיתחזק בבטחון בו ית'. זכאה מאן דאחיד בידא

דחייבא אין הכוונה לומר להם דברי מוסר כדי שישובו דא"כ שמא לא ישמעו לו ולא עלתה בידו כלום. ועוד דזה כלל גדול בכל פעולתיך שתעשה לש"ש תראה שיהיה מיד בעשותך הדבר יהיה בו עבודת השם הן באכילתו שלא יאמר שיהיה כוונת אכילתו לש"ש שיהיה לו כח אח"כ לעבודת ה' הגם שזה ג"כ כוונה טובה מ"מ עיקר השלימות שיהיה בו עובדא לש"ש מיד והיינו להעלות ניצוצין קדישין וה"ה לכל מעשי אדם יהיה עד"ז. וא"כ באומר מוסר ותוכחה לבני עירו יראה לקשר א"ע תחלה בו ית' ואח"כ יראה לדבק ולקשר א"ע עמהם מצד האחדות והתכללות כי שורש אחד להם לראשי הדור עם בני דורו וכשעושה כך אז ה' אלהיו עמו ויעל עמהם לדבק אותם בו ית'. וז"ש דאוחז ידם להעלותם וא"כ עושה פעולה מיד באמירתו להם תוכחה ומוסר לעם ב"י כמ"ש הבעש"ט בענין התפלה להעלותם ג"כ עד"ז וז"ש ראיתי בני עליה והם מועטים:

פרק פא

ביאור משנה קדשי קדשים שחיטתן בצפון וקדשים קלים בכ"מ. שהיצה"ר בא אל הת"ח בדמות יצ"ט לעשות מצוה משא"כ להמוני עם:

פרק פב

מהבעש"ט. משל למלך א' שמושל בכיפה ושלח א' מעבדיו שינסה המדינות כאלו הוא עבד מורד באדונו. וקצת המדינות עשו מלחמה עמו ושלטו עליו וקצת מדינות השלימו. ובמדינה אחת היו חכמים והרגישו שזהו רצון המלך עושה. והנמשל מובן שיש בנ"א שעושין מלחמה עם היצה"ר שעושה עצמו כאילו הוא עבד מורד באדונו שמפתה ב"א שלא יעשו רצון הבורא ית' שהוא מלך העולם ועומדין כנגדו עד ששלטו ביצרם ע"י גודל המלחמה וסיגופים גדולים. ויש אלא שהרגישו שהוא עושה רצון הבורא ושם מלובש שמו הקדוש מן ע"ב שמות הקדומים שהוא סא"ל שהוא ממתיק לסמאל וזהו שכוונת שם הקדוש כוז"ו שבכ"מ יש כ"ו גי' שם הוי"ה בזו ובזו והבן:

פרק פג

מבעש"ט. אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן (שה"ש א, ח). ע"פ ביאור משנה איזהו חכם הלומד מכל אדם (אבות ד, א). ע"פ משל המסתכל במראה יודע חסרונו כו' כך ברואה חסרון זולתו יודע שיש בו שמץ מנהו וכו':

פרק פד

מבעש"ט ז"ל. משל למלך שהיה ממנה על אוצרו ד' שרים ונטלו האוצר וברחו. א' נתיישב בדעתו וחזר מעצמו. ב' נתיעץ עם חכם ודיבר על לבו מה ראה על ככה וחזר. הג' הגיע למקום שדנין ב"א על כיוצא בזה וחזר מחמת מורא. ד' לא שב כלל. והמלך

לזה שחזר מעצמו נתן לו יותר גדולה מאחר שנתיישב בטוב שכלו לחזור משא"כ להשני אמר אלו לא מצא חכם שיעצו לו לא היה חוזר והשלישי שחזר מחמת שראה שדנין לבני אדם מנהו המלך להיות ממונה שם לראות זה הצער. ואמר הבעש"ט זה על עצמו והבן:

פרק פה

מבעש"ט. שש שנים תזרע שדך כו' (ויקרא כה, ג). א' שאינו הולך בדרך טובה ואינו מרגיש בו זהו בנוקבא דתהומא רבא. ב' שיודע בעצמו שאינו נוהג בדרך טובה ומ"מ הולך בדרך ההוא ואינו מתפלל על עצמו. ג' שיודע שאינו הולך בדרך טובה ומתפלל להשם שיעזור לו זה עושה יחוד כו':

פרק פו

מהבעש"ט. ענין הנס הוא שנתחדש הדבר בפעם ראשון על הטבע נק' נס ואח"כ נעשה זה טבע ג"כ. וז"ש (תהלים פא, ד) תקעו בחודש שופר והקשה דהל"ל תקעו שופר בחדש ופי' כי יראה אדם תדיר שיהיה בחודש ר"ל לחדש מעש"ט שלא יהיה כמו חק קבוע. וז"ש כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב עמו על זה:

פרק פז

מבעש"ט. כי יש שצריך להתחזק תחלה קודם התפלה כדי שיהיה לו מוחין להתפלל בלי מחשבה זרה עכ"פ או בדביקות והוא ע"י מזמורים או תורה שיתעסק תחלה ומתוך כך הוא עומד להתפלל מתוך ד"ת שיש לו מוחין ויש שאם ירבה מזמורים או תורה קודם התפלה לא יהיה לו מוחין בתפלה וז"ש א' המרבה וא' הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים שיהיה לו מוחין בתפלה לכך הם שוין. ואז שאדם עצמו עושה תחבולות להתעורר בתפלה נקרא זכר מיין דוכרין משא"כ שיש לפעמים שמעוררים אותו מלמעלה בבכיה זהו נקרא אשה מיין נוקבין ואז ח"ו ותפלתו תהיה לחטאה שיש עליו דינים הרבה ומזלי' חזי והתקנה לזה שיתחרט האדם בזכרו שלא התעורר מעצמו רק שהוצרכו לעוררו תחלה מלמעלה ויבכה על הבכיה הראשונה שבאה מעצמו ואז נתהפך מיין נוקבין למיין דוכרין ונעשה זכר. ויותר מזה שיש להרחיב בזה להבינך לא ניתן לכתוב והשי"ת יכפר:

פרק פח

מהבעש"ט ז"ל. ענין החיות רצוא ושוב. כי הנשמה אחר שחוצבה ממקום קדוש ראוי שתתלהב תמיד אל מקום מחצבתה ופן תתבטל ממציאות לכך סיבבה בחומר שתעשה ג"כ ענינים חומריים כמו אכילה ושתיה ומשא ומתן וכיוצא שלא תתהלך תמיד בעבודת הש"י בסוד תיקון וקיום עם הנשמה וכן הוא במדריגות הספירות קטנות וגדלות ע"י והחיות רצוא ושוב כי תענוג תמידי נעשה טבע ואינו תענוג לכך אדם עולה ויורד

בעבודת הש"י כדי שיהיה לו תענוג שהוא עיקר עבודת הש"י. וז"ש זאת תורת העולה כי המיעוט שאין עולה לו עבודה תמה ומצטער על זה הוא התכלית של עליה שיהי' לו אז יותר תענוג:

פרק פט

מהבעש"ט ז"ל. פי' הפ' נושא עון ועובר על פשע (מיכה ז, יח). ור"ל שהוא על ד"מ שהיה ריב בין ב' ב"א וכשרוצין להתפייס זע"ז אז מתווכחין לידע מי חטא נגד מי משא"כ כשאין רוצין להתפייס אינו נושא עונו להוכיחו על פניו מה שחטא לו. וז"ש נושא עון ר"ל שנושא עונו ומוכיחו על פניו היינו כשרוצה לעבור על פשע:

פרק צ

והבגד כי יהיה בו נגע (ויקרא יג, מז). כ' הבעש"ט ענין קטנות וגדלות שיש בספירות העליונות למעלה כך הענין למטה בכ"ד הן בבגדים כו'. וזה שלפעמים עושה מלאכת הבגד מקולקלין להצר לאדם והוא בסוד קטנות כו' והתקנה שיעשה פדיון או שיתן הבגד הישן לעניים או שיתן לפי ערך שומת הבגד לצדקה:

פרק צא

מבעש"ט. טעם הגון כי כשחטא בשוגג בלא דעת אז יש תקנה בעושה תשובה בכוונה שנותן בו דעת להעלותו משא"כ כשחוטא בדעת במה יתקנה. וזה פי' הש"ס (יומא פה, ב) האומר אחטא ואשוב כו' והבן:

פרק צב

מבעש"ט. כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו (אבות ג, י). כי האדם נקרא עולם קטן וכן ישראל בכללם זה ראש וזה עין וזה שנקראו ראשי הדור עיני העדה וכשעושה עצמו מרכבה להשראות שכינה ראשי הדור וממנו מתפשט לשאר בני דורו. וז"ש שרוח הבריות נוחה לשון השראה ונייחא הוא הימנו כי רוח המקום נוחה לכל העולם ממנו ולכך הוא מה שרוח הבריות נוחה הימנו. וההיפך כשאין השראת שכינה לא יתלה הסרחון בדור רק בעצמו וז"ש כל שאין רוח המקום נוחה עליו הוא הימנו ר"ל שהוא עצמו גרם זאת הסבה לא הדור:

פרק צג

על זאת יתפלל כל חסיד (תהלים לב, ו). ר"ל כל הרפתקאות דעדו עליו יתן לב להבין שהוא בשכינה ולא נזדמן זה רק כדי שיתפלל עבור השכינה הנקרא זאת שנקרא את כלולה מן כ"ב אתוון ויכוין לחבר עמה ז' ספירות שלה שנקרא בת שבע הרי זאת גם יכוין

לחבר מדריגה תחתונה שבמלכות הוא אות ת' עם ז' מדריגות שלה אל אות א' שהוא פלא והבן:

פרק צד

מהבעש"ט בשם הרמב"ן ז"ל שאמר לבנו שידע בעצמו שאם בעסקו בתורה עוסק בה לשמה כשיתמלא יראה ואהבה בעוסקו בתורה ידע שתורתו עולה לרצון לפניו ית'.
וטעם הלומד לשמה זוכה לדברים הרבה ומה ענינה של לימוד לשמה וביאר מורי כי כל מעשה בראשית הן דבר קטן או גדול נברא ע"י אותיות ברל"א שערים כנודע וע"י פגם עונות האדם מוריד נשמות קדושות שהם אותיות הקודש ממקום חיותם אל מקום הקליפות ח"ו הן בדומם או חי בלתי מדבר וכיוצא. ובתיקון האדם מעשיו ולומד לשמה היינו לשמה של האות ההוא שהורידה למטה שעתה ע"י שלומד בדו"ר ומכוין להעלות האות שהיא נשמה ממקום הקליפות ולהעלותה ולדבקה בשרשה. והנה ממקום הקליפות עד למעלה למעלה שהוא שורש האותיות יש כמה וכמה מדריגות לאלפים ולרבבה וע"כ מעלה כל המדריגות ששורש בריאתן מן האות הזה עד למעלה בשרשן.
א"כ שפיר אמר התנא זוכה לדברים הרבה כי דברים נעשה מזה האות כולם מעלה לשרשו ע"כ נקרא אהוב אוהב את המקום וכי יש לך אוהב גדול שמעלה בן מלך שהיה כמה שנים בשבי למלך:

פרק צה

ענין שחיטת היצה"ר לע"ל שמוציא ממנו הרע שהוא אות מ' ונשאר כו' והוא שם קדוש:

פרק צו

מבעש"ט. שכר מצוה מצוה (אבות ד, ב) שאין לך שכר גדול ממה שיש לו תענוג ממצוה עצמה בעשותה בשמחה אף אם לא היה שכר יותר די. ובאמת יש שכר עד אין תכלית על מצוה שעושין בשמחה:

פרק צז

שמצות היום בשופר (ר"ה כו, ב). פי' מורי מה שהזהירו חכמי הקבלה בכל מצוה ותורה ותפלה שיהיה בדחילו ורחימו שיהיה אהבה ויראה מ"מ בר"ה היפך שיהיה היראה יותר מן האהבה משא"כ בשבת וי"ט יהיה אהבה יותר מיראה. ע"כ בר"ה חצוצרות מקצרות ושופר מאריך שמצות היום בשופר המעורר יראה:

פרק צח

את אשר יאהב יוכיח (משלי ג, יב). אבל אלו שרוצין להתגדל ח"ו עי"ז או להנאת ממון וכדומה שאינו לש"ש ומעורר בקול בכי' כמ"ש היתה לי דמעתי לחם (תהלים מב, ד)

ושמעתי ממורי שח"ו גורם עי"ז מדנים בין ישראל לאביהם שבשמים. כד"א (במדבר כא, ה) וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים שהם ב' מיני מוכיחים והוא עפ"י משל ששמעתי ממורי ששלח המלך בנו יחידו מעל פניו ושילח את ב' עבדיו וחזר א' והלשין את הבן אל אביו והשני אמר כדברים האלה רק שדיבר מצד שהיה צער בצער המלך ובנו שנשלח מעל פניו זמן רב עד שנשכח ממנו נימוסי מלכות וכל מכבדו הזילוהו ואז נתמלא המלך רחמים כו' כך יש מוכיח בשער שמדבר בגנות ישראל וח"ו עי"ז גורם קטרוג נחש הקדמוני כו' וז"ש וישלח ה' בעם את הנחשים ששורפים בארס שבפיהם ובאמת שצריך לכלול עצמו עמהן כמ"ש הוכח לעצמך כשתוכיח את עמיתך לא תשא עליו חטא:

פרק צט

מכה אשר לא כתובה (דברים כח, סא) זו מיתת ת"ח. ביאר הבעש"ט ע"פ משל שהיה למלך שרים ועבדים ופעם א' חטאו למלך אחד מהשרים וא' מעבדיו וציוה להכות להשר דרך כבוד כגון להלביש הרצועה בבגד משי, ולעבד שלא בכבוד. לימים שמע המלך שזה השר מתגאה בזה שנלקה דרך כבוד ואמר להעבד שאני חשוב ממך אז צוה המלך להלקותו כמו לעבד. ובזה יובן דנודע כי ע"י הכאתו בשפתיו במוסר ותוכחה נק' מיתה אל המדה רעה של הת"ח שמצוי בהם הגאוה. וז"ש מכה אשר לא כתובה בתורה שיהיה הכאה בלא פסוקי התורה רק שאמר לו מפורש דאל"כ אלא יאמר לו דרך כבוד להלביש המוסר בפסוקי התורה והלכותיו א"כ יהיה זה סיבה להתגאות יותר. לכך מכה אשר לא כתובה בתורה זו מיתת ת"ח שיורד ממדריגתו שהיה לו נק' מיתה וזה ע"י מכה אשר לא כתובה בתורה:

פרק ק

אשרי העם יודעי תרועה (תהלים פט, טז). פי' הבעש"ט ע"פ משל למדינה שהיה להם גבור ובטחו עליו כל בני המדינה ולא למדו נימוסי המלחמה כי סמכו עצמם על הגבור שהיה ביניהם ואח"כ בעת המלחמה שרצה הגבור להכין כלי זיינו לשונא נתחכם וגנב ממנו כלי זיינו אחד לאחד עד שלא נשאר לו במה להלחם וגם אנשי המדינה שסמכו עליו נלכדו עמו. וז"ש אשרי העם יודעי תרועה ר"ל כשהעם אינם סמוכים על הגבור רק הם עצמם יודעים תרועת המלחמה ואז באור פניך יהלכון לקראת המלך וכמ"ש הטור נהגו להתענות ער"ה ואינן סומכים על הגדולים ואם אמר כן בדורו כ"ש עתה אפשר שהגבור בעצמו אינו יודע נימוסי המלחמה ואין לו כלי זיין:

פרק קב

מהבעש"ט. ביאור כי תצא למלחמה על אויבך ושבית שביו (דברים כא, י). כי ע"י טענת היצה"ר עצמו בזה כובש היצה"ר. פי' שאם הוא היצה"ר זריז במלאכתו לפתות את האדם בעבירה כדי לעשות שליחותו ית' כמ"ש בזוהר משל הזונה מזה יקח אדם מוסר לעצמו שיהי' זריז במלאכתו שלא לשמוע ליצה"ר שהוא רצון קונו ית' וז"ש ושבית שביו דייקא:

פרק קג

מהבעש"ט. ענין רומח שכל המלחמות בעולם וכל המ"ז שבאדם נמשך מחמת שהמלכות אינה ביחוד עם דודה וכאשר יתן האדם דעת לזה אז יראה ורעד יבוא בו ונעשה יחוד יראה ונורא ויתפרדו כל פועלי און:

פרק קד

מהבעש"ט ז"ל. פי' תכין לבם תקשיב אזנך (תהלים י, יז). ור"ל כי סימן זה מסור ביד האדם שאם נזדמן שיוכל להכין לבו להתפלל לפניו בלא שום פניה ומ"ז עכ"פ או בדחילו ורחימו כ"א לפי מדריגתו אז ידוע כי נתקבלה תפלה ההיא. אם תכין לבם תקשיב אזנך כי בעת שמתפלל יוכל לידע אם נתקבלה תפלה ההיא כמארז"ל (ברכות לד, ב) ברחב"ד אם שגורה תפלתי בפי כו' ובחי' זו שהזמן ישר ומוכן להתפלל בשם עליה יכונה.

ויש עוד בחי' שצריך האדם לעשות כמה וכמה הכנות ותחבולות כדי שיבוא בטורח גדול אולי יוכל להתפלל כולי האי ואולי ומ"מ אל יאמר נואש כי אף שיראה שהזמן הולך וסוער בכמה ביטולים וכמה קטיגורים בעבודת הש"י מ"מ יתן לב בזה הבחינה הנקרא ירידה כמה מדריגות של כמה אנשים שהם במדה זו והם איברי השכינה וזה אדם השלם ירד בעת ההיא כדי להתחבר עם כל אלה המדריגות להעלותן כמו במשל השר הנ"ל:

פרק קה

מבעש"ט. משל שפעם א' תעו סוחרים מן הדרך ונחו שם לישן עד שנזדמן להם איש א' להורות להם הדרך. ונזדמן א' שהוליכם למקום גדודי חיה וליסטים ויש שהולכין למקום ישר. והנמשל כי אותיות התורה שבהם נברא העולם באו בעה"ז כדמות סוחרים ותעו מהדרך וישינים ובא א' ולומד לשמה מוליך אותן לדרך הישר לדבקן בשרשן משא"כ כשאינו לומד לשמה מוליכן לליסטים.

פרק קו

מבעש"ט. פי' הגמ' (ברכות ו, ב) כרום זלות לבנ"א (תהלים יב, ט) דברים שעומדים ברומו של עולם ובנ"א מזלזלין בה. והכוונה לפי שהפעולה של התפלה היא ברומו של עולם ולא למטה לפעמים ולכך בנ"א מזלזלין בה לחשבם שתפלתם ח"ו לריק וזה אינו.

פרק קז

ביאור פ' אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפך (תהלים קלט, ה). ופי' כי החיות רצוא ושוב וחיות האדם הוא בסוד קטנות וגדלות וכאשר יתן דעתו לידע שהוא בקטנות ע"י דעת זה נמתקו הדינין בשרשן כי ה"ג מנצפ"ך בדעת ז"א:

פרק קח

מבעש"ט ז"ל. כל רב בבבל וכל רבי בא"י כי בחי' חו"ב נתפשט בכל העולם והוא ר' ראשית חכמה ב' הוא בינה וכל עניני ומעשה עוה"ז הכל הוא זווגים ויחודים רק שלא יש שם נביא היא אות י' ועם נביא מא"ס שהוא אות י' נקרא רבי והוא בא"י:

פרק קט

מהבעש"ט. פי' חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך (תהלים קיט, נט). והענין כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז, כ) ר"ל יהיה בטוב ההוא אשר יעשה מבלי שום פניה וחטא זה א"א. וביאר כי כשיעשה טוב בלי שום דבר רע מתגרה בו יצה"ר משא"כ כשרואה היצה"ר שיש בו חלק יצה"ר מניחו והולך לו נגמר הדבר ויעשה לשמה אח"כ וז"ש ישראל גנבים הם (ע"ז ע, א) כי צריך לגנוב דעת היצה"ר בכ"ד מצוה. וז"ש שחשבתי דרכי ר"ל בכ"ד מצוה או קדושה בתחלה חשב דרכי להנאתי הגשמי ואח"כ ואשיבה רגלי אל עדותיך ר"ל רגלי ההרגל שהוא אצלי שלא לשמה אז עשיתי לשמה וז"ש חצות לילה אקום (תהלים קיט, סב) ר"ל לתועלתי הגשמי מיד שיתעורר משנתו לש"ש א"א אלא חצות לילה אקום לצרכי ואז בדבר הטבע יכול לגבור על הטבע שינת חצות:

פרק קי

ענין לשמה לשם האות עצמו:

אחי' השילוני שקיבל ממרע"ה והיה מיוצאי מצרים ואח"כ מבית דינו של דוד המלך ע"ה והיה רבו של אליהו הנביא ז"ל ורבו של מורי הבעש"ט זללה"ה:

פרק קיא

מהבעש"ט. משל למלך ששלח בנו ידידו למרחקים כדי שיהיה לו אח"כ יותר תענוג וברבות הימים נשכח מבן המלך כל תענוגי המלך ושלח אחריו ולא רצה לחזור לאביו

וכל מה ששלח המלך יותר שרים חשובים אחריו לא הועילו כלום עד שהיה שם שר א' חכם שכסות לשון שינה כדמות הבן ההוא ונתקרב אליו במדריגתו והשיבו אל אביו וזהו התלבשות התורה בספורים גשמיים:

פרק קיב

מהבעש"ט. שמרוב ענותנותו של אדם גורם שנתרחק מעבודת הש"י שמצד שפלותו אינו מאמין כי האדם גורם ע"י תפלתו ותורתו שפע אל כל העולמות וגם המלאכים ניזונין ע"י תורתו ותפלתו שאלו היה מאמין זה כמה היה עובד ה' בשמחה וביראה מרוב כל והיה נזהר בכל אות ותנועה ומלה לאומרה כדקא יאות. וגם לתת לב אל מה שאמר שלמה ע"ה (תהלים סח, יד) אם תשכבון בין שפתיים שהקב"ה שומר ושוקד על שפתי האדם לנושקה כשהוא אומרה בתורה ותפלה בד"ו. ואם ישים אליו לבו בוודאי מי הוא זה האיש אשר לא יאחזנו רתת וזיע שהמלך גדול ונורא שומר ושוקד על שפתים של אדם נבזה חדל אישים. והוא מעין שארז"ל (גיטין נו, א) ענותנותו של ר' זכריה גרם חורבן כו' כך האדם ראוי לשום לב ולומר כי הוא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה וכל תנועותיו ועסקיו ודבורו עושה רושם למעלה בוודאי יזהר בכל דרכיו ועסקיו שיהיה לש"ש משא"כ כשחושב האדם מה אני ספון לפגום או לתקן למעלה ולמטה שיהיה נרשם עסקי למעלה ובזה הולך בשרירות לבו ויאמר אך שלום יהיה לי. ובאמת ז"א כי האדם ע"י מעשיו הטובים הוא דבוק בו ית' ממש וכמ"ש והלכת בדרכיו וע"י שהוא רחום למטה נתעורר מדה זו של רחום למעלה בכל העולמות וכמ"ש (אבות ב, א) דע מה למעלה ממך ר"ל ממך תדע איזה מדה שנתעורר בך שכך הוא למעלה וז"ש (דברים יג, יח) ונתן לך רחמים ורחמך:

פרק קיג

קושיא מהבעש"ט בענין מ"ש בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה (אבות ו, ב) וכן מ"ש אמר שומר שדרשו שהוא כרוז. וק' שאם אין שומע הכרוז למה מכריזין ואם יש שומע קשה שהחוש מכחישו כי מי זה יאמר ששמע כרוזין מלמעלה ואף אם ימצא א' שאומר ששמע מי הוא הפתי אשר יאמן לדבריו וידינהו כנביא שקר. וא"כ לאיזה תועלת הוא הכרוז ללא יועיל. ותירץ דאיתא בש"ס (חגיגה ה, ב) ריב"ח הוי קאי קאמי קיסר אחוי לי' אפקורסא עמא דאהדרינהו מרי' לאפיה מיני' אחוי לי' עוד ידו נטויה וכו' מאן דלא ידע במחוג לחוי קמי מלכא ויש להבין למה לא דברו במפורש וגם לאיזה תועלת מביא הש"ס זה:

פרק קיד

(המשך מלעיל)

ופי' דיוצא לנו מזה רמז מוסר בענין הכרוזין שלמעלה שאינו דיבור כי אין אומר ואין דברים שם למעלה אלא עולם המחשבה כי הדיבור הוא גשמי וראיה לזה כי מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע ואין דרך ארץ לדבר המלך עם שריו ועבדיו ויועציו כ"א ברמז וכאשר שגם עתה במלכות ישמעאל הנהגתו כך. וזה שהודיענו הש"ס שגם הכרוזין היוצאין ממלך מלכו של עולם הוא ברמז וצריך לידע במחוג רמז הכרוז ע"י המחשבה שבאין לאדם בכל יום הרהורי תשובה שהוא מחמת הכרוז או ע"י שאר דברים הנודעים למי שעיני שכל לו שלא יהיה מכלל אלו הנאמר בהם אל תהיו כסוס כפרד אין הבין במתג ורסן כו' רק כשנתעורר בעולם איזה פחד ויראה ידעו שמרמזין להם מלמעלה שידבקו בשורש היראה וכנ"ל. וכשנתעורר איזה שמחה בעולם ידבק בשמחת עבודת ה' וכיוצא בזה ישמע חכם ויוסיף לקח:

פרק קטו

מהבעש"ט פי' רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם (תהלים קמה, יט). דק' כבר עשה רצון יראיו מה צריך עוד לשמוע שועתם להושיעם ועכ"פ איפכא הל"ל ששומע שועתם ורצון יריאיו יעשה. וביאר כי מצינו מדתו ית' ששומע לכל הקוראים אותו הן לטובה או לרעה ח"ו כמרז"ל גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרי וכמש"ל על הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו. וכ"ת א"כ מה הפרש יש בין צדיק לרשע וביאר כי יש הפרש גדול ביניהם כי הגנב נשמע תפלתו שיוכל לגנוב ואח"כ שנתפס על גניבתו חוזר וקורא לו ית' שוב לא נענה מאחר שבחר בזה. משא"כ הצדיק המתפלל על איזה דבר גם שיודע ה' שאין זה לטובתו מ"מ ה' עושה מבוקשו וז"ש רצון יריאיו יעשה ואח"כ כשרואה שאין זה לטובה חוזר וקורא אל ה' ואז ברחמיו ית' שועתם ישמע ויושיעם מ"מ:

פרק קטז

מהבעש"ט זלה"ה פי' עַל מַה שָּׁוְא בָּרָאתָ (תהלים פט, מח) שהוא טענת היצה"ר והיה התשובה כָּל בְּנֵי אָדָם. כי בעת רדת נשמה קדושה מלמעלה לגוף האדם נתעורר קטרוג מלמעלה מס"מ לומר מעתה לא יוכל לפעול פעולה להסטין ולפתות מאחר שזה יחזיר העולם למוטב וא"כ למה נברא לריק. עד שנותנים לו נגד זה איש בליעל ת"ח שידין יהודאין שנברא ג"כ אשר יתלוצץ מזה האיש השלם ומי שירצה ידבק בזה או בזה והבחירה חפשית ונודע מרז"ל:

פרק קיז

מהבעש"ט. הנכנע נמשך אחר החכמה כמ"ש הולך את חכמים יחכם ומי שהוא גבה לב לא תתקיים בידו החכמה שמתנשא מלכת אחר החכמה שנ' רשע כגובה אפו בל ידרוש: בכל עסקי עה"ז יש בם תכלית פנימי:

פרק קיח

יש דעייל ונפיק וכמ"ש ויעל אברם ממצרים שירד ועלה עם כל מדריגות תחתונות משא"כ סוג ב' היורדים ואינן יכולים לעלות. כמ"ש הבעש"ט זלה"ה משל שהיה מעבר דרך יער מושב ליסטים והיה סכנה מאד לכל עובר דרך שם ונזדמן שהלכו שנים א' היה שכור וא' היה בדעת מיושבת ולשניהם פגעו הליסטים וחמסו וגזלו הכום ופצעם ונשאר להם רק נפשם לשלל. ובעברם משם ולהלן פגעו אנשים לאלו שנים וקצת מהם שאלו לזה השכור איך עבר דרך היער בשלום או לא והשיבו שלום אין שום סכנה כלל ושאלו מה הכאות וחבורות ופצעים ואינו יודע להשיב. וקצת שאלו לזה הפקח ואמר ח"ו שיזהרו כי יש שם ליסטים והאריך באזהרתו להם. והנפקותא בזה שזה הפקח ידע להזהיר אחרים שלא ילכו שם כ"א בזריזות מזויינים וכיוצא משא"כ זה השכור אינו יודע להזהיר כלל. וכך הצדיק עובד ה' יודע ממלחמות יצה"ר ומליסטים שבדרך עובד ה' שהוא מסוכן ותמיד חיי צער יחיה איך להנצל ממצודתו ויודע להזהיר אחרים מסכנת ליסטים משא"כ הרשע ששמח בשמחת יצה"ר תמיד ואומר שלום כי אין שום סכנה בזה העולם. וכן בעוה"ב הם ב' הפכים כי לצדיק לשמחה יחשב לו שנפטר מזה העולם שלכך נקרא מיתת צדיקים פטירה שנפטר מצער עה"ז בעלמא דשקרא ובבואו לעה"ב לשמחה יחשב לו משא"כ הרשע שם יראה פנקסו פתוח והחשבון ערוך ליתן דין וחשבון:

פרק קיט

כתב המחבר הרב הגאון מ' יוסף יעקב הכהן זלה"ה וז"ל ואלה דברים ששמעתי ממורי הבעש"ט ז"ל וכתבתי רק ראשי פרקים:

מהבעש"ט פי' הש"ס דר"ה (ר"ה יז, א) נושא עון חד אמר נושא וחד אמר כובש ועון עצמו אינו נמחק וכך הוא המדה. וביאר כי אלו ג' קוין חג"ת מתפשטין מן רום המעלות עד התהום מקום הקליפה וחסד במקום הקדושה מעלה הוא ענג וכשנתפשט למטה בקליפה הוא זנות וז"ש למעלה ענג למטה נגע וקו הת"ת בהתפשטו למטה במקום הקליפה היא הגאוה וקו הגבורה למטה הוא כעס וע"ז והוא בשלהבת קשור בגחלת זה בזה עד למעלה רק למטה היא בלי דעת בסוד נשים דעתן קלה שהרשעים הם בחי' נוק' דעתן קלה עליהם ולמעלה הוא עם הדעת נותן דעתו שיתענג יותר בעבודת הש"י ולא

במקום הטנופת. ובחי' התשובה היא הדעת כו' וכמ"ש האומר אחטא ואשוב כו' ובזה יובן נושא עון כו' ועון עצמו אינו נמחק כי דבר גשמי ומאוס אינו יכול לעלות למעלה במקום שורש התענוג כו' וכך היא המדה ר"ל מדת רב חסד שהוא התענוג הוא חסד התענוג נתלבש זה בתוך זה וכו' וח"א כובש כו'.

עוד פי' פ' תהלים (תהלים לו, ה) יתיצב על דרך לא טוב רע לא ימאס ואגב ביאר עוד המשך הפסוקים נאם פשע לרשע וגו' אין פחד אלהים לנגד עיניו. והטעם שסילק הש"י פחד ממנו כי החליק אליו בעיניו שיהיה הכל חלק וישר בעיניו כדי למצוא עונו לשנוא ר"ל שישיג וימצא העון ויהיה מקום להש"י לשנוא אותו רשע וסילק הבחירה ממנו. דברי פיו און ומרמה ר"ל שאינו טועה לומר על רע טוב רק במרמה כו' חדל להשכיל להיטיב ר"ל גם כשעולה לפעמים במחשבתו להשכיל להטיב שיחקור וישכיל אם הוא דרך טוב להיטיב מיד חדל ומונע פן ישוב כו' און יחשוב על משכבו כי האדם נקרא עולה ויורד כי לפעמים מונע הש"י מן האדם דרכי עבודת ה' כדי שיטריח יותר ויקבל שכר ואז און יחשוב על משכבו דפי' הבעש"ט טעם שכ' הרמב"ן כשרוצה הש"י לענוש הרשע נזמן לו איזה חטא כדי שיענש והקשה א"כ אין בחירה ותירוץ כי החיות רצוא ושוב ונקרא קטנות גדלות וכשהוא בקטנות עלול לעבירה בסוד אין אדם עובר עבירה אא"כ כו' וכמ"ש בע"ח בסופו א"כ החטא והעונש בא כאחד וז"ש (תהלים לו, ד) און יחשוב על משכבו בקטנות יתיצב על דרך לא טוב כי מהפך מעשה הצדיקים שהם אור לחשך ומעשה הרשעים חשך לאור כמ"ש במכילתא מסירת המן בפני אחשורוש שחשב פרעה לצדיק מרישא לסיפא ושניצל אברהם בזכות ישמעאל כו' עד עמלק הצדיק וישראל בהיפך וז"ש רע לא ימאס וככה עושין הרשעים בכל דור להפך וז"ש יתיצב על דרך לא טוב:

פרק קכ

שמעתי ממורי הבעש"ט ורשמתי ראשי פרקים כי יראתי:

פ' אל יתהלל חכם בחכמתו עשיר בעשרו כ"א בזאת וגו' השכל וידוע אותי (ירמי' ט, כב). והקשה מאי בחכמתו בעשרו. וביאר כי הוא מדה מגונה המתפאר א"ע וכמ"ש בספרא דשלמא מלכא מובא בזוהר (קצג, ב) סימן דלא ידע כלום שבוחי וכשהוא רוצה להתפאר ולשבח א"ע והיינו משום שנתפשט מדת הת"ת בעולם וכן מדת אהבה בהתפשטותה הצדיק אוהב מצות והרשע אוהב דבר עבירה וכן יראה הצדיק הוא ירא ה' והרשע ירא שלא יעני ע"כ אינו נותן צדקה וכשמתפשט:

פרק קכא

מדת הת"ת ויורד עד אדם זה שהוא בקליפה אז רוצה לשבח ולפאר א"ע שהוא גנאי כנ"ל ועשה תחבולה לפאר לאחרים שיצא מזה תפארת לעצמו כגון פלוני חכם מאד שלא נצחו שום אדם כ"א אני וכן גבור ועשיר וז"ש אל יתהלל חכם בחכמתו של אחר כדי שיצא מזה שבח לעצמו כ"א בזאת יתהלל שיתן לב שנתפשט מדת הת"ת שבעולם עד מדריגה אחרונה הנקרא זאת והחכם יבין שנתפשט מדה זו השכל וידוע אותי משא"כ הטפש לוקח תפארת לעצמו וכו'.

עוד שמעתי ממורי הבעש"ט ביאור ש"ס (ברכות לג, ב) אין לגבי משה מלתא זוטרתי היא. והקושיא מפורסמת הא לישראל אמר זה. וביאר דכ' המהרש"א את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח כי אין בור ירא חטא וע"י שהוא ירא מן ת"ח בא ליראת ה' ושפיר דרשו לרבות ת"ח. והנה במשה מצינו (שמות לד, ל) ויראו מגשת אליו א"כ כבר נכנסו ליראת ת"ח אז בנקל יוכלו לבוא ליראת ה' וז"ש אין לגבי משה ר"ל מאחר שכבר נכנסו ביר' ת"ח שהיא לגבי משה שנאמר ויראו מגשת אליו א"כ זוטרתי לבוא ג"כ ליראתו שזה נמשך מזה.

(ושמעתי ממנו משל למלך שנהג ליכנס בין עניים לפקח בעסקם וא' היה משיב תמיד כל מה שאדם עושה בין טוב בין רע הכל עושה לעצמו. וחרה למלך על שאינו מחזיק לו טובה ומשיב לו כך וצוה לעשות תרנגול מפוטם בסם המות ונתן לו והשיב ג"כ כך. ולקח העני זה לביתו שהיה בקצה העיר והצניעו. לימים בא בן המלך עייף ויגע מצידת חיות ועוף וביקש מעני זה שבא אצלו ליתן לו שום דבר מאכל ונתן לו זה התרנגול לאכול וכשרצה לאכול אמרו הרופאים שעמו בדוק תחלה ונמצא סם המות ובא הדבר למלך והתנצל שהוא ממנו ואז הודה המלך שאמת אתו והמוסר היוצא מזה כו'):

פרק קכב

מהבעש"ט ביאור למה ע"י מכת בכורות יצאו ממצרים. כי בכור נקרא דבר חידוש הנאמר בראש והוא דבר שכל ומשכיל בשכלו הקדש איך לנהוג בעבודת הש"י רק בכור השפחה שהם הקליפות מבדילין בין השכל ובין קונו כו' וכאשר לקו בכור השפחה והוסר הקליפה ממילא יצאו מהגלות כו':

פרק קכג

ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד ה' לאשר לא עבדו (מלאכי ג, יח). ופריך הש"ס (חגיגה ט, ב) היינו צדיק היינו עובד היינו רשע היינו לא עבדו אלא אינו דומה שונה פרקו ק' פעמים לשונה פרקו ק"א פעמים. וק' וכי בשביל שחסר א' היה נקרא רשע לא

עובד. וביאר ע"פ משל בא יבא ברינה נושא אלומותיו אם יסוד תורתו ועבודתו ליהורא גם שהוא עובד אינו כלום מאחר שחסר ממנו אחד פי' שיכוין לשמו ית' סוד אחד והאמיתי ובזה גם שהוא עובד ה' מ"מ מקרי לא עובד והטעם שאינו דומה שונה ק' פעמים לשונה מאה פעמים וא' שחסר אחד:

פרק קכד

עוד שמ"מ הבעש"ט כשהלך בנסיעה הידועה הראה לו רבו במקום זה היה מרומז הנסיעה שהיו נוסעין ישראל במדבר במסע זה וכל נסיעות האדם מרומז בתורה כו' וכן כשנשברה לו הספינה והיה בעצבות גדול ובא רבו ותמה עליו והראה לו באיזה עולמות הוא עכשיו והיו שמות אהי' וצרופי אהי' וגו' ואז התחזק בלבו למתקן בשרשן כידוע לו:

פרק קכה

בש"ס חשיב דברים העושה אותן שיצול מחיבוט הקבר וחד מהן אם מת בע"ש. והק' הבעש"ט הא כוונת הש"ס להשמיענו איך לעשות תקנה להנצל מחיבוט הקבר משא"כ בזה שימות בע"ש אין זה בידו לעשות. וביאר שהוא מוסר גדול שימות בע"ש ר"ל לפנות א"ע מכל עסקי עה"ז כאלו מת כדי לעשות הכנה לשבת ובזה ניצול מחיבוט הקבר הנ"ל וישמע חכם ויוסיף לקח:

פרק קכו

בפ' לך לך ביאור סוד אותיות א"ב וגו' ומנצפ"ך שיורד אות א' מהחיות כו' ומלובש במנצפ"ך שהוא דינין צריך להעלותן ואות ל' הוא כ"ו ואות ך' הוא סוף מנצפ"ך כו' וזהו ענין תחיית המתים ומשיח שהוא בסוד הדעת והוא סוד עה"ב והנה ע"י מעשי האדם הממשיך על עצמו בעה"ז ע"י בינה שלו שמבין לעשות כל מעשיו בבינה ודעת כו':

פרק קכז

עוד פי' הבעש"ט ותפלתו תהיה לחטאה יהיו בניו יתומים ואשתו אלמנה ינקש כו' (תהילים ק"ט:ט'). והקשה מה עונש לרשע שתהיה אשתו ובניו וגו'. וביאר ש"ס (קדושין מ, ב) תלמוד גדול שמביא לידי מעשה. והקשה א"כ משמע דמעשה גדול. וביאר כי תלמוד יש בו שניהם כי העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה א"כ שניהם בידו משא"כ מעשה הוא לבד. והנה נפש הוא מלבוש לרוח ורוח מלבוש הנשמה א"כ נפש נגד רוח נקרא אשתו וכן רוח נקרא נגד נשמה אשתו וכמו שצדיק ממנו בולע ה"נ אמר דהמע"ה נגד דואג ואחיתופל שלמדו עכ"פ תורה שהוא מיין נוקבין לתפלה וכמ"ש מהרש"א שכל התורה הוא הכנה ליראה הנק' תפלה ובתפלה משפיעין למתפלל מיין דוכרין נגד מ"נ וכשלמד לשמה כמו שהיה מ"נ כך הוא מ"ד משא"כ כשלמד שלא לשמה

כך משפיעין לו בתפלה ואז תפלתו לחטאה שמבלבלין אותו בתפלתו במ"ז ואז אשתו שהיא נפש היא אלמנה שאינה מלבוש לרוח להיות מ"נ וגם בניו שהם מעש"ט הם יתומים כי התורה שנקראת מעשה כנ"ל אחר שהיה שלא לשמה הם נע ונד דלא פרחית לעילא והם יתומים. ינקש נושה לכל אשר לו כי היצה"ר מלוה לו להמציא לו איזה מצוה שיעשה להתפאר או שילמוד תורה להתפאר וכך משפיעין לו מ"ד מלמעלה רבות רעות וצרות ואז היצה"ר נושה שלו בא להפרע מן הלוה וז"ש ינקש נושה לכל אשר לו רחמנא לשזבן כו':

פרק קכח

עוד מהבעש"ט ביאור סוד א"ב כו' איך שצריך לעשות בכל תיבה הכנעה והבדלה והמתקה ר"ל כי דיני ש"ך ופ"ר הרמוז בתיבת אדני דפתיחת תפלת י"ח כל הכוונות שיש שם צריך לכוין בכל תיבה ודיבור להמתיק הדינין. כי אות א' הוא סוד פלא ונתלבש באות ב' שהוא ב' אלפין עד אות ת' ד' מאות אלפין וכל שנתרחק האות נתרחק מהחיות ונתלבש בקליפות עד מל' שבמל' ששם מ"ז. וכאשר יתן אל ליבו גלות השכינה שהיא ניצוץ השכינה מלובש בתוך כיעור הקליפה יתחרד חרדה גדולה ואז יתפרדו כל פועלי און ונעשה יחוד יראה עם נורא ונתברר ניצוץ הקדוש ונתחבר למעלה אל החיות בסוד והחיות רצוא ושוב והוא גאולה מהשביה וזהו הכנעה כאלו אינו מדבר רק השכינה והבדלה להפריד הקליפות כו' והמתקה להעלותן להמתיקן בשרשן כו' ושמור כלל גדול זה:

פרק קכט

עוד מהבעש"ט ביאור דברי התוס' (שבת י, א ד"ה דין) הדן דין אמת לאמתו לאפוקי דין מרומה כי ב' מדות חו"ג לווין זל"ז ונכללין זמ"ז וכאשר מתחברין זל"ז נעשה ת"ת כו' וע"י הדיינים שהם סוד ג' רישין כו' לכך צריך שיהיו שונאי בצע שהם אותיות שניות מן האבות אברהם כו' וכאשר מברר ומייחד במחשבה נעשה אמת לאמתו והנה למטה יש ג"כ סוספיתא דדהבא וכספא שהם חוטפין וגוזלין זה מזה וע"י הדיין נתברר כנ"ל:

פרק קל

מהבעש"ט ביאור התוס' (ר"ה טז, ב ד"ה ועיון תפלה) בשם ירושלמי יומא חד בעי איכוון כי צריך להעלות במחשבתו ממטה למעלה בסוד רפ"ח ניצוצין כו'. וכל מ"ז הוא במלכות שבמלכות ובבוא המ"ז צריך לפחד ולירא ממנה וע"י היראה מחבר יראה עם נורא ומברר ניצוץ הקדושה מתוך הקליפה שהיא המ"ז. והנה זה התנא שהיה מחשבתו ברורה

וצלולה ממ"ז לא מצא להעלות ממטה למעלה כ"א ע"י שעלה מחשבתו לימנות קורות ביתו או אפרוחים כו' ובפרטות אלא צריך לימוד כו':

פרק קלא

עוד מהבעש"ט ביאר פ' ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את וגו' אמרי נא אחותי את וחייתה נפשי בגללך והקשה נ"א מיותר ושאר ספיקות וביאר כי נא פרושו שירדה מלכות נ' מדריגות מן החיות היא א' שירדה כ"כ וחשקה לחזור להתקרב אל החיות שהיא א' כו' והנה קודם הפורעניות באה מ"ז כמו מחשבת זנות או מחשבת ע"ז רק שמחשבת זנות מורה על אחרים ומחשבה ע"ז על עצמו איזה עונש מיתה משמים והתקנה לתקן מחשבה זו שיתן דעתו שיש בתוך המ"ז זו ניצוץ השכינה שבתוך הקליפה מחמת השבירה כנודע וישתף א"ע עם השכינה ויראה ורעד יבוא ואז יתפרדו כל פועלי און ונעשה יחוד יראה ונורא וניצול גם הוא ממיתה. ובזה יובן הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את וגו' שע"י שנכנס לו מחשבות זנות ועי"ז חש והרגו אותי לכך אמרי נא אחותי את וכמ"ש בזוהר אמור לחכמה אחותי ולדרש זה מיותר את ר"ל שישתף א"ע עם השכינה שנקרא אחותי ועי"ז וחייתה נפשי בגללך. ובזה ביאר אם ככה את עושה לי וגו' שיש לכוין שם בקדושת כתר ככה ר"ת כתר כל ה' כתרים והוא סגולה להעלות הנשמות ממעמקים כו':

פרק קלב

מהבעש"ט כשרואה שיש עליו איזה דינין אזי ילמוד בבקר בדביקה וחשיקה שידבק א"ע אל פנימיות אור א"ס שבתוך אותיות כו'. עוד פי' שיעשה אלו ד' אמות של הלכה שהוא מל' שירדה כו' ויוצא ס"ת וג' דיינין בסוד ג' רישין ג' אהיה כו':

פרק קלג

מורי הבעש"ט עשה עליית נשמה וראה איך מיכאל אפטרופסא רבא דישראל המליץ עבור ישראל שכל חוב שלהם הוא הכל זכות כי כל שעושין פסלנות ושאר דברי חוב הכל כדי שיוכל לעשות שידוך עם ת"ח או לעשות צדקה וכיוצא בזה הכל מוכרחים כו':

פרק קלד

צעק לבם אל ה' צריך אדם ללמוד ולהרגיל א"ע שיתפלל אפי' זמירות בקול נמוך ויצעק בלחש בכל כוחו וכן בלימוד שנאמר כל עצמותי תאמרנה כו' והצעקה שתהיה מחמת דביקות תהיה בלחש:

פרק קלה

בדורותינו שאנו במעט השכל מאד מאד צריך להתחזק ביראה ה' ולהתבודד מחשבתו תמיד ביראה ובאימה ואפילו בעת הלימוד טוב לנוח מעט בכל פעם מלמודו ולהתבודד מחשבתו ואף שמחמת זה יתבטל קצת מלמודו כי לא המדרש כו':

פרק קלו

יחשוב קודם התפלה שהוא מוכן למות מאותה תפלה מחמת הכוונה ויש מכוונים כ"כ עד שעפ"י דרך הטבע היה יכול למות בחמשה או ששה תיבות שאומר לפניו ית' וכשיחשוב כך בוודאי יאמר בלבו למה לי איזה פניה וגאוה באותה תפלה כיון שבדעתו למות אפילו אחר כמה תיבות ובאמת שהוא חסד גדול שהש"י נותן לו כח ומשלים התפלה והוא חי:

פרק קלז

מעלה גדולה כשאדם מחשב תמיד שהוא אצל הבורא ית' והוא מקיף אותו מכל צדדיו כמ"ש אשרי אדם לא יחשוב ה' פי' כשרגע אינו מחשב בדביקות הש"י לו עון. ויהיה דבוק כ"כ שלא יהיה צריך ליישב א"ע בכל פעם שהוא אצלו ית' רק שיראה הבורא ית' בעין השכל ושהוא ית' מקומו של עולם. וכן האדם שנקרא עולם קטן ויקיים שויתי ה' לנגדי תמיד כמ"ש בש"ע א"ח סימן א':

פרק קלח

ידע מה בחשוכא (דניאל ב, כב). פי' הקב"ה מחבב את זה האדם שעושה א"ע למה ר"ל ללא כלום. ולא עוד אלא אפילו בחשוכא כלומר אפי' כשהוא בין עניים שנק' חשוכים הוא משפיל א"ע נגדם מגודל ענוה עם זה האדם ונהורא עמיה שרא:

פרק קלט

איזהו גבור הכובש את יצרו (אבות ד, א). ק' דהל"ל מי הוא גבור. י"ל כמו בעסקי העולם השומר בחדר לשמור סחורה ושומע גנב חותר. יש צועק ועי"ז בורח הגנב ויש מכין שלשלאות וכשבא הגנב לחדר הוא אוסרו בכבלי ברזל. וכן בצדיקים יש אינו מניח לקרב אצלו שום הרהור וכדר' עמרם חסידא ויש לוקח החמדה או אהבה ויראה רעה לעבודת ה' לאהבה וליראה אותו ית'. וז"ש איזהו גבור יותר הכובש את יצרו ומדותיו וחמדתו לעבודת הש"י:

פרק קמ

כתב הבעש"ט מ"ש האריז"ל שהלכה ר"ת **הריעו לה' כל** הארץ. ר"ל שלהלכה זו צריך לשבר כל הארציות וחומריות. ונתן לנו מנסה א' הוא היצה"ר לנסותינו בה כדרך שמנסין

התינוק בהלכה והוא מקשה ומבלבל הפשיטות להסיבנו לדרך עקום. וכשאנו חכמים ואין אנו מניחים אותו לנצחינו אזי יש להש"י תענוג גדול כמשל בן נחמד וחרוץ שיש לאביו תענוג כשהאורח מנסהו ומקשה והבן אינו מניח א"ע להנצח:

פרק קמא

שרפים עומדים ממעל לו. פי' **שרפים עומדים** הם הצדיקים שבוער בלבם אהבת הבורא מחמת ש**ממעל לו** חלק אלוה ממעל ע"ד למעלה ממך:

פרק קמב

בגמרא (סוכה כח, א) דבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא. וק' שיקראו ח"ו להויות דאביי ורבא דבר קטן כי היא עיקר תורתינו הנאמר בסיני. אלא ה"פ באמת הן תורה ניגלות הן הנסתרות הכל סוג א' כי הכל הולך אחר כוונת האדם אם כוונתו לידע עניינה לבד אינו זוכה לשום דבר שעליו נאמר וכל חסדו כציץ השדה אבל אם כוונתו שחושק לדביקות הש"י להיות מרכבה לו ואין לזה דרך כ"א ע"י התורה והמצות הן ע"י תורה ניגלות הן ע"י תורה נסתרות יזכה להיות מרכבה לו ית'. וז"ש דבר קטן הוויות אביי ורבא ר"ל מי שלומד לחדוד לתענוג וצורך עצמו הוא דבר קטן פי' שעובד הש"י בדבר קטן וכאין הוא שהרי הוא רק כמו שחושק לדבר חכמה אחרת אבל מי שחושק להיות מרכבה לו ית' ע"י התורה הוא דבר גדול וזהו דבר גדול מעשה מרכבה ר"ל לעשות עצמו מרכבה להש"י ע"י התורה:

פרק קמג

ביאור משנה (אבות ב, א) דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת כו'. כי יש ראיה ושמיעה וידיעה. ראי' גדול משמיעה ושמיעה מידיעה. והנה יבוא א' ויכפור לומר שאין ירושלים בעולם מפני שלא ראה ולא שמע ממנה יש אלפים אנשים שיכחישוהו שהם ראו ושמעו ממציאותה. וז"ש משה לפרעה כה אמר ה' שלח את עמי ויחוגו לי במדבר ויאמר פרעה מי ה'. פי' לא ראיתיו וא"ת הוא רואה ואינו נראה. אשר אשמע בקולו פי' היה לי לשמוע קול דיבור נבואה ממנו כמו אתם וא"כ כיון שאין לי ראיה ושמיעה ממנו ואתם רוצים שיהיה לי אמונה בו מצד ידיעה לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח. והשיבו משה ואהרן אלהי העבריים נקרא אלינו פי' אע"פ שאתה לגשמותך אין לך ראיה ושמיעה ממנו מ"מ אנחנו שמענוהו ותדע לך כי נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ומשה אמר דרך ג' ימים שא"א לך להשיג פה המדבר והר אלהים לא ע"פ ראי' אפי' ע"י כלי מחזה כמו ששם לבן דרך ג' ימים בין הצאן ולא ע"י שמיעת קול ממנו דהיינו הבת קול היוצאת מהר חורב ואפ"ה לא תוכל להכחיש ולומר שאין מדבר סיני

והר חורב בעולם מפני שיש אנשים שראו ושמעו ומוכרח אתה להאמין מצד הידיעה כן מוכרח אתה להאמין בהש"י. וז"ש **דע מה למעלה ממך עין רואה** כי מצד שהוא עין ראוי שיסתכל ויראה מסוף העולם ועד סופו ולראות השגת אלהות **ואזן** ראוי שתהא **שומעת** הכרוזין של ב"ד של מעלה ובת קול היוצאת מהר חורב והיית יודע בחוש ראי' ושמיעה שיש אלוה בעולם אלא **וכל מעשיך** הרעים **בספר** באותן הספריות והבהירות של חושי נשמתך **נכתבין** ועי"ז מדהה אתה ומכהה אורה של הנשמה מפני שעונותיו מבדילין ע"כ **דע למעלה ממך** ע"י ידיעה לבד:

פרק קמד

שמ"מ כי השכינה נקרא תפלה כמ"ש בכתבים ואני תפלה וכו' וגם מבואר שם כשיתפלל ישים מגמת פניו לשכינה ליחדא כו' ולא יכוין לתועלת עצמו שח"ו עליו נא' נתנני ה' בידי לא אוכל קום וכו' יעו"ש וביאר מורי זלל"ה הטעם יותר כי אם יכוין לתועלת עצמו הגשמי שיהיה נענה בתפלתו לתועלתו הגשמי אז נעשה מסך מבדיל ע"י שהכניס הגשמי ברוחני שם ואינו נענה כלל ודפח"ח:

פרק קמה

שמ"מ כי יראת העונש שהוא יראה חיצונית מורה על ידו ית' פשוטה לקבל שבים ויתעורר מזה ליראה פנימית הנקרא אהבה לקבל באהבה ואז יפטור מיראה חצונית וכו' ודפח"ח:

פרק קמו

שמ"מ ענין החיות רצוא ושוב כי כ"ד חושק ומתלהב תמיד לידבק בשרשו למעלה ע"י חשק בתורה ובעבודת ה' ואם מתלהב תמיד היה בטל ממציאותו כמו קודם עולם התיקון וז"ס קברות התאוה שכ' בס' ברית מנוחה והוא סוד המבול נפתחו ארובות השמים לכך תיקן השי"ת שיעסוק לפעמים זמן מה בצרכי הגוף אכילה ושתיה ומעט להתעסק בצרכי פרנסתו גם שיש לו מדת הסתפקות וע"י ביטולו מעבודת ה' בזמנים אלו ינוח הנשמה וכח השכלי יתחזק לחזור ולעסוק בעבודת הש"י אח"כ וזה והחיות רצוא ושוב ודפח"ח:

פרק קמז

שמ"מ הבעש"ט כיצד מרקדין לפני הכלה בש"א כלה כמות שהיא ובה"א כלה נאה וחסודה (כתובות טז, ב). וביאר כי לע"ל השכינה נקראת כלה כו' משא"כ עתה השכינה נקרא זא"ת כו' ובזה יובן כיצד מרקדין לפני הכלה ר"ל שמתמיה כיצד מרקדין בזמן הזה בגלות השכינה שהוא לפני וקודם שנק' כלה כי הריקוד הוא להעלות ניצוצין ומדריגה החתונה להעלותה אל העליונה כמו ריקוד קדוש כו'. ואין זה עולה יפה בזמן הגלות כי

מי יוכל לעשותה על צד השלימות כמבואר בסוד נפילת אפים שהוא להעלות ניצוצין מן עשיה עד רום המעלות וכו' וכ' מהרח"ו ז"ל שאין אתנו יודע עד מה כו' יעו"ש. לכ"א ב"ש כלה כמות שהיא ע"ד שכ' בזוהר סוד נודע בשערים בעלה לפי מה שמשער כ"א בדעתו ויכלתו אף בדרך כלל אם אינו יכול לדרך פרט לייחד השכינה ולקשטה מ"מ ישער כלה כמות שהיא כו' (ובה"א) [וב"ה] ס"ל כלה נאה וחסודה שצריך לידע בפרט איך להסיר בגדים צואי' וליכלוך מהניצוצין ולקשטה בפרט שתהיה השכינה כלה נאה וחסודה ודפח"ח:

פרק קמח

ושמ"מ לבאר ענין קושי' הפילסוף מאחר שהקב"ה נקרא נורא למה צריך לצוות בתורה על היראה הא יבוא ממילא כנודע ממורא ממלך בשר ודם שהוא בלא צווי. וביאר כי ענין היראה הוא ירא מן העדר כבוד ועושר וחיים וכיוצא. משא"כ אחר ההעדר אין יראה שאם הוא נעדר החיים ומת שוב אין לו מהעדר חיים וכיוצא בעושר ואינך. והנה יראה זו הוא יראה חצונית שהוא בכל הנבראים כי העכבר ירא מחתול וחתול ירא מכלב וכלב מזאב וכיוצא בזה יש באדם אחד ירא מחבירו ולמעלה מזה. ויש יראה פנימית יראת הבורא ית'. אמנם גם זה חצונית הבאה על האדם היא כדי לעורר אותו אל היראה הפנימית והוא חסד ה' יד ימינו פשוטה ושואל ומבקש מהאדם שיתעורר מזה אל יראת ה'. וז"ש מה ה' אלקיך שואל מעמך כ"א ליראה את ה' כו' שהוא יראה פנימית וההעדר ביראה פנימית הוא כאשר מדבק א"ע אל חי החיים ושם הוא העדר המציאות וכאשר אין לו יראה זו אז ידע שכבר הוא נעדר מהחיים שכבר מת וכמ"ש רשעים בחייהם קרויים מתים ולכך אין לו יראה. ובזה סרה קושית הפילסוף שבאמת א"צ צווי על היראה כי היא ממילא. ומ"ש מה ה' שואל מעמך כ"א ליראה את ה' היינו מאחר שיש מדת היראה בכל הנבראים א"כ ראוי שיהיה לאדם מעלה יתירה זו שיתעורר מזה יראה חצונית אל יראה פנימית אחר שידו ית' פשוטה לעוררו בזה. וז"ש מה ה' שואל מעמך דייקא וכנ"ל והבן. והנה אם ידע האדם זה החסד ואהבת הבורא ית' בתפלתו ששלח לו יראה חיצונית כדי לעוררו אל יראה פנימית סוד הבינה אלף בינה אז נעשה מיראה אהבה שמקבל היראה חצונית באהבה ואז נפטר מיראה חצונית שנעשה מן מות ואמת שהוא חיים כי מקשר מל' ה' תתאה אל ה' עילאה ונעשה מן אני אין ומבטל כל גזירות רעות כמ"ש מ"מ והבן והש"י יכפר. אך אם כוונת בזה כדי לפטור מיראה חצונית לא מהני כלום וז"ש ואהבת את ה' בכל לבבך שיהיה בלב שלם כאשר בא היראה חצונית בנפשך ובמאדך שיהיה בכוונה הראויה וכנ"ל דפח"ח והבן:

פרק קמט

פי' מורי ביאור קושי' זה דשמעון העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה עד שהגיע לאת ה' אלהיך תירא. פירש עד שבא ר"ע ולימד את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח (פסחים כב, ב). וק' מ"ט לא דרש שמעון כך. ופי' כי דבר פשוט דא"א להשוות שום דבר למוראו ית' לכך פי' מדרשא זו משא"כ ר"ע כשהיה ע"ה והיה שונא לת"ח והיה מרוחק ממורא הש"י ועכשיו שנעשה ת"ח דחיל מרבנן מקורב למורא השי"ת ג"כ לכך דרש את ה' לרבות ת"ח כי מורא ת"ח מביאו למורא הש"י. והנה ישראל שבמדבר היה להם יראה מת"ח שנ' ויראו מגשת אליו (שמות לד, ל) א"כ בנקל הוא שיזכו הם גם כן ליראת ה' ובזה יובן אין לגבי משה זוטרתי ר"ל מאחר שהיה יראה להם לגבי משה וזכו ליראת הת"ח א"כ זוטרתי היא שיזכו ג"כ ליראת ה' והבן ודפח"ח:

פרק קנ

שמ"מ פי' כי צדיקייא אינון שלוחי דמטרוניתא ע"י הצר וחסרונו יודע חסרון השכינה להתפלל שימולא שם החסרון ונעשה על ידיו יחוד קב"ה ושכינתי' וזהו מעלת התפלה. וסרה קושית הקדמונים ולמה צריך תפלה הלא השי"ת יודע מה שצריך האדם וכי הוא בוחן כליות ולב וכו' ומורי ביאר ע"פ הנ"ל כי תפלה הוא צורך גבוה שידע אדם מחסרונו שהוא נמשך מחסרון של מעלה ויתפלל שימולא החסרון שם למעלה בשכינה כי צדיקייא אינון שלוחי דמטרוניתא ואיזה חסיד המתחסד עם קונו וממילא ימולא החסרון גם שלו גם כן רק שלא יכוין לתועלת עצמו רק לתועלת השכינה ודפח"ח:

פרק קנא

שמ"מ משל מלך ביקש רפואה שיחיה לעולם ונתנו לו רפואה להרחיק מגאוה כו' וכל מה שנהג ענוה ביותר נכנס בלבו גאוה יותר שהוא מלך גדול ועניו ביותר עד שבא רבו אצלו ולמדו לנהוג מלכות מבחוץ ובקרבו ישפיל דעתו ע"י שהראה לו בית הכסא שהוא מן האדם כו' ודפח"ח:

פרק קנב

שמ"מ דיש ג' בחינות בסדר עבודת הש"י א' שיעלה גם הקטנות בימי הגדלות וזה ביאור פ' אחור וקדם צרתני בחינה ב' אם חושש שמא לא יזכה לבוא למדריגת הגדלות מ"מ אם יודע שהוא במדריגת הקטנות אז ממתיק הדינין ע"י מנצפ"ך. בחי' ג' כשהוא בגדר השכחה בלי דעת וזש"ה ואנכי הסתר אסתיר ודפח"ח:

פרק קנג

שמ"מ פי' איש אשר יעשה כמוה להריח בה (שמות ל, לח). שיהיה ריחו נודף שיצא לו שם כאנשי חסידים שנק' קטרת שמקשרין ומייחדין קבו"ש והם עושים להריח בה ונכרת מעמיו ודפח"ח:

פרק קנד

שמ"מ דיש בשו"ת של הרמב"ם ששלחו מדינה א' להרמב"ם וחתמו על שאלה זו כמספר ע' אלף ילמדנו רבינו מאחר שאין תחיית המתים מפורש בתורה רק בש"ס רמזו ודרשו מהוכחות שלהם א"כ גם לנו יש להוכיח ולדרוש איפכא כו'. והרמב"ם לא רצה בעצמו להשיב וצוה לתלמידו מהר"י אבן תבון לכתוב תשובתם ותוכן ענין תשובתם הוא זה אבאר לכם מאחר שנמשך לכם ספק זה א"כ אין נשמתכם נמשך מבני אברהם יצחק יעקב רק מאנשי סדום ועמורה כו' כי יש נשמות הנמשך משמים וארץ וז' כוכבי לכת וכיוצא וכו':

פי' מורי טעם שנותן למרע"ה מ"ט שערי בינה ולא שער נ' כי שער הנ' הוא חוזר ומתחיל כו' יעו"ש:

פי' מורי משנה דאבות ד' מדות בנותני צדקה. וק' איך הוא ד' מדות דמדה זו לא יתן ולא יתנו אחרים אינו מנותני הצדקה. וכן ד' מדות בהולכי לבהמ"ד. וביאר לי שאלת חלום וכו' וביאר פ' חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך ע"פ מדרש ויהי ערב אלו מעשיהם של רשעים ויהי בקר אלו מעשיהם של צדיקים ואיני יודע באיזה מהם חפץ כשהוא אומר וירא אלהים את האור כי טוב הוי במעשיהם של צדיקים חפץ יותר. והוא תמוה וכי ס"ד שחפץ במעשה רשעים. וביאר מה שקיבל מרבו כי דהמע"ה היה במזל שלא עלו לו מחשבותיו בעבודת השי"ת כהוגן והוא מצד מזל שבתאי המקבל מבינה וכו' לכך היה חושב בדרכיו הגשמי וממילא היה בהיפך. וז"ש חשבתי דרכי ואז ואשיבה רגלי ר"ל אשיבה להרגיל בו אל עדותיך והבן. והלבנה שהיא בסוד דוד מלך ישראל חי וקים אין לה אור מעצמה רק מה שמקבלת מן השמש כנודע לחכמי התכונה. אמנם יש תועלת ויתרון לאור מן החשך דהיינו מעלת יתרון האור ניכר מצד החשך וכן החכם מצד הטיפש וניכר מעלת הצדיק מצד הרשע והתענוג מכח הנגע ויסורין ומעלת הדעת נודע מכח השכחה א"כ נעשה זה כסא לזה כמו יד האדם המושיט דבר למעלה אז הוא בעצמו שם וזה מעלת גזירה שוה כי ברוחני אחר שיש לו שווי בצד מה נעשה אחד ולכן דנין בגז"ש גם למיתה החמורה. וכ"כ הרמב"ם גרגיר חרדל מצד עגולו וכידורו שוה לרקיע אפס כי יש הבדלה וכו' רק התענוג שנמשך אחר שסר השכחה הוא נכנס באחדות

והשאר יורד למטה בסוד הבדלה וכו'. וז"ש ואיני יודע באיזה מהם חפץ מאחר שגם מעשה הרשעים הוא כסא למעשה הצדיקים א"כ הכל אחדות א' לכך נא' וירא אלהים את האור כי טוב אלו מעשיהם של צדיקים כי במעשה הרשעים צריך הבדלה וכו'. ובזה יובן כי יש ד' מדות בהולכי בהמ"ד כי זה שאינו הולך נעשה כסא להההולך בדרך הנ"ל כשמפרנסו. ודפח"ח:

פרק קנה

שמ"מ כאשר מקשר האדם מלכות במחשבה בסוד כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה אז נעשה מן אנ"י גליא נעשה אי"ן דאתכסיא ר"ל לקשר המעשה שהיא מל' דעשי' מצד השמאל אל המחשבה בינה המיוחד בחכמה כ"ח מ"ה קו ימין שהוא יחוד קבה"ו ועי"ז מבטל גזירות רעות לקשר מל' הנקרא אני אל המחשבה הנק' אין וכו' ודפח"ח:

פרק קנו

שמ"מ על מ"ש הרמב"ם בשכליים הנבדלים אין שייך תואר ריבוי ומספר ופי' דה"נ אין שייך באותיות רוחניות התורה ריבוי ומספר כי אם מצד עילה ועלול כי א' ראש כל האותיות נק' עילה וכל האותיות עלולים ממנו כי אות ב' הם ב' אלפין וכן אות ג' ג' אלפין כו' עד אות ת' הם ד' מאות אלפין וכו' ודפח"ח:

פרק קנז

ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו (תהלים סב, יג). וק' א"כ מהו החסד. וא"ל עפ"י מ"ש התנא (אבות א, ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס אלא כו' ויהי מורא שמים עליכם. וק' חדא מ"ט קראו התנא פה רב. עו"ק מהו השייכות ויהי מורא שמים לכאן. וי"ל ע"פ משל לעבד אצל האדון ואם העבד עובד את אדוניו כראוי משלם לו שכרו משלם אבל זאת לא יעלה על לב שום עבד שאף אם יעבוד האדון עצמו עבודת העבד שישלם לו שכר לעבדו בשביל זה:

פרק קנח

והנה בענין הדביקות י"א הדביקות הוא כשאומר תיבה אחת והוא מאריך באותה תיבה הרבה שמחמת דביקות אינו רוצה לפרוד עצמו מהתיבה כו'. וי"א הדביקות הוא כשעושה מצוה או עוסק בתורה ועושה הגוף כסא לנפש ונפש לרוח ורוח לנשמה והנשמה כסא לאור שכינה שעל ראשו וכאלו האור מתפשט סביבו והוא בתוך האור יושב ויגיל ברעדה. וגם ע"כ השמים הם כחצי כדור בכל מקום:

כתב ס' חרדים הצדיק המביט לשמים ירמוז אל עולם עליון נברא ביו"ד מן הארץ עד לרקיע מהלך ה' מאות שנה רומז לה"א האדם שבארץ עומד על רגליו רומז לוי"ו והארץ

אשר הוא עומד עליו רומז לה"א אחרונה שבשם. וירמוז ויהי מורא שמים עליכם דייקא וכאלו השמים ואור שכינה שעליהם שנק' מורא שמים הוא עליכם ממש וכאלו האור מתפשט סביבו והוא בתוך האור זהר הרקיע יושב ויגיל ברעדה והוא יחוד שלם:

והנה האדם העושה מצוה כגון עטיפת טלית וציצית אעפ"י שנראה לאדם שהוא דבר קטן אעפ"כ הקב"ה עושה מן מצוה או חדושי תורה לשמה שמים חדשים וארץ חדשה כמ"ש כן תתעטף נשמתי באור הציצית העולה תרי"ג הרומז לתרי"ג אורות דעוטה אור כשלמה גאות לבש ה' עוז התאזר התאזר גי' תרי"ג וכמ"ש ברוכים אתם לה' עושה שמים וארץ חדשים ע"י מצוה וחדושי תורה שלכם. ומפרש השמים שמים לה' ע"י הכונה הקדושה שהיא לשם הקב"ה עושה שמים חדשים. והארץ נתן לבני אדם פי' ע"י עשיה גשמיית של המצוה עושה הקב"ה מהן ארצות החיים ואז היא פעולה חשובה גמורה. וז"ש אל תהיו כעבדין המשמשין את הרב פי' עם הרב פי' הקב"ה שנקרא רב ושליט עקרא ושרשא דכל עלמין א"כ ודאי היא פעולה חשובה ונכבדת ודי לך שזכית להיות מסייע לאותה פעולה והרי אתה כמו מסייע שאין בו ממש שהוא עושה עיקר הפעולה למעלה ויהיה ע"מ לקבל פרס וזה פתיות גדול. וזה שסיים ויהיה מורא שמים עליכם פי' יהיה לך מורא ממה שהקב"ה מצמצם בהירות שלו באור זוהר הרקיע ואור שכינה השורה עליך בשעת עשייתך המצות ותורה חדשה לעשות מהם שמים חדשים. וז"ש ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו כאלו האיש עשה הכל:

אע"פ שאין האיש עושה כלום אלא כמסייע שאין בו ממש אעפ"כ אתה משלם כמעשהו כאלו היה האיש עושה הכל בעצמו וזהו חסד גדול והבן:

פרק קנט

ויענך וירעיבך ויאכילך את המן כו' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי' ה' יחיה האדם (דברים ח, ג). וק' דההה"ן של ב' פעמים האדם מיותרים דהל"ל כי לא על הלחם לבדו יחיה אדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה אדם. י"ל דבס' לקוטי תורה מהאריז"ל דהחוקרים הקשו מאין הוא חיות הנשמה דאין הדעת נותן שיהיה חיות הנשמה מלחם ומאכל גשמי. ואין לומר דהנשמה יכולה לחיות בלי מזון כמו מלאך דא"כ מ"ט אם עובר אדם ושוהה כמה ימים בלא מזון ימות ברעב והמיתה הוא פירוד הנשמה מן הגוף. וק' מ"ט תצא הנשמה מחמת מניעת אכילה כיון שאינה נהנית ממנו. ונבוכו הרבה בזאת החקירה. ותירץ האריז"ל שלא ידעו והיו סכלים בשורש הבריאה דארז"ל בעשרה מאמרות נברא העולם פי' ע"י המאמרות עצמן נתהוה הכל דמאמרו של הקב"ה הוא מרום וקדוש ותיכף כשאמר הקב"ה יהי רקיע נתהוה הרקיע כמ"ש בדבר ה' שמים

נעשו ונכנס המאמר ההוא בחיות פנימי להחיות הרקיע כל ימות עולם שיעמוד כמ"ש לעולם ה' דברך נצב בשמים. וכן כשאמר תוצא הארץ נפש חיה או תוצא הארץ דשא ועץ פרי אותו המאמר היה מהוה הכל והמאמר הזה הוא חיות פנימי להם וכשנוטל אדם פרי או דבר מאכל ומברך עליו בכוונה ואומר ברוך אתה ה' כשמזכיר את השם מתעורר אותו החיות שעל ידו נברא הפרי ההוא כי נברא הכל ע"י השם ומוצא מין את מינו וניעור וזה החיות הוא מזון הנשמה וכל זה במאכלים המותרים וכשרים שצוה הקב"ה להעלותן מגשמיות לרוחניות. וז"ש ויענך וירעיבך כי המן היה רוחני מאד וההדיוטות לא היה להם קורת רוח ממנו דעכ"א ונפשנו קצה כו' וז"ש ויאכילך את המן שהוא רוחני מאד לחם אביר שמה"ש אוכלין אלא שנתגשם קצת כדי שיהיה בו תפיסת יד לב"א למען הודיעך אפילו בזמן שתבוא לא"י ותאכל לחם גשמי שתקדים כבוד נשמתך לכבוד גופם ולהעלות הכל מגשמיות לרוחניות כי לא על הלחם לבדו פי' בזמן שהוא לבדו גשמיות בלי התעוררות הרוחניות בו יחיה האדם פי' הנשמה שנקרא האדם בה"א הידיעה כי הגוף נקרא בשר אדם והנשמה נקרא האדם כי על כל מוצא פי ה' פי' כשאתה מוציא השם בכוונה ע"י הברכה שברכת עליו שעי"ז מתעורר בו הרוחניות מזה יחי' האדם שהיא הנשמה ניזונית מרוחניות המאכלים כי הקב"ה עשה כן בכוונה מכוונת ע"י שהיה בונה עולמות ומחריבן נפלו ניצוצין קדישין לד' חלקים שהם דומם צומח חי מדבר שראוי לאדם להעלותם.

והמשל למלך שנאבדה לו אבן יקרה מתוך טבעתו והנה עמדו לפני המלך בעת ההיא הרבה מעבדיו ושריו הפרתמים והפחות והסגנים מאנשי מלחמתו עד אין מספר. עכ"ז לא רצה המלך לצוות שיחפשו אחר האבן טוב רק צוה לבנו יחידו וחביבו שיחפש וימצא האבידה ויחזירנה לאביו המלך הגם שהיה המלך בטוח מכל אחד משריו ועבדיו שכאשר ימצאנו יחזירנו בשלימות. אעפ"כ לא היה ברצונו שהם יתפשו כי רצה לזכות את בנו חביבו וכדי שיקרא המציאה על שמו ולא עוד אלא גם רמז לבנו חביבו בכמה רמזים מקום מציאותו כי מתחלה היתה האבידה מדעת המלך את מקומה ועשה הכל רק למען לזכות את בנו חביבו וכדי שיגיע גם להמלך מזה גודל שעשוע והתפארות מבנו לאמר ראו כי שום בן אדם בעולם לא היה יכול לחפוש ולמצוא זולת בנו חביבו:

פרק קס

והנמשל מובן שתחלת בריאת העולמות היה כדי לברר הניצוצין קדישין ע"י אומה ישראלית כמ"ש בשביל ישראל שנקרא ראשית שע"י יבררו ממאכלים מותרים וכשירים. וז"ש ריב"ש ע"פ רעבים גם לצמאים נפשם בהם תתעטף:

פרק קסא

פי' בכאן סוד גדול והוא למה ברא הקב"ה דברי מאכל ומשקה שאדם תאב להם. והטעם שהם ניצוץ אדה"ר שהיו מתלבשים בדצח"ם ויש להם חשק להדבק בקדושה והם מעוררים מ"נ בסוד אין טפה יורד מלמעלה שאין טפיים עולה כנגדה וכל אכילה שאדם אוכל ושותה הם ממש חלק ניצוצות שלו שהוא צריך לתקן. וז"ש רעבים גם צמאים שאדם רעב וצמא להם. למה זה. ואמר נפשם בהם תתעטף בסוד גלות בלבוש ויחשבה לזונה כי כסתה פניה וכל הדברים שהיו משמשין לאדם הם ממש בסוד הבנין שלו שהלבישו והבן:

פרק קסב

והש"י רמז להם לישראל בכמה רמזים שימצאו האבידה ויחזירו לבעליהם לאביהם שבשמים ולא צוה כן למלאכים ושרפים ואופנים. והאבידה ההוא מדעת היתה כמרז"ל שהיה בונה עולמות ומחריבן:

פרק קסג

ריב"ש אמר כשהוא דבוק בבורא ית' ונופל לו איזה מחשבה מאיזה דבר. מסתמא הוא כך כמו שנופל במחשבתו. וזהו רוח הקודש מועט:

פרק קסד

גם אמר ריב"ש ז"ל מכח התורה שלמד היום ואח"כ באותו יום מזדמן לו דבר לעשות ואינו יודע אם לעשות אם לא יוכל להבין מכח אותו הענין שלמד איך יעשה ובלבד שיהיה תמיד דבוק בהש"י אז יזמין לו הש"י תמיד שידע מכח התורה כו':

פרק קסה

הנשמה אמרה להרב זלה"ה שמה שזכה שנתגלו אליו דברים עליונים לא מפני שלמד הרבה מסכתות ופוסקים רק משום תפלה שהיה מתפלל תמיד בכוונה גדולה משם זכה למעלה עליונה:

פרק קסו

מיד כשאומר אדני שפתי תפתח השכינה מתלבשת בו ומדברת בו כל הדברים וכשיהיה לו האמונה שהשכינה מדברת תפול עליו יראה וגם הקב"ה מצמצם עצמו ושורה אצלו כו'.

התפשטות הגשמיות הוא שאינו מרגיש כלל הרגשת גוף וציור זה העולם רק ציור העולמות העליונים דהיינו המלאכים ושרפים ואח"כ כשבא אל עולם האצילות אינו

מרגיש רק דק מן הדק דהיינו אצילתו ית' ושם יודע עתידות. ולפעמים בעולמות התחתונים ידע ג"כ עתידות ששם מכריזין הכרוזים:

פרק קסז

ריב"ש אמר בענין עובדא זו כשאני מדבק מחשבתי בבורא ית' אני מניח הפה לדבר מה שירצה כי אני מקשר הדברים בשורש העליון בבורא ית' שכל דבר יש לו שורש למעלה בספירות:

פרק קסח

צריך שיהיה דבוק כ"כ שעיקר ראייתו יהיה בבורא ית'. ולא שתהא עיקר ראייתו בעולם ואגב בבורא. לא כן. אלא עיקר ראייתו תהא בבורא ית'. כי אין אדם יכול לעשות שום תנועה בלא שפעו וחיותו.

כשמדבר ד"ת ברבים יהי' כוונתו שיתכבד ויתפרסם הקדושה:

פרק קסט

כשאדם עובד תמיד את הבורא ית' בכל רגע אין פנאי להתגאות ולאהוב שאר מדות רעות. וישים א"ע כמי שאינו בעה"ז ומה תועלת שיהיה חשוב בעיני ב"א.

אם חושב לאיזה מצוה ישתדל לעשותה ואל יבטלנו היצ"ר לומר שהוא דבר שיכול לבוא לידי יהורא. אלא ידחוק א"ע בחוזק והתלהבות ובודאי שלבסוף יעשה לשמה ממש בלי שום התפארות. ומשלא לשמה יבוא לשמה:

פרק קע

להבין מהו קטנות ומהו גדלות. ד"מ כשאדם יושב ולומד תורה שלא בהבנה אז הוא הקטנות שאין שכלו שלם. אבל כשהוא לומד בהבנה ובהתלהבות אז הוא במדריגת גדלות שמקושר במדריגות העליונים. וכן בתפלה ובכל מצוה יש קטנות וגדלות:

פרק קעא

גם יחשוב כשיושב ללמוד או אפי' בדברי חולין אזי יחשוב באיזה ענין הוא מדבר אם באהבה או ביראה או רחמנות או בניצוח או בהודיה או בהתקשרות או באיזה ממשלה ויתקשר א"ע במדה ההיא:

פרק קעב

העוסק בתורה לשמה. פי' לשם ה'. זוכה לדברים הרבה. פי' ממילא נתרבה אליו הדיבור בחכמת התורה. כי כשאדם מדבר דיבור טוב הדיבור הוא החיות של האדם והחיות הוא ממנו ית' אז הדבור סלקא לעילא ומתעורר הדיבור העליון ומשפיע עליו יותר חיות מלמעלה:

פרק קעג

הלואי שיהיה מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. למשל כשישן ובא רבו והקיץ אותו בידו מיד הוא נרתע ומזדעזע לפניו. ומכ"ש כשהשי"ת מקיצו משנתו שהוא בחצות לילה כידוע:

פרק קעד

אין כאלהינו הוא בעולם העשיה שהוא כמו ספר שבודאי א"א לטעות. **מי כאלהינו** הוא ביצירה שאפשר חלילה לטעות כמו אחר שראה מט"ט וכו'. אך אני איני טועה כי **מי כאלהינו**. **נודה לאלהינו** הוא בבריאה ששם א"א לטעות מפני שקרובה לאצילות ובאצילות אומר לנוכח ברוך וגם **אתה הוא אלהינו**.

טעם למה אנו אומרים **אלהינו ואלהי אבותינו**. כי יש שני מיני בני אדם המאמינים בהש"י. א' שמאמין בהקב"ה מחמת קבלת אבותיו ועכ"ז אמונתו חזקה. והב' שבא על האמנת הדת מחמת החקירה. והחילוק ביניהם הוא שהא' יש לו מעלה שא"א לפתות אותו אף אם יאמרו לו כמה חקירות הסותרות ח"ו כי אמונתו חזקה מצד קבלת אבותיו ועוד שלא חקר מעולם אבל יש לו חסרון שהאמת אצלו היא רק מצות אנשים מלומדה בלי טעם ושכל. אבל הב' יש לו מעלה שמחמת שהכיר הבורא ית' מחמת גודל חקירתו הוא חזק אצלו באמונה שלימה ובאהבה גמורה אבל ג"כ יש לו חסרון שבקל יכול לפתותו אם יביאו לו ראיות הסותרות אמונתו יתפתה ח"ו. אבל מי שב' המדות בידו אין למעלה ממנו דהיינו שסומך על אבותיו הקדמונים בחוזק וג"כ באה לו שחקר בעצמו זו היא אמונה שלימה וטובה. ולזה אנו אומרים **אלהינו** מצד חקירתנו **ואלהי אבותינו** מצד קבלתינו. וכ"כ בתשובת פנים מאירות דעכ"א אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ואין אומרים אלהי אברהם יצחק יעקב לומר לך דיצחק ויעקב לא סמכו על קבלתם מאברהם אלא חקרו האלהות בעצמם:

פרק קעה

יראה חיצונית הבאה לאדם הוא כדי לעוררו ליראת אלקים. מלה"ד לאיש חיל שלוח מהמלך לקרוא לאדם והוא בכעס גדול ובפחד אין לירא מהשליח כ"א תיכף ילך להמלך לרצותו. וכן אהבה חיצונית הבאה הוא כדי לעוררו לאהבת ה'. מלה"ד לפעמים בא איש מהמלך שלוח לאדם בתנועת אהבה ומי שהוא טיפש הוא מתענג ומשתעשע עם השליח והחכם אומר מה לי להשתעשע עם השליח אלך לשורש האהבה של מלך. וז"ש תמים תהיה עם ה' אלהיך. והתי"ו גדולה. לכאורה התי"ו רחוקה מן האלף לרמוז להעלות כל דבר רחוק הן אהבה הן יראה הן שמחה ותענוג גשמי אל האלף הרומז לאלופי של

עולם. והנה ידוע שהאותיות נק' כלים והנקודות הם חיות ונשמות הכלים. והנה האדם כשמחשב איזה מחשבה מה שיהיה הוא אותיות. וכבר ידעת שאם באה לאדם איזה מ"ז בלימודו או בתפילתו אינה מקריות כי יש עת לכל חפץ וכמ"ש ובהגיע תור נערה ונערה לבוא כו' שהוא הניצוץ הנתונה בעמקי הקליפות שמנוער מכל טוב ורוצה להתדבק בשרשה והגיע עת וזמן להעלות בקדושה הנה אז צריך להתעורר מאד כי לא לחנם באה את המחשבה אלא להעלותה ואם לא עכשיו אימתי. אפשר לא יהיה עוד עת ותור הנערה ההיא כי עפ"י רוב המחשבה באה מענין הדומה לענין התפלה והברכה ההיא.

ומלה"ד לבן חביב שלקח אביו מנסה לנסות בנו בדבר ההלכה. והנה מנסה מקשה אותו קושיות שונות ורוצה להתעותו מדרך הפשוטה להעקומה. הנה לא היה ח"ו כוונת האב לסתור דברי בנו ולהטעותו שישאר מבוכה וטועה אלא לחדודי קמכוין שיעשה הבן תשובות נגד הקושיות ויתרצם וידרוך בדרך האמת והישר בפשט ההלכה וזהו רצון האב ושמחתו כמ"ש חכם בני ישמח לבי אשיבה חורפי דבר. והנמשל מובן שהמנסה הוא היצה"ר והמ"ז ובאמת הוא לסיבת שיעלה אותה האדם ע"כ כאשר בא מ"ז צריך להתעורר מאד ולהעלותה בקדש עם אותן מחשבות קדושות שמכוין ומייחד ועם הדיבורים שהוא מדבר.

וז"ש מטבילין כלים בתוך כלים (חגיגה כ, ב) הם אותיות המ"ז יטבול ויטהר בתוך כלים שהם אותיות הקדושה ועי"ז יחבר הכל לקדש הלעיון. וז"ש **אם בחוקתי** שזהו לימוד התורה **תלכו** ממדריגה למדריגה **ונתתי גשמיכם** כלומר שגם הגשמיות שלכם יזדככו וגם הניצוץ יעלה **בעתם** ר"ל בעת הצורך שיוכל אדם להעלותו יזדמן לכם המ"ז כדי לזכותכם בהעלות הניצוץ. ולא כמו שאר ב"א שבא המ"ז מחמת מחשבותם שלא מטוהרה מדברים גשמיים ולא כן אתם ההולכים בחוקותי:

פרק קעו

חומר בקודש מבתרומה (חגיגה כ, ב). כי הלא נודע שעיקר עבודת ה' הוא הדביקות והתלהבות בעבודת הש"י ובלימוד תורתו בדו"ר כי עי"ז ההבל שבדיבורים מתדבק בהבל העליון והקול בקול העליון והדיבור בדיבור העליון וכן המחשבה. וזהו רמז חומר בקדש כלומר אם תרצה לזכות חומרך שיהיה בקדש העליון שהוא המחשבה העליונה א"א אלא מבתרומה פי' ע"י הקול והדיבור שהם תרי ממאה ברכות שצריך אדם לברך בכל יום ע"י קול ודיבור. וזה ידוע שבמקום שהאדם מחשב שם הוא ג"כ במקום ההוא וא"כ כשתתמיד ותרגיל עבודתך בכך בוודאי תרום ותעלה במקום המחשבה העליונה שנקרא קודש ואז גם חומר שלך תזדכך בקדש העליון כנ"ל:

פרק קעז

שש אנכי על אמרתיך כמוצא שלל רב. ואע"פ שלקח המוצא ממנו מ"מ מצטער מאד על שנשאר הון רב שא"א לקחתו כולו. כן אע"פ שלמדתי תורה הרבה מ"מ נשאר הרבה מאד שא"א ללמדו כולו כי ארוכה מארץ כו':

פרק קעח

יעקב ראה בעין שכל שמן ההכרח שיש בהנהגת העולם מדה הממוצעת והמכריע בין מדת החסד ומדת הדין דאל"כ לא היה העולם מתקיים אם היה נוטה לא' משני הקצוות לכן המתדבק במדת הת"ת שהוא מדה"ר המכיר בין חו"ג. ומתוך זאת המדה שהשיג והכיר יותר מאבותיו ע"כ הוא בחיר שבאבות בי בזאת המדה העולם מתנהג בתמידות כמרז"ל (ב"ר יב, טו) ראה שאין העולם מתקיים בדין ושיתף עמו מדה"ר:

פרק קעט

צריך האדם להעלות הדיבורים מתתא לעילא אל שרשם. דהיינו כשאדם מדבק ומחבר דיבור עם דיבור וקול עם קול והבל אם הבל ומחשבה עם מחשבה שהם ד' אותיות שם הוי' כידוע. ואם האדם עושה כן כל דבור פרחין לעילא אל שרשם ובזה הוא גורם שהדיבורים באים לפניו ית' ומסתכל בהם ובזה הוא נענה בתפלתו כי ההסתכלות הלא כעין ההשפעה מעילא לתתא כאילו הש"י מסתכל בהם הוא קיום העולמות כולם כי למעלה אין שם שעות וזמן כי ברגע א' בא ההשפעה מהמעיין עליון הנובע תמיד ודרכו להיטיב ולהשפיע לבריותיו רק שיהיה המקבל ראוי לקבל ואם הוא מתפלל או למד תורה בענין הזה הוא נעשה כצנור אל המעיין העליון הממשיך ומשפיע שפע טובה לו ולכל העולם כולו:

פרק קפ

ענין איסור אפי' שאלת שלום קודם להתפלה. כי ידוע שהעולם נברא ע"י מחשבה ודיבור ומעשה. וראשית הכל הוא המחשבה והדיבור הוא ענף המחשבה והמעשה הוא ענף הדיבור. וכמו כן האדם בקומו משנתו שהוא נעשה בריה חדשה כמ"ש חדשים לבקרים אם ידבר תחלת דבריו דברי הרשות וכ"ש דברים אשר לא כן אף אם יתפלל ויעסוק בתורה אח"כ הכל מסתעפין ונמשכין אחר הדבור הראשון. כי כמו שהדבור הוא ענף המחשבה וטפילה אליו כן הדיבור השני אל הראשון כמ"ש בזוהר ובכתבי האריז"ל בענין כיבוד אח הגדול. ולכן יזהר האדם שיקדש ויטהר דבורו הראשון בקומו ויזכך מחשבתו הראשונה דבוקה בקדושה כדי שימשוך אליו כל שארי הדבורים שאחריה ואח"כ כשיעמוד בתפלה מתוך שמחה של מצוה כנ"ל כמו שקידש דבורו ומחשבתו

כנ"ל בודאי יהיה נענה בתפלתו וכן יקדש א"ע ודיבורו בשכבו כדי שלא יבוא לידי מקרה לילה ח"ו. וז"ש הדלת תיסוב על צירה (משלי כו, יד) פי' על ב' הצירים ציר העליון והתחתון סובבת הדלת וכן העצל על מטתו פי' להתקדש בשכבו ובקומו:

פרק קפא

שמ"מ הבעש"ט פי' משנה (אבות פ"ב מ"ב) כל תורה שאין עמה מלאכה. וביאר דיש ג' מיני דיבור שהם ג' מיני זווג. א' זווג המלך ומטרוניתא. ב' זווג בן המלך וזוגתו. ג' זווג דעבד ושפחה וכו'. והנה הדיבור בתורה ותפלה זווג הקב"ה כנ"ל. ע"ש. צחות לשון הש"ס (פסחים נ, א) לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה. לשון צווי כדי שאם יעסוק אח"כ לשמה אז מתוך שלא לשמה בא לשמה כאשר שמעתי בשם מורי שיעלה הפנימיות של שלא לשמה וכו' ודפח"ח:

פרק קפב

חשב ה' להשחית חומת בת ציון נטה קו (איכה ב, ח). ענין כשהצדיק מתפלל וצועק על הזיקו שבעה"ז ואינו נענה ואין משגיחין עליו. האמת הוא כי הכל הוא מגודל החבה והאהבה שיש לו ית' אל הצדיק ובשביל כך אינו נענה בעניני עה"ז.

מלה"ד לבן המלך שהוא קטן ועשה לעצמו בית קטן מקיסמין ובא אדם וסתר אותו ובא התינוק אצל אביו בקובלי רבה ובוכה ע"ז ואביו היה מצחק ולא ענהו להנקם תיכף מזה האדם שסתר בנין גרוע זה כי במחשבת המלך לבנות לו פלטרין גדולים. וז"ש (תהלים כא, יד) רומה ה' בעוזך לבנות בהמ"ק העתיד ואז נשירה ונזמרה גבורתיך. והנמשל מובן שמחמת אהבת ה' להצדיק ויודע שינחילו עה"ב לכן אינו משגיח על צער שיש להצדיק בעה"ז שהרי עי"ז הצער לפום צערא אגרא שינחילהו לעה"ב:

פרק קפג

ריב"ש ע"ה אמר כשאדם טובע בנהר והוא מראה במים כמה תנועות שיוציא עצמו מן המים השוטפים אותו בודאי הרואים לא יתלוצצו עליו ועל תנועתו. כן כשמתפלל ועושה תנועות אין להתלוצץ עליו. שהוא מציל עצמו ממים הזדונים שהם הקליפות ומ"ז הבאים לבטלו ממחשבתו בתפלתו:

פרק קפד

צריך שירגיש במחשבתו שהוא בעולם העשיה בתחלת התפלה ואח"כ ירגיש שהוא ביצירה עולם המלאכים והאופנים ואח"כ בעולם הבריאה עד שירגיש במחשבתו שפרח במחשבותיו גבוה מאד לעולם האצילות וכמו אדם שמטייל מחדר לחדר כן יטייל במחשבתו בעולמות עליונים. ויזהר שלא יפול ממחשבתו הגבוה מאד בעולמות

העליונים רק יחזיק עצמו בכל כחו שישאר למעלה במחשבותיו במתג ורסן שעשה כמו גדר שלא ירד. וכשרוצה לעשות כן לצורך דביקות בלא שעת תפלה צריך שלא יהיה שום אדם באותו בית שאפילו צפצופי עופות יכולים לבטלו וכן מחשבה של אחר יכול לבטלו:

פרק קפה

ירגיש בשבת תוספת נפש ואח"כ תוספות רוח ואח"כ תוס' הנשמה שירגיש בכל פעם שהולך גבוה יותר בעולמות עליונים.

אפי' כשהולך לעסקיו יקיים שויתי ה' לנגדו תמיד ובכל דרכיך דעהו ויהיה דבוק בבורא ית' במחשבה קטנה. לפעמים יש ג"כ קטנות למעלה בזעיר אנפין ומכח אותו הקטנות יבוא לגדלות. כמו בגחלים אם יהיה ניצוץ א' שנשאר יכול לנפח בהם הרבה עד שיהיה מדורה גדולה כבתחלה. לאפוקי אם לא יהיה ניצוץ קטן לא יכול לנפח אש. כך לא יהיה דבוק במחשבה קטנה תמיד בו ית' יכבה נשמתו לגמרי. וז"ש הרמ"ק לומר אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה פי' הדביקות הנמשל לאש רשפי אש כו' תמיד תוקד על המזבח בהצדיק הזובח יצרו בקרבו לא תכבה דא"כ יצטרך להביא אש מחדש.

לפעמים כשמתפשט הניצוץ הקדוש של השכינה שיש בנשמתו ואז היא מדברת הדברים שבפיו ונראה כאלו אינו מדבר שהדברים יוצאים מאליהם מפיו. וזהו מדריגה גדולה. וכן אנו רואים להיפך במשוגעים:

פרק קפו

התורה חסה על ממונו של ישראל (יומא לט, א). ולמה כך. כי זה כלל גדול שכל מה שאדם לובש או אוכל או משתמש בכלי הוא נהנה מהחיות שיש באותו הדבר. כי לולא אותו הרוחניות לא היה שום קיום לאותו דבר. ויש ניצוצין קדושים השייכים לשורש נשמתו וכשהוא משתמש באותו הכלי או אוכל מאכל אפי' לצורך גופו הוא מתקן הניצוצין כי אח"כ עובד ה' בכח ההוא שבא לגופו מהלבוש או מאכל או שאר דברים ובזה הכח עובד להש"י נמצא מתקנם. לכך פעמים שיאבד ממנו הדבר ההוא שכשכלה לתקן כל הניצוצין שהיו באותו הדבר השייכים לשרש נשמתו אז לוקח ממנו השי"ת אותו הכלי ונותן לאחר ששייכים הניצוצות נשארים בתוך הכלי לשורש של אחר שהוא משורש נשמתו.

פרק קפז

ואמר ריב"ש ע"ה שאוכלין בני אדם ויושבים על ב"א ומשתמשים בב"א היינו בניצוצין שיש באותן הדברים. לכך צריך האדם לחוס על כליו ועל כל דבר שיש לו דהיינו מצד הניצוצין שיש בכלי זה בכדי לחוס על הניצוצין הקדושים:

פרק קפח

אמרו עליו על ריב"ש ע"ה שזכה לכל הארות והמדריגות שהיה לו הכל מחמת המקוואות שהיה תמיד בטבילות. ומקוואות יותר בתמידות טוב יותר מהתענית. שהתענית מחליש הגוף מעבודת השם. ועוד יותר טוב שהכח שהוא מניח בתענית יתן הכח ההוא בלימוד התורה ותפלה שיתפלל בכל כחו וכוונתו ובזה יבוא למדריגה:

פרק קפט

שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז, ח). שויתי לשון השתוות. בכל דבר שיארע לו יהיה הכל שוה אצלו. בין בענין שמשבחין אותו ב"א או מבזין אותו וכן שאר דברים. וכן בכל האכילות בין שאוכל מעדנים בין שאוכל שאר דברים הכל שוה בעיניו שהוסר בזה היצה"ר ממנו מכל וכל. וכל דבר המאורע יאמר הלא זה נשלח מאתו ית' ואם בעיניו הגון כו' וכל כוונתו יהיה לש"ש אבל מצד עצמו אין חילוק. וזהו מדריגה גדולה מאד:

פרק קצ

וכן האדם צריך לעבוד הש"י בכל כחו שהכל הוא צורך גבוה שהש"י רוצה שיעבדו אותו בכל האופנים. הכוונה כי לפעמים אדם הולך ומדבר עם בנ"א ואז אינו יכול ללמוד וצריך להיות דבוק בהש"י במחשבתו וליחד יחודים. וכן כשאדם הולך בדרך ואינו יכול להתפלל וללמוד כדרכו וצריך לעבדו באופנים אחרים אל יצער א"ע בזה כי הש"י צריך שיעבדוהו בכל האופנים פעמים באופן זה ופעמים בזה. לכן הזדמן לפניו לילך לדרך או לדבר עם בנ"א בכדי לעבוד אותו באופן זה. כלל גדול (משלי טז, ג) גול על ה' דרכיך ויכונו מחשבותיך. שבכ"ד שיזדמן לו יחשוב שהוא מאתו ית'. וגם שיבקש מהשי"ת שיזדמן לו תמיד מה שהשי"ת יודע שהוא לטובתו ולא מה שנראה לאדם טובה ע"פ שכלו. כי אפשר מה שבעיניו הוא טוב הוא רעה לו. רק ישליך הכל כל ענינו וצרכו עליו ית' כמ"ש (תהלים נה, כג) השלך על ה' יהבך. פעמים האדם כשכור מחמת שמחת התורה שבוער בלבו אהבה גדולה. פעמים יכול לומר התפלה במהירות מאד מחמת שבוער בלבו אהבת השם מאד והתיבות יוצאים מפיו מעצמם. האדם צריך ללמוד גאוה ולא יתגאה. כעס ולא יכעוס. וכן כל המדות. כי האדם צריך להיות שלם בכל המדות כי גם אצלו ית' יש דין ורחמים:

פרק קצא

בשם ריב"ש כאשר בא לאדם מ"ז בתפלה או בלימוד ישבור המ"ז וידבק עצמו בבורא ית' ובזה מתקן ניצוץ קדוש שיש במחשבה ההיא. והוא משל האדם שהיה מונה מעות והיה בנו בשבי' ובא אצל אביו וא"ל הרי יש לך מעות פדני מהשביה:

פרק קצב

כשמתענה אדם אפילו משבת לשבת ויהיה לו פניה אפילו קטנה שיאמר בלבו שהוא עושה דבר גדול שעינה א"ע כ"כ הרבה ויזדכך מאד בזה. זה התענית בא לסט"א. רק יחשוב בלבו מה מעשי נחשבים נגד עבודת המלאכים שעבודתם בתמידות להש"י ואני טפה סרוחה וסופי לעפר:

פרק קצג

יהיה זהיר מאוד לקום תמיד בחצות לילה. ואם אינו קם שלא מחמת אונס הוא בנידוי למעלה. ויהפוך הלילות לימים ויישן ביום כמה שעות כדי שיספיק לו מעט שינה בלילה: סיג לחכמה שתיקה (אבות ג, יג). שכשהוא בשתיקה יכול הוא לדבק עצמו לעולם המחשבה שהוא חכמה.

ארז"ל אור אלו מעשיהם כו' (ב"ר ב, ה). פי' כי אדם החכם יכול לאכול דברים טובים ושאר תענוגים ומ"מ יכול הוא לסגף עצמו בהם וכן לראות בכל מקום שירצה ולא להסתכל חוץ לד' אמות לראות תמיד בשם בן ד' שיש באותו דבר בסוד שויתי ה' וגו' בסוד אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו דעיקר כל דבר שבעולם הוא הרוחניות שבו הבא מהש"י שנותן בו טעם ומקימו. וכן בתפלה לעבוד עבודת התפלה להש"י שלא יהיה עבודתו נראה בפני ב"א כלל שלא יעשה שום תנועה באיברים רק בפנימיות בנשמתו יהיה בוער בלבו ויצעק בלחש מחמת התלהבות בענין שתהא עבודתו בפנים יותר גדולה משתהא עבודתו נראית באיברים כמ"ש צעק לבם כו':

פרק קצד

חשוב שבתפלתו הולך מהיכל להיכל וכשנופלת לו מ"ז מגרשין אותו מן היכל כי דנין אותו בכל היכל אם ראוי ליכנס ויראה וישגיח על המ"ז ההיא. אם ח"ו חשב באהבה רעה כגון ניאוף יתחרט תיכף ויאמר בלבו למה עשיתי שלקחתי חלק מעולם המחשבה והולכתי אל מקום הטנופת ובזה יכנע וישוח עד לעפר ויביא זאת המחשבה למדת אין ואח"כ תבוא אל עולם אחר בזכרו אם אני אוהב את הדבר הרע הזה כמו אשה שהיא טפה סרוחה כמה יש לאהוב את הש"י. וכן אם שומע א' מדבר בדברי שחוק ועי"ז נולד לו איזה שמחה יאמר בלבו הלא זה החלק מעולם האהבה. וכן אם רואה או אוכל דבר שיש לו תענוג מזה יחשוב בלבו הלא זה חלק מעולם התענוג ויראה מאד שלא יגשם התענוג ההוא אלא יבוא גם הוא אל עולם התענוג נמצא הוא יושב כאן ואוכל בעולם התענוג של הש"י. וכן בהתפארות אם מפארים אותו ואם בא לו באמצע התפלה התפארות כמה אני מתפלל בכוונה יחזיק א"ע בהתפארות של עולם התפארת כנ"ל. ואם בא לו איזה

יראה רעה כגון שמתירא ליתן צדקה שלא יעני יחזיק א"ע ביראה הקדושה שהוא בושה מהש"י. ואם בניצוח ינצח את מדה הזאת ויחזיק א"ע במדת נצח העליון. וכן בהודיה וכן בהתקשרות שלא יהיה מקושר רק בהש"י עצמו:

פרק קצה

צריך אדם לידע כלל גדול. כאשר בא לו מ"ז מן ז' ימי הבנין ר"ל התפארות רעה או אהבה רעה או יראה כנ"ל וכן מכל ז' ימי הבנין צריך לקשר אותה כ"א בשרשה. כיצד יעשה. ימאס הדבר ההוא ואז הרע נופל למטה והטוב יקח ממנו ר"ל שיבוא עליו צירוף אחר. למשל כשבא לאדם במחשבתו אותיות של ניאוף ישבר המחשבה הזאת ויבוא עליו צירוף אחר וזהו פי' כשבא טל הבינה נמתקין הדינים (זח"א קנא, א) וד"ל:

פרק קצו

התפלה כשהיא בשמחה גדולה בוודאי יותר חשוב ומקובל לפניו יותר מהתפלה בעצבות ובכיה. ומשל ע"ז כשעני שואל ומבקש ומתחנן לפני מלך ב"ו בבכיה גדולה אעפ"כ אינו נותן לו אלא דבר מועט. אבל כשהשר מסדר לפני המלך שמחה גדולה ומתוך השבח מבקש גם בקשתו אז נותן לו המלך מתנה מרובה כמו שנותנין לשררות:

פרק קצז

והבוטח בה' חסד יסובבנו (תהלים לב, י). וכשהוא להיפך שהוא מתירא תמיד ממדת ה' ומהעונש אז הוא מתדבק עצמו בדינים וח"ו שלא יבוא לו רעה כמ"ש (ישעיה סו, ד) ומגורתם אביא להם. שבכ"מ שאדם הוא חושב הוא מתדבק. ואם מחשב בדין הוא מתדבק בדין. וכשהוא בוטח בחסד שם ידבק נשמתו והחסד יסובבנהו. ותמיד יטמין א"כ כולו בשם יתעלה:

פרק קצח

מריב"ש ע"ה. כאשר גופו חולה גם נשמתו נחלשת ואינו יכול להתפלל כראוי אע"פ שהוא נקי מעבירות. לכך צריך האדם לשמור בריאות גופו מאד:

פרק קצט

זהו מדריגה גדולה לאדם שיראה תמיד בעין שכלו הש"י כמו שמסתכל על אדם א'. ויחשוב שגם הבורא ית' מסתכל עליו כמו אדם אחר המסתכל עליו. כ"ז יהיה תמיד במחשבתו ובמחשבה זכה וברורה וצלולה:

פרק ר

פעמים יש לעבוד הש"י בנשמה לבד דהיינו במחשבתו. ולפעמים יכול אדם לומר התפלה באהבה ויראה והתלהבות גדול בלי שום תנועה ויהיה נראה לאדם אחר שהוא

אומר אותן הדברים בפשוט בלי שום דביקות. וזה יכול אדם לעשות כשהוא דבוק מאד להש"י אז יכול לעבוד אותו בנשמה לבד באהבה רבה וגדולה. וזה העבודה היא יותר טובה והולכת במהירות יותר ומדבקת יותר להש"י מהתפלה שנראה בחוץ על האיברים. ואין הקליפה אחוזה בזו התפלה שכולו הוא בפנימיות:

פרק רא

גבורי כח עושי דברו (תהלים קג, כ). פי' שצריך האדם להיות במדרגה זו שהדיבור יהיה לו עשיה ר"ל כשבא אל הדיבור צריך לו לילך דרך ז' מדריגות כי תחלה צ"ל בינה לחשוב איך לדבר ואח"כ צ"ל דרך אהבה ויראה ואח"כ דרך התפארת. כשהוא רוצה שתהיה תיבה שלימה אז נצטרפים אותיות ואז מתפארים בעיניו לדברם כך. ואח"כ צ"ל דרך הניצוח שמנצח האותיות האחרים בנענוע המוצאות מנצח אותם ומדבר הדבר הצריך לו. ואח"כ צ"ל דרך הוד. ואח"כ הרוצה לצאת דרך יסוד דהיינו כשמחשבתו דבוק לדבורו הוא נקרא יסוד שהוא דביקות המחשבה בדיבור. ואח"כ בא דרך הפה והוא מלכות והוא מדריגה התחתונה וצריך האדם להיות במדריגה זו שיהיה דבורו נחשב לו למעשה וד"ל:

פרק רב

המהלך בדרך יחידי ושונה ומפסיק ממשנתו כו' (אבות ג, ד). קשה דהל"ל ומפסיק ממשנתו והוה ידענין דהיה שונה. עוד קשה מעלה עליו הכתוב ולא מפרש איזה כתוב. וי"ל הפי' כי ההולך בדרך הישר ואפי' הוא יחידי שאינו דבוק בהש"י ושונה ומפסיק ממשנתו ר"ל מפסיק א"ע מהש"י מחמת משנתו דהיינו שבא לו גדלות והתפארות מחמת משנתו שסובר שהוא משנתו שלו ואומר מה נאה אילן זה ועל עצמו אומר כן בלבו כמ"ש כי האדם עץ השדה ואומר דהוא אלנא די רבא ותקיף ומה נאה ניר זה כמ"ש נירו לכם ניר פי' שאומר שמכין לעצמו חלק לעה"ב ע"י משנתו מעלה עליו הכתוב פי' כתוב שנ' תמים תהי' עם ה' אלהיך פי' אפי' כשתעסוק בתורה שנאמר בה תורת ה' תמימה וז"ש תמים תהיה אפי' בעסק התורה תהי' עם ה' אלהיך ולא תאמר הלא התורה ממילא נקרא תורת ה' וז"ש מעלה עליו הכתוב הזה שכולל כל התורה כאלו מתחייב בנפשו:

פרק רג

הורני ה' דרכך (תהלים כז, יא). פי' אפילו הדרך הכבושה בקשתי הורני ואז אלך בה מעצמי. ונחני באורח מישור באורח שאוכל לטעות בה בקשתי שתנחני בסיוע ועזר שאלך במישור ולא בעקלתון כי זולת העזר אוכל ח"ו לטעות. וז"ש **בכל דרכיך** פי' דרכים הכבושים **דעהו** מעצמך **והוא** ית' **יישר אורחותיך** אפילו בדרכים שאינם כבושים:

עונש הצדיקים בעה"ז והם כאלו הקב"ה מתרחק מהם ח"ו כדי שיתקרבו יותר. מלה"ד לבן קטן שאביו מלמדו לילך כו' וריב"ש נתן סימן ע"ז (תהלים מח, טו) והוא ינהגנו עלמות:

פרק רד

האדם אע"פ שיש בו גדלות וגאוה ונדמה לו שהוא למדן גדול ויחסן ובעל מדות טובות וצדיק וירא ונעים ונחמד ולפי מעלתו היה ראוי שלא להתחבר ולפנות לשום אדם רק שלא יחזיקהו לבעל גאוה וסובר שמצוה להיות עניו ע"כ עושה עצמו עניו. ומלה"ד ליושב על עגלה וישן כשנוסע עמו בעל העגלה על הר גבוה ואח"כ כשהוא בא על ההר הדרך ישר ואח"כ אם נתעורר האדם הישן ואומרים לו שהוא על ההר אינו מאמין מפני שאינו רואה שום סימן אך יתודע לו כשירד מן ההר בשפוע הב'. וכן האדם נולד על זה ההר שהוא הגבהות כו' ולא יבחין זה אלא כשירגיל א"ע בתכלית הכניעה ע"י שיכיר גדולת יוצר בראשית ושפלותו כי א"א למי שהוא דבוק בהש"י באהבה ויראה שיבוא לידי חטא ק"ו (לחמור) ק"ו שיהיה דבוק באיזה תאוה או גאוה ח"ו כי הלא הש"י קדוש ומובדל מכל החומריות. וענין אהבת הש"י ויראתו צ"ל בלב האדם שיהיה לבו מלא פחד ויראה מהש"י תמיד ויהיה בוער אהבתו בלבו תמיד כמ"ש הרמב"ם סוף ס' המדע (הל' תשובה י, ג) כיצד הוא אהבה הראויה כו' ע"ש. וזה א"א לקנות כ"א ע"י תורה לשמה ותפלה בדביקות ובהתלהבות הלב ובכפיות כל הכוחות למחשבות זכות וטהורות להש"י תמיד ובפרישות כל התענוגים ואצ"ל פרישות עבירות קלות וחמורות. אבל ב"א המזלזלים בתפלה האיך יהיה להם דביקות בהש"י ע"י התורה. באמת אינם לומדים רק מצות אנשים מלומדה למען יחכמו. ועז"א הכתוב (ישעיה ה, כא) הוי חכמים בעיניהם וזה קורא בזוהר חסד דעבדין לגרמייהו. ועיקר התורה לשמה היא לבוא להתדבק במי שנעלם בה להיות מרכבה אליו. וזה שארז"ל דבר קטן ודבר גדול. דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא עמש"ל:

פרק רה

במיעוט תענוג (אבות ו, ו). פי' מחמת גודל התלהבות לתורה ולעבודת הש"י למען שמו באהבה לא יחשוב אל התענוג של העה"ז. כמו אם האדם שמח במו"מ שהרויח אינו מרגיש כלל בתענוג קטן של אכילה. וזהו במיעוט תענוג. ואינו אומר במעט תענוג רק במיעוט. כי למעט אצ"ל כי אפילו ההכרח ממעט דהיינו שירבה תענוג וחישוק דביקות אלהי בלבו ע"י התורה עד שיכבה כשרגא בטיהרא ואם יהיה מעט תענוג אזי יהיה בזה

כמו שארז"ל הנאה לאדם בע"כ. והעיקר שיהיה לא אפשר ולא מכוין. ואפי' אפשר שרי רק העיקר לא מכוין כידוע הדין. וזה הכל בענין המותר לאכול ולשתות ומוכרח בו:

פרק רו

וזהו עיקר התפשטות הגשמיות שיהיו נמאסים בלבו ובעיניו כל תאוות העה"ז ומכ"ש כל המדות רעות שיהיה מופשט מכולם מחמת גודל תשוקתו לבורא ית"ש אשר כל תאוות וחמדת עה"ז ורהביו וקנאתו הבל הוא למי שזכה לטעום בנפשו חשוקה זו אפי' באפס קצהו שיהיה באמת דהיינו שיהיה ביראה ואהבה כי בלתי יראה ופחד לב אין זה רק חיצונית אהבה כי כל מה שאדם עובד ועוסק בתורה בלתי יראה ר"ל פחד הלב ר"ל שתפול עליו פחד בלב מן הש"י ובלתי זה הכל הוא מבחוץ. אבל ביראה נאמר זה השער לה' כי מי שבא בשער שהמלך בו נופל עליו יראה בטבע. כן האדם כשנופל עליו פחד הש"י בליבו סימן הוא שנכנס במחשבתו בשער המלך וזהו מדת מלכות כי כן מדת המלכות ב"ו. ק"ו ב"ב של ק"ו מלכות הש"י כשמרגיל א"ע ביראה זו תמיד אזי ממילא נמאסין בעיניו כל התאוות והמדות רעות מחמת בושה של הש"י ופחדו ממנו וזהו התפשטות הגשמיות והתגברות כח השכלי המבואר בש"ע סי' צ"ח וז"ש יעקב מה נורא כו' ש"מ וזה שער השמים:

פרק רז

יהיה מופשט מגשמיות ותאוותיהם כי אם הוא דבוק בגשמיות ובתאוות ומקבל תענוג מהם לרצונו אזי בוודאי אינו יודע כלל מאהבת הבורא ויראתו והתפארותו כי לא טעמו כלל והכ' אומר טעמו וראו כי טוב ה':

פרק רח

ואם הוא מופשט מגשמיות ואפ"ה מתעורר בלבו לפעמים אהבה רעה או יראה רעה כי עדיין לא נברר ונפשט כל צרכו והפסולת רוצה להתאחז בו ולהדפו. יתעורר עי"ז לאהבת הבורא ויראתו ועי"ז יברר ניצוצין קדישין מפסולת המאנין תבירין. כי באמת לולי השבירה לא היה שום רע ושום חומריות בעולם רק כל הברואים היו דביקים בבורא ית' כמו האופנים שרפי' וחיות הקודש:

אבל השבירה גרמה התרחקות והתעבות ופירוד מן הש"י והכל למען נסותינו להטיבנו באחריתנו כשנזדכך במעשים ונברור טוב מרע ע"י מצות הבורא של מאכלים כשירים וטהורים. ועיקר הבירור של השבירה א"א להיות אם הוא דבוק ומתאוה ומתענג לתענוג החומריות ח"ו כי האיך יברור אם הוא חושק לפסולת ברצונו אבל הבירור ע"י שיהיה דבוק בהש"י באהבה ויראה ומביא הכל ע"י מדת היראה לאין שהוא חכמה. ור"ל שמבין

שתענוג הגשמי הוא הבל ונמאס בעיניו וברצונו לא היה נהנה מזה התענוג הגשמי כמו אכילה ושתי' ומשגל רק מחמת מצות הבורא וגם יש בזה ניצוץ מאהבת ותענוג הבורא:

פרק רט

עי"ז התענוג מפריד עצמו מן הפסולת ונמאס בעיניו תאוה של פסולת מחמת חכמה. כמו מי שהוא חכם ומביאים לו איזה דבר גרוע מטבע או בגד הוא צבוע בצבע טוב מאד מי שהוא כסיל דומה לו שהוא טוב כולו והחכם מבין שהצבע הוא טוב לבד וז"ש בזוהר (זח"ב רנד, ב) הכל בחכמה אתברירו:

פרק רי

החכמה נקרא נסתר. פי' כי נסתר נקרא מה שאין אדם יכול להשיגו. כמו טעם של המאכל א"א לספר לאדם שלא טעם טעם זה מעולם א"א לפרש לו בדיבור איך ומה. ונקרא זה דבר סתר.

כן כמו ענין אהבת הבורא ויראתו ית"ש א"א לפרש לחבירו איך הוא האהבה בלב. וזה נקרא נסתר. אבל מה שהם קוראים נסתר חכמת הקבלה האיך הוא נסתר הלא כל מי שרוצה ללמוד הספר לפניו. ואם אינו מבין הוא ע"ה ולפני איש כזה גמרא ותוס' ג"כ נקרא נסתר. אלא ענין הנסתרות שבכל הזוהר וכתבי האריז"ל הכל בנויים ע"פ דביקות האלהות:

פרק ריב

כי תורה חדשה מאתי תצא (ישעיה נא, ד). וקשה הלא לא יחליף ולא ימיר דתו כו'. אלא ה"פ. לפי שעתה נתלבשה התורה בספורי מעשיות כגון דלבן ובלעם. ולע"ל יפרש איך דבר הכל מאתו מבנין עולמות העליונים והתחתונים. וז"ש תורה חדשה מאתי תצא אפרש הפי' איך מדבר הכל מאתי:

פרק ריג

בכתבים בשם ר' בער ז"ל משל ע"ז הענין שיש לכל מסגר מפתח שפותח בכיוון ולפי המסגר כן מכוין המפתח ויש גנבים שפותחים בלי מפתח דהיינו ששוברים המסגר. כן הענין יש לכל דבר נעלם מפתח והוא הכוונה המכוונת לאותו דבר אבל עיקר המפתח הוא להיות כגנב ששובר הכל דהיינו לשבור הלב היטב בהכנעה גדולה ויושבר המסך המבדיל למעלה שע"י הוא ההסגר לאדם:

פרק ריד

בשם ריבעש"ט. הזהר בגחלתן שלא תכוה וכו' שכל דבריהם כגחלי אש. והקשה ממ"נ אם גחלת סתם פי' לוחשת למה לי כגחלי אש ואפי' סתם וגחלת משמע עוממות ק' מ"ש

הזהר בגחלתן שלא תכוה הלא סתם גחלת הם עוממות. ואמר ז"ל כי הנה לפעמים צדיק גמור נופל ממדריגתו ועובד להשי"ת בקטנות דהיינו שאינו מתפלל בכוונה גדולה וגם הולך בטל לפעמים יהרהר אדם הרואה את הצדיק במדריגה כזו ושאין תורתו ותפלתו כ"כ בכונה שגם הוא יעשה כן מה אם זה שהוא צדיק וחסיד עושה כך מכ"ש הוא. ולזה הזהיר התנא שלא ידמה א"ע להת"ח וצדיק כי צדיק זה כשיתעורר ויתחיל ללמוד ולהתפלל בכוונה עצומה יעלה כל הדברים בטלים שדיבר וכל המעשים שעשה עד הנה כידוע מסוד העלאת ניצוצין אף מדברים בטילים. אבל אתה אדם הרואה אדם פשוט שאינך יודע כלל מסוד עבודת הבורא ית' איך מלאך לבך לדמות א"ע אליו וזה הזהר בגחלתן ר"ל בשעה שנפל ממדריגתו ונקרא אז גחלת עוממת דהיינו שמדבר דברים בטלים ושאר מעשים הזהר שלא תלמוד מהם שכל דבריהם אפילו דברים בטלים שלהם כגחלי אש כנ"ל:

פרק רטו

והאלהים נסה את אברהם. וק' מה הלשון את אברהם הל"ל נסה אברהם. ויובן עפ"י הידוע כי מדת אברהם הוא חסד כמ"ש חסד לאברהם. וארז"ל שיש מלאכים שאין אומרים שירה כ"א פ"א בשבוע וי"א פ"א ביובל. ומה שאומרים אומרים בקיצור יש שאומרים קדוש ויש שאומרים ברוך ויש אומרים פסוק א' כמ"ש על מלאכים ידועים שאומרים פסוק א' מן מזמור הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו וכיוצא:

פרק רטז

והנה לאיש הישראלי הורשה לזמר ולקלס בכל עת וזמן ולהאריך בכל מיני קלוסין ושירות ותשבחות. ולהבין זה. משל למלך שבאו כל עבדיו ושריו לומר שירה לפניו לקלסו והנה לכל אחד ואחד יש זמן ושיעור לקילוסו לפי ערכו וחשיבותו וכל זה הוא כאשר יש רצון לפני המלך. אבל אם פני המלך ח"ו בכעס אזי יראים הם לקלסו כל עיקר כמ"ש מה לקלס המלך בעת הזעם. ומחמת חשש זה שהם מסופקים אולי ח"ו המלך בכעס בשביל איזה דבר. לכן דרכם לקצר בכל היכולת ותיכף לצאת מאת פניו:

פרק ריז

והנה בבוא בן המלך חביבו ואהובו לקלס המלך הנה הבן אינו חושש לכל זה. דאפילו אם המלך הוא בכעס כאשר רואה בנו חביבו נכנס שמחה ותענוג לאביו. והנה בבוא השמחה ואהבה נסתלק הכעס והזעם פי' שנמתקים הדינים בשרשם.

וזהו פי' הפסוק והאלהים נסה את אברהם. ר"ל אלהי"ם והם הדינים במה נסה. נתעלו ונסתלקו למעלה ונמתקו. ולמה. את (בשביל) אברהם כלומר מכח האהבה והחסד שהוא אברהם שהוא נמשל לבן המלך כנ"ל:

פרק ריח

כי שמש ומגן ה' אלהים (תהלים פד, יב). פי' כי שם הוי' נקרא שמש. וז"ש שמש ומגן פי' כמו מחיצה המגין בעד אור השמש הוא הדמיון כמו ה' אלהים. ר"ל כמו שא"א להסתכל בשמש מגודל אור בהירתו אם לא ע"י מגן ומסך המבדיל שהוא המגן בעד אור השמש שיוכלו חלושי הראות להנות מאורו. כך הוא שם הוי' ב"ה שאורו רב מאד מגודל אור בהירותו לכך הוצרך לצמצמו ולהגבילו בתוך שם אלהים גי' הטבע שהוא המגן. וזהו שארז"ל לעת"ל הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה כו' פי' שלע"ל יוציא שם הוי' מנרתיקה שהוא שם אלהים גי' הטבע שעתה הוא מלובש בתוכו. וצדיקים מתרפאין בה שיקוים בהם והיו עיניך רואות את מוריך ויהיה ההנהגה עמהם למעלה מהטבע ויוכלו לקבל בהירותו ורחמיו הגדולים. אבל לא כן רשעים אלא מתלהטין כמ"ש הנביא ה' כגבור יצא כלומר אע"פ שהוא ה' מדה"ר עכ"ז כשיוצא שם הוי' מנרתיקה ילבוש נקם כגבור כו' שיתהפך לרשעי' מדה"ר למדה"ד כמ"ש וה' הכה כל בכור ויאמר ה' אמחה כו':

פרק ריט

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור (בראשית א, ג). כלומר ויאמר הש"י מכח מדת אלהים שהוא מדת גבורה המצמצם האור מחמת זה יהיה אור המתקיים שיוכל העולם לסבלו:

פרק רכ

י"ז תנאי המצות מבוארים בס' חרדים ואלה הם: תנאי השמירה מעבירה. כל העובר עבירה א' קונה לו קטיגור א'.

התנאי הא' לחקור בכוונה עד היכן מגיע פגם העבירה שרוצה לעבור ונגד מי מורד ומי הרואה אותו אפילו במסתרים ובאיזה זמן האם הרשות נתונה לבטל זה הזמן מעבודת הש"י כ"ש למרוד בו.

התנאי הב' היראה הגדולה והחרדה ופחד ורתת מעשיית העבירה.

התנאי הג' העצבות הגדול דע"י עבירה זה הוא משחית דיוקנו של מלך והוא כפוי טובה שבחיות שנתן לו הוא מורד ודורנא הוא משדר לסט"א ונסיון הוא דשדר לי' קב"ה.

התנאי הד' שלא יעשה מהעבירה לא כולה ולא מקצתה.

התנאי הה' הדקדוק הגדול בעבירה להזהר מכל פרטים ודקדוקיה.

התנאי ו' הניסים והבריחה וההמלטה מעבירה כמרז"ל ובורח מן העבירה וירץ לעשות מצוה כמרז"ל הוי רץ למצוה קלה ונא' דרך מצותיך ארוץ פי' צדקה וטבילה.
התנאי הז' שלא יעשה העבירה לא ע"י עצמו ולא ע"י שלוחו.
התנאי הח' עבירה שתבוא לידו ידחנה וישגיח שלא יכשל בעבירה אחרת מפני שעבירה גוררת עבירה.
התנאי הט' לא יעשה ב' עבירות יחד והרי בעבירה יש שני עבירות אחת העבירות נגד הקב"ה ב' שמשחית נפשו ורוחו כו'.
התנאי הי' שתהא העבירה בזוי' מאוד בעיניו.
התנאי הי"א לא יאמין בעצמו ולא יתעלם תמיד ממנו המורא הגדול והשמירה פן יבוא לידי עבירה ח"ו וזהו ירא חטא.
התנאי הי"ב שיבזה ויטול עצמו ויבכה על רוע מזלו שבא לידי הרהור עבירה ואבל יחיד יעשה לו קודם עשייתה כמו שמתאבל אדם על קרוביו כ"ש דאדם קרוב אצל עצמו והרי ע"י העבירה ממית עצמו.
התנאי הי"ד שיתבונן מה הוא מאבד בעונו עולם מלא כמרז"ל לא זכה אוי לו שהכריע עצמו וכל העולם כולו לכף חובה שנ' וחוטא א' יאבד טובה הרבה ולפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש א' מישראל כאילו איבד עולם מלא כ"ש נפשו של עצמו ובניו שנאמר פוקד עון אבות של בנים.
התנאי הט"ז כשיסתינו היצה"ר לעבירה ירוץ אל מקום הרבה בני אדם כי שם יתבייש ויבוש על שלא בוש מהבורא ית"ש.
התנאי הי"ז שיתבונן שיתנו לו עונש על העבירה כי אין הקב"ה ותרן ויתבונן במרירות העונשים או בתשובת המשקל ויהיה תמיד לבו נשבר בתשובה על העבירות שכבר עבר ויהיו כל ימיו בתשובה ושב ורפא לו:
תם ונשלם בעזרת ה'

כרך ב

פרק א

מהבעש"ט זלה"ה. במדרש (ב"ר ב) ויהי ערב אלו מעשיהם של רשעים ויהי בקר אלו מעשיהם של צדיקים ואיני יודע באיזה מהם חפץ כשהוא אומר וירא אלהים את האור כי טוב הוי אומר במעשיהם של צדיקים חפץ יותר. והוא תמוה וכי ס"ד שחפץ במעשיהם של רשעים. וביאר כי יש מעשה הרשעים אכילה ושתיה ושמחה ושחוק וכיוצא ויש

מעשה צדיקים תענית וצום ובכי ומספד וכיוצא. אמנם כשנתגברה חולי המרה שחורה ע"י עצבות וסיגופים וכיוצא אז צריך לאחוז במדת הרשעים לאכול ולשתות ולשמוח להסיר החולי הנ"ל. ולפעמים כשרואה שהיצה"ר מתגבר בו ילבש שחורים ועצבות. וכל זה צריך לשקול במאזני שכלו וז"ש ואינו יודע באיזה מהם חפץ וכו' ואם אין לו דעת להכריע איזה דרך טוב ילך לת"ח שהם רופאי הנפשות וכמ"ש הרמב"ם פ"ב מה' דיעות יעו"ש.

ובזה יובן איש כי תשטה אשתו (במדבר ה, יב) שהוא החומר והגוף שעל ידו נטה ושטה מדרך הישר ואינו יודע באיזה דרך יבחור וכו' אז והובא אל הכהן שהם הת"ח רופאי הנפשות. וז"ש ולקח הכהן מים קדושים הם דברי תורה אל כלי חרס ר"ל להלביש במשל ומליצה ויאמר לו תוכחות מוסר ושיהיה לו רפואה ע"י מאזני שכלו הקודש. אמנם אם יתגאה בזה שוב אין דבריו נשמעים לכך עצה היעוצה מן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן וגו' ר"ל שיקח הכהן מדת השפלות כעפר שבקרקע המשכן ויתן אל המים של תורה ומוסר ודפח"ח:

פרק ב

מהבעש"ט זלה"ה. כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו כו' (קידושין לט, ב). מדמצינו שלא אמר הקב"ה רק מצות עשה אחת במפורש אנכי ה' אלהיך והיינו לכוונה זו דגם בקיים מצות עשה אחת כראוי סגי. ובאמת יש סברא ברורה לזה עפ"י החקירה שכתבו הראשונים שראוי לידע סוד אחדותו ית' כי בכל מקום שאני תופס ואוחז בקצה וחלק מחלק האחדות הרי אני תופס כולו וכן שמ"מ והבן. והנה מאחר שהתורה והמצות נאצלו מעצמותו ית' שהוא אחדות האמיתי א"כ כשמקיים מצוה אחת על מכונה ובאהבה שהוא הדביקות בו ותפס במצוה זו חלק האחדות א"כ כולו בידו כאלו קיים כל המצות שהם כללות אחדותו פרצוף שלם כביכול והבן ודפח"ח:

פרק ג

מהבעש"ט זלה"ה. ויגש אליו יהודה (בראשית מד, יח). פי' כי יש ב' סוגים אנשים. א' המתנהג על פי הטבע שהוא גי' אלהים הנקרא יהודה מלכות. ב' המתנהג למעלה מהטבע בחינת צדיק מושל ביראת אלהים שהוא מבטל גזירת אלקים וזה נקרא יוסף הצדיק. וכאשר אחד באחד יגשו ויתחברו ב' סוגים הנ"ל נעשה הכל בחינה אחת כנודע כי זה כסא לזה ובהתחברם א' באחד יגשו ונעשה הכל אחד. וז"ש ויגש אליו יהודה ר"ל שנגש ונתחבר בחינת יהודה אל בחינת יוסף ויאמר בי אדוני פי' בי נקראת אדון למעלה מהטבע כמו אברהם.

וז"ש זכאה מאן דאחיד בידא דחייביא כי באומר מוסר לבני עירו יראה לקשר את עצמו תחלה בו ית' ואח"כ יראה לקשר א"ע עמהם מצד האחדות והתכללות בשורש אחד לראשי הדור עם בני דורו וכשעושה כך אז ה' אלקיו עמו ויעל עמהם לדבק אותם בו ית"ש. וז"ש דאוחז בידם להעלותם וא"כ עושה פעולה מיד באמירתו תוכחה ומוסר לעם בני ישראל וכן שמעתי זה הדרך ממורי ג"כ בענין התפלה להעלותם ג"כ:

שמ"מ ענין וידוי אשמנו עפ"י משל שהמלך בעצמו כסות ולשון שינה ובא לכבוש המלכה כו':

מהבעש"ט. מופת על ענין מחשבות זרות שבאין לאדם באמצע התפלה כי הם מסוד השבירה ורפ"ח ניצוצין שצריך האדם לברר בכל יום והם באים לתקן אותם ולהעלותם ואין מ"ז של יום זה דומה למחשבה של מחר והוא בחון למי שנותן לב. וז"ש אשר ראיתם את מצרים שהם המ"ז של היום שהם המצירים לאדם לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם:

פרק ד

מהבעש"ט זלה"ה. איך שומע אדם ליצה"ר לעשות עבירה היה לו ללמוד מיצה"ר עצמו שעושה רצון קונו תמיד. וז"ש (דברים כא, י) כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו:

פרק ה

מהבעש"ט זלה"ה בענין משרז"ל בכל יום ב"ק יוצאת מהר חורב ומכרזת כו' (אבות ו, ב). והקשה ממ"נ אם א"א לשום אדם לשמוע הכרוז הזה א"כ למה יוצא בת קול כלל ואם אפשר שישמע מ"ט לא נשמע. וביאר כי למעלה אין אומר ואין דברים רק עולם המחשבה א"כ מה שמגיע לאדם מהרהורי תשובה הוא מן הכרוז וכו' ולכך אין רשע שאין לו הרהורים טובים בכל יום מכח הכרוז הנ"ל ובבוא הרהורים טובים מפנה ומעבירן מלבו ומפנה לבו לבטלה ובוודאי מתחייב בנפשו שניתן לו אוצר טוב והוא בורח מהמלך כמו ששמעתי משל בשם מורי למלך שהיה ממנה על אוצרו ד' שרים ונטלו האוצר וברחו. א' נתיישב בדעתו וחזר מעצמו ב' נתיעץ עם חכם א' ודיבר על לבו מה ראה על ככה וחזר הג' הגיע למקום שדנין בא' על כיוצא בזה וחזר מחמת מורא ד' לא שב כלל. והמלך לזה שחזר מעצמו נתן לו יותר גדולה מאחר שנתיישב בטוב שכלו לחזור משא"כ להשני אמר אלו לא מצא חכם שיעצו כך לא היה חוזר והג' שחזר מחמת שראה שדנין בא' מינוהו המלך להיות ממונה שם לראות זה הצער. ואמר מורי זלה"ה זה על עצמו והבן ודפח"ח:

פרק ז

מהבעש"ט זלה"ה כי יש עשר ספירות באדם הנ' עולם קטן כי המחשבה נק' אבא ואחר הצמצום להחליט נק' אימא וכו' עד והאמנה נק' תרי סמכי קשוט ותענוג עבודת הש"י נק' יסוד הצדיק ברית המילה כו'.

שמ"מ כמו שיש אבות בקדושה כך יש במרכבה הטמאה וכו':

פרק ח

מהבעש"ט זלה"ה בענין תפלת היום שיהיה על דרך אני מעורר השחר ואין השחר מעורר אותי פי' שיטרח וייגע הרבה בהדרגה עד ברוך שאמר שהוא נגד עולם העשיה שהוא למטה מקום הקליפות ואח"כ יכוין יותר מברוך שאמר עד ישתבח שהוא יצירה ואין שם קליפות כ"כ כמו בעשיה ומישתבח עד עמידה יכוין יותר ובעמידה הוא חיבוק וזווג האמיתי יפשיט א"ע מהגשמיות כמ"ש בש"ע א"ח סי' צ"ח ואז נעשה תחלה מ"נ ואח"כ בא מ"ד ויולדת זכר משא"כ כשבא לאדם התעוררות מעצמו אז ח"ו מורה על הצרה בסוד ותפלתו תהי' לחטאה והתקנה כשיעלה על לבו זאת ויתחרד בחרדה גדולה ויתפלל יותר מעומק הלב וז"ש מצא אשה תחלה ואח"כ מצא טוב ואז ויפק רצון מ"ה ודפח"ח.

שמ"מ שנשלח בן המלך מעל פניו וכו' ולא החזירו ע"י שר כ"א ע"י איש המוני כמו שנעשה הבן:

שמ"מ שפעם א' נזדמן מלחמה כבידה והיה בדור ההוא גבור עריץ והיה העם מובטחין בגבורת הגבור ולא אזרו חיל לעמוד בקשרי המלחמה גם הם אתו עמו והגבור היה לו כמה מיני כלי זיין ובתוך הזמן שהסדיר כלי זיינו לפניו שיהיו מוכנים והשונא שכנגדו נתחכם בתחבולות רשע וגנב מהגבור כלי זיינו אחד לאחד עד שלא היה לו במה להלחם:

פרק ט

מהבעש"ט זלה"ה שיוכיח מצד אהבה כמ"ש אשר יאהב ה' יוכיח (משלי ג, יב) וכיוצא. אבל הרוצה להתגדל ח"ו עי"ז או להנאת ממון שאינו לש"ש ולזה מעורר בקול בכי כמ"ש (תהלים מב, ד) היתה לי דמעתי לחם ושמ"מ שגורם עי"ז מדנים בין ישראל לאביהם שבשמים. כי הלא יש ג' בחינות זהב וכסף ונחושת והנה נחושת הם נחשים שרפים מוכיחים המעררים ח"ו דין נמצא הם נחשת לשון נחש ויש בחי' כסף של רחמים והוא ע"פ משל:

שמ"מ ששלח המלך בנו כו' ומבואר בכתר שם טוב חלק ראשון:

פרק י

מהבעש"ט. אתה הוא אלהינו. קשה בתחלה אמר לנוכח ואח"כ נסתר כו'. ופי' שאם סובר האדם שהוא דבוק בו ית' והוא נוכח פני ה' ית' אז הוא רחוק ממנו ית' ואם סובר שהוא רחוק אז הוא קרוב וא"כ מי שסובר אתה אינו אלא הוא ומי שסובר הוא אז הוא אלהינו:

שמ"מ ענין שחיטת מל"ה לעת"ל הוא להוציא ממנו חלק רע שישאר מלאך קדוש ונעשה מן נבל לבן ודפח"ח:

שמ"מ ע"פ דגל מחנה דן צפונה (במדבר ב, כה) הוא דן מאדני כי מצפון תפתח הרעה (ירמיה א, יד):

מהבעש"ט זלה"ה ע"פ עד אנה ינאצוני ועד אנה לא יאמינו בי (במדבר יד, יא) פי' עד עכשיו אף שנאצו אותי כמה פעמים אין מקום לעונש לחול עליהם משא"כ עתה עד אנה לא יאמינו בי דייקא כי האמונה הוא דביקות:

שמ"מ לא יכוין בתיקון למעלה וגם למטה לעצמו כי הוי כמו קוצץ בנטיעות לעשות פירוד כ"א יעשה הכל עבור חסרון השכינה וממילא יתוקן הכל אף לעצמו חסרון למטה בתיקון שרשו למעלה כי הכל מעלה ולמטה אחדות א':

שמ"מ מאין באת ולאן אתה הולך (אבות ג, א) כי העושה מצוה גדולה או למד תורה הרבה והתפלל בכוונה לא יכנוס בלבו שום התפארות שהוא עשה זאת כ"א מל' שנק' אני מן אדני היא עשתה זאת ובאם לאו גורם ח"ו שמסתלק י' מן אני ונשאר אן:

פרק יא

מהבעש"ט כי תקון בעלי תשובה העיקר הוא ע"י גדולי הדור שיכול להעלותו ולקשרו בשרשו וכו'.

שמ"מ ע"פ אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפך (תהלים קלט, ה). כי החיות רצוא ושוב וחיות האדם הוא בסוד קטנות וגדלות וכאשר יתן דעתו לידע שהוא בקטנות ע"י דעת זה נמתקים הדינים בשרשן כי ה' גבורות מנצפך בדעת ז"א כו':

פרק יב

מהר"י בעש"ט זלה"ה. כל המענג את השבת (שבת קיח, א) ר"ל ש' בת ויחשבה לו צדקה כי צדק אע"ג דדינין מתערין מינה הוא חשבה צדקה רחמים והוא דשמעתי ממורי הבעש"ט זלה"ה לקשר מלכות במחשבתו עד אתר דאתנטלת מתמן המחשבה זו שהיא שרשה ועי"ז נתבטל כל גזירות רעות ודפח"ח. ור"ל ע"י תענוג שבת שיש במלכות הנ'

בת וקשרה אל ג' אבהן הנ' ש' וז"ש אז תתענג על ה' נותנין לו נחלת יעקב בחיר שבאבות שהוא בגמר ש' משולש והבן והש"י יכפר.
ועד"ז שמעתי ממורי הבעש"ט זלה"ה פי' הש"ס (תענית כב, א) הנהו תרי בדחי שהם בני עה"ב שהיו מייחדין כל עניני בני אדם שהיו רואין בהם והם ייחדו במלכות מעשה הזה וקשרו אותה למעלה בשרשה ומי שהוא עצב שלא יכלו לקשרו למעלה שמחו אותו בדברים עד שייחדו וקשרו כל המדריגות שהן במלכות בשרשן כו' והבן וע"פ שאלה נאמר לו והש"י יכפר.
בכל תנועה נמצא הבורא ית' שא"א לעשות שום תנועה ושום דיבור בלי כח הבורא ית' וזהו מלא כל הארץ כבודו.
כל הדיבורים שמדברים בני אדם הוא עולם הדיבור ומחשבתו הוא עולם המחשבה וכשהם מדברים טוב ומדבקים המחשבה בזה הדיבור אז הם מחברים עולם הדיבור בעולם המחשבה וגורמים טוב וכן כשמדברים רע גורמים רע ח"ו ויש בזה חכמה נפלאה. וזהו ותחבר לשון ערומים (איוב טו, ה) שלא ירגיל עצמו שיצא מפיו דברים רעים שהם מסטרא דדינא רק ירגיל תמיד א"ע בדברים טובים שהם מסטרא דחסד וכן במחשבתו ויגרום כך.
בזוהר צריך לשתפא בהילכוא דידי' ובישיבה ובהקיץ דילי' לשכינתא פי' שכל דבר שעושה יעשה הכל לניצוץ השכינה שבתוכו ויעשה הכל עבור השכינה ולא לעצמו.
שמעתי ממורי הבעש"ט זלה"ה מקום שהמחשבה של אדם מגעת שם הוא כולו כו' ודפח"ח.
שמעתי ממורי הבעש"ט בענין ר' יוסי באותה שעה למדתי ממנו ג' דברים למדתי שאין נכנסין לחורבה (ברכות ג, א). ר"ל גם שנזדמן במעשה עוני ועינוי ועל כרחך הוא כדי שיתפלל מ"מ איך יתפלל צריך לכלכל הדבר במשפט שיהיה לרצון לו ית"ב ולא בהכרח שיכנס בעובי הקורה. ומה שאמר שאין נכנסין לחורבה דייק והוא כלל גדול בתפלה כאשר שמעתי בזה מפורש מפי מורי. ולמדנו שמתפללין בדרך היינו דרך הרבים ולעטוף א"ע בין תפילות הרבים כנלמד מפ' תפלה לעני כי יעטוף שהבין פ' פסוק זה ג"כ ע"י שאלת אליהו ז"ל וכו'. ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה הביננו פי' הבנת התפלה בלא כוונה ודפח"ח:

פרק יג

בגמ' (קידושין מ, ב) הצדיקים דומים לאילן הנטוע במקום טהרה. פירוש שכמו שזורעין דבר בארץ אז ממשיך כל הכוחות שיש בארץ לתוך הזרע ומוציא הפירות כך הצדיק

בעה"ז ממשיך הניצוצות שמשורש נשמתן בכ"ד שבעולם ומעלה אותן הניצוצן לבורא יתּ':

פרק יד

מהבעש"ט זלה"ה. כשיש לו תענוג בתורה ועבודה סוד ברית כמ"ש ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם (תהלים קה, י) לא יתפאר בזה. כמו ששמעתי ממורי הבעש"ט ז"ל פי' הש"ס (גיטין מז, א) ר"ל זבין נפשי' ללודאי כו' חייתא ופלגא כו'. והעולה מדבריו כי אחר שזכה להתפלל בתכלית השלימות או למד בתכלית בא יצה"ר אח"כ כמה נאה מעשיך וכו' וזהו חייתא ופלגא כו' ודפח"ח. פי' שהיה מופלג גדול מדביקות הש"י ע"י החייתא שסבר שעובד בחיות עליון:

המשל הוא כלי להשכל וכן הדיבור הוא כלי למחשבה וכשהוא מדבר בלי כוונה הוא שבירת הכלים שאין חיות בכלים וכשהוא מפשיט עצמו מהגשמיות שהוא הגוף והכלי שלו אז יכול לראות הפנימיות הכלי דהיינו החיות והאורות של אותיות כשהוא מפשיט עצמו מגשמיות ומלביש עצמו בתוך דיבורים אז הוא דבוק בבורא יתּ' שהוא מלובש בתוך הדיבורים ויראה שלא יפול ממחשבתו ויחזיק עצמו להעלות למעלה:

פרק טו

מהבעש"ט זלה"ה איתא בתנא דבי אליהו (פרק י"ח) כתיב הוכח תוכיח את עמיתך (ויקרא יט, יז) פי' חבירך בתורה ובמצות. אבל אותם בני אדם שאינם הולכים בדרך התורה והמצות אינו מחוייב להוכיחם דכתיב אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך (משלי ט, ח). וכתיב שלח אורך ואמתך המה ינחוני (תהלים מג, ג) ויכוין שהשכינה שמלא כל הארץ כבודו מלביש מחשבתו מתתא לעילא בכח הגדול ויבקע הרקיעים במחשבתו כאלו הם פתוחות לפניו ויכנס בעולם היצירה ואח"כ בעולם הבריאה ואח"כ באצילות ויהיה יורד במחשבתו למטה ואח"כ יעלה למעלה ויהיה עולה ויורד ועולה במחשבתו כמה פעמים כי הירידה הוא צורך העליה כי מכח הירידה שירד אח"כ כשיעלה יעלה למקום גבוה מאד כמו אדם שרוצה לזרוק אבן וכו' וכשעולה במחשבתו בעולם העשי' או ביצירה ויכוין שמדבר שם באותו עולם ודיבור יוצא מפיו באותו העולם ויכוין שיש בזה העולם השם לנגדו בי' ספירות שהוא א"ס לגדולתו וכל מה שהוא עולה למעלה יכוין שהוא עולה ומתקרב אל השם במקום גבוה כדאיתא בזהר אינו דומה רגלין דמלכא לרישי' דמלכא וגם כל היום אפי' שלא בשעת תפלה יעלה עצמו למעלה במחשבתו תמיד. וצריך כח גדול לזה שיוכל לדבק במחשבתו למעלה ויחזיק

עצמו בכל כוחו. ומתחלה אע"פ שיכול לעלות מאד לא יעלה רק בעולם עשיה לתקן שם ואח"כ לעולם היצירה ואח"כ לבריאה ואח"כ לאצילות:

כשאדם רוצה להבין איזה דבר ומרבה עצה להבין הדבר אז הוא מעלה אותו לעולם המחשבה וממשיך לעצמו מהחכמה עליונה:

פרק טז

מהבעש"ט זלה"ה. בכל דרכיך דעהו (משלי ג, ו). זהו כלל גדול. דעהו הוא לשון חבור ה' בוא"ו דעהו לחברם יחד בכל מעשיך אפי' בדברים גשמים שעושה. ועוד כלל אחר גדול אמרו שתהיה העבודה צורך גבוה מאד ולא לכוונת עצמו אפי' מעט מן המעט לא תהיה לכוונת עצמו רק כולו לה'.

כשהוא מחשב בדברים רעים שהם מסטרא דדינא אז מצמצם מחשבתו באותם הדברים רעים ומרחיק עצמו מהתפשטות החסד עליון של א"ס ב"ה ושורין עליו דינים. וכן כשמחשב בדברים גשמיים הוא מצמצם לשם מחשבתו שבכ"מ שהוא ממשיך עצמו לשם שהמחשבה הוא קומה שלימה.

יש יראה שירא מהדיבורים שיוצאים מפיו הוא עולם הדיבור המחשבה הוא כמו ספר שאומר מה שראה בספר כן אומר מה שרוצה במחשבתו ישים כל מחשבתו בכח התינות שהוא מדבר עד שיראה האורות של התיבות האיך מתנוצצים זה בזה ומתוכם נולדים כמה אורות וזהו אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה.

האותיות שבתורה הם חדרים של הש"י שהוא ממשיך בהן את אצילות אורו כמ"ש בזהר קב"ה ואורייתא כולא חד ולתוכן צריך אדם לתת כל הכוונה שהיא הנשמה כי הכוונה היא הנשמה וזהו הדביקות קב"ה ואורייתא וישראל כולא חד. וזהו התפשטות הגשמיות כי פי' שיפשיט נשמתו מגופו ותהיה נשמתו מלובשת באותן המחשבות שהוא מדבר ויראה כמה עולמות העליונים:

מהבעש"ט זלה"ה. כל שרוח הבריות נוחה הימנו. פי' כי המקום משרה רוחו על הדור בשבילו שהוא מרכבה לקדושה עליונה וממנו נמשך רוח המקום לבני דורו שנוחה ושורה עליו וז"ש רוח המקום נוחה הימנו. ולפעמים כאשר מקשר מחשבות חבירו למעלה יכול לשגות מחשבת חבירו באופן שהוא רוצה כמו ראי' כשאדם רואה שחבירו מביט ומשים כל ראייתו לצד אחד גם הוא מתחיל להביט ולהסתכל שם וכן דיבור וכו':

פרק יז

מהבעש"ט. תורי זהב נעשה (שה"ש א, יא). פי' דחילו. עם נקודת הכסף. פי' שלא ידבר התורה ותפלה בפניה חצונית שמזה נברא הקליפות ומתלבש ברשעים לנקום ממנו כמו

ששמעתי כעין זה ממורי הבעש"ט וז"ש שלא יהרגוהו רשעים שבדור והבן. וצריך דחילו יותר מרחימו שנקרא נקודת הכסף:

גם פירש תורי זהב משל למה"ד. א' שלמד מלאכה נפחין ולא ראה איך משימין תחלה ניצוץ אש להבעיר והלך לבית המלך ונטרד משם וחזר לרבו ראשון ללמדו העיקר. וז"ש תורי זהב נעשה היא תורה ועבודה אלהות אמנם העיקר נקודת הכסף ניצוץ אש להבעיר התלהבות וכוסף וחישוק לעבודת הש"י ודפח"ח.

יש באדם כמה כוחות שלזה העולם צריך כח זה ולזה העולם כח זה שעולה נשמתו לכל העולמות שצריך לעלות ובודקין אותו בכל עולם אם הוא ראוי לעלות ואם לאו דוחין אותו לחוץ ולפעמים שולחין לו מחשבה זרה מחמת שדוחין אותו ואם הוא חכם באותה המחשבה יכול לקשר עצמו יותר בהש"י שהמחשבה הוא אותיות שהם איברי השכינה רק שנפלו מכח השבירה ונעשה הצירוף של האותיות רע בקליפות. וכשהוא מבין באיזה ענין המחשבה אם בתאוה הוא מעולם האהבה נפל אם ביראה רעה הוא מעולם היראה אם בגאוה הוא מעולם התפארת וכן בשאר דברים שכולם מז' ימי הבנין נפלו וכשהוא מקשר אותם בהש"י באהבת הבורא וביראת הבורא הוא החזיר אותם לשרשם. וכן בשאר מדות כל מחשבה לפי המדה שנפלה הימנה הוא מקשר אותה לאותה המדה והקליפות נופלים ונעשה הצירוף טוב וזהו מתיר את החבלים והשקים נופלים (שבת קנג, א) השקים דהיינו הקליפות נופלים ויש להש"י ב"ה בזה תענוג גדול מלה"ד לבן מלך שנפל לשביה כשמביאין אותו לפני המלך הוא נהנה ומתענג מאוד יותר מזה הבן שיש אצלו תמיד:

פרק יח

מהבעש"ט זלה"ה. וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ (שמות א, יב) כמ"ש ופרעה הקריב (שמות יד, י) וכמו ששמעתי ממורי ע"פ אמר אויב ארדוף (שמות טו, ט) שיש ה' אלפין כי אלופו של עולם נסתר כדי שיתקרב יותר לעבודתו ית' לכך פן ירבה ופן יפרוץ כו'.

כל מי שירצה לקשר א"ע בבורא ית' יקשור א"ע ע"י התורה למדת החכמה וזהו ומלט את העיר בחכמתו (קהלת ט, טו).

אל תעש תפלתך קבע (אבות ב, יג). ר"ל אל יתפלל אדם על עסקי צרכיו לבד רק יתפלל תמיד בשביל השכינה שתגאל מהגלות. וז"ש אלא רחמים ותחנונים ר"ל שיתפלל תמיד לפני המקום כלומר עבור השכינה הנקרא מקום כנודע וזה פי' אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש (תהלים כז, ד) ר"ל בשביל השכינה אני מבקש ומתפלל לפניך לתקן הפגם

מה שנעשה ע"י עונות ואפי' אם עושין מצוה שלא לשם שמים דהיינו שעושה עם איזה פניה נמצא שעושה בזה פירוד רחמנא לצלן ח"ו מפני כי אורייתא וקב"ה כולא חד נמצא אם עושה מצוה כתיקונה נעשה מצוה זו וקב"ה חד כי הכל קדושה אחת מרוחניות אחד אבל אם עושה שלא כתיקונה נמצא שנעשה קליפה סביב המצוה זו ובין קדושה של הקב"ה וזאת נק' קליפה שנעשית קליפה סביב מצוה זו כדי שלא תוכל להתאחד עם קדושתו ית' ומשכיל יבין.

איזהו שוטה המאבד מה שנותנין לו (חגיגה ד, א). פי' אדם גי' מ"ה והוא שם הוי' במילוי אלפין שנותנין לו מעולמות העליונים ואין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות כי כשמתדבק בהקב"ה שהוא אלופו של עולם נעשה אדם. והקב"ה עשה כמה צמצומים דרך כמה עולמות כדי שיהיה אחדות עם אדם שלא היה יכול לסבול בהירותו ואדם צריך לפרוש א"ע מכל גשמיות כ"כ עד שיעלה דרך כל העולמות ויהיה אחדות עם הקב"ה עד שיבוטל ממציאות ואז יקרא אדם. כמשל אחד שיושב לפני המלך שיש לו בושה גדולה ממנו עד שאין מחשב אם המלך אוהב אותו כדי שיאהבנו אלא מחשב גדולתו כדי שיבוש ממנו וזהו בראשית ירא בשת.

כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה (מנחות קי, א). מפני שכאשר הוא מדבר באותן הדיבורים ביראה ואהבה אז הוא נותן חיות חדש באלו הדיבורים אבל כשהיה במ"ק קיים והיה מקריב קרבן עולה היה נותן כח אף בעולם המעשה כשם כשנבראו העולמות נבראו בשם הוי' אלהים כך כאשר מזכיר האדם דברי קדושה צריך להיות בו דחילו ורחימו שהם הויה אלהי'.

תמיד יראה אדם במחשבתו איזה מדה נולד בו אם מאהבה אם מיראה או מת"ת ויעלה אותה מהמחשבה למעלה אע"פ שהוא מעניני עה"ז בתאות גופניות הוא יכול להעלות אותה וידע שאותה המחשבה צריך להתקן בזו השעה אם באהבה אם ביראה אם בהתפארות שנתקלקלה מחמת השבירה ועכשיו הוא עת להעלות אותה ולכך ירדה המחשבה מעולמות עליונים ובאה לאדם כדי להעלותה מהשבירה היינו שידבק עצמו בבורא ית' לפי אותה המדה הנ"ל אם באהבה אם ביראה אם בת"ת ובשאר מדות של ז' ימי הבנין וכן באכילה ושתיה כשנולד בו אהבה אז לוקח התענוג שהיה מאכילה ושתיה זו ומעלה אותו התענוג לבורא ית' וזה המשל שייך ג"כ בענין שארז"ל שמצוה בשבת אכילה ושתיה פי' כי כמו שבכל צרתם לו צר כן כשישראל שרויים בתענוג יש לו ית' תענוג וגם לכאורה קשה מה הנאה יש לנשמה יתירה בתענוג אכילה ושתיה ולפי המשל הזה א"ש שהנשמה יתירה יש לה ג"כ תענוג זה כמ"ש בזהר ע"פ באתי לגני כו' אכלתי

יערי עם דבשי. וכן כשנולד בו התפארות יעלה אותו התפארות שיש באותו דבר שמכח זה נולד אותו התפארות וידבק אותו לבורא ית'. שבכ"ד נמצא התפשטות הבורא ית' שמ' כה"כ ויעלה אותו הפנימיות שיש באותו דבר כ"א לפי מדתו מז' ימי הבנין וידבק הפנימיות של אותו הדבר בבורא ית':

פרק יט

מהבעש"ט זלה"ה. כי צדיקייא אינון שלוחי דמטרוניתא ומה שחסר להם ידעון שהחסרון זה הוא בשכינה ויתפללו שימלא החסרון שם ולא שיכוין להנאת עצמו והוא כלל גדול שהוא חסיד המתחסד עם קונו ולא עם עצמו והסוד אשה מזרעת תחלה יולדות זכר (ברכות ס, א):

פרק כ

מהבעש"ט זלה"ה. משל לסוחר אחד שהיה בים והיה סוער הים והולך למאוד עד סכנת מיתה אז הסוחר עמד בתפלה שינצל בזכות אשתו הצנועה. והיה שם עכו"ם עע"ז תמה על זה הסוחר שהתפלל עבור זכות אשתו והשיבו שבאמת ראוי להפליג בשבחה ואמר זה העכו"ם אני אלך ואפתנה ואיזה אות אתה מבקש ממנה. והשיב שיש לה טבעת אחד חשוב על ידה ואם יביאני אזי ידע וכו'. והסכימו על איזה קנס שיתן כל אחד סחורתו לזה שכנגדו שינוצח והלך אצלה לפתותה ולא יוכל להתקרב אצלה כלל וחזר ובא אליה כמה פעמם באומרו שיש לו סוד מבעלה ולא השגיחה עליו עד ששכר את שפחתה לגנוב ממנה הטבעת זה בכמה תחבולות שעשה ועלתה בידו ובא עם טבעת זה הסימן לבעלה ולקח הסחורה ממנו ובא בספינה ריקנית אל ביתו. וכשמוע האשה מביאת בעלה אז קשטה א"ע ויצאה לקראתו בדברי ריצוי ואהבה שהיה בניהם מאז ומקדם וכל זה לא נכנס באזניו והיתה תמה עליו ולא ידעה על מה ולמה זז מחיבתה ואהבתה ובא עמה לביתו ולבו בל עמה. וסיבב הדבר עד ששלחה מעל פניו בספינה על הים בלי מנהיג רק הבעל הכסות ולשון שינה כאלו הוא מלח אחד ממנהיגי הספינה לבדו והלכה בספינה כמה ימים בלי אכל ומשתה והתחננה מזה המלח שיתן לה מעט אוכל להשיב נפשה ואמר אם תנשק אותי אז אתן לך וכך עשתה בהכרח ואח"כ תבעה לתשמיש כו'. ויהי היום באה בספינה לחוף הים וזרקה הספינה וקפצה ליבשה וביקשה אוכל ומצאה ב' אילנות אחד שהאוכל ממנו נעשה מצורע והשני האוכל ממנו מתרפא מצרעתו ולקחה זה בתרמילה עד שבאה לבית המלך בדמות איש והוצרך שם לרפואה זו והיא עשתה רפואה ונתנו לה הון רב וחזרה לביתו מצאה לבעלה והתרעמה עליו מה שעשה לה ושלחה מביתו בספינה עם מלח אחד מכוער והוצרכה לנשקו ושאר דבר מכוער עבור

גודל צער אכילה כו' והבעל שמח בלבו על גודל תערומתה וצניעותה וחקר הבעל וימצא הדבר ששקר ענה בה העכו"ם ושגנב טבעתה ונתברר הדבר ואז עשה בו שפטים וכו'. והנמשל מובן בכל עניני עה"ז מימות החורבן עד ביאת משיחנו ב"ב א"ס. כי מורי הבעש"ט זלה"ה עשה עליית נשמה וראה איך מיכאל אפטרופסא רבא דישראל המליץ עבור ישראל שכל חוב שלהם הוא הכל זכות כי כל מה שעושין פסלנות ושאר דברי חוב הכל כדי שיוכל לעשות שידוך עם ת"ח או לעשות צדקה וכיוצא בזה הכל מוכרחים וכו' ואשה צנועה היא השכינה בסוד אשת חיל עטרת בעלה ונתקנא הס"ם ואמר עכשיו שיש להם בהמ"ק קרבנות אבל אם תרצה לנסותן תחריב הבה"מ ואני אפתנה כביכול וכו' וע"י השכחה גנב הטבעת סוד גורל ב' השעירים אחד לה' וא' לעזאזל וע"י החטא עלה בשמאל וכו' ונחרב הבה"מ וכמ"ש הרמב"ן וכו' ושלחה בספינה וכביכול הש"י שינה את עצמו בתוך שם קדוש סאל וכו' וזה סוד הוידוי תערומות השכינה אליו ית' איך שהוכרחה וכו' ואח"כ הוברר הדבר ששקר ענה בה ואז זבח לה' בבצרה וכו' ודפח"ח והמשל הזה נוקב וירד והבן:

פרק כא

מהבעש"ט זלה"ה. פי' המשנה (עוקצין ג, יב) עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות שנא' (משלי ח, כא) להנחיל אהבי יש וגם פסוק הישכם אוהבים את ה' כו' (דברים יג, ד).

לפעמים יכול להמשיך טובות ע"י הדיבורים שהוא מדבר. למשל אם הוא בשביה ידבר מאותו ענין ארבעה צריכין להודות וכו' וכן כשחולה באיזה אבר ידבר באותו ענין בספירות העליונים השייכים לאותו אבר:

כשיש כאב לאדם יקשר א"ע לבורא ית' דהיינו שיקשור א"ע למעלות הבורא ית' ולא ירגיש הכאב:

כשמדבר ד"ת על השלחן הדברי תורה הם נשמה לאותו הגשמיות של השלחן וידבר הרבה דברי תורה על שלחנו תמיד בסעודתו בחול וכ"ש בשבת:

בערב שבת בתפלת מנחה וקבלת שבת מעלין כל אותן דיבורים והמצות של כל השבוע שאז הוא עליית העולמות:

שמעתי ממורי הבעש"ט זלה"ה ביאור מוסר להוכיח שיזהר בעצמו על פי משל שנכנס חסיד אחד לכרך שיש בה בתי זונות וביקש לחקור מהות אנשי הכרך אמר אלך אל בית המוזג ששם רבים מצויין ויש להבחין מעניני הסיפורים ודיבורים כי הלשון הוא קולמוס הלב וכך היה שזה סיפר מה עשה עם הזונה פ' וכן חבירו כו' עד שחרה לו עד מאד

וכאשר הרגישו בו שהוא חסיד מפורסם נתנו לו כל אחד מתנה הגונה שיכפרו פניו במנחה. למחר עשה תחבולות שיתאספו שמה שיקבל מהם מתנות עד שאח"כ עשה כמעשיהם והנמשל מובן לכך ישמור את עצמו המוכיח מן הכיעור והדומ' לו.

עוד שמעתי ממורי הבעש"ט זלה"ה ביאור גדול הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה (שבת קכז, א). והקשה והעולה אף שלפעמים הכנסת אורחים הוא ביטול תורה ע"י סיפורים מ"מ גדולה הכנסת אורחים:

כשמדבר יחשוב ברמז קול ודיבור וידבר ביראה ואהבה ויחשוב שזה מדבר עולם הדיבור מפיו אז מעלה דיבורים.

פי' המצא לנו בבקשתינו. כי יחשוב שהוא אינו רק כלי ומחשבתו ודיבורו הם עולמות המתפשטים פי' עולם הדיבור שהיא השכינה מבקשת מעולם המחשבה על הדיבורים האלו וכשימשוך אור הבורא ית' במחשבתו ודיבורו יהיה בקשתו שיתפשט השפע מעולם המחשבה אל עולם הדיבור ויבוא ג"כ באותו ענין שהוא מדבר מה שצריך לו ויעשה לו בקשתו וזהו המצא לנו בבקשתינו שיהיה הוא ית' נמצא באותן הבקשות.

האדם כשידבק עצמו להדיבורים הדיבורים ימליצו בעדו והוא שלא תהיה כוונתו לשום דבר רק לדבק עולם הדיבור לעולם המחשבה וזהו פי' ג' ספרים נפתחים בר"ה (ר"ה טז, ב) ספר הוא לשון דיבור סיפור של צדיקים שכוונתם אינו כ"א לייחד עולם הדיבור לעולם המחשבה ונכתבים לאלתר לחיים פי' שהם מתדבקים לאלתר להיות חיים בינונים שכוונתם לייחד וגם בשביל שיעשה הקב"ה רצונם בינונים תלוים ועומדים עד יוה"כ שאז הוא התגלות עולם המחשבה ויש לכל המחשבה עליה ונעשה ג"כ מחשבתם:

כתב המחבר הרב הגאון החסיד הקדוש מ' יעקב יוסף הכהן זלה"ה וז"ל. שמעתי ממוהר"ן זלה"ה פירוש על דברי מורי הבעש"ט זלה"ה שיכוין בכל דיבור הכנעה והבדלה והמתקה פירוש שיצא ממדת הגבורה שלא ללמד חוב על בני אדם רק שיכנס ברחמים וילמוד זכות על כולם גם שרואה דברי כעירות מחבירו ירגיש שהוא לטובתו שיבחין בעצמו שיש בו שמץ מנהו וישוב בתשובה ממנה גם במחשבה וזהו טובתו שאלו היה יחיד היה סובר שהוא חסיד משא"כ עתה ונ"ל שזהו פי' לא טוב היות האדם לבדו (בראשית ב, יח) מטעם זה רק אעשה לו עזר מן כנגדו שיבחין שיש בו שמץ מה והבן ולכך אם ע"י שכן רע מבלבל תפלתו או תורתו או שאר ביטול יתן לב שהוא לטובתו שלא היה בכוונה ישרה ושלחו לו ביטול זה להרגיש ויתחזה יותר וכיוצא בזה ישמע חכם ויוסף לקח. והעיקר להבין שהש"י בכ"מ ובכל עסקיו א"כ גם בסיפורי דברים יוכל להרגיש עניני הבורא ית' כמו בלימודו ותפלתו:

וגם ביאר ענין נעשה ונשמע שהוא בכל אדם ובכל זמן כי ע"י עשיה כפשטא יוכל לשמוע ולהבין איך יתנהג בו לעבודת הש"י והוא בין בתפלה יעשה עשיה כפשטא ואח"כ ישמע וכן בתורה ע"י דביקות עשיה יהיה אח"כ שמיעה להבין וכן בכל ענינים גשמיים והבן:

והעיקר להסיר העצבות ולאחוז בשמחה. וסיפר מה שחלם לו כשהיה בא"י והיה נבוך אם לצאת לח"ל מחמת טעמים הכמוסים לו כו' עד שראה בחלום שאחד סיפר לו שיש כמה רופאים הנותנים רפואות ע"י משקה מר אך זה הרופא יותר טוב שנותן רפואה ע"י משקה מתוק מדבש. והוא ענין הנ"ל שע"י תענית וסיגופים גובר העצבות ומלמד חוב על בני עולם שאינן עושים כמעשיו ומניחין חיי עולם כו' וכמעשה דרשב"י ובנו שיצאו ממערה הנזכר בש"ס דשבת (שבת לג, ב) עד שיצאה ב"ק חזרו למערתכם כו' והוא רפואה ע"י מים מרים משא"כ רפואה זו בדרך זה שיתן לב אף בכל דבר מגונה שרואה בחבירו שהוא לתועלת עצמו וידינהו לזכות וכנ"ל הוא ע"י משקה מתוק מדבש לעורר רחמים בעולם ועל כל אדם שידע שהש"י הוא בכ"ד פרטי ויתנהג כנ"ל אז הוא רפואה מתוקה בלי שום סגוף ויערב לו ויבושם ודפח"ח:

פרק כב

עוד שמעתי ממוהר"ן זלה"ה. הפי' הש"ס (ב"ב קמא, א) בת תחלה סימן יפה לבנים. ר"ל בכל מדריגה שיש לו יתן לב לידע שעדיין הוא בבחינת בת ואז הוא סימן יפה לבנים שילך ממדריגה למדריגה הנ' בנים והבן ודפח"ח:

עוד שמעתי ממוהר"ן ז"ל. וקווי ה' יחליפו כח (ישעיה מ, לא). כי ע"י מחשבה יוכל לעבוד ה' וז"ש יחליפו רע בטוב כדי שיהיה להם כח לעבוד ה' וכו':

שמ"מ איך לעצור נקביו אם נתעורר לו באמצע תפלה עכ"פ יעצור ויתפלל ויחשוב שיש נקראים קטנים ויש גדולים כי הקטנים להראותו שהוא בקטנות ולמתקן וכו' והגדולים להתגדל ולהתפאר נתכוין לכך מראין לו זה שישפיל את עצמו וזהו שארז"ל (מגילה טו, א) ותתחלחל המלכה (אסתר ד, ד) שנצרכה לנקבים והענין כו'. וזה צריך לפנים דהפוסקים כו'.

מזמור לדוד. אמרו רבותינו (פסחים קיז, א) כל מקום שנא' מזמור לדוד מנגן ואח"כ שורה עליו שכינה. מזמור להביא רוח הקדש לדוד. וכל שנאמר בו לדוד מזמור שרתה עליו שכינה ורוח הקדש ואח"כ אמר שירה. והנה באמירתו ספר תהילים יש לנו ליבוש ולהיכלם דאימתי רוח הקודש שורה עלינו קודם האמירה או אח"כ. ע"כ יראה לומר בקדושה בטהרה באימה ביראה:

פרק כג

מהבעש"ט. וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק (תהלים עה, יא). דהיינו כמ"ש האר"י ז"ל בעת אשר שלט האדם באדם לרע לו לברר ניצוצי חיות ממנו שהוא הממשלה וחיות הרשעים וע"י ששלטו באדם הישר ובירר מהם הניצוצות אז הוסר מהם החיות והממשלה ונתרומם קרנות צדיק. וז"ש שאל ממני וגו' (תהלים ב, ח) ור"ל שיסורי הצדיק הוא כדי שישאל ממנו ית' ויתפלל שהם קשוטי ויחודי השכינה ואז אתנה גוים נחלתיך שע"י ברורין יתרומם קרנך כאמור:

כאשר האדם הוא מדבר באהבה ויראה הלא השכינה משתוקקת לדברים אלו כמו האם המשתוקקת שידבר בנה דבר של שכל כדי שתחשב בפני בעלה. כך כשהדיבורים באים למעלה מכח האדם מקושטים בזה הכח נולד התפארות גדול והמלאכים אומרים מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ולכך עדיף שיאמר תיבה אחת בתפלה באהבה ויראה כי בזה מעורר שכל המלאכים אומרים שירה להקב"ה וגם הוא מעורר כל העולמות כשהוא עובד להקב"ה כל העולמות עובדין אותו ית' כמ"ש וכל קומה כו' והבן:

הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים בשלימות יפנה (ברכות יד, ב) מחשבתו מהרהורים ואפי' כשהוא אוכל ושותה ישים מחשבתו כדי שיהיה חזק לעבודתו ית'. צריך להגביר תענוג הרוחני על תאות הגשמי ומזה יהיה לו יותר כח מרוחניות המאכל וזהו מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים (שה"ש ז, ז) פי' שיהיה לך אהבה בתענוגים.

לישרי לן מר (ברכות לא, א). ר"ל דבר מר כדי שיהיה גילה ברעדה. והשיב וי לן דמיתנן:

פרק כד

מהבעש"ט זלה"ה. הפך לבם לשנוא עמו (תהלים קה, כה). כי המצריים היו חוטאים בלא"ה והיו ראויים לעונש. וז"ש דן אנכי (בראשית טו, יד) כבר הוא נידון וכו' ודפח"ח: האמנה הוא הדביקות:

פרק כה

מהבעש"ט זלה"ה. איתא בתקונים כי ג' אבות תקנו חטא אדה"ר מה שחטא בע"ז וג"ע וש"ד שהוא סוד פגם בג' קוין. לפי מה ששמעתי ממורי הבעש"ט חטא עבודה זרה תיקן אברהם שהוא קו האמצעי תיקון ת"ת ישראל והושלך לכבשן האש פסילי אלהיהם תשרפון באש. יצחק תיקן ש"ד קו שמאל. יעקב תיקן גילוי עריות שהוא קו ימין בסוד ואיש כי יקח את אחותו חסד הוא כו' (ויקרא כ, יז). ואל תתמה איך אברהם תיקן קו האמצעי ולא קו החסד שהוא מדתו כי זה סוד משארז"ל יעקב פדה את אברהם מכבשן האש שהוא ע"ד הנ"ל כי בו כלול הכל שנא' איש תם יושב אוהלים (בראשית כה, כז)

כתרגומו גבר שלים. וז"ש אנכי ה' אלהיך שבו נכללו כל תרי"ג מצות וזה סוד כולם בחכמה עשית (תהלים קד, כד) רק החסד שבו כלול ת"ת ודי בזה.

פעם נאמר דרשו את ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב (ישעיה נה, ו) וארז"ל (ר"ה יח, א) דקאי על עשרת ימי תשובה. ופעם נאמר (דברים ד, כט) ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו משמע כל זמן שתדרשנו כמ"ש (דברים ד, ז) אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראינו אליו. הפי' הוא דהנה היום בזמן הגלות הוא בקלות נענה בתפלה ולהשיג רוח הקודש יותר מבזמן הבית כמשל המלך כשהוא בבית מלכותו אי אפשר להתקרב אליו כל כך כמו כשהוא בדרך שאז יוכל להתקרב אליו כל מי שירצה אפי' בן כפר שאינו הגון לבוא לפני המלך בבית מלכותו ובדרך בפונדק שלו יכול לבוא לפניו ולדבר עמו. כך היום בגלות כשהאדם מחשב בדביקות הש"י ב"ה אזי שורה עמו ושוכן אצלו. בכן ראוי לאדם שיתרחק עצמו מן התאוות ומחשבות זרות בכדי שלא יפרד ממנו ית' רק יעשה כל מעשיו לשמו ית'. וזהו הרחק משכן רע (אבות א, ז) ר"ל ממי ששוכן אצלך הרחק הרע.

אין דיבור בלא מחשבה כי מקודם הוא חושב מה שידבר. והנה כשחושב קודם התפלה מה שידבר ולפני מי ידבר בוודאי תפיל עליו יראה ובושה שיהיה ירא מהדיבורים עצמם כשנותן אל לבו שהעולם הדיבור היא השכינה כבי' מדברת בו והיא כלולה מכל המדות יראה ואהבה והתפארות וכן כולם כידוע ואיך לא יהיה לו יראה ובושה כשידע שמעורר השכינה וכל המדות כבי' וזהו עושי דברו (תהלים קג, כ) שעושים מדיבורים מעשה:

ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה כו' ולדבקה בו (שמות י, יב). פי' כמו השר אפי' הוא גדול שבכל שרי מלוכה בעמדו לפני המלך הוא בעיניו כמו קטן ואינו רוצה שיעשו לו שום כבוד מחמת גדלו ושררותו כמו שעושים לו כשהוא בביתו בפ"ע כי אז עושים לו כבוד ובושים ויראים ממנו אמנם כשהוא לפני המלך הוא וכל מדותיו נתבטלו מפני יראתו ובשתו מפני המלך. וז"ש מה ה' שואל מעמך פי' שתהיה במדריגת מה ע"י לדבקה בו:

בספר קיצור חובת הלבבות זכור שתקות אנוש רמה:

ופלגשו ושמה ראומה (בראשית כב, כד).פי' הבעש"ט דקאי על ענוה פסולה פי' שמתגלה בענוה שלו ורוצה להראות שהוא עניו וז"ש ופלגשו. ענוה פסולה הנ' פלגש. ושמה ראו מה. פי' ראו שאני במדריגות ובחינת מה. ותלד את טבח. עי"ז היצה"ר טובח אותו:

ועל ענין ענוה פסולה הנ"ל משל מבעש"ט זלה"ה לאחד שהיה לו כל המעלות ומדות משובחות אלא שהיה בעל גאוה גדול ואמרו לו העולם הרי יש לך כל המעלות משובחות אלא שיש לך חסרון זה שאתה בעל גאוה התלמד עצמך להיות עניו ושוב לא יחסר לך שום מעלה ועשה כן והתלמד להיות עניו כו'. ופעם א' הקניטו אדם א' אמר לו שוטה שבעולם מה אתה חשוב לנגדי כיון שאני עניו ג"כ א"כ לא יחסר בי שום מעלה כו'. והיוצא מזה כו':

פרק כו

מהבעש"ט זלה"ה. מה נורא המקום הזה אין זה כ"א בית אלהים וזה שער השמים (בראשית כח, יז). וקשה דבשלמא אם היה אדם עומד לנגדו והיה אומר אין זה בית אלהים כ"א בית אכסניא היה שייך לומר בלשון זה אין זה כ"א בית אלהים ולא כמו שאתה אומר. אבל כיון ששום אדם לא היה עומד לנגדו להכחישו מהו הלשון אין זה כ"א בית אלהים הל"ל מה נורא המקום הזה ודאי זה בית אלהים. ופי' ע"פ הגמ' (שבת לא, ב) מכריז ר' ינאי חבל על דלית לי' דרתא ותרעא לדרתא עביד. ופי' דהתורה הוא בית שער ליראה והנה ידוע שיעקב היה נטמן בבית עבר י"ד שנה ועסק בתורה קודם שהלך לחרן והנה כל הי"ד שנה לא הרגיש יראה כזו שהרגיש כן בהר המוריה מקום בהמ"ק ע"כ אמר כך מכח שאני רואה מה נורא המקום הזה אני גוזר ואומר אין זה כ"א בית אלהים זהו עיקר הבית והדרתא כמו ביתי בית תפלה וזה פי' תלמודי שבידי מבית עבר הוא שער השמים לבד ותרעא לדרתא.

מעשה בחסיד גדול א' שנסע אל הבעש"ט זלה"ה להיות אצלו ביוה"כ ובעי"כ מחמת שלא נזדמן להם לקנות ביום האתמול וכל הלילה ע"כ הוצרכו בבוקר לעמוד חוץ לעיר ביער א' לרעות הסוסים ונחו עצמן מעט לישן וכשעמדו ראו שהי' צאת הכוכבים והי' עדיין רחוק פרסה לעיר והוצרך החסיד והוצרך החסיד להיות ביוה"כ ביער ובשדה כי לא היה יכול לילך שם ברגליו והיה החסיד בצער גדול מאד והתפלל בהכנעה רבה. אח"כ מוצאי יוה"כ נסע החסיד לעיר וקבלו הבעש"ט זלה"ה בסבר פנים יפות מאוד ובשמחה רבה והיה מדבר תנחומין על לבו ואמר לו שתפלתו הועילה להעלות כל התפלות של עם שבשדות:

וירד מצרימה אנוס על פי הדיבור. מהרב מ' דוב בער דברית הלשון פוגם ברית המעור וז"א וירד מצרימה היינו בקליפות אנוס ע"י קרי והוא בא לו ע"פ הדיבור שפגם ברית הלשון:

הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב (תהלים יט, יא-יב). וק' מ"ט הוא ממשל התורה לזהב ופז ודבש כו' ע"ק מהו הגם עבדך דגם משמע טפלה הוא דוד קרא לנפשי' חסיד כד"א שמרה נפשי כי חסיד אני ואיך יאמר גם עבדך נזהר בהם וסופו דקרא יותר קשה בשמרם עקב רב דפי' דשמרם בשביל רב השכר הלא התנא אסר זה באמרו אל תהיו כעבדי' המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס. וי"ל ע"פ דאי' בס' אהא דישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג ישבע ויתענגו ומקשה הלא בעניני עסקי עה"ז התענוג הוא קודם השביעה דהל"ל יתענגו וישבעו ופי' דיש בעסקי עה"ז תענוג בלא שביעה לעולם ושביעה ואחר השביעה שוב אין תענוג פי' בענין עסק קבוץ ממונות והון רב יש תענוג מה שהוא עשיר יותר יש לו תענוג יותר מעשרו אבל אין לו שביעה כד"א אוהב כסף לא ישבע כסף ואכילה תענוגי מעדני עה"ז אחר השביעה שוב אין לאדם תענוג כי נפש שביעה תבוס נופת ואכול דבש הרבות כו'. וכ"ז בעסקי עה"ז אבל בלימוד התורה הוא כך מי שהוא אינו חכם גדול בתורה אם יבקשו ממנו לפרש הלכה עמוקה וקשה תחלה הוא מר לו כמרז"ל ע"פ שפתותיו שושנים נוטפות מר א"ת מור כו' לסוף מתענג אבל אם הוא חכם גדול בתורה אפי' בתחלת העיון יש לו תענוג מפני שיכול לפלפל בחכמה ולמצוא ראיות ופירושים מכל הצדדים. והנה השבת לא ניתן לתענוג אכול ושתו לבד אלא לעסוק בתפלה ותורה כדפרמ"א ע"פ וקראת לשבת ענג ולק' וקראת לאכילה ושתי' ענג דא"כ מי שהוא עני דקיי"ל עשה שבתך חול כו' א"כ מהו הענג שלו אלא הענג שלו יהיה מהשבת בעצם דהבית דהנר שבת דולק בו לפני האדם או ביום אור היום הוא רומז לבית מושב אור פני הספירות ממש שהוא קדש קדשים וחוץ לבית התחום שבת אלפיים באמה סביב הוא תחום חותם רושם אור הקדוש וכל רוגזין וכל דינין וכל פולחנין חשין הם חוץ לתחום וגם סוד הנשמה יתירה כמ"ש בסידר האריז"ל ע"פ ישמח משה במתנת חלקו שנותנין לו במתנה בכל שבת האלף חלקי אור בסוד תוס' נשמה יתירה ועי"ז כי עבד נאמן קראת להחזיר לישראל אותן הכתרים עדים שהתנצלו בחטא עגל וזהו כליל תפארת אשר בראשו נתתו לו כו':

ע"ש ע"כ ארז"ל ע"פ שבת וינפש כיון ששבת אבדה נפש פי' כי כמו שהעשיר מרגיש יותר בצער העוני יותר מן עני בתולדתו כן הצדיק שהיה לו נשמה יתירה ואור גדול וקדוש בשבת מרגיש יותר בצאת השבת מה נאבד ממנו יותר מההדיוט ע"כ עיקר התענוג להצדיק יהיה מהשבת ועסק התורה ותפלה בקדושה ובטהרה בשבת וז"ש ס' נועם אלימלך אהא דאר"י אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים וקשה מ"ט ל"ק כל המענג עצמו בשבת אלא מהו שבת שמא דקב"ה ופי' כל המענג

להקב"ה שנ' שבת ע"י עסק תורה ותפלה שלו בכוונה גדולה כמ"ש הפרדס כי בהיות הבל פיו של אדם כח מתאצל מנשמתו א"כ כפי שיעור נשמתו תהיה שיעור תפלתו והנה בשבת שיש באדם תוס' נשמה יתירה ממקום גבוה א"כ יש כח בתפלתו לעלות ולהעלות עמה גם התפלות של חול ועי"ז מענג להקב"ה שנ' שבת ע"י תורה ותפלה שלו לזה נותנין לו נחלה בלי מצרים. והנה השבת ניתן לישראל כדי שיהיו פנוין לעסוק בתורה כמרז"ל אמרה תורה כו' א"ל קב"ה זווג א' יש לי ושבת שמה וז"ש ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי ענג. ומה יהיה העונג האמיתי לענג בו את השבת ישבעו ויתענגו מטובך פי' ע"י התורה שמטבעה מה שאדם שבע ממנה יותר יש לו תענוג אז יותר. וז"ש הנחמדים פי' דברי תורה נחמדים מזהב ופז רב כי זהב ופז אע"ג דיש תענוג להעשיר מהם מ"מ יש חסרון שאין בהם שביעה משא"כ דברי תורה ומתוקים מדבש ונפת צופים שאחר השביעה שוב אין לו תענוג כמ"ש בדבש פן תשבענו והקיאתו משא"כ בתורה נא' כי נעים כי תשמרם בבטנך גם עבדך נזהר פי' כמ"ש השל"ה בשם מהר"ם פדאוה ז"ל דנזהר י"ל לשון זוהר הרקיע כי כל התחכמות האנושיות אינם מזככים את האדם לא גופו ולא נשמתו כ"ש חכמת הפילסופיא אשר עליה נאמר כל באיה לא ישובון לא ישיגו אורחות חיים כי נפת תטופנה כו' ואחריתה מרה כלענה כי שחה אל מות ביתה כו' אבל חכמת התורה הקדושה מזככת הגוף הנשמה כי ע"כ אדה"ר קודם חטאו ארז"ל עקיבו היה מכהה גלגל חמה כי חמה נבראת לשמש העולם והוא נברא לשמש את קונו וע"י מה היה אור זהרו ע"י עסקו בתורה כמשה רע"ה שנ' בו כי קרן עור פניו. כי מ"ש ויטע ה' אלהים בן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר ויצו ה' אלהים על האדם מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת טוב ורע כו' כי אע"פ דאין מקרא יוצא מידי פשוטו ששם אותו הקב"ה בגן עדן שבארץ אעפ"כ פי' בזהר הקדוש כי גן רומז לגן סדרים שבתורה ולפי הזהר הכי פרושא ויטע ה' אלהים גן פי' הגן סדרים שבתורה הוא בעדן מקדם פי' גם הקב"ה שהוא קדמונו של עולם היה לו עדן ותענוג שעשועים מזאת התורה שקדמה לעולם כמ"ש ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום פי' רז"ל אלפיים שנה קודם שנברא העולם נבראת התורה וישם שם את האדם אשר יצר פי' הקב"ה היה מלמדו תורה כמ"ש לעבדה ולשמרה לעבדה זו מ"ע ולשמרה זו מל"ת ויצו ה' אלהים על האדם לאמר פי' אמר לו ולמדו האיך יהיה שמיעתו ולמודו בתורה כי האומר ד"ת יש לו לומר דברים שילמוד השומע מהם עצה וחכמה והשגה איך לעבוד את הש"י והשומע ד"ת לא יאמר זה הפשט היה טוב וזה הפשט לא היה טוב כ"כ נמצא הולך מאת הלימוד בלי שום לימוד ליראת הש"י כ"א בטוב ורע וע"ז התורה חוגרת שק ואומרת עשוני ככנור

שמנגנין בו בבית משתאות וז"ש הקב"ה לאדה"ר ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן פי' מכל אותן התורות שאלמדך תראה אכול תאכל שיהיה לך אכילת הנפש לרעבון הנפש השוקקה לעבודתו ית' כמ"ש נמצאו דבריך ואוכלם ויהיה דברך לי לששון ונא' יאכילני את המגילה כו':

אבל ומעץ הדעת טוב ורע פי' שתשים דעתך לבד לומר זה יהיה פשט טוב משא"כ זה לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות פי' תתקשר באלנא דמותא כי זהו מפיתוי הנחש הן במלמד הן בשומע והנה ע"כ בג"ע היה אדה"ר ועזרו מלובש בזיווא דנהורא כי היה מרכבה לקדושה עליונה. וענין זה אפרש לך ע"פ מה שפ"ר מאז"ל ע"פ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכה ככל אשר אני מראה את תבנית המשכן כו' וכן תעשו והק' חדא דהל"ל ועשו לי בית להיות מקדש ע"ק ושכנתי בתוכם בתוכו הל"ל ע"ק מהו הדיוק ככל אשר אני מראה אותך וגם מאי קאמר תבנית המשכן ע"ק וא"ו דוכן תעשו הל"ל כן תעשו ובסוף מלאכת המשכן נאמר וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה ופרש"י ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם אמנם דהנה במלאכת המשכן שהיא מלאכה קדושה חשובה נוראה יתמה שכל כל אדם איך היה מבוא לדור ההוא שלא היו אומנים בדבר לעשותה דהנה אם יהיה למלך כלי כסף מצוייר בתכלית הדקות בשכל גדול אם יראהו לאומן חכם גדול ויתפשהו בציור שכלו אפשר יעשה כמוהו משא"כ אם יראה המלך הכלי למי שאינו אומן ויצוהו שילך הוא ויאמר להאומן כלי כזה ראיתי עשה כמותו שבוודאי שזה הרואה כיון שאינו אומן יחסיר ויעדיף בספרו ציורו להאומן וגם האומן יחסיר ויעדיף כיון שלא ראה הכלי. כ"ש אם לא יראה המלך כלי כלל כ"א כלי מצוייר על נייר ויאמר לו שיספר ציורו להאומן אפשר שיצא הכלי מקולקל. והנה כן פה משרע"ה לא היה אומן וגם לא הראה לו משכן וכלים בממש כ"א כמ"ש במדרש דהקב"ה הראה למרע"ה אש אדומה אש לבנה אש ירקרקת אש תכלת וא"ל עשה לי משכן א"ל משה להקב"ה רבש"ע מנין לי כל האשיות הללו א"ל וראה ועשה כתבניתם פי' תכלת וארגמן ותולעת שני ושש כי הנה בנין המשכן ע"כ נכתב בתורה ונשנ' אע"ג די"ל מנפ"מ מאי דהוה הוא אלא הוא ללמוד אותנו שכל גדול לעבודת הבורא ית"ש איך יוכל אדם לעשות א"ע מרכבה לקדושה עליונה כי כל מה שגילה לנו הזהר וכתבי האריז"ל מבנין העולמות העליונים והשמות של פרקי המרכבה ושל ראיה שמיעה ריח דיבור חג"ת כהי"מ והמוחין עליונים הוא שהאדם בעשותו מצוה או לומד תורה או מתפלל יעשה עצמו מרכבה לקדושה עליונה גוף לנפש ונפש לרוח ורוח לנשמה ונשמה

להקב"ה כמ"ש כי כל פה לך יודה עד וכל קומה פי' וכל השיעור קומה לפניך תשתחוה כדפי' השל"ה ז"ל ע"פ עין תחת עין כו' יד תחת יד רגל תחת רגל פי' כי הנה עין האדם נק' עין וכן יד ורגל והרי מצינו אותן הכינויים בהבורא ית' כמ"ש הנה עין ה' אל יראיו אזניו אל שועתם היד ה' תקצר ועמדו רגליו ביום ההוא והרי אין לו ית' דמות הגוף ופי' כי כמו המכיר את ראובן וכתב שלו ואם מראין לו חתימת ראובן אומר זהו בוודאי חתימת ראובן כאלו היה ראובן עומד לפניו אע"פ שראובן הוא אדם ברמ"ח אברים והכתב הוא אותיות אעפ"כ ע"י הכתב וחותמו נדמה לו כאלו ראובן עומד לפניו כן באלו המדות יש למעלה מדה עליונה שהוא משגיח על כל העולם להטיב ונק' עין וח"ו אין שם שום דמות עין שלנו אך האדם כשמקדש עיניו שנחתם בו כמ"ש תתהפך כחומר חותם הוא לראות בתורה ואותיותה הקדושים אז הוא עין שלו מרכבה למדה עליונה שנ' עין וכן יש מדה עליונה המאזין תפילות ומקשיב תחנות וכשאדם מקדש ידיו לעשות עמהן מצות מעשיות וצדקות אז ידיו הם מרכבה למדה עליונה הנ' יד וז"ש ע"כ הקפידה התורה בחובל בחבירו ומחסר ממנו אבר לשלם חמשה דברים שהם נזק צער רפוי שבת ובשת ופי' ואמר כי שמא זה האדם נחבל היה מקדש איבריו להיותו מרכבה לקדושה עליונה עין שלו מרכבה תחת עין יד תחת יד והנה ענין בנין המשכן ע"כ היה צריך בצלאל לידע צירוף אותיות שבהן נבראו שמים וארץ כי בנין המשכן היה שהיו מעתיקים פה במשכן הזה משכן ובנין כל העולמות כמעתיק כתב מכתב שמעתיק אות באות כן היו מעתיקים מקדש העליון במשכן הזה ע"כ נעשה המשכן בחכמה בתבונה ובדעת כמו בנין העולם שנא' בו ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמי' בתבונה בדעתו כו' ויש מלאכה שהיו נעשים במעשה ויש ע"י מחשבה כמ"ש ולחשוב מחשבות והמנורה שהוא סוד נעלם לא היה יכול אפי' מרע"ה לעשותה כמ"ש ס' הקנה פר"ש לי מעשה המנורה שלימה ומקשה כו':

פרק כז

וכל זה היה להראות לעם בני ישראל כי כמו שיכולין להעתיק מקדש עליון וכל צרופי השמות במשכן הזה שהוא מדברים דוממים וגשמיים עצים ואבנים וזהב וכסף ונחשת כ"ש האדם שהוא עיקר משכן ה' כי היכל ה' המה וכמ"ש ויטוש משכן שילה אהל שכן באדם וכמ"ש לא בחרתי בעיר ואבחר בדוד כ"ש שיוכל האדם לעשות עצמו מרכבה לקדושה עליונה להעתיק בעצמו ובאיבריו כל העולמות וצירופי שמות רוחניות עליונים וכל זה היה ללמד דעת לבני ישראל. וז"ש ועשו לי מקדש פי' איני אומר יעשו לי בית להיות מקדש אלא ועשו לי תיכף המקדש העליון יעתיקו הם כי ושכנתי בתוכם פי' יהי' שריית שכינה על עושי המלאכה שתיכף שיקחו דבר לעשות יכוונו לעשות כתבניתו

העליון כי ראה מופת על זה ככל אשר אני מראה אותך פי' אני מראה אותך ולא את עושי המלאכה אלא שאתה תלמדם ומה אני מראם אותך לא משכן ממש כ"א את תבנית המשכן כו' ותראה נפלאות וכן ממש תעשו בלי שום חסרון אע"כ שיהיה שריית שכינה על עושי המלאכה. וז"ש וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' דייקא כן עשו ויברך אותם משה ואמר להם זה השכל וה"פ ויהי נועם פי' השכינה שנ' נועם של ה' אלהינו ודאי היה שורה עלינו והראיה ומעשה ידינו כוננה עלינו שנעשה בתכלית נבון כהוייתו בעולמות העליונים ע"כ יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם פי' בנין זה המשכן שהעתקתם פה כל מקדש העליון וכל ציור העולמות הוא ללמדכם דעת לכל ימות עולם שבכל עת שתרצו לעשות מצוה תעשו עצמיכם מרכבה לקדושה עליונה להעתיק בעצמיכם שתשרה שכינה בכם שאתם מקדש והיכל ה' תהיו נעשים מרכבה להשכינה בעשותיכם המצות. וז"ש דוד המלך ע"ה גם עבדך נזהר בהם פי' אינו אומר גם על עצמו אלא ה"פ כי עד עתה דיבר משבחי התורה הקדושה תורת ה' תמימה כו' עד הנחמדים מזהב כו' ועתה אמר גם עוד מעלה נסתרת יש להתורה ומהו עבדך נזהר בהם לשון זהר הרקיע פי' התורה מזככת הנשמה והגוף בשמרם ע"י שאני שומר התורה בקדושה עקב רב פי' אפי' העקב יכול להיות רב כמו עקיבו של אדה"ר שהיה מכהה גלגל חמה:

פרק כח

שנו חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם ר' מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו כו'. קשה מ"ט קתני שנו חכמים בלשון המשנה דאם הוא משנה ה"ל להתחיל כמו כל המשניות ע"ק מה שייך כאן ברוך שבחר בהם ובמשנתם דזה ה"ל למיתני או בתחלת כל המשניות בריש במס' ברכות או בסוף כל המשניות ע"ק מה שייך לכאן ר' מאיר אומר כו' ע"ק דקאמר זוכה לדברים הרבה ולא מפרש מה הם הדברים הרבה וקאמר ולא עוד אלא שכל העולם כולו הוא כפל לשון כל העולם וכו' וק' דהל"ל כל העולם לחוד או העולם כולו וכן תמהו המדקדקים בנוסח תפלת ר"ה גם כל העולם כולו חל מפניך כו'. וי"ל דלכאורה יקשה לכל הלומדי תורה הלומדים הגמרא והמשנה הקדושה ורואים דיעות שונים במשנה תנא זה מתיר וזה אוסר וזה מכשיר וזה פוסל זה מטמא וזה מטהר ויקשה הא התורה הקדושה ניתנה למשה רבינו ע"ה מסיני מפי הגבורה א"כ כמו שהקב"ה ב"ה וב"ש הוא אחד יחיד ומיוחד כן הוה לי' להיות בתורה דיעה אחת ומאין ולאין הם כל אותן הדיעות בגמרא ובמשניות וח"ו תיפוק מיני' חורבה שיעלה על לב אדם לומר דהתורה

נשתכחה מישראל ע"כ כל תנא אמר לפי סברתו שלמד מן הי"ג מדות שהתורה נדרשת וח"ו יבואו לומר שאין התורה ברורה בידינו אבל האמת אינו כן כי באמת כמו שהמשנה שנויה אצלינו בצורתה בלשונה כן היא שנויה אצל הקב"ה במרום באותו הלשון עם אותן התנאים הקדושים כמרז"ל במדרש כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה דורש במס' פרה ואומר ר' אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתים וחכ"א כו':

אתמה מרע"ה כו' א"ל הקב"ה זהו ר"א בן הורקנס שמכריע כל חכמי ישראל בכף מאזנים אמר משרע"ה י"ר שיצא מחלצי א"ל הקב"ה ודאי שיצא מחלצך הה"ד ושם האחד אליעזר כי זהו חלק תורתו מחלק נשמתו כמרז"ל התורה קדמה לעולם כמ"ש ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום שהם אלפיים שנה קודם שנברא העלם היתה התורה הקדושה שעשועים לפניו ית' ומהו התורה הם הם נשמותיהם של ישראל כי ישראל ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה ויש ששים רבוא אדם לישראל. כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם פי' כי תשא כשתרצה למנות א"ת ר"ת אותיות תורה רא"ש ר"ת ששים רבוא אותיות וכך הם בני ישראל לפקודיהם. וזשארז"ל נמלך הקב"ה בנשמותיהם של צדיקים כשברא העולם כי המה היוצאים יושבי נטעים עם המלך במלאכתו וייצר ה' אלהים את האדם פי' במדה כל היצירות נמלך ה' אלהים את האדם עם הנשמות של צדיקים ועכ"א אומרים בערבית אוהב עמו ישראל ובשחרית הבוחר בעמו ישראל באהבה ומהו האהבה כי שמע ישראל ה' אלהינו פי' היה אלהינו פי' ה' אלהינו ה' אחד כשהיה יחיד בעולמו היה מייחד אלהותו עלינו. וענין הזה פי' במג"ע משה קיבל תורה מסיני משה ר"ת מחלקת שמאי הלל פי' שלא תאמר מחמת תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן מחמת זה רבתה מחלוקת כ"א מחלקת זה קיבל משה מסיני כי הלל מימין משה ע"כ הוא מצד החסד ע"כ ב"ה תמיד לקולא. שמאי משמאל משה ע"כ ב"ש הם תמיד לחומרא ומה דחשיב במס' עדיות מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה מפני שמדת החסד כלול מדה"ד וכן מדה"ד כלול מחסד פי' כי הלל כולל כל הנשמות של ישראל מצד החסדים שמאי כולל כל הנשמות מצד מדת הגבורה ומשה כולל כולם מצד מדת הרחמים נעשה אדם בצלמנו נעשה ר"ת נמלך עם שמאי הלל והם הם בעצמם מצד אברהם יצחק יעקב אברהם הוא מצד מדת החסד יצחק מצד פחד יצחק מדה"ד יעקב כולל מצד מדת הרחמים כמ"ש בזהר משה מלגאו יעקב מלבר. וזהו שאומרים וקרא זא"ז ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מכה"כ דעכ"א ג"פ קדוש ה' צבאות פי' בס' הקנה דאל המלאך דצבאות הוא ר"ת צירוף בן ארבעים ושתים תיבות פי' ע"ד שפי' מהרמ"א ע"פ אורך היריעה האחת שמונה ועשרים באמה ורוחב ארבע באמה ע"ש.

וע"ד משל כי כמו הרב הרוצה להסביר לתלמידו שכל גדול עמוק שהמציא בתלמודו והנה עמקות השכל הוא ניצול אחד של אור המאיר בכל ההלכה אך הרב א"א לו להסביר לתלמידו השכל העמוק הזה בתחלת העיון אלא תחלה מעמידו בפשט ההלכה ודקדוקיה ופלפוליה בהרחבה ובדיבור רחב עד שנפתחים שערי העליון והאמת והצדק בלב התלמיד אז יוכל להסביר לו גם שכל העמוק בדבורים מעטים עד שמבין ניצוץ השכל העומק בדיבור א' לבד. כן הקב"ה ב"ה וב"ש מפני שלא באפשר לשום נברא להשיג שכל של ניצוץ נקודה הראשונה שהוא יוד של שם הוי' ב"ה כמ"ש בזהר דהוא דחילו דכולא ע"כ נעשה מילוי ומילוי מלואים שעי"ז נבנו עולמות התחתונים ובהרחבה גדולה וכן הוא באותיותיה של תורה הנארגים כולם על שם הויה ב"ה ששרשם י' של שם שהוא הדביקות האמיתי שע"י ההרחבה מושג אח"כ הניצוץ הקדוש הראשון וז"ש קדוש ראשון נגד מדת חד לאברהם קדוש ב' נגד מדת הגבורה דיצחק קדוש ג' נגד מדה"ר דת"ת ישראל ה' הוי' פשוט צבאות פי' מן השם הפשוט ירד למילוי ומילוי המילוי שהם מ"ב אותיות שע"י יבנו כל העולמות כי פשוט הוא ד' אותיות הוי' ומלא הם יוד אותיות המילוי ומלא דמלא הם כ"ח אותיות הם מב' אותיות ארך היריעה של נוטה שמי' כיריעה הם שמונה ועשרים באמה ורוחב הם ד' באמה וז"ש ע"י ה' צבאות של נוטה שמים כיריעה הם שמונה ועשרים באמה ורוחב הם ד' באמה וז"ש ע"י ה' וצבאות של צירוף בן ארבעים ושתים תיבות הוא מכה"כ וע"י עולמות נגלים מושג גם הנסתר כמ"ש ע"פ בן פורת יוסף בן פרת עלי עין ע"ש. וטעם הדיעות השונות במשנה כדפי' במג"ע בשם השערי אורה דע"כ נקראת התורה תורת אמת וכן משפטי ה' אמת וכן דיין הדן דין אמת דפסק הרמב"ם בהל' סנהדרין דברוצח או שאר חייבי מיתות אע"ג דמטין ע"פ שנים לחוב דד"נ בכ"ג י"ב מזכין וי"א מחייבין זכאי י"א מזכין וי"ב מחייבין כו' מוסיפין דייני' עד ע"א ולסוף ל"ו מזכין ול"ה מחייבין זכאי ל"ה מזכין ול"ו מחייבין או א' אומר איני יודע דנין אלו כנגד אלו עד שיראה אחד מן המחייבין דברי המזכין ופסק הרמב"ם דאם לא ראו לו שום זכות מתחלה וכל הסנדרין אמרו חייב הרי הוא זכאי אע"ג דברובא לחובה לחוד הוי חייב כ"ש באמרו כולם חייב ופי' ע"פ השערי אורה דע"כ נק' משפט ה' משפט אמת ולא משאר לשונות כגון משפט ישר או נכון אלא להורות כמ"ש הנביא ראיתי ה' צבאות וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו ומקשי בגמרא וכי יש ימין ושמאל לפניו אלא אלו מיימינים לזכות ואלו משמאילים לחובה וקשה דבשלמא בבני אדם שדיעותם קצרות להבין ולידע האמת בתחלה ע"כ צריך מיימינים ומשמאילים מזכין ומחייבין כדי שיתקיים הדין ע"פ רוב דיעות אבל להקב"ה ב"ה וב"ש שהוא מגיד מראשית דבר

אחריתו וא"כ למה לי' מיימינים ומשמאילים יאמר תיכף כך הוא הדין הנכון אלא הקב"ה ב"ה וב"ש מראה לנו ברחמיו שאין דינו לבאי עולם בחק ובלי טעם אלא נתברך הדין ע"י ויכוח של מיימינים ושמאילים ע"כ נ' משפטי ה' אמת כי כל האלפא ביתא מן א' עד ת' הם צבאות ומרכבות קדושות עליונות ולהורות כי כל הצבאות ומרכבות מן א' עד מ' שהוא אמצע שאלפא ביתא הוי מיימינים לזכות וכל הצבאות ומרכביה מן מ' עד ת' היו משמאלם לחובה ונגמר הדין ע"י מדה הממוצעת מדה"ר וע"י ויכוח ע"כ נק' משפט אמת ע"כ להורות לנו שתורתינו הקדושה היא אינה חוקה בלי טעם אלא הכל נתברר ע"י ויכוח ע"כ הכתיב לנו התנא רבינו הקדוש בקבלה עד משרע"ה מפי הגבורה שמות התנאים והחכמים וחלוקי הדיעות בהמשנה לומר וללמד לנו שהוא תורת אמת וכל דין מדיני המשנה נתברר ע"י ויכוח ע"כ פסק הרמב"ם דבאמרו כל הסנהדרין חייב הוא זכאי כיון שלא נתברר הדין ע"י ויכוח אפשר שכולם טעו. וז"ש שנו חכמים בלשון המשנה פי' למדו ממנו ושנו חכמים ושמות התנאים בלשון המשנה זה מתיר וזה אוסר זה מטמא וזה מטהר ואל יקשה לך הלא כמו שהקב"ה הוא אחד כן ה"ל להיות דיעה אחת במשנה אלא ע"כ צ"ל ברוך שבחר בהם ובמשנתם פי' הקב"ה בעצמו לומד המשנה כן עם שמות התנאים שזהו חלק תורתם וזהו חלק נשמתם ושרשם שבמרכבה העליונה וכמ"ש בשם הקדושים שם התנא הוא חיות התנא והדין שאומר הוא השכל שלו והשם הוי' פי' באיזה ענין הוא מדבר אם באהבה או ביראה או רחמנות או בניצוח או בהודיה או בהתקשרות או איזה ממשלה יכוין שם הוי' מנוקד בניקוד ספירה ההיא והוא מקשר החיות עם המוחין וכשלומד בדחילו ורחימו הוא מקשר עצמו להתנא ולומד אצלו פי' לשרשו ואורו שבמרכבה עליונה כמ"ש בזהר כי תנאים בהפוך אתוון הם אתנים כמ"ש והאתני' מוסדי ארץ:

עכ"א רמ"א כל העוסק בתורה לשמה ומה שמצוה להזכיר שם התנא כ"ש העוסק בתורה לשמה דע"כ נק' תורה דהיא מורה דרך לעבודת ה' דעמק הלכה. והנה בענין פסק ההלכה מה שאומרים הלכה כר' מאיר או הלכה כר' שמעון וכן בגמרא ג' שנים נחלקו ב"ש וב"ה אלו אמרו הלכה כמותינו ואלו אמרו הלכה כמותינו יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלהים חיים והלכה כב"ה א"כ נראה לכאורה דברי ב"ש הם לבטלה ואיך אמר דאלו ואלו דברי אלהים חיים ופי' מהרמ"א ז"ל ואוסיף נופך וגם להסביר ע"ד משל ומליצה דלכאורה יקשה דמי לנו גדול מר"א בן הורקנס שבו מכריע כל חכמי ישראל והקב"ה אמר הלכה משמו קודם בואו לעולם ומרע"ה ביקש שיצאו מחלציו והרי אנחנו רואים דאין הלכה כר"א ברוב התלמוד ובנדה אמרו הלכה כר"א בארבעה ע"ש או בסדר טהרות

כו'. וא"כ וכי ח"ו היה תורתו של ר"א לבטלה כיון שאין הלכה כמותו וכן יש להקשות על ב"ש דהוי מחדדי טפי כו':

וכן בפלוגתא דר' עקיבא ור' ישמעאל דר"ע דריש בכל התורה רבוי ומיעוטי ר' ישמעאל דריש כללי ופרטי והלכה כר"ע ואפ"ה רגילות לפרש בכלל ופרט משום דהיא דרשה שגורה כמ"ש התוי"ט בב"מ פ"ד משנה ט' ע"ש ובשבועות פ"ג משנה ה' וא"כ וכי ח"ו דברי התנא שאין הלכה כמותו יהיו לבטלה. אלא אפתחה במשל פי' ויהיה מובן כל זה בסייעתא דשמיא דהנה מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע והנה אצל מלך ב"ו יש לו עבדים השוכנים חוץ לחצר המלך ויש עבדים שהם בחצר המלך ויש לו גם שרים גדולים וכל אחד מן השרים ממונה על איזה שירות לשרת את המלך עצמו יש מנעילו ויש מלבישו מלבוש מיוחד ויש שנותן הכתר בראש המלך. והנה יש עוד מינוי אחד דהיינו להדליק נרות בפלטין המלך והנה טרקלין של מלך הוא מקום רחבת ידים כמרז"ל טרקלין עשר על עשר והנה רוב הנרות שמדליקין השרים בטרקלין לפני המלך גורם תענוג ושעשוע וחדוה למלך וכמ"ש בש"ע א"ח סי' רס"ג סי' ח' ב' לענין נר שבת ב' או ג' בעלי בתים אוכלים במקום א' י"א שכ"א מברך על מנורה שלו וכ' המג"א הטעם דכל מה דמתוסף אורה יש שלום בית ושמחה יתירה להנאת אורה בכל זויות וזויות א"כ גם השר הזוכה להדליק נרות בזויות טרקלין ג"כ גורם שעשוע ושמחה להמלך. אך הזוכה להדליק נרות נגד שער המלך ובשער של מלך יש מחיצה של זכוכית לבנה ובהירה א"כ מהאור הגדול הזה הזורח לחוץ נהנים אפי' כל עבדי המלך אשר בחצר המלך וגם חוץ לחצר כ"ש שמגיע מזה תענוג ושעשוע וחדוה להמלך אשר עבדיו נהנים מגודל אורו. והנה אותן הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן מקל וחומר פי' שלמדין חומרא להכא מהתם או לקולא וכגון ומה תמיד שאינו עונש כרת דוחה את השבת פסח שענוש כרת אינו דין שדוחה את השבת נמצא נותן מה שבמקרא של תמיד גם בפסח הוא כמדליק נר שאינו דולק בנר דולק כ"ש גזירה שוה דיש גזירה שוה מופנה מצד א' ויש מופנה משני צדדים כמו דאמרינן גז"ש נאמר מועדו בתמיד ונאמר מועדו בפסח מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת נמצא אותו המקרא שיש בו מופנה הרי הוא בדרך משל כמו נר דולק דע"כ נק' מופנה ע"ש או העודף ויוצא בראשו ולומד מזה את המקרא שאינו מופנה הואיל ושוה לו בגזירה שוה הרי הוא מוסיף אור גדול וקדוש למעלה בשרשם שבמרכבה עליונה כ"ש במופנה משני צדדים ע"י התקרבות ובטישות האורות זב"ז נולד למעלה אור גדול וקדוש ע"כ לא גמיר אינש גז"ש אא"כ גמיר לה מרביה כי רב ר"ת ר' ראשית חכמה ב' בינה וכן נר ר"ת נ' ש"ב ר'

ראשית חכמה וכן היקש ארז"ל אין משיבין על ההיקש וזה השכל י"ל באדה"ר שארז"ל במ"ש ניתן בו דיעה מעין דוגמא של מעלה ולקח ב' אבנים והקישן זב"ז ויצא מהן אור פי' ע"ד רמז דאותיות התורה נק' אבנים ועשה היקש בלימוד התורה כענין מקשה תיעשה המנורה דא לדא נקשן וגרם אור גדול וקדוש למעלה בהיכל מלך מלכו של עולם וע"כ נק' ריבוי ומיעוט וריבוי פי' בס' הקנה ריבוי האור הבהיר הנדלק והמתנוצץ לכל צד וכל דבר שהיה בכלל הא"ס ויצא מן הכלל ללמד גבורתו ויכלתו כו' עמ"ש בפירוש הי"ג מדות. והנה זהו הנמשל דכל תנא או אמורא אע"פ שאין הלכה כמותו אעפ"כ ע"י לימוד תורתו בקדושה ובטהרה ע"י המדות שהתורה נדרשת בהן גורם אור גדול וקדוש ושעשוע וחדוה למלך הכבוד בהיכל עליון אך התנא שזכה שתהי' הלכה כמותו הרי הוא בנמשל כמו השר שזכה להדליק נרות ואורות גדולות נגד שער היכל המלך ששם דרך חלוני השער הולך האור הגדול והקדוש ומתפשט בכל העולמות וע"כ נקרא הלכה על שם הליכת האור כדא' הד' שיקול הדעת דהוא דבר שנחלקו בו תנאים או אמוראי' או גאונים וסוגיין דעלמא אזלא כחד מנייהו סוגיין דעלמא היינו הליכת האור וע"כ נא' בדוד וה' עמו וארז"ל שהלכה כמותו בכל מקום פי' שהוא רמז למדת המלכות והבן.

וזשארז"ל ג' שנים נחלקו ב"ש וב"ה אלו אמרו הלכה כמותינו פי' סוגיין דעלמא הליכות האור ואלו אמרו הלכה כמותינו יצא בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלהים חיים פי' ב' הכתות ע"י עסקם בתורה כנ"ל בק"ו ובגז"ש ובהיקש כו' גרמו אור גדול וקדוש למעלה אבל והלכה כב"ה פי' הליכת האור מעולם לעולם שעל ידו נוכל אנחנו לילך לדביקות ועבודת הבורא ית"ש הוא כב"ה. כ"ש בשאר תנאי דפליגי אהדדי אע"ג דהלכתא כחד מנייהו כתב רבינו הקדוש במשנה במס' עדיות פ"א משנה ה' ולמה מזכירין דברי היחיד בין המרובין הואיל ואין הלכה אלא כדברי המרובין שאם יראה ב"ד את דברי היחיד יסמוך עליו שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין כו' וע' בת"י.

עי"ל ענין הלכה דעכ"א הלכה כר"מ דבכתבי האריז"ל הריעו לה' כל הארץ ר"ת הלכה וקשה מנפ"מ אם הריעו לה' כל הארץ הוא ר"ת הלכה אם לאו י"ל דקשה מ"ט אומרים לשון הלכה כר"מ או הלכה כר"ש ולמה אין אומרים הנכון או הישר או הצדק כר"מ או כר"ש אך ענין פי' הלכה פירשו בגמ' סוף נדה תני דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העה"ב שנ' הליכות עולם לא אל תקרי הליכות אלא הלכות נמצא הלכה הוא נגזר מן הליכה פי' כי כל התורה ומצותיה והלכותיה הם עצת גדולות וקדושות איך לבוא לדביקות השי' נמצא כיון דהלכה הוא כהאי תנא א"כ דבר קדוש הם

הליכה לעבודת הבורא ית' א"כ השונים ההלכות יש להם להיות גדולים וקדושי עליון שהרי הם עוסקים בהליכות עולם לעבודת הבורא ית' ומ"ט אנחנו רואים קצת משוני הלכות שאינם על מדריגה זו אך התנאי הוא כמ"ש הפוסקים דאין התורה נקנית במי שלומד מתוך עדונין אלא במי שממית עצמו עליה וז"ש האריז"ל הריעו לשון תרועם בשבט ברזל פי' כשמשבר לה' בשביל ה' כל הארץ כל הארצות והגופניות אז הוא ר"ת הלכה פי' אז הוא הליכה לעבודת הש"י ר"ל שלהליכה זו צריך לשבר כל הארציות והחומריות:

וז"ש שנו חכמים שמות התנאים האוסרין ומתירין בלשון המשנה כי ברוך שבחר בהם ובמשנתם שזו חלק תורתם וחלק נשמתם ועמהם נמלך הקב"ה כשברא העולם כמ"ש במג"ע נעשה אדם בצלמנו נעשה ר"ת נמלך עם שמאי הלל שהם כלל כל הנשמות של ישראל. וז"ש ר' מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה פי' ק"ו הדברים ומה שמצוה להזכיר שם התנא כי כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם כ"ש העוסק בתורה לשמה דע"כ נק' התורה תורה לשון מורה דרך פי' שמורה לנו הדרך איך נבוא לדביקות הש"י זוכה לדברים הרבה. ועניין לימוד לשמה כמ"ש בס' כתר שם טוב אהא דאיתא בגמ' פ' תלמידים ה"ל להלל עד קטן שבכולם ריב"ז כו' לא הניח דבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה והעולה משם שהלימוד יהיה להיותו מרכבה לו ית' ע"י התורה ופי' כי קב"ה ואורייתא כולא חד נמצא האומר דבר תורה ומשים בהדיבור ההוא כל כוונתו והרי הכוונה היא הנשמה נמצא מקשר נשמתו בחיות אור פנימי של דבר תורה ההוא והרי הוא מרכבה להש"י ורבן יוחנן בן זכאי עשה גם מהויות דאביי ורבא מעשה מרכבה. וז"ש העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה מיירי משכר עה"ב שעל זה נא' עין לא ראתה כו' ע"כ סתים וקתני:

וע"ד שפי' הפרדס הקדוש אהא דארז"ל כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה מצאו לר"ע וכ"ד אלף תלמידים והיה ר"ע דורש כתרי אותיות א"ל משה להקב"ה רבש"ע הראתני תורתו הראיני שכרו הראהו שהיו סורקין בשרו במסרקות של ברזל ושוקלין בשרו במקולין א"ל זו תורה וזו שכרה א"ל שתוק כך עלה במחשבה. והקשה הפרדס הקדוש חדא ק' דמשרע"ה בקש הראיני שכרו ולמה הראהו סריקת בשרו הלא זה אינו שכרו אלא עונש ומשרע"ה אמר כן לו ית' רבש"ע זו תורה וזו שכרה א"ל שתוק כך עלה במחשבה הרי קשה גם על המחשבה ומהו הלשון שתוק ופי' דיש ג"ע עליון וג"ע תחתון והנה יש צדיק שזכאי בדינו ליכנס לג"ע התחתון וכשרוצים להעלותו למדריגה יותר עליונה מדקדקים עליו יותר ויותר ע"כ הוא היאצ"ט שבנו צריך לנדור נדבות להציל

אביו מקטרוג כי כל י"ב חדש הוא בסוד משפט רשעים כו'. והנה ר"ע שהיה צדיק גדול וקדוש ששמו היה הולך מסוף העולם ועד סופו ונהרג על קדוש ה' רצה הקב"ה להעלותו תיכף בשעת מיתתו לג"ע העליון שנק' עולם המחשבה ומה שצדיק אחר אינו זוכה כ"א כמה שנים אחר מותו והרי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא חטא קל ע"כ הוצרך לאותן העונשים כדי שיתעלה תיכף כאשר יצאה ב"ק ואמרה אשריך ר"ע כו':

פרק כט

וז"ש דמשרע"ה שאל הראיני שכרו והרי שכרו של צדיק גדול כר"ע ודאי נא' עליו עין לא ראתה כו' ולא יתכן להשיב למרע"ה א"א לך לראות שכרו אשר ע"כ הראהו סורקין בשרו כדי שיבין משרע"ה האמת שע"כ הוצרך לעונשים האלה כדי שיזכה תיכף לג"ע העליון שנק' עולם המחשבה. ולכאורה לא הבין משרע"ה עכ"א זו תורה וזו שכרה א"ל שתוק כי לא הבנת האמת כי ר"ע זה כך עלה במחשבה רצוני להעלותו לעולם עליון ולג"ע עליון הנק' עולם המחשבה ע"כ צריך לכל זה. וז"ש כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה שהוא שכר עה"ב ע"כ לא פירש מה הם הדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העלם כולו כדאי הוא לו כדפ"י מהרמ"א ז"ל ביעקב ששמש בבית עבר י"ד שנה ולא שכב ועסק בתורה לשמה והראו לו שכל העולם כולו כדאי הוא ויפגע במקום פי' מהו החשוב מכל עולם השפל הר המוריה ולא רצו להטריחו ללכת הוא להר המוריה אלא נעקר הר המוריה ובא לקראתו להראות שכל העולם השפל כדאי הוא לו והחשוב מכל עולם הגלגלים הוא השמש כי בא השמש שקעה לו חמה פתאום שלא בעונתה כדי שילין שם להראות שכל עולם הגלגלים כדאי הוא לו והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו להראות שכל עולם המלאכים כדאי הוא לו. ולז"א כל העולם כולו שכולל כל העולמות:

אלא והנה ה' נצב עליו לשמרו כדפי' בזהר ע"פ הן בקדושיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה כברא דאבא ואמא רחמין לי' ומסגיאות חביבותא דילי' לא המנין לי' במשרין דלהון אלא אנהו גופייהו נטרין לי' פי' ע"ד משל הנ"ל דקשיא דהל"ל הן בקדושיו לא יאמן בלא י' דיאמין הוא פועל יוצא ע"ק דהל"ל ובמלאכים ישים תהלה ע"כ פי' דה"ק הן בקדושיו פי' בצדיקים לא יאמין לא יתן הקב"ה נאמנות לשום מלאך לשמרו ולא מבעיא מלאכים אחרים אלא אפי' ובמלאכתו של הצדיק שנבראו ע"י מצותיו שיש להם שפע ממנו ע"י אפ"ה ישים בהם תהלה ולא יאמינם בשמירת הצדיק אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו שמרו כנזכר ביעקב והנה ה' נצב עליו לשמרו:

וע"פ הנ"ל משני דיעות שיש במשניות י"ל ע"פ כל הנחלים הולכים אל הים פי' ת"ח נק' נחל שהוא כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק וה"פ ע"ד רמז פי' חכם זה האומר מותר או כשר מביא ראי' מן התורה כענין כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירים כו' חוץ מן החטאת שנ' חטאת הוא רא"א אף האשם שנ' כחטאת כאשם ע"ש והאומר פסול מביא ג"כ ראי' מן התורה וזה מורה והים איננו מלא פי' אינו ח"ו במילואו וטובו כי אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת שכל א' מביא לעצמו ראי' מן התורה ומעמיד דבריו וכי ח"ו כל הדברים יגיעים פי' כמו שנ' בדברים בטילים הוגעתם ה' בדבריכם וכי ח"ו וגם דברי תורה כן יאמר שלמה ח"ו לא יוכל איש לדבר דבר כזה אלא כי לא תשבע עין לראות את האורות עליונים שיש בעולם עליון ע"י ב' הדיעות הו' ולא תמצא אזן משמוע השירה שע"י שני הדיעות כי בתורה ב' הדיעות יש להם שורש עליון במדות חג"ת וע"י הויכוח וההכרעה מתברר האמת מה שהיה הוא שיהי הר"ת משה שהוא מחלקת שמאי הלל שניהם נתקבלו מסיני ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש:

הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים למי נפנה לימין ואין עוזר כו' האם נמכור את עצמינו לעבדים לאו"ה ואלו לעבדים נמכרנו החרשתי אעפ"כ הנמכר לעקר שפחת גר או דודו או בן דודו יגאלנו וקרובי אם אפסו הן אתה נותרת קרוב ה' לכל קוראיו גואלי אם פסו הן אתה נשארת כ"ש שכתבת בתורתך בסוף הצ"ח קללות והתמכרתם שם לעבדים ולשפחות ואין קונה ואעפ"כ עבדים אנחנו כמ"ש בעלונו אדונים זולתך והרי כתוב בתורתך לא תסגיר עבד אל אדוניו אשר ינצל אליך מעם אדוניו עמך ישב בקרבך בטוב לו לא תוננו והרי אנחנו נסים היום אליך מעם אדוניו עמך ישב בקרבך בטוב לו לא תוננו והרי אנחנו נסים היום אליך כמ"ש ה' עוזי' ומנוסי אליך אנוס לעזרה מפני כסא כבודך לא תסגירנו לאדון הצר השר הסורר הנה אנחנו עומדים לפניך ולפני כסא כבודך נאמר כמ"ש קנה אותנו ואת אדמתינו בלחם ונהיה עבדים לך אנה שולחן אבינו אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם אעפ"כ ודאי ה' הצדיק מה נתאונן כו'.

נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה. מעי מעי אוחילה פי' על בניי יוצאי מעי קירות לבי הומה לי לבי לא אחריש כי קול שפר שמעה נפשי דכמו שבעה"ז תוקעין בשפר כן בעולם עליון בשופר גדול יתקע וקול זה השופר שמעה נפשי לפנים היו נביאים השכם ושלוח ועתה לא נשאר כ"א קול שופר שמעה נפשי תרועת מלחמה שבר על שבר נקרא לא די לנו בשבר חורבן בהמ"ק כמ"ש מה אעידך כו' כי גדול כים שברך אלא הגזירות רעות ועניות כי שודדה כל הארץ פתאום שודדו אהלי כי רגע יריעות אין אדם בטוח בחייו ועושרו כמו לפנים בארץ הקדושה שהיה איש תחת גפנו ובפרט הולכי נהרות וימים

עד מתי אראה נס אשמעה קול שופר ולא שופר גדול שלעתיד לבוא או עד מתי אומר בקדושה מתי תמלוך בציון כו':

אראה נס אימתי אראה כנשוא נס הרים תראו כו' אימתי אשמעה קול שופר שלע"ל וגם קול של חצוצרות כמ"ש וביום שמחתכם כו' ותקעתם בחצוצרות כו' ושופר כמ"ש בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' מתי יבוא משיח מתי יבנה בהמ"ק מתי נשמע תורה חדשה מפי הקב"ה מחיצה לפנים ממה"ש מתי נשמע שופר של משיח מתי יבואו האובדים בארץ אשור כו':

או עד מתי אראה נס הוא שפורשין בספינה לרוח לפרוש לעמקי ים וכן אנחנו גלי ים עברו עלינו כו': מתי יקוים כל יושבי תבל כנשוא נס הרים תראו הם או"ה שנק' הרי נשף כמ"ש תנו לה' אלהיכם כבוד בטרם יחשיך ובטרם יתנגפו רגליכם על הרי נשף ויפרוש הנס לטורדם במעמקי ים כמ"ש ואת רודפיהם השלכת במצולות כמו אבן במים עזים וכתקוע שופר תשמעו שעי"ז יבואו האובדים בארץ אשור ראיתי את הארץ והנה תוהו ובוהו ואל השמים ואין אורם ראיתי ההרים והנה רועשים וכל הגבעות התקלקלו ראיתי והנה אין האדם פי' לא יחרד כמו מלאכים יחפזון כשתוקעין בשופר גם בעולם העליון. שלח לו רבן גמליאל גוזרני עליך שתבוא אצלי במקלך ובמעותיך ביוה"כ שחל להיות בחשבונך. מלה"ד לב"ח שהתרו בו שלשים יום שיזמין מעות ועשו הכרזה ל' יום על קרקעותיו כדי שיתייירא ויזמין מעות לפרוע לב"ח והלך והביא מוניטא דשקרא ורצה אח"כ ללות עוד ונתנו לו ג"כ מוניטא דשקרא כן אנחנו מכריזין בשופר ל' יום להביא הכסף לשלם בר"ה וביוה"כ וזהו הרמז שלח לו רבן רב של כל העולמות גמליאל הגומל חסד חסדים טובים גוזרני כו'. שתבוא במקלך להציל עצמך מיד השטן והמסטינים החוחים והקוצים לקדם ברועים ובמקלות ומעותיך שהם מעש"ט ובזמן שבא כמ"ש וצרת הכסף בידך וקמת ועלית אל המקום כסף שיש עליו צורה של מעשה אז באמת חזרו ולקחו שפע גדול ועושר רב כמ"ש ונתת הכסף בבקר ובצאן ביין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך אבל כאשר אומרים לא נכחד מאדוני כי תם הכסף אל אדוני פי' ע"ד רמז אין כוסף למצותיו לא נשאר לפני אדוני בלתי אם גוייתינו ואדמתינו ועכשיו גלינו מארצינו ונתרחקנו מעל אדמתינו ולא נשאר לנו בלתי גוייתינו בפשוט צווארינו כיצחק ע"ג מזבח ונאמר קנה אותנו ואת אדמתינו בלחם וכאשר רואים שאין להם כסף לוקחים מוניטא דשקרא שהם הכ"ב אותיות התורה שהם מטבע של מלך ופגמו בכולן ואמרים הוידוי בדרך א"ב אשמנו בגדנו כו' זהו הפרעון מוניטא דשקרא וכשרוצים לחזור וללות

נותנים להם ג"כ מוניטא דשקרא שהם א"ב של אשמנו מכל עם בושנו גלה כו' יופי אדמתינו כו' צרות רבות כו' תעינו.

כי תבוא ואמרת אשימה עלי מלך שום תשים עליך מלך מקרב אחיך תשים עליך מלך ואנחנו רוצם שאתה תהיה מלכינו ודוד עבדך כמו שהיום בר"ה כל באי עולם עוברים לפניך כבני מרון כחיילות של בית דוד לא תוכל לתת עליך איש נכרי אין אנחנו רוצים במלכות הרשעה וחיילותיהם והיה כשבתו על כסא ממלכתו כי ע' כסאות יש להקב"ה מעין כסא מלכיות שבעולם ע"י שישראל הם בארצם והם כסאו ע"כ ותנשא מלכותך ויכון בחסד כסאך ותשב עליו באמת. כי תהיין לאיש שתי שנים כו' והיה הבן הבכור רמז בני בכורי ישראל יכיר לתת לו פי שנים כהונה ומלכות אבל באמת איזה ספר כריתות אמנם הן בעונתיכם נמכרתם ובפשעכם שולחה אמכם ואנחנו הבכור בני אהובה. אלו ב' ימים דר"ה הם מפני כי דיני ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחוב ויותר מזה עושה לנו אב הרחמן שתלויין עד יוה"כ ועתה בר"ה יש לנו דיני ממונות ודיני נפשות מי יעני מי יעשר מי יחיה מי ימות כו' ואנחנו עומדין לפני כסא דין ומשפט היש לנו טענות היש לנו זכיות צדקה וגמילות חסדים וכמו שבודקין עדים בשבע חקירות כן נבדוק עצמינו באיזה שבוע באיזה שנה באיזה חדש בכמה בחדש באיזה יום באיזה מקום עברנו עבירות כי מודה ועוזב ירוחם אם נמצאו דברי העדים מכוונים פותחין בזכות כן אב הרחמן אע"פ שנמצאו דברי המסטינים מכוונים אעפ"כ פתח לנו לזכות האם ח"ו מופלא שבב"ד יפתח לחובה כמו בחרבן בהמ"ק שנ' היה אדם כאויב נצב ימינו אלו המיימינים היו כצר ואין חולקין על מופלא שבב"ד זה אי אפשר אבל בקשנו שלא תשמע דברי המסטינים העדים זוממין הסובבים הכסא שהרי אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות כמו מליצת הסם ביוה"כ וכ"ש חובה משתקין אותו שנ' ועד לא יענה בנפש יגער ה' בשטן. היו מאימין על העדים שלא כדיני ממונות דיני נפשות דמו ודם זרעיותיו לפיכך נברא אדם יחידי ללמד שעל המאבד נפש אחת מישראל כאלו אבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא ע"כ נבקשה רחמים אחד בעד חבירו והדין הוא אם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו מעבירין את דינו למחר וכן לנו בדיננו בר"ה. ואף אם לנגמר הדין ח"ו שנינו במשנה אחד עומד על פתח ב"ד והסודרין בידו כו'. אמר אחד יש לי ללמד עליו זכות הלה מניף בסודרין והסוס רץ ומעמידו ואפי' אומר יש לי ללמד על עצמי זכות כו': נחפש זכות על חברינו ועל עצמינו ונבקשה שיצאו מליצי יושר ויניפו בסודרין הוא הטלית של ציצית ואפי' אין לנו זכות כ"א ק"ש שחרית וערבית ומצות ציצית והסודרין

וטלית של מצוה כ"ש שישראל יש להם זכות גדול מאוד ישראל עמך אשר בך מאמין וקבלת עול מלכות שמים אין לנו אלוה אחר מבלעדיך אם שכחנו שם אלהינו ונפרוש כפינו כו' הלא אלהים יחקר זאת. בסוף הסליחות והתחינות אומרים מי שענה לכל הצדיקים והחסידים והתמימים והישרים הוא יענינו רחמנא דעני לעני יענינו כו'. פירוש אנחנו אין אנו לא צדיקים ולא חסידים ולא ישרים אלא רחמנא דעני לעניי ענינא לתבירי לבא ענינא:

פרק ל

כה אמר ה' התבוננו פי' מהפרש השנים הקודמות וקראו למקוננות ותבואנה ואל החכמות שלחו ותבואנה ותמהרנה ותשאנה עלינו נהי ותורדנה ענינו דמעה ועפעפינו יזלו מים כי קול נהי נשמע מציון משכינתא קדישא דאתקריאת ציון אך שודדנו בושנו מאד כי עזבנו ארץ פי' עזבנו ארץ הקדושה ארץ חפץ ארץ אשר ה' אלהינו דורש אותה תמיד כי השליכו משכנותינו את ירושלים ובהמ"ק ואין אנחנו נגד שער השמים שיעלו תפלותינו והמלאכים מלאכי רחמים מליצי יושר היוצאים מן השופר ומן התקיעה ומן השברים ומן התרועה ומן התקיעה ומן תקיעה שברים תרועה תקיעה ומן תקיעה שברים תקיעה תרועה תקיעה אפשר שישארו ולא יוכלו לעלות ומי יעלה אותם כמ"ש כי עוף השמים פי' ע"י מה יעופף תפלתו השמים ע"י יוליך את הקול פי' האדם צריך להוליך את הקול וע"י מה יוליך הקול ע"י ובעלי הכנפיים פירש עכ"א הכנפים בה' הידיעה שהוא יראה ואהבה דחילו ורחימו שנק' כנפיים וגדפין וז"ש ובעל הכנפיים הידועים יהיה כשיגיד דבר יהיה בד"ו אליהו הנביא המלאך האופן שיוצא ג"כ מן השופר קשר"ק גי' אליהו הנביא ז"ל אימתי תבוא לבשרינו אימתי יבוא משיחנו אימתי יבנה בהמ"ק ומזבח אימתי נשב על שלחן אבינו אוי לבנים שגלו מעל שלחן אביהם. או התבוננו כי יש מסטינים הסובבים הכסא ובנפש יקיפו עלינו לבלעונו חיים כמ"ש ויהיה היום הוא יום ר"ה ויבוא בני אלהים הם בעלי הדין להתייצב על ה' ויבוא גם השטן גם לרבות ליליית לפרוש השמלה והנה אז במצרים נאמר וירא ישראל והנה מצרים נוסע אחריהם ויצעקו בני ישראל אל ה' ועתה השטן השונא הגדול נוסע אחרינו עם חיילותיו לבלעונו חיים למה תשתקו נתנפל לפני כסא הכבוד ונשאל מה יהא בסופינו כי ע"כ יש חרדה ובכיה ערב יוה"כ לעת ערב שאז שעה אחרונה של עשרת ימי תשובה וביוה"כ ליית ליה רשותא לאסטוני ע"כ בא השטן בכל כוחו לקטרג על כל אדם ומזלם חזי ע"כ בוכים אנשים ונשים וטף וראוי לעשות כן בכל שעה מעשרת ימי תשובה דארז"ל יפה שעה אחת בתשובה ומעש"ט בעה"ז מכל חיי עה"ב כ"ש וק"ו כל שעה ושעה מעשי"ת והנה

היום בר"ה התחלת עשי"ת הנה יהיה עתה אותה השעה הטובה ושעת מזל לעשות נחת רוח ליוצרינו ולבכות בכיה של שמחה על שזכינו לעמוד לפני כסא כבודו לפני המלך היושב על כסא רם ונשא ויכון בחסד כסאו וישב עליו באמת ולשמח להקב"ה שמחה גדולה ועי"ז יומתקו מעלינו כל הדינים ועי"ז נעורר אבינו מלכינו תהא השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון לפניך תמכנו יתדותינו בשופר כמרז"ל למה אומרים בר"ה מלכיות זכרונות ושופרות מלכיות שתמליכוני עליכם זכרונות שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר אין אנחנו יודעים הכוונת כ"א סתם לכוין לקיים מצותיך שדי עשינו את שלנו תקיף עשה את שלך אל תשב עמנו בדין ע"כ נקראים תרועה לשון מיקש אתרעא לפתוח לנו שערי תשובה או יאמר התבוננו מקושי פרנסות של שנים אלו משנים קדמונים ע"כ ותשנה עלינו דייקא נהי כו' אע"ג דאמר בזהר צווחין הב פרנסה זה היה בשנים ההם שפרנסה היה בשופי משא"כ עתה שע"י מניעות פרנסה א"א לעבדו ית' להחזיר בנינו לתלמוד תורה ע"כ תנוקות של בית רבן התפללו עבור אביכם ואמותיכם שיזכו לגדלכם לתורה לחופה ולמעש"ט:

פרק לא

מי יעורר את אברהם סבא חסידא קדישא הוא ושרה את הנפש גויים ונכרים אשר עשו להכניסם תחת כנפי השכינה ע"י לימוד עמהם תורה ועבודת אלהות ועתה יראה שיהיו לוקחין בניו בני בחוניו ושומטין מתחת כנפי השכינה ללמוד עמהם כתב ולשון וספר פסול של עע"ז לטמאות הבל פי תשב"ר הבל שאין בו חטא כי עלה מות בחלונינו באותן הצדיקים שהיו פותחין חלונות הרקיע בתפלתם בא בארמנותינו של היכלות עולמות העליונים להכרית עולל מחוץ אשר חכמתו היה בחוץ תרונה בחורים מרחובות מבתי כנסיות ובתי מדרשות מקום שהיו מרחיבין את ההלכות אשר בנינו כנטיעים מגודלים כו' בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל אוריד דמעות עדי יהיו כנחל ויגיעו לקברות שני שרי אציליך משה ואהרן בהר ההר ואשאל היש תורה חדשה בכן נשרפו גוויליך:

פרק לב

רבש"ע התפלל אתה בעד בניך כמרז"ל הקב"ה מתפלל כי אתה רחמן ואתה צדיק כמ"ש צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו ונא' אם יש עליו מלאך מליץ הרי טוב ואם לאו צריך להיות מליץ אחד מני אלף הקב"ה שהוא אחד מני אלף מן עולם שנק' אלף חכמה בינה:

פרק לג

וז"ש משרע"ה האנכי הריתי את העם הזה אבל באמת הם בניך נלמוד ממשרע"ה מבשר שלנו גואל צדק כי מי לנו גדול במעש"ט ממנו ואעפ"כ כשבא עליו מוטות יד התחנן כשנכספה נפשו לעבור את הירדן לבוא לארץ ישראל לטובת ישראל ופשט את ידיו כעני בפתח לפני כסא הכבוד ואמר רבש"ע אין בי שום זכות תן לי צדקה ומתנת חנם כמ"ש מוטת ידינו כי ימוך אחיך ומטה ידו והחזקת בו קחה בידינו כי מטה ונאמר מה אנו מה חסדינו מה צדקותינו נפשוט ידינו לפני כסא הכבוד ונאמר אין לנו אפי' מנחת עני אין בנו לא תורה ולא צדקה ולא ג"ח כ"א בידים ריקניות מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד. א"מ ידענו כי אין בנו מעשים צדקה עשה עמנו למען שמך:

ע"כ פותחין עם תינוק ס' ויקרא כי כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה נמצא ועתה ישראל כולם ממלכת כהנים כהני היכא אינון:

ולאשה אמר הרבה ארבה עצבונך והרונך שיקויים כי חלה גם ילדה ציון את בניה בעצב תלדי בנים כמ"ש ויסעו מבית אל פי' מבית אל דייקא מבית המקדש שנחרב ויהי עוד כברת ארץ לבוא אפרתה פרש"י לשון כביר ריבוי מהלך רב ותלד רחל השכינה שנק' בד"מ רחל רצונה לילד ותקש בלדתה שיקויים כי חלה גם ילדה ציון את בניה כי בגלות בבל היו ע' שנה נגד ע' קולות שבמזמור יענך ה' ביום צרה ואח"כ והמליטה זכר ועתה כה אמר ה' קול ברמה נשמע כמה מאות קולות נהי בכי תמרורים רחל מבכה לא קאמר בוכה אלא מבכה כל העליונים על בניה ה' ממרום ישאג שאוג מתתא לעילא ומעילא לתתא:

שאו נס ציונה לשלוח שם השפלות העיזו אל תעמודו כי רעה אנכי מביא מצפון ושבר גדול עלה אריה נסתלק מיכאל שנק' ארי ממליצתו על ישראל מסובכו באיל בסבך בקרניו כמ"ש ובעת ההיא יעמוד מיכאל העומד על בני עמך והיתה עת צרה אשר לא נהיית מהיות גוי עד עת ההיא ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר וקשה לרש"י משום דיעמוד מיכאל יהיה עת צרה בתמיה ע"כ פרש"י ישתתק כאילם שיראה הקב"ה דן בעצמו ויאמר האיך אאבד אומה גדולה כזו בשביל ישראל והיתה עת צרה בפמליא של מעלה וקטגוריא בת"ח בזוזי ובזוזי דבזוזי למה ישתוק הלא נאמ' את ה' האמרת היום וה"ה האמירך שלא יחליפם באומה אחרת כמו בימי יחזקאל כשרצו הזקנים להחליפו באלוה אחר השיב הקב"ה ביד חזקה אמלך עליכם כן למה ירצה להחליפנו באומה אחרת יסתכל ויראה ההפרש שבין ישראל הקדושים בכל מיני קדושות לבין או"ה ואם הפטרן והסניגור משתתק המנהג שהרשות ביד בעל דין ללחוש לו זכיותיו איזה הם הזכיות אשר נלחוש לו תפלות ברורות תלמוד תורות ברורות

תשובות ברורות צדקות זכות וברורות אין לנו זכות כ"א מן הקול קול יעקב קול התורה מתינוקות של בית רבן הבל שאין בו חטא תשב"ר בכו בכיה גדולה והתפללו בעד אביכם ואמותיכם המגדלכם לתורה ולמעש"ט. ואע"פ שאיני כדאי להתפלל על עצמי כ"ש על אחרים כי איני אומר שאני הטוב ח"ו ואפי' הטוב אין מי יקרא בצדק איש טוב נמשל כחדק כשמשפשפים במעשיו בקשו רחמים בעד הטובים שבכם וזקינים בעלי השיבות ות"ח שלא יהיו נתפסים בעון הדור ונגידים אשר מהם מתפרנסים רבים שלא יענו ולא יעדרו ח"ו. אב מוליך בניו בימים האלה לבה"כ אפשר שמוליכו כמו א"א את יצחק בנו לעקידה שיהיה נתפס בעונו ע"כ עשו תשובה גדולה והתפללו בעד בניכם בקשו לש"ץ שיחוס עליכם כי הבל פיכם אין בו חטא כ"ש דמעותיכם אע"פ שיש במלחמה גבור אעפ"כ צריכים העם לעזור לו מכל הצדדים כן עשו עזר להש"ץ מכל הצדדים ממזרח וממערב מצפון ומים תקעו בחדש שופר בכסא אז מתכסית הלבנה ושכינתא קדישא הרמוזה נגדה כי חק לישראל הוא כשאז מקבל חק מזונות בשביל ישראל הוא משפט ויסורין לאלהי יעקב כי עתה בגלות תחל' מקבלים שרי או"ה ואח"כ ישראל. כל מי שלא נבנה בהמ"ק בימיו כאלו נחרב בימיו א"כ בשנה שנחרב בהמ"ק איך היו במרירות בר"ה ויוה"כ וכן אנחנו שלא נבנה בהמ"ק בימינו:

ע"כ יש בכיה והתעוררות גדול לכל אדם בעי"כ לעת ערב כי אז בה השטן לקטרג על כל אחד בכח גדול מפני שהוא שעה אחרונה של עשי"ת דביוה"כ לית לי' רשותא לאיסטוני ע"כ נתודה ונפייס התורה שמרדנו בה כי מודה ועוזב ירוחם כי ע"כ פתח הקב"ה התורה בבית ולא באלף שהוא לשון ארור וב' הוא לשון ברכה נתודה כמה ברכות לא ברכנו בכוונה וגזלנו אבינו שבשמים כי הנהנה מעה"ז בלא ברכה מועל וגוזל ע"כ פתח התורה בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ בראשית הוא לשון ברכה שעקרו מלך העולם שמים וארץ הוא עולם אם יש לך ח"ו גז"ד שיש עמו שבועה אנחנו מתירין לך כמרז"ל שהתיר לו נדרו.

במשנה חציו קשר בסלע וחציו בין קרניו שלא יכוף השעיר ראשו ולא ידע אם הלבין הלשון ויהיו כל ישראל עצבין הנה עתה שיש ספק אם הלבין הנה אנחנו בחשך ועצבות מי יודע למי חתך הדין ראשו או בניו או פרנסתו מעכבי פתקין עד אחתימו יבקשו רחמים כמה חרב חדה מונחת על צואריהם ואעפ"כ לא ימנעו עצמן מן הרחמים. כתיב כי ימוך אחיך ומטה ידו והחזקת בו קחה בידינו כי מטה אף אם היינו חוטאים הלא מצאנו כי אתה דן את האדם באשר הוא שם ועתה אני שב ומתודה אם און פעלתי לא אוסיף:

פרק לד

רבש"ע אתה אמרת ליונה אתה חסת על הקיקיון אשר לא עמלת בו ולא גדלתו שבין לילה היה ובין לילה אבד ואני לא אחוס על ננוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתיים עשרה רבוא אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה למה לא תחוס ותרחם עלינו שיש בנו דעת כאדם. נאמר באברהם אבינו והאמין בה' ויחשבה לו צדקה ועתה חלפו כמה זמני הגאולה ואנחנו מאמינים:

כתיב כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא ובמכרוהו ב"ד בגניבתו הכתוב מדבר ואף אנחנו אם נמכרנו לעבדים כלו כמה שמיטין ולא יצאנו לחירות ואם אדוניו יתן לו אשה כו' ואם אמור יאמר העבד אהבתי את אדוני ואת אשתי. והנה כן הס"ם נתן לנו ונשים משלו בנו לילית הרשעה בחטא הוצאת שז"ל וכמ"ש כי ינצו אנשים וקרבה אשת האחד והחזיקה במבושיו כו' האם אנחנו אומרים אהבתי את אדוני ואת אשתי ח"ו אין אנחנו אוהבים את הצר הצורר הזה ואת השפחה בישא אנחנו אוהבים אותך כמ"ש ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך:

פרק לה

כה אמר ה' התבוננו וקראו כו' ותורדנו ענינו דמעה דאיתא בתיקונים אית היכלין דנגונא דלא מתפתחין אלא בנגונא כדא' ויהי כנגן המנגן ואית היכלא דדמעה דלא מתפתחא אלא בדמעה כד"א ותפתח ותראהו והנה נער בוכה ותחמול עליו ותפלה בדמעה הוא מרוצה להקב"ה כמ"ש בזהר עד דלא יכול למרחש בשפוותיה והנה כמו בחורבן בהמ"ק דא"ל קב"ה לירמיה לך וקרא לאבות ומשה היודעים לבכות כן אנחנו נלמוד. כמרז"ל לא היה דוד ראוי לחטוא אלא שאם יחטא יחיד כו' והנה כמו דוד אע"פ שארז"ל כל האומר דוד חטא טועה כו' אעפ"כ התענה כ"ב שנה ובכל יום אמר אפר כלחם אכלתי כו' וכוס דמעות ושקויי בבכי מסכתי. ואנחנו העוברים לפני כסא הכבוד היום כבני מרון שארז"ל כחיילות של בית דוד נלמוד מאדונינו דוד לבכות ולשוב מחטאים וכן רבים ילמדו מעושי העגל דור המדבר שהם רבים ועשה אהרן להשיב רבים מהעון קשר ידו בברזל וסיבב מחנה ישראל וצעק ובכה עד שחזרו כולם בתשובה ובכו עמו כמ"ש במדרש כו' וכן אנחנו נהיה מקיש אתרעא דדמעה לשוב מחטאינו. ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן בשלו בגדלות כדא' ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים כו' ואת ערום ועריה:

פרק לו

מהבעש"ט איכה ישבה בדד כי השכינה נק' אשא תכלא וצריך לחברא לאשא חוורא וז"ש איך ה' ישבה בדד השכינה עיר דוד ה' אחרונה שלא היה ביחוד עם דודה עם יה"ו

בכה תבכה בלילה ר"ל שנשארה בלילה בלי חיבור היום עד לבסוף השיבנו ה' אליך ונשובה נשוב ה' חדש ימינו כקדם והבן והשם יכפר:

פרק לז

מהבעש"ט ויהי ערב ויהי בוקר והענין כי יתרון האור נמשך מן החשך וכו' ודפח"ח:

הנה אדונים קשים שלנו הם עלינו בכעס אם גם אתה תהיה עלינו ח"ו בכעס א"כ מי יקרבינו כמרז"ל ע"פ ודבר ה' אל משה פנים אל פנים ושב אל המחנה ומדרשו דבר ה' אל משה שישוב אל המחנה א"ל אני בכעס ואתה בכעס א"כ מי יקרבם. איה שמחת בית השואבה אמר רשב"ג כו' לא ראינו שינה בעינינו ואיך אנחנו ישינים כמה מאות שנים עורו ישינים כו':

נאמר במנחת עני אשה ריח ניחוח אין בנו לא תורה ולא צדקה ולא ג"ח אלא בידים ריקניות כעני בפתח דופק הלא בצערינו השכינה מצטערת אר"מ בזמן שאדם מצטער שכינה מה הלשון אומרת קלני מראשי אם כן המקום מצטער על דמם של רשעים ק"ו על דמם של צדיקים:

פרק לח

מהבעש"ט זלה"ה כל המענג את השבת ר"ל ש' בת כו' ע"י תענוג שבת שיש במלכו' הנ' בת וקשרה אל ג' אבהן הנ' ש': וז"ש אז תתענג על ה' נותנין לו נחלת יעקב בחיר שבאבות ש' משולש. והענין פי' הידיעה והשארות חפשית הבחירה ע"פ אני ה' לא שניתי דיש לתרץ הקושי' שהקשו כל הראשונים וז"ל למה לא ברא הקב"ה את העולם קודם ה' אלפים שנה דהרי פעולה טובה מהעדר ולמה נשתנה רצונו מלא רוצה אל רוצה בעת שברא לבד לא קודם דהרי אינו ית' בעל שנויים. והתירוץ על זה דהוא ית' אינו דומה לפועל ב"ו שהחכמה שיש לו עתה לא היה לו מקודם אלא חכמתו היא קניינית וגם הוא בעל חסרון מלה"ד דמפני דצריך מקום לדור ע"כ כשקנה חכמה לבנות לו בית תיכף בונה לעצמו בית אבל הוא ית' חכמתו עצמיית לא קנייניית וגם אינו בעל חסרון ויש לומר דהרצון לברוא העולם לא נתחדש לו זה הרצון בעת בריאתו העולם אלא כמו שהוא קדמון כן היה רצונו ומקדמת דנא היה ברצונו לבורא העולם בעת שברא אותו לא קודם לכן ואח"כ כשברא העולם נברא בעתו ובזמנו כמו שהיה ברצונו הקדום לברוא אותו בעת הזאת דווקא א"כ לא היה שינוי רצון והראיה דהרי עולם שכולו שבת שיהיה לע"ל וצדיקים יושבים ועטרותיהם כו' ונשגב ה' לבדו ביום ההוא ודאי מעלתו גדולה מן מעלת העולם כשהוא עתה ופעולה טובה כזו גם כן טובה מהעדר ולמה לא הקדימו הקב"ה אלא שיבוא בעתו ובזמנו כמו שדרך השבת לבוא דווקא אחר ששת ימי החול וכן

הוא בענין בריאתו של עולם דאע"פ שידע דפעולה טובה מהעדר אעפ"כ רצונו היה מנגד לידיעה כי מקדמת דנא היה רצונו לברוא העולם דווקא בעת הזאת שיהיו ימי המעשה וקודם לכן היה בדרך משל עולם שכולו שבת ונמשך אחר הרצון ולא תקשה הלא פעולה טובה מהעדר כי הקב"ה אינו בעל חסרון שיצטרך הפעולה ההיא לטובתו:

וז"ש את הכל עשה יפה בעתו גם את העולם וז"ס עמק והמשכיל יבין. והנה כן ברא הקב"ה את העולם דלא יקשה אדם איך שייך שכר לצדיק ועונש לרשע הלא ידע אל ויש דיעה בעליון שצפה והביט עד סוף כל הדורות וידע שזה יהיה צדיק א"כ מוכרח הוא להיותו צדיק ולא יתכן לו שכר וגם ידע שזה יהיה רשע ולא יתכן לעונש כיון שלא היה יכול לשנות ידיעתו ית"ש. וי"ל אף שיש לו ית' ידיעה מ"מ הרצון שלו ית' שייטיבו מעשיהם כי ע"כ צוה לנו כל התורה ומצותיה והרצון בעצמו מנגד לידיעה מתחלת המחשבה ויוכל אדם להמשך אחר רצון הש"י וצוויו ולא אחר הידיעה שהרצון יכריח הידיעה כיון שאין חפץ לרצון ה' בידיעה זו ובמעשה זה והידיעה היא שלא לרצון ואם ירצה אדם ייטיב מעשיו כמו שהוא הרצון של הש"י ולא יוריד וישלשל לעצמו הידיעה כי הידיעה של רע היא הרע בעצם שהיא הסט"א שנבראת לנסיון הצדיקים כמ"ש כי מנסה ה' אלהיכם אתכם כי העה"ז הוא עולם הנסיון שהנשמה נשלחת שם להיותה בנסיון בעה"ז דאם יעשה החטא הרי יטה אחר הידיעה ואם לא יעשה הרי יטה אחר הרצון והציווי המנגד לידיעה שע"ז נאמר אשה ריח נחוח לה' נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני והבן היטב:

פרק לט

מהבעש"ט זלה"ה במקום גילה שם תהא רעדה פי' מוהר"י בעש"ט זלה"ה כי בגשמי מקום שיש יראה אין גילה ובמקום גילה אין יראה כ"א בעבודת ה' נמצא במקום יראה יש אהבה וגילה. וזהו גם בענין ערובי חצירות בשבת דפי' האריז"ל עירוב הוא צירוף ע"ב רי"ו שהם חסד וגבורה וידוע דחסד הוא בחינת אהבה וגבורה בחי' יראה ולעבודת הש"י צריך אדם לעירוב בו המדות האלה וכמו שהיה בבריאת העולם כמ"ש בראשית ברא אלהים בתחלה עלה במחשבה לברוא העולם במדה"ד ראה שאין העולם מתקיים שיתף מדה"ר והקדימו למדה"ד שנ' ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים פי' ע"ד שכ' בע"ח בשם ה' גדליה בשם הרב ז"ל דבתחלה היה בחינת יראה בספירות ע"כ לא רצה העולה לרדת ממדריגתו להשפיע להעלול שלא תתפגם קדושתו וכן לא רצה העלול התחתון לעלות לעליון שלא יתבטל ממציאותו וזהו בחי' עלה במחשבה לברוא במדה"ד היינו במדת יראה ואחר התיקון היה שנבראו במדת אהבה שהעילה תרד ותשפיע והעלול

יעלה ויקבל. וז"ש ביום עשות (רמז אהבה ויראה) ה' אלהים ארץ ושמים שתף מדה"ר דהיינו בחי' אהבה והקדימו למדה"ד שהוא בחי' יראה דאעפ"כ צ"ל בחינת יראה שלא יעלה העלול למעלה ממדריגתו וכן שלא לרדת העליון למטה יותר מהראוי והם ע"י שם מ"ב ושם ע"ב שלא יעלה ולא ירד כל אחד חוץ מתחומו כ"א עד תחום הראוי לו. ע"כ קורה דמבוי שהיא למעלה מכ' אמה ימעט וכן מלמטה מעשרה טפחים הקורה או לחיין שאמרו גבהן לא פחות מעשרה טפחים וכן לפי הנ"ל שהעילה תרד והעלול יעלה אמרינין פי תקרה יורד וסותם וגוד אסיק מחיצתא וזהו ענין העירוב דקודם שעירבו ונשתתפו צ"ל בחינת יראה לחוד דהיינו שלא להכניס מהמבוי לחצירות ומהחצירות לבתים דכיון דהחצירות והמבוי הם רשות לכל החברים צריכין אנו לחשבו כרה"ר וחלקו של כל יחיד לעצמו שהוא ביתו הוא בלבד רה"י ע"כ צ"ל בחי' יראה מלהכניס מהמבוי ומחצירות לבתים דה"ל כמערב חול בקדש ושלא להוציא מהבתים לחצירות ולמבוי דה"ל כמוציא קדש לחול דשמא יטעה ויוציא גם לרה"ר גמורה אבל אם ערבו ונשתתפו שרמ"ז הוא כלומר שכולנו מעורבים ואוכל אחד לכולנו וכמו שאנחנו שוים במקום זה שנשאר לכולנו כך כלנו שוין בכל מקום שאחז כל אחד לעצמו והרי כולנו רשות אחד ובמעשה זה לא יבואו לטעות ולדמות שמותר להוציא מר"ה לרה"ר גמורה וגם ברמז עירוב הוא ע"ב רי"ו ובחינת אהבה משותף לבחינת יראה אזי מותר להכניס מהמבוי לחצירות לבתים ומהבתים לחצר ולמבוי אבל בחינת היראה צ"ל שלא להוציא לחוץ מהמבוי לרה"ר גמורה וע"פ ויראו את אלהי ישראל השיגו ותחת רגליו פי' ע"י מה יוכל מרכבה אל אלהי ישראל כמעשה לבנת הספיר אם מזכך חומרו כמעשה לבנת הספיר שיהיה עירוב ושתוף גוף ונפש וגם עושה כמעשה לבנת הספיר שמפוצץ הפטיש כד"א וכפטיש יפוצץ סלע ובמס' שבת דפח' ע"ב פי' התוס' הסלע ספיר מפוצץ הפטיש וכן ברמז יפוצץ היצה"ר אם ברזל הוא מתפוצץ ועי"ז יזכה שיהיה וכעצם השמים לטוהר כמ"ש והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע כו':

צופיה הליכות ביתה. פי' צופיה הנשמה הליכות ביתה פי' הליכות ותנועות של עולם העליון שהוא ביתה איך שם הוא התנועה של מלאכי מעלה במהירות גדול לעבודת הש"י כמרז"ל ע"פ ועוף יעופף מיכאל ברגע א' גבריאל בשתיים טסי' כל העולם ע"כ גם היא ראוי ולחם עצלות לא תאכל:

פרק מ

ויקח לו יעקב מקל לבנה רמז לאור המחיה העולמות כמ"ש ע"פ בכל הארץ יצא קום כי תחלת הצמצום הוא קו כי כל קו יש לו ימין ושמאל כי מהרוחב יבואו ימין ושמאל

ומהגובה מעלה ומטה ומהארך פנים ואחור וזהו יש מאין יש ר"ת ימין ושמאל וזה הקו הוא הקו שבאמצע האלף וכל זמן שהיה ישר הוא חרמים יוי גי' הוי"ה וכשנתעקם הוא דין כמ"ש בכתבי האריז"ל ובתיקונים וכן בחרבן בהמ"ק חשב ה' להשחית חומת בת ציון ע"כ נטה קו וקו הנ"ל נקרא בדרך משל מקל לבנה רומז לאור עליון המחיה העולמות לבנה ר"ת לב' נתיבות החכמה. לח הנותן שפע חיות ולחלוחית וחיות לכל העולמות ויפצל בהן פצלות ע"ד רמז התחיל להפריד הקליפות לבושין וכסויין מכל העולם ע"כ אמר לבנות פי' לגלות האור פנימי שנ' לב"ן וז"ש מחשוף הלבן הלבן ר"ת ל"ב נתיבות החכמה:

פרק מא

וז"ש אשר על המקלות על דייקא להוריד שפע אור לובן עליון ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים פי' מקום שרהטים ורצים שפע העליון שנ' שקתות המים של ירידת שפע אור עליון אשר תבאן הצאן פי' ישראל שנ' צאן מרעיתי אדם מפני ששרשם הם מאותיות התורה ונשמתם הם מטעמים ונקודות צאן ר"ת צירוף אותיות נקודות וז"ש לשתות לנוכח הצאן נגד שורשי הנשמות שלמעלה בעולם עליון ועי"ז מחשוף הלבן נתגלה לו ל"ב נתיבות החכמה ר"ת הלבן ועולמות עקודים נקודים וברודים שבמחשבה. ותלדן הצאן עקודים נקודים ע"ד רמז ה"פ דקשה מ"ט מקדימין במבטא הנקודה קודם לאות כגון קמץ אלף ול"ק אלף קמץ אלא מפני שאות בלי נקודה אין לו תנועה וגם אין להם לאותיות חיבור כ"א ע"י הנקודות שהם התנועות וז"ש ותלדן הצאן עקודים פי ע"י מה עקודים האותיות יחדיו נקודים ע"י הנקודות הם הצאן ר"ת צירוף אותיות נקודת ע"י הנקודים שהם הנקודות מצטרפים האותיות:

פרק מב

ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו וקשה כיון דאינו משלם כ"א כמעשהו של אדם א"כ מהו החסד ועיין פרושי בס' כתר שם טוב חלק א'. עי"ל ע"פ מה שכתבו המפרשים ע"פ ה' מלך ה' ימלוך לעולך ועד והקשו דהרי פרושו הוא היה הוה ויהיה וא"כ הל"ל מלך בקמץ קודם בענין היה הוה ויהיה. ותירצו דהנה אדם לקוצר שנותיו כמ"ש טפחות נתת ימי יום א' נק' לו זמן כ"ש שבוע או חדש או שנה כ"ש ז' שני שמיטה אך חמשים שנה נק' אצלו עולם דלפי קוצר שנותיו כמ"ש ימי שנותינו ע' שנה כו' אבל להקב"ה כשם שהוא א"ס כך הם שנותיו כד"א אין קצבה לשנותיך ואין קץ לאורך ימיך כו' ע"כ אמרו קדמונינו כי אלף בעיניך כיום אתמול כו' יומו של הקב"ה הוא אלף שנה וידוע מרז"ל דשיתא אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב נמצא דהמלכות של עתה הוא זמן

קצר נגד הא"ס דאין קצבה לשנותיו ושיתא אלפי שני שיעמוד העולם הוא מלכותו של עתה הם כמו שיתא יומי משא"כ מלך בקמץ שהוא היה וימלוך שהוא יהיה שהוא לעולם ועד ומלת לעולם ועד קאי אשניהם אמלך וימלוך ע"כ אסמכינהו להדדי. עוד תירצו דהרי לכאורה קשה איך יצוייר תואר מלכות קודם בריאת עולם דהרי אין מלך בלי עם ופירשו דהקב"ה אינו משער המצטרף כענין אב ובן אדון ועבד שלא יצוייר תואר אב אלא כשיש לו בן ותואר אדון אלא כשיש לו עבד אבל הקב"ה ית' כשעלה ברצונו הפשוט לברוא העולם שהוא ע"י התורה שקדמה לעולם שהיתה כלי אמונתו של הקב"ה כמ"ש ואהיה אצלו אמון והתורה רושם אלוהות והעולם רושם ואע"פ שהיה עדיין במחשבה ובכח היה הוד והדר לעוז וחדוה ושעשוע כד"א ואהיה שעשועים יום יום והיה המלך המרומם לבדו מאז אע"פ שהיה עדיין בכח. ולא יצא עדיין מן הכח אל הפועל היה מדת מלכות במחשבה והיה השעשוע בעצמותו על שהוא פועל חכם ויכול לעשות הכל כל יכול לברוא עולם גדול כזה וצדיקים וחסידים ושרפי מעלה ואופנים וחיות הקדש אבל המשובח והמפואר והמתנשא בשבח בפועל מימות עולם וכמ"ש בעץ החיים פקודא כו' ואית למנדע דאיהו אוקרי חכם בכל מיני חכמות ומבין בכל מיני תבונות כו' אלא דקודם דברא עלמא אתקרי בכל אינון דרגין על שם בריין דעתידין להבראות דאי לא הוו בריין בעלמא אמאי אתקרי רחום דיין אלא על שם בריין דעתידין כו' ודאי לא יתפשט נהוריה על כלל בריין איך ישתמודעין ליה ואיך יתקיים מלא כל הארץ כבודו. פירוש שקודם בריאת עולם היה הקב"ה נק' חכם דיין רחום רק שהיה בכח על שם העתיד אבל עתה הוא בפועל אחר שהאציל העולמות ואין הדבר שלם אם אינו ג"כ בפועל עכ"ל ע"ש:

פרק מג

וז"ש ה' מלך בסגול פי' שהוא מלך עתה בפועל מזה אנחנו יודעים ה' בקמץ פי' היה קודם הבריאה וימלוך פי' יהיה לעולם ועד וז"ש קודם זה ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ה' מלך פי' מדחזינן שהקב"ה ייחס לעצמו תואר מלכות גם קודם הבריאה על ששיער במחשבתו הקדושה שהוא יכול לברוא עולם כזה והיה שעשוע וחדוה לפניו כו' שמע מיניה דהעולם הוא פעולה חשובה ונכבדת ע"כ ישמחו השמים ותגל הארץ בשביל זה. והנה העולם נקרא עולם חסד יבנה והצדיק ארז"ל דהרי הוא כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית כמרז"ל ע"פ וכל העם נצב עליך מבקר עד ערב וכי ס"ד תורתו מתי נעשית אלא כל דיין הדין דין אמת לאמיתו אפי' שעה א' מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להקב"ה במ"ב כו'. וז"ש ולך ה' החסד פי' אע"פ שאתה ה'

בעצמך ובכבודך בראת העולם שנ' עולם חסד יבנה אעפ"כ כי אתה תשלם לאיש הצדיק כמעשהו כאלו הוא עשה וברא ויצר עמך בשותפות את העולם:

פרק מד

מהבעש"ט זלה"ה בראשית ות"י בחכמה שהוא אות א' בזה ברא אלהים א"ת כי כל אותיות הם לבושין זל"ז כי א' נתלבשה תוך אות ב' כי ב' ב' אלפין ג' ג' אלפין וכו'. וראשית הבריאה היה ע"י אות א' שהוא חכמה כמ"ש ואאלפך חכמה וברא הכל ע"י חכמה כמ"ש כולם בחכמה עשית כי נתפשטו האותיות מלמעלה למטה ובזה ברא כל הנבראים ע"י כ"ב אותיות מא' עד ת' וכל הנברא ע"י אות שהוא קרוב למאציל הוא יותר עליון עד כי הנברא מאות ת' שהוא אות אחרון מברי' זו היא שפל ברי' מכל הנבראים כ"א שיקרב אדם את עצמו להש"י ויוכלל מן אות ת' לאות ש' בסוד תשרק עד שיקרב אל אות א' ששם אלופו של עולם וזש"ה מבטן שאול שועתי אליך וגו'. הרי רוחניותו ית' בתוך אות א' ונתעטף בו וברא אור מן אות א' והוא אור אצילות ואח"כ נתעטף עם אות א' באות ב' וברא עולם הבריאה כמ"ש בכנפי יונה ואח"כ חזר ונתעטף עם אות ב' בתוך אות ג' וברא עולמות למטה מעולם הבריאה עד שנתעטף באות ת' וברא עולמות תחתונים שנק' מלכות שבמלכות. וז"ש בראשית בחכמה שהוא א' ברא אלהים את השמים שהוא כ"ב אותיות מן א' עד ת' ובתוכו רוחניותו ית' שנק' שמים שנתעטף ונתלבש הקב"ה בתוך כ"ב אותיות אלו וברא את הארץ שהוא כל ענייני חומר הארץ שהוא ע"י ד' מאות לבושין מן א' עד ת' שהוא ארץ תחתית שאין למטה ממנו ואח"כ חזר הקב"ה ונסתתר בכמה כסויין ובכמה קליפין דאינון תוהו ובהו וחשך ותהום כמ"ש בתיקונם וז"ש והארץ היתה תוהו ובוהו כו' ר"ל לאחר שנתלבש בד מאות לבושין ששהיא אות ת' ובאלו לבושין ברא הארץ חזר ונסתתר בכמה קליפין. וזש"ה והארץ היתה תוהו ובוהו וגו' כי צפה וראה שיהיה דורות הרשעים וגנז אור הנ"ל ונסתתר מן חייביא בכמה קליפין אבל לגבי צדיקייא שנ' אלהים כמ"ש במשה ראה נתתיך אלהים לפרעה וכן יעקב ויקרא לו אל אלהי ישראל וכיוצא בשאר צדקייא לא אסתתר מהן הקב"ה לכך ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור ר"ל מיד כשעולה במחשבה של אנשי הדעת הנק' אלהים שהקב"ה שנק' אור מסתתר שם אז נתפרדו ונתגלה אורו ית' וז"ש ויהי אור והבן והש"י יכפר. אשר יעשה אותם האדם וחי בהם היינו לזכך חומרו כמו חנוך ואליהו שנעשו מלאכים חיים ונעשו מחומר צורה ויש בחי' שאחר עלותו למעלה חוזר ויורד כדי להעלות מדריגות התחתונים בסוד רחצתי את רגלי כו' וז"ס רצוא ושוב ונק' קטנות וגדלות ובכל ירידה צריך אזהרה איך לחזור ולעלות שלא ישאר ח"ו כמ"ש שמ"מ שיש כמה שנשארו. ממוהר"נ קסוויר להוכיח לב"א שאינן

מקיימין שויתי ה' לנגדי תמיד גם בעסקו לסחורה ומשא ומתן וכ"ש האיך אפשר זה הא בהיותו בבה"כ ומתפלל אפשר לו לחשוב בכל מיני סחורות ומשא מתן ה"ה ה"נ אפשר בעסקו במשא ומתן לקיים שויתי ה' כו':

פרק מה

בגמ' כל תפלה שאין בה תפלת פושעי ישראל אינה תפלה כו' כמו בי"א סממני הקטורת וק' וכי ס"ד שיחפשו דווקא אחר פושעי ישראל להיותן אצל התפלות דבאם לאו כו' ופי' דה"פ ע"פ משל למה הדבר דומה דעץ לח אינו יכול להיות דולק כשהוא לבדו אבל כשמדליקין עשרה עצים יבשים א"כ גם כשישים עמהן עץ א' לח ידלוק ג"כ כמו היבשים והנה בנדון זה ג"כ כשיש עשרה צדיקים המתפללים דביקות עצום ובהתלהבות גדול גם כשבאים פושעי ישראל אזי מתלהב לבבם להתפלל בכוונה גדולה ובדביקות עצום וזהו הפירוש כל תפלה שאין בה מתפלות פושעי ישראל פירוש שע"י התפלה שלהם יעוררו גם את הפושעי ישראל שיתפללו כשאין פועלים זה אין תפלתם תפלה:

איש א' צדיק היה חולה זמן רב וכשהיה עובר דרך שם הבעש"ט נתנו לו פדיון וביקש ממנו תלמידו מהבעש"ט שיבקש רחמים עליו שיעמוד מחליו איש זה כי הוא איש צדיק וגם העולם מתרעם עליו שקיבל פדיון ואינו מועיל וא"ל הבעש"ט יהיה עדיין חולי ויהיה שוכב על ערס דוי והפציר בו תלמידו לרבו הבעש"ט כו': וא"ל הבעש"ט זלה"ה הנה אגלה לך שיש ביער כמה רקים ופוחזים ורוצים להרוג כמה אנשים מערים של ישראל וזה האיש ע"י יסוריו הוא מגין עליהם וכי כבר נשלחו אנשי מלחמה לבקש אותן הרוצחים ואחר שלשה ימים כשיביאו לעיר אותן הריקים ופוחזים אסורים בכבלי ברזל אז יעמוד זה האיש בריא כאולם וכן היה שתיכף כשהביאו לעיר אותן הפוחזים והיו רצים כל אנשי העיר לראותם עמד גם זה האיש תיכף מחליו ג"כ.

מהבעש"ט זלה"ה בכל יום ב"ק יוצאת מהר חורב ומכרזת כו' שהקשה ממ"נ אם א"א לשמוע הכרוז א"כ הכרוז למה ואם אפשר מ"ט לא נשמע וכן שמ"מ ביאור משנה עין רואה ואזן שמעת כו': ופי' מצד שהוא עין ראוי לראות מסוף העולם ועד סופו ואזן ראוי לשמוע הכרוזין שלמעלה רק שעונותינו מבדילין מצד שהנשמה בגלות יצה"ר וג' קליפות של ערלה מסבבין הראיה והשמיעה וצריך שישבר הקליפות ואז יוכל לשמוע ולראות ומורי זלה"ה יוכיח שראה מרחוק ושמע הכרוזין כאשר נתברר לאמיתו וא"כ אפשר ואפשר לשמוע ולראות כו':

איש א' חכם גדול ובקי בכל הש"ס ופוסקים היה בעיר שהיה הבעש"ט דר שם ולא היה נשמע לדברי הבעש"ט ולא האמין בהשגתו הגדולה והבעש"ט היה חושק מאוד לקרבו

אליו והנה פעם א' למד זה החכם הלכה עמוקה ודיבור תוספות א' ולא הבין את דברי התוספות ונתקשה מאד בעיון גדול כמה שבועות להבין את דברי התוס' ולא עלתה בידו ונצטער מאד ע"ז. והנה בלילה א' ראה בחלומו והנה מעלין אותו לעולמות עליונים וראה שמעלין אותו היכל לפנים מהיכל עד שכהו עיניו מלראות גודל האורות עליונים והיה סוגר עיניו עד שהכניסהו להיכל פנימי א' וא"ל פתח עיניך ופתח עיניו וראה הרבה חכמם גדולים וצדיקים יושבים ועוסקים בתורה והבעש"ט זלה"ה יושב בראש כולם וא"ל הבעש"ט זלה"ה למה אתה מתקשה כ"כ להבין את דברי התו' הלא הפשט הוא כך וכך וכו': ובבוקר כשניעור משנתו לקח הגמ' והיה מעיין בדבור התו' הנ"ל וראה שהפשט הוא ברור כשמש כאשר א"ל הבעש"ט זלה"ה והנה אעפ"כ היה סובר שמא הוא חלום לבד והנה כשבא שבת קדש הלך על סעודה ג' להבעש"ט זלה"ה ותיכף כשבא לבית הבעש"ט א"ל ברוך הבא וא"ל היית מעיין בפשט התוס' אשר אמרתי לך אם פשט זה הוא אמיתי כו': ומזמן ההוא והלאה היה משמש את הבעש"ט ז"ל ונעשה חסיד גדול כל זה שמעתי מאנשי אמת.

מהבעש"ט זלה"ה פי' המשנה כל תורה שאין עמה מלאכה כו' וביאר דיש ג' מיני דיבור שהם ג' מיני זווג א' זווג המלך ומטרוניתא ב' זווג בן המלך וזוגתו ג' זווג דעבד ושפחה כו' והנה הדיבור בתורה ובתפלה שהוא הזווג קב"ה שישמש באבר חי דהיינו עם המוחין שהם י"ה חו"ב דחילו ורחימו יהיה נמשך ע"י אות ו' על הדיבור שהוא ה' כו' יעו"ש:

מבעש"ט איזהו חכם הלומד מכל אדם אפי' מאדם רע שרואה דבר עבירה בו ולומד ממנו שמצד אחדות יש בו שמץ מנהו ג"כ וצריך לתקן עצמו משמץ זה שבו ואז גורם טהרה לזולתו כו' וז"ש זאת שורת המוציא רע מרעהו ביום טהרתו של עצמו וכמדומה שמ"מ סגנון זה:

שמ"מ שיעלה הפנימיות של שלא לשמה ודפח"ח:

פרק מו

מהבעש"ט יראת העונש שהוא יראה חצוניות מורה על ידו ית' פשוטה לקבל שבים ומתעורר ליראה פנימית הנק' אהבה לקבל באהבה ואז יפטור מיראה חצונית וד"ל ודפח"ח:

פרק מז

מהבעש"ט ז"ל פי' משנה דאבות והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה כו' וכל דבריהם כגחלי אש וביאר כי הראשונים נהגו לומר מלתא דבדיחותא קודם הלימוד והטעם כי יש קטנות וגדלות בעולם שנה נפש וע"י מלתא דבדיחותא

עלה מהקטנות ומתדבק בגדלות והנה בזמן הגדלות שיש בעולם דהיינו שיוכל ללמד ולהתפלל בדחילו ורחימו ויודע כי הוא מדבר עם המלך הגדול ומדבק בו ית' אין תענוג גדול יותר מזה והוא בחי' הגדלות. משא"כ בימי הקטנות שיש בעולם אז צריך האדם מלחמה כדי שיוכל להתקרב אליו ית' וזהו עיקר השכר שיש לאדם שעושה על צד ההכרח וגם שלא יוכל לעשות הטוב בפועל מ"מ בלבי צפנתי אמרתיך ומבחוץ יעשה ענינים גשמיים. וזהו שארז"ל בענין תורה ומלאכה שיגיעת שניהם משכחת עון וגם ע"י ספורים שמספר עם חבירו יכול לעשות עי"ז יחודים ופי' בש"ס ר"ה שהיה נחמיה מספר עם המלך ואז היה מתפלל להש"י וד"ל וכיוצא בזה הרבה. ובזה יובן והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים ר"ל כשהם בגדלות ועוסקין באור תורה ותפלה שהם מתלהבין באור אש ממש פשיטא דתהוי מתחמם כנגד אורן אבל הוי זהיר בגחלתן ר"ל כשהם בימי הקטנות שאין להם אור להתלהב באור פנימי ואז נק' גחלת בלי אור פנימי וירצה התלמיד ללמוד ממנו מה שעוסק בגשמיות ואינו יודע מה שמקיים הרב אז בלבי צפנתי אמרתיך לעסוק בגשמי ומכוין בפנימי ורוחני והתלמיד ילמד ממנו מה שנגלה לו עסקו בגשמי ויענש שנשכיתן נשיכה שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ר"ל שמקרב ז' מדריגות שכל א' נכלל מעשרה ונק' ע' קרב שמקרב ז' מדריגות אלו שרשן והתלמיד אינו יודע מה וסובר שהרב עוסק בגשמי כפשוטוהו ודפח"ח:

וענין החיות רצוא ושוב כי ע"י ביטולו מעבודת ה' בזמן עסק מו"מ ואכילה כו' יניח הנשמה וכח השכלי יתחזק לחזור ולעסוק בעבודת ה' אח"כ וזהו והחיות רצוא ושוב וכל זה כשאדם עושה במשקל שכלו הקדש שאינו מבטל מעסק התורה ועבודת ה' כ"א קצת זמן מה כדי שתנוח כח הנשמה ולא תתבטל הנשמה ממציאות זה נק' עובד ה' בגשמי וברוחני כל ימיו מאחר שהגשמי הוא כסא לרוחני:

פרק מח

שמ"מ ענין מ"ז האיך להעלות הפנימית ולתקנם וחצונית יתפרדו ואם אינו יודע דרך פרט עכ"פ ידע דרך כלל שבכל דבר ודבר יש בו יחוד ב' שמות הוי' אדם וכו' ודפח"ח:

וכעין זה שמעתי ממנו סוד רומח וכו' וביאר פלוגתא ב"ש וב"ה כלה נאה וחסודה או כלה כמות שהיא:

מהבעש"ט ז"ל ביאור פ' כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה פי' יעשה המעשה שעושה בכל איבריו עפ"י הדעת ובזה יש התפשטות הדעת בכל איבריו כך בכללות העולם יש צדיק כמו משה סוד הדעת ושאר אנשים שבדורו כשהם בחיבור א' עמו נקראו כולם דור דעה והוא סוד תחיית המתים ומשיח משא"כ ההיפך כשיש פירוד ביניהם

נפרדו מהחיות ומדעת ואז הוא סיבת הגלות מצרים ופרעה סוד הערף אחורי הדעת ובזה תבין במ"ש כל המבזה ת"ח כו':
אכן נודע הדבר שהלשינו על משה ונפרדו מהדעת וזה סיבת הגלות ובזה יבואר מה ששמעתי פי' הפ' יכרת ה' כל שפתי חלקות פי' ע"י שפתי חלקות כורת ח"ו ומפריד בין ב' אותיות הוי ודפח"ח:

פרק מט

שמ"מ ענין גז"ש אם שוה רק בבחינת א' יליף זה מזה וכו' ודפח"ח:
שמ"מ ושבית שביו כו' א"כ מרצון המן יש לידע איך לעשות בחישוק וזריזות רצון מרדכי והבן:
מהבעש"ט זלה"ה שיש יחודים בדיבור בין בדיבור תורה ותפלה ובין בדיבור עם חבירו בשוק ויוכל לחברו ולהעלותו לכ"א לפי מדריגתו יש ע"י דיבור דקדושה ויש ע"י דיבור חול שיש בו כ"ב אותיות כו' ושמ"מ שאם אדם מוכרח לדבר עם חבירו או לשמוע מחבירו דברים בעלמא יוכל להעלותו ג"כ ע"י שיתן דעתו כי השמיעה הוא ע"י הנשמה שהוא חלק אלוה ממעל ויכוין לחברה ולייחדה וכו':
שמ"מ כי בשבת יש למעט הלימוד רק לייחד והבן:
שמ"מ הני תרי בדחי שהם בני עה"ב שידעו להרים ולהניף כל בני העולם כו' ודפח"ח:

פרק נ

מהבעש"ט זלה"ה פי' פ' הנה החשך יכסה ארץ וכו' ועל כל פשעים תכסה אהבה כי היסוד הוא עיקר ושורש הבנין ואם היסוד רעוע כל הבנין נופל. כך האדם אם היסוד רעוע כמו אדם שיש לו גסות הרוח אז כל מעשיו הטובים נבנו על היסוד רעוע משא"כ ביסוד נכון גם השנאה ופשע תכסה אהבה ודפח"ח.
שמ"מ כי התענוג שיש לבעל עבירה נמשך מן הניצוצות של מלכים קדמאין שנפלו בשבירה בקליפת נגה וכו' ודפח"ח:
שמ"מ כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה וגוררת עון כו' כי התורה והתפלה צריך שיהיה עם המוחין ואחר שנסתלקו המוחין בסיום תורה ותפלה הקטנות שהוא הכעס והמחלוקת ולה"ר ולכך יעסוק אז במלאכה כו'. וז"ש וכל תורה שאין עמה מלאכה וכו'. וגוררת עון וכו' ודפח"ח:
שמ"מ עד שדרשה בן זומא וכו' כי הדרשה משבר הקליפות ודפח"ח.
מהבעש"ט זלה"ה פי' המשנה מטלטלין נר חדש כו'. רש"א כל הנרות מטלטלין. ובזהר אמרו כי בשבת יוצאין כל הנשמות מהגיהנם חוץ ממחללי שבת ובזה יובן מטלטלין

נר חדש ר"ל נשמה הקרוי' נר שלא נתלכלכה בצואת עונותיו מטלטלין ומוציאין אותה מהגיהנם בשבת אבל לא ישן שנתיישן בעונותיו ר' שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מנר הדולק בשבת שמחלל השבת שדולק נשמתו בגיהנם ג"כ בשבת מדה כנגד מדה ודפח"ח:

מהבעש"ט זלה"ה בשם כתבי הרמב"ם שהשיב תשובה למדינה א' שכפרו בתחיית המתים ותשובתו נוצחת להם כי השכל נעשה מברירת הדמים כו' יעו"ש והנה הר"מ מקוצי חלק על הרמב"ם ומנה בין הלאוין אזהרה לגסי הרוח כי נגלה אליו האלקים בחלום כו' כי הזכירה כו' וההיפך השכחה כו' יעו"ש. וביאר הוא כאשר יש עכירות בדם אז האדם הוא בבחינת אחוריים גי' תשכח כי הזכירה נמשך משמות זכור והשכחה מאחוריים דאו"א גי' תשכ"ח כמ"ש ביחודים וכמו שהוא בפרטות אדם א' כך הוא בכללות שנמשך הגלות מהשכחה ומהזכירה בא הגאולה זכור ה' חיבת ירושלים כו' אתה תקום תרחם כו' ודפח"ח:

מהבעש"ט זלה"ה כשרוצין ליפרע העונש למי שראוי לעונש אזי נוטלין ממנו מדריגת הבטחון ע"כ ראוי להתפלל לפניו ית' שיתחזק בבטחון בו וזהו והאמין בה' ויחשביה לו צדקה ר"ל כשזכה אברהם למדריגת האמנה ובטחון ב"ה אז ויחשביה לו צדקה כאלו זכה לזה מצד הצדקה ולא שראוי לכך:

להנצל מיצה"ר הם ג' דברים תפלה דורון ומלחמה והוא להלחם נגד מ"ז עד שיקשר כ"א בשרשו בכל ג' קווין ואז מקבל דורון זה של המ"ז ונתקרבה אל הקדושה מאבינו שבשמים. כשעוסק בתורה נק' איש וכשיורד ומדבר עם המוני עם נק' אשה וכשהוא מקבל בשמחה מעלה שני מדריגות אלו למעלה. וז"ש אחור וקדם צרתני כשהואר בסוד אחור ועולה למדריגה הנק' קדם מעלה גם מדריגות הנ' אחור:

בימי הבעש"ט זלה"ה היה פעם א' עצירות גשמים וראה אדם אחד הדיוט שצועק ומתפלל ואומר פסוק זה ועצר את השמים ולא יהיה מטר ולא געֹר בו מפני שראה שתפלתו מקובלת למעלה ואח"כ כשכבר ירדו גשמים קראו ושאל אותו מה היה דעתך בקראך וזה הפסוק ועצר את השמים ולא יהיה מטר א"ל ה"פ ועצר לשון וסחט את השמים ולא יהיה מטר למעלה כ"א כל המטר ירד למטה וכן תרגום ואסחט תרגומו ועצריה והיוצא מזה כו':

פעם אחת היה שובת הבעש"ט והיה בשבת בכפר אחד עם מנין שלו ובהגיע עת השלש סעודות גם המחזיק הכפר קיבץ כמה אנשים הכפרים וישב ואכל ושתה עמהם בזמירות שירות ותשבחות וראה הבעש"ט זלה"ה שהוא מקובל מאד למעלה וקראו אחד

הסעודה ושאל אותו מאיזה טעם אתה עושה זה לבזבז כ"כ על סעודה ג' והשיב הנה שמעתי העולם אומרים תצא נשמתי בין אנשים מישראל והנה שמעתי שבשבת יש לכ"א מישראל נשמה יתירה ובמוצאי שבת יצאה ממנו ואמרתי גם אני תצא נשמה יתירה שלי בין אנשים מישראל ע"כ אני מאסף אנשים מישראל כו' והנאו הדבר מאד:

פרק נא

מהבעש"ט זלה"ה פי' על מה שאמרו בזהר שדנין את האדם בכל היכל והיכל ומגרשין אותו מההיכל פירוש כי הדיבורים נקראים היכלות שהשכל שורה בהן והאדם המתפלל הוא הולך מאות לאות ומתיבה לתיבה וכשהוא אינו כדאי מגרשין אותו דהיינו שזורקין לו מחשבה זרה וממילא הוא בחוץ. וזהו וימלך באדום בלע בן בעור אדום נק' התלהבות האדם שמתפלל בהתלהבות לשון אדמה לעליון דומיה תהלה והבן ושולטת עליו מ"ז נק' בלע לשון כריתה בן כשהוא מבין את זאת המ"ז מה היא בעור מבער אותה שמכחה בא להתלהבות הבורא ית' כידוע ושם עירו כלומר מפני מה נתעורר עירו לשון התעוררות דנהבה שנותן אל דעתו ומשים אל לבו שזהו נתינת הדין ר"ל שדנין אותו וזהו פירוש כו' הבה לנו עזרת מצר שתהא העזרה בא מכח הצרה. בתפלה צריך לשים כל כחו בהדיבורים וילך כך מאות לאות עד שישכח מגופניות ויחשוב שהאותיות מצטרפים ומתחברים זע"ז וזהו תענוג גדול דמה אם בגשמיות הוא תענוג גדול מכ"ש ברוחניות וזהו עולם היצירה ואח"כ יבוא לאותיות המחשבה ולא ישמע מה שהוא מדבר וזהו בא לעולם הבריאה ואח"כ הוא בא למדת אין שנתבטלו אצלו כל כוחותיו הגשמיים וזהו עולם האצילות מדת חכמה.

בשם הבעש"ט זלה"ה דאם אדם בא לסכנה וצריך לנס אזי יתן ח"י גדולים בשביל נרות לבה"כ ויאמר בפה מלא אני מנדר אותן ח"י גדולים לנרות בשביל נשמת רבינו מאיר בעל הנס אלהא דמאיר עניני אלהא דמאיר עניני אלהא דמאיר עניני אלהא דמאיר עניני ובכן יר"מ ה' או"א כשם ששמעת את תפלת עבדך מאיר ועשית לו ניסים ונפלאות כן תעשה עמדי ועם כל ישראל עמך הצריכים לניסים נסתרים וניגלים אכי"ר:

פרק נב

מהבעש"ט זלה"ה כשמוכיח את הרבים ואינו כולל עצמו בתוכחתו אין עושה בהם רושם. וכן שמעתי ממורי הבעש"ט דענין התפלה וכוונתה ויחודים שצריך לקשר א"ע בהם וידוע שהאדם הוא עולם קטן ובהתעוררות דלמטה יתעוררו למעלה למעלה וישפיעו למטה עד מדריגת של אדם זה המכוין זה ומקבל השפעה.

מהבעש"ט זלה"ה והכהנים הלוים שכל שפע הבאה היה בב' בחינות דהיינו אהבה שמחמתה משפיע לעולם התחתון ובחי' צמצום לעולם היא השפע בעצמו שירדה מעולם העליון לשרות בעולם התחתון וכן בצמצום הראשון היה בחינת אהבה ובחינת צמצום הכל בפעם א' בלתי פירוד כלל שאהבה שאהב את ישראל הוא בעצמו הצמצום כו' וד"ל. והנה עי"ז נתהוו כל העולמות ואלולי זה לא היה יכול להתגלות אלהותו ית' בעולמות ובלעדי אלהותו לא היו יכולין העולמות להתקיים רגע א' אך ע"י הצמצום יכולים העולמות לסבול אלהותו ית'. והנה אע"פ ששם היה אהבה וצמצום הכל ברגע א' אעפ"כ בעולם העשיה צריך לזה ב' כלים כי כן דרך עולמות שמה שבעולם העליון הוא אחדות פשוט בעולם התחתון נראה בהתחלקות קצת והוא מצד הכלים אבל מצד החי תמה שהוא בעולם העליון הוא גם כאן אחדות פשוט כמו המחשבה שהיא בלב בלבד ואח"כ כשרוצה לגלותה ע"י קול ודיבור יש לה כמה כלים נפרדים ה' כנפי ריאה והמבטים והקנה ואח"כ מדיבור לעשיה נראה הפירוד עוד יותר ובאמת האיש החכם אינו עושה פירוד גם בעולם התחתון כמ"ש ועתה ישראל מה ה' שואל מעמך כ"א ליראה פי' כי הנה תכלית הכל הוא היראה כי אם אין יראה אין חכמה ספונה חשובה כלל ותכלית חכמה הוא יראה הגם שצריך לעבוד הש"י באהבה ויראה א"צ לתפוס כ"א יראה וממילא תשרה עליו אהבת הבורא ית' כי דרכו של איש כו' ובמדת יראה שהיא חכמה כלול הכל בלי שום פירוד וכיון שרואה המשכיל שכל קומתו וחיותו של עולם התחתון הוא מהעליון שאלולי עולם העליון היה עולם התחתון אפס מוחלט א"כ הוא דבוק לעולם העליון וכמו ששם הכל אחדות פשוט בוודאי גם כאן ע"י מדת היראה ובזה מייחד עולם תחתון לעולם העליון ויכול להעלות ממדריגה למדריגה עד ראש כולם ששם הכל אחדות פשוט והבן: הבחינה שיבחין אדם א"ע אם יש לו יראה בשלימות יבין זה ממשל אם א' מן השרים בשעה שעומד לפני המלך ויעבירו לפניו דבר שהוא הגדולה שבתאות שאם לא היה עומד לפני המלך היה מתאוה לתאוה ההוא עכ"ז בעמדו לפני המלך מרחיק א"ע מלהתאות לדבר ההוא ודבר זה הוא מפני שכ"כ גדלה עליו הבושה והאימה מפני המלך עד שאינו רואה א"ע במדותיו וכולם בטלו ממציאות נגד יראת המלך כמרז"ל למה צדיק דומה לפני הקב"ה כנר לפני אבוקה כמו שרגא בטהירא דלא מהני ואינו עושה פעולתו כלל כן מדות הם אינם עושים שום פעולה בתאוות העולם כי תמיד הם בטילים ממציאותם מיראת הקב"ה. וז"ש מה ה' שואל מעמך שתהיה במדריגת מה שאינו חומד ומתאוה לשום דבר וע"י מה תזכה לזה ע"י כ"א ליראה כו'.

מהבעש"ט משל לבן מלך שהיה בין אנשי הכפרים ובא לו אגרת שלומים מאביו ורצה לשמוח והיה בוש ויקרא מאנשי הכפר וצוה לתת להם יין והם שמחו בשמחתן והוא שמח בשמחת אביו כך החומר והצורה של אנשי סגולה:

פרק נג

מהבעש"ט במדרש מה ראה קרח לחלוק על משה פרה אדומה ראה ותמוה. ופירוש בשם הבעש"ט זלה"ה ששאלוהו תלמידיו על ענין פרה אדומה היכן הוא רומז במצוה זו לבוא מזה עבודת הש"י תמיד כמו שלימד הבעש"ט זלה"ה שכל המצות הם נצחיות בשכל אף שבפועל הם בזמן ובמעשה בשכל הם תמיד נצחיים כי התורה היא אלהותו ואלהותו נצחיות כמו שאומרים כל תלמידי הבעש"ט ז"ל בשמו שכל התורה צריכה להמצא תמיד בכל זמן בדרך חכמה ושכל שיש ללמוד מכל מצוה רמיזתה ושאלוהו על פרה אדומה שאפי' בזמן בהמ"ק לא נהג אלא לעיתים רחוקות כמ"ש במשנה מס' פרה מי עשאן כו' וגם מה שמטהרת טמאים ומטמאה טהורים. והשיב הבעש"ט זלה"ה שזהו ענין הגבהות שתחלתה אם האדם מתנהג בדרך לא טוב והוא רחוק מהש"י התחלת תיקונו הוא מצד הגבהות ושלא לשמה כמו להתפארות או עה"ב שזו ג"כ גבהות נסתר שחושב שראוי שישלם לו הש"י שכר על מעשיו וחושב א"ע שעושה איזה דבר למענו ובאמת מצדנו בלתי כח הבורא מה אנו והאיך יתכן לקבל שכר רק מתחלה א"א לבוא לזה וח"ו ישאר בחצוניות והותר לו לאחוז הגבהות והתפארות ויעשה שלא לשמה ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה ובלשמה צריך להיות זך ונקי מכל סיג גבהות כ"א יתערב בו גבהות יתועב לפני ה'. וזה פי' כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו כו' קרבן ראשית כו' על המזבח לא יעלו פי' שהרמז בשאור ודבר לגבהות שהם מרתיחים ועולים כמו הגבהות שמגביה לב האדם והם דיני הקטנות כי קטן רוצה להיות גדול והדיוט קופץ בראש ואמר הכתוב לא תקטירו ממנו אשה לה' לעבוד ע"י גבהות רק קרבן ראשית ר"ל ראשית ההתקרבות להש"י מותר להיות בגבהות אבל אח"כ אל המזבח העליון לא יעלו לריח נחוח לה' שאין נחת רוח לפניו ית' בגבהות ח"ו כי תועבת ה' כל גבה לב אפי' בכל דהו נמצא הגבהות מטהרת הטמיאים וכו'. וענין הזה אפי' בצדיקים שכבר הם טהורים הוא נוהג תמיד ע"ד הנ"ל שצריך להתקרב להש"י בגבהות ושפלות כי קודם שרוצה האדם להתקרב להש"י ע"י איזה מצוה גדולה ותורה או תפלה נמצא שעדיין הוא מרוחק ונקרא לערך הקירוב שיתקרב אח"כ ע"י העובדא שעתיד לעשות נקרא עתה ע"ד הכינוי טמא למרוחק מהש"י וא"א להתקרב להש"י אם לא יהיה לו גבהות פי' דיש קטנות וגדלות בקדושה ולעומת זה בסט"א דבסט"א קטנות היינו שהיצה"ר אומר לו אתה אינך ראוי לעשות מצוה גדולה

ועובדא כזו וע"כ שצריך שיגבה לבו בדרכי ה' כמרז"ל במשנה למה נברא אדם יחידי שצ"ל עלי העולם עומד כו' דאל"כ יאמר לו יצרו שאתה אינך ראוי להתקרב אליו ע"י עובדא זו כו' לזה צריך להשתמש בגבהות ושיגבה לבו בדרכי ה' להתקרב דווקא וא"כ ע"י גבהות זה יטהר ויקרב א"ע להש"י כשיעשה העובדא של תורה או תפלה או מצוה ואח"כ בעת העובדא שעושה או אח"כ צריך להשמר מכל צד גבהות וישפיל א"ע לפני הש"י ולפי כל וזהו קטנות שבקדושה שלא ידומה לו הוא גדול מחבירו כשיראה שהם אינם עושים עובדא זו נמצא הגבהות בשעת מעשה מצוה שאז הוא נקרא טהור ואז הגבהות מטמא טהורים ח"ו והגבהות נק' פרה שמפרה ומגדיל דעת האדם ואדומה מצד הקליפה גם ע"כ יש משליך אל תוך שריפת הפרה עץ ארז ואזוב ושני תולעת דפרש"י מי שהתגאה כארז כו' ישפיל כאזוב ע"ש ופסק הרמב"ם מקל של ארז ארכו אמה פי' כנ"ל שהגבורות וגדלות שיקח לעצמו לעשיית המצוה יהיה מדוד ומשוער באמת ובמדה ואח"כ תיכף ישפיל עצמו כאזוב ונקרא זה פרה אדומה המטהרת טמאים כו'. ולזה אמר במדרש מה ראה קרח לחלוק על משה פי' האיך ראה וחשב שיהיה למשה התנשאות ח"ו הלא ידעו הכל ענותנותו עד שהעיד עליו הכתוב והאיש משה ענו מאוד כו' וא"כ איך חשדו בעון הגבהות והא קרח פקח היה. והשיב המדרש פרה אדומה ראה ר"ל שראה שגם מדת הגבהות מוכרח להיות לכל צדיק לעבודת הש"י כו' והיא מטהרת טמאים כו' וחשב קרח להיפך כי מה שהתנשא הוא ואהרן להתקרב להש"י לא היה מחמת הגבהות המותר המטהרת טמאים והמרוחקים רק נתערבה בהם הגבהות האסור המטמא הטהורים ועי"ז נשא לבם להתקרב להש"י הוא ואהרן יותר מכל העם ולהיות ולחשבו שזה היה מצד גבהות כי באמת משרע"ה היה בתכלית השפלות כמו שהעידה התורה עליו ואעפ"כ היה משתמש בגבהות בכמה דברים שעשה שהיה מלך על ישראל רק היה זה לעבודת הש"י ולהדריך העם לעבודת הש"י כי לא היה אפשר בלתי זה שהיה מצטרך שיהיה איש אשר יצא לפניהם ואעפ"כ לא רצה לקבל זה בתחלה שסירב ואמר שלח נא ביד תשלח עד שהכריחו הש"י. וקרח אע"פ שפקח היה והיה לו רוה"ק עכ"ז מחמת קנאה שהוא מצד הגבהות חשב שמשה השתמש בגבהות האסור. וזה שפרש"י ע"פ כי כל העדה כולם קדושים ומדוע תתנשאו כו' הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדולה שהוא אריכות וכפל לשון אלא ה"ק קרח הן אמת שמותר להשתמש בגבהות בתחלת עשיית המצות ועובדא כו' אלא שחשד למשה בגבהות האסור גם לאחר עשיית המצוה וז"ש יותר מדאי וכן לקחתם לעצמיכם לא בשביל עבודת ית' וקרח על עצמו לא דימה שיהיה לו גבהות רק חשב שמה שלבו נוטיה לזה להיות נשיא הכל הוא מצד

האמת כנ"ל ויגבה לבו בדרכי ה' כי זאת הגאוה הותרה ולא רצה לתלות הפחיתות בו בגבהותו האסור ובאמת היושר של הגבהות המותר הוא במשה רק חשב להיפך מפני הקנאה של הרע שהפך לבו לאמר על רע טוב ועל טוב רע ולא האמין שמפי הדיבור עשה משה הכל וזהו פרה אדומה ראה כנ"ל ולפיכך אמר משה רב לכם בני לוי באמת אני רואה שלא כאשר אתם סוברים שהגבהות שלכם הוא לש"ש ושלי הוא מצד הרע לא כן כ"א רב לכם ר"ל הגדולה נק' רב הרב הוא לכם למענכם לא למען הש"י ולזה נחלקו קרח וכל עדתו כי זה דבר עמוק וצריך לזה האמנה לתלות החסרון תמיד בו ולחפוץ תמד בכניעה ושפלות אפי' לדבר מצוה פן אולי הוא מצד הגבהות של הקליפה לעשות מצוה שאינה מוטלת עליו ושיוכל ליעשות ע"י אחר ולא יחשוב שהוא ראוי לה יותר מחבירו כי זה גבהות. ואפי' משה לא היה חפץ להשתלח לישראל ואמר שלח נא ביד תשלח אע"פ שהוא דבר מצוה ללכת בשליחות הש"י וללמוד לישראל תורה ואין מצוה גדלה מזה אעפ"כ חשב שאהרן ראוי לזה יותר עד שהכריחו הש"י לזה. וצריך האדם ללמוד מזה ולא להתקוטט בעבור מצוה שיש בה צד שררה ח"ו ולברוח ממנה ואם יהיה ראוי לה הש"י יכריח כל העולם להזמינו לידו הנהגה זו וכדומה וצריך לשקול דבר זה תמיד בשכל זך וצדק ולשאול מהש"י ע"ז עזר שיעזרנו שלא יטנו היצה"ר בזה לצד ההיפך ח"ו רק ידריכנו הש"י בדרך האמת והטוב:

מהבעש"ט זלה"ה ביאור למה ע"י מכת בכורות יצאו ממצרים כו' וכאשר לקו בכור השפחה והוסר הקליפה ממילא יצאו מהגלות ולכך הוקדשו בכורי ישראל שהוא השכל אלא שא"א שיהיה על מדריגה אחת כי החיות רצוא ושוב בסוד קטנות וגדלות וזהו שעשו עגל ולקח הש"י תמורת הבכורים שבט לוי כי אותיות לוי ל' וי וכו' וזהו ג' בחינות קהת גרשון ומררי וכו' וכאשר האדם בסוד הקטנות ויודע מזה מוליד נשמות גרים כי ג' הוא ג' קוין דרך ר' עלמין דכסופין ים מלכות וכו' ודפח"ח:

מהבעש"ט זלה"ה הביטו אל צור חוצבתם פי' שכבר נזכר שכל תפלות האדם יהיו לתועלת השכינה שנ' תפלה כמ"ש ואני תפלה ששואלת ומתפללת מדודה שימלא חסרונה וכל מה שנחסר לאדם הכל הוא בשביל החסרון שבשכינה וצריך האדם שיתפלל למלא חסרונה שמה ובתיקון למעלה ממילא נמשך למטה שגם הוא א' מאיברי השכינה כי מלכותו בכל משלה ואין לך מקום פנוי ממנה. אך הלב יודע מרת נפשו שאין כל העיתים שוות שאם ח"ו יש לאדם איזה צער גדול ותפלתו הוא על עצמו ואינו משים על לבו שצער זה הוא בשכינה ויותר היה ראוי שיתפלל עליה כי ממנה פנה ויתד שהכל בה או שהוא מתפלל ובתוך כך נזכר שצריך להניח את עצמו ולהתפלל על השכינה רק

שאינו יכול להתאפק על צער עצמו ואם יאמר שהוא מתפלל על שכינה ובוחן לב הוא ה' היודע שאין זה אמת אפשר שח"ו נדחה מכל. וע"כ יתפלל כפשוטו לפי מה שהאדם הוא במדריגה בעת ההיא רק שיהיה פיו ולבו שוין כי דובר שקרים לא יכון. כשישראל מתפללים ומתדבקים א"ע להש"י קלא נפיק צאנה וראינה בנות ציון כו' כלומר מי שאינו ראוי ליחוד זה ולא ניחא יצא וזהו צאינה ומי שראוי לזה וניחא לי' יראה וזהו וראינה וכששומעין הקליפות קול הזה אז רוצים לבטל האדם הזה בתפלתו במ"ז מתענוג הזמן והחכם מתדבק באהבה ויראת הבורא ית' ובזה מעלה ניצוצי חיות שבתוך הדבר ההוא ואומר בלבו מה לי לדבק בחומריות הדבר מוטב אדבק בחיותו שהוא כח מכוחות הש"י שהוא החכמה כמ"ש כולם בחכמה עשית וכן באכילה ושאר תענוגים מתענוגי הזמן כמו בשבת וי"ט יהיה בתענוג רוחני שבדבר ההוא שהוא החיות של הדבר ולא לחומריות הדבר שע"י שהוא דבוק בתענוג רוחני נזכר אצל הש"י שגם הוא ית' דבוק מתענוגי רוחני שאין אנחנו יכולין להשיגו אבל כשהוא דבוק לחומריות הוא מרוחק מהש"י. והנה יש ב' אהבות א' שהאב אוהב מעשה בנו החכם ומתפאר במעשה החכמה שעושה או בדבר החכמה שבדבר והב' שאוהב את בנו בעצם וכל מה שמדבר לפניו הכל הגון בעיניו בשביל אהבתו אותו. והנה באהבה הש"י על ישראל אהבה א' הנ"ל כשהצדיק עושה מצות ומעש"ט הכל בחכמה נפלאה ומעלה ניצוצות הקדושים מה שבדומם צומח חי מדבר ואז הש"י אוהב מעשיו מאד ובזה מקשר גם חצוניות העולמות להש"י שהש"י שורה בכל מעשיו וזה יתקן לגמרי אי"ה בביאת משיח בב"א כמ"ש ומלאה הארץ דעה וכו' ואהבה ב' הנ"ל הוא כשהצדיק בעצמו מקושר להש"י והש"י אוהבו מאד אותו בעצמו אע"פ שאינו עושה מעשיו בחכמה כמו הראשון רק הולך בתמימות גדול ומקושר להש"י לכן הש"י אהבו וזה נק' עליות פנימיות העולמות שהצדיק הוא העולם.

מהבעש"ט זלה"ה אהא דארז"ל ופרעה הקריב שהקריב את ישראל לאביהם שבשמים כו' ולכאורה קשה דא"כ לזכות יחשב לו שעל ידו נתקרבו לאביהם שבשמים וזה אינו לנצח נאבד זכרו. ופי' מורי הבעש"ט זלה"ה כי בענין קשוטי הכלה שמקשטין אותה בכמה מיני לבושין כדי שיבואו לקירוב הזווג ע"י שמצאה חן בעיניו ע"י הקשוטין ובעת הזווג אשתלילו מלבושיהון בקירוב בשר כו' ומבשרי אחזה אלוה כביכול שהתפלה היא השכינה כלה עליונה והשושבין הוא הצדיק שעל ידו נעשה היחוד וזווג עליון בתפלה מעומקא דלבא מייחד התפלה שהיא הכלה לאלהי ישראל והוא זווג עליון.

וע"כ קודם הזווג צריך לקשטה בכמה קשוטין מלבושין וכו' וצריך שתדע משם לבושין הגורם לקשוט וע"כ נודע מה שמצינו כי הפרי הוא הצדיק והלבוש או הפרי הוא המוץ

ותבן הרשעים שא"א בטבע הבריאה להוציא הפרי בעצמו בלתי לבושי המוץ ותבן כ"א לעתיד לבוא שארז"ל עתידה א"י שתוציא גלוסקאות וכלי מלת ובעת אשר שלט האדם באדם לרע לו של השליט והטעם בכתבים להוציא ניצוצי קדושה חיותו ע"ש. ולדברינו הנ"ל מבואר כי הרשע הנ' לבוש ומיצר להצדיק כדי שיקרא ממיצר א"כ הוא קשוטי לבושי השכינה שגורם להתפלל ממיצר ונעשה יחוד התפלה שהיא הכלה עם דודה וכאשר נעשה היחוד אז כביכל אישתליל מלבושים ויתפרדו כל פועלי און וכתב הרב הגאון המחבר מ' יוסף יעקב הכהן זלה"ה ע"כ תוכן דבריו הגם שאין זה לשונו ודפח"ח: מהבעש"ט זלה"ה כי תיקון בעלי תשובה העיקר הוא על ידי גדולי הדור שיכול להעלותו ולקשרו בשרשו. ופי' הנה ה' רוכב על ע"ב קל פי' הנה ה' רוכב על אותו האדם שעשה איזה עבירה והיא עבה וחמורה בעיניו אף שהיא קלה בעצם. ומשארז"ל ע"י תשובה זדונות נעשו לו כזכיות כי הנה השב צריך שיהיה נמאס אצלו הדבר שנכשל בו כי אע"פ שכשאר עדיין לא חטא ארז"ל אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר כו' מ"מ כשחטא צריך שיהיה נמאס ממש אצלו הדבר ההוא וזהו נעשים לו כזכיות שאליהם אין יצה"ר כך להעבירות לא יהיה לו יצה"ר.

מהבעש"ט זלה"ה הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה. קשה דהל"ל הוי ממעט בעסק דרך ארץ ועסוק בתורה כי עסק ר"ל דהוא עסק התורה וצ"ל האמת הוא כך דשמעתי מורי הבעש"ט על קושית הט"ז א' המרבה וא' הממעיט ובלבד שיכוין כו' למה שוין במכוין וכו' וביאר כי צריך ללמוד ולהתפלל עם מוחין משא"כ כו' וא"כ אם ממעיט כדי שיהיו לו מוחין לכוין היטיב שוה למי שיש לו מוחין טובים שיוכל להרבות. וז"ש ובלבד שיכוין וכו'. וז"ש הוי ממעט בעסק היינו בתורה כדי שיוכל לעסוק בתורה להעמיק בדחילו ורחימו. יחשוב שעולם הדיבור מדבר בו וזולתו א"א לדבר כמ"ש אדני שפתי תפתח וג"כ מחשבתו א"א להיות כ"א ע"י עולם המחשבה כי הדיבור של ישראל הוא עולם הדיבור כביכול המחיה העולם ומחשבתן הוא עולם המחשבה ועה"ז מקבל אותיות הדיבור דרך אמצעות המדות חסד דין רחמים לפי שעה"ז יש בו שטח וגבול צריך לקבל ע"י המדות. והנה קדושת שבת במוסף בכתר שאנחנו מעלין עולם הדיבור בעולם המחשבה ושם הבהירות גדול עד שאין נראה התחלקות המדות כמשל השמש שאין יכולין להסתכל בו מחמת גודל הבהירות שבו והאור היוצר ממנו יכולין להסתכל בו ולהשיגו ולהנות ממנו לסיבת מיעוט בהירותו כי אלו היה באור בהירות כמו בשמש לא היו יכולים ג"כ להשיגו כמו כן שמש ומגן ה' צבאות. וסוד השבת ובזהר מהו שבת שמא דקב"ה וארז"ל בא שבת בא מנוחה.

פי' כי הקב"ה נק' מנוחה שאין שייך בו תנועה כי תנועה לא שייך כ"א בדבר שהוא בזמן ובמקום אבל הקב"ה הוא א"ס ואינו נעתק ממקום למקום וגם אינו בגדר זמן. והנה בשבת במוסף בקדושת כתר שאנו מעלין עולם הדיבור בעולם המחשבה ושם הבהירות גדול עד שאין נראה התחלקות המדות. לפ"ז לא ישאר חיות לעה"ז התחתון ועה"ז הוא צורך גבוה כי אין מלך בלא עם. ע"כ תיכף שאנו אומרים איה מקום כבודו ואיה מרמז לג' (שעה) ראשונים שאין שם התחלקות המדות תיכף אחר זה אנו אומרים ממקומו הוא יפן ברחמים דהיינו להשפיע טובו לכאן לפי שאין מלך בלא עם:

ענין השבת הוא שמתגלה השורש והענפים חושקים אליו פי' שיום השבת הוא יום קדוש שמאיר ומתגלה בהירות מקדוש שהוא הש"י קדוש הקדושים ומאיר על הברואים. פי' כי ענין רוחניות של הכל הוא מה שנאצל במחשבה הקדומה וזהו חיות של הכל ואח"כ כשנברא הכל בפועל ע"י השתלשלות אעפ"כ אותו הרוחניות נשאר למעלה נעלם בשרשו והחיות שבברואים היה חיות קטן מאד שנתצמצם לשיוכל להתלבש בגופניות ואחר שנגמר הכל ביום ו' אלו היה העולם נשאר בזה הבריאה לא היה יכול להתקיים לזאת אחר גמר כל מעשה בראשית הבהיק הש"י בהירות מבריאה הנעלמה דהיינו ממה שהיו הברואים במחשבתו הוי' רוחניות מאד והבהיק זיו הדרו מסוף העולם עד סופו בכל מעשה בראשית והעיקר בהאדם הוא מבחר הברואים הש"י הבהיק אליו בהירות משרשו הנעלם שבמחשבת הש"י ב"ה וזהו ענין מה היה העולם חסר מנוחה ר"ל הש"י נק' מנוחה כו' בא שבת בא מנוחה. היינו בהירות הוייתם של הברואים הנעלמת שהוא מעצמותו ית' ואז נתמלאו חשק ורצון אליו כמו התינוק שהולך אחר מעשה נערות ושוכח באביו ואח"כ כשרואה את אביו מחמת חשקו אליו משליך הכל ומתדבק בו ורץ אליו מחמת שהוא נתח מנתחיו כן כביכול כשהש"י מבהיק זיו הדרו אל הברואים אז מגמת פניהם אליו בתשוקה גדולה וזה רצונו שמקוה מהם וזה סיבת קיומם וזה ענין השבת שהוא השבה אל השורש ר"ל השורש מאיר על הענפים והענפים חושקים ומתענגים בו ונכספים אליו והוא אחדות הש"י. וז"ש בזהר רזא דשבת איהו שבת דאתאחדת ברזא דאחד דהא כורסייא יקירא ברזא דאחד פי' כי הברואים נקראים בכללות כסא להש"י כמ"ש השמים כסאי והברואים הם רבים מצד חצוניותם אבל מצד פנימיותם הם אחד ואימתי הם אחד כשהם דביקים וחשקם למחשבה אחת לדביקות הש"י נמצא כל מגמת חפצים רצון אחד וחשק אחד ולהדבק כאחד והדבקות בזה היא המאחדת ומקשרת הש"י עם הברואים לשיתקיימו ע"י הש"י שהוא אחד וזה ההתקשרות נק' ברית לזה נק' השב ברית עולם שאז הוא זווגא דקב"ה ושכינתי' שר"ל קב"ה נק' אלהות הנעלם מהברואים

ושכינתי' הוא אלהות השוכן בתחתונים והתקשרות שניהם הוא ביום השבת. וכבר ידעת שתמיד כמו שהיה פעם א' מתעורר באותו הזמן תמיד ובפרט בעני יום השבת מוכרח להיות כן כי בטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית וכל יום נברא יום א' ונברא ברואים בכל יום מדצח"מ עד בא יום השבת ומתעורר המקום ליתן חיות להם כמו שהיה בעת הבריאה.

ענין פריסות סוכת שלם הפי' הוא כי סוכה ר"ל שהוא סוכה ברוח הקודש ולשון צפיה שהוא ענין הבהירות המתגלה כדי שעי"ז יתשתוקקו הנשמות אליו ועיני כל אליו יצפו ושלום הוא ענין התקשרות הברואים בבורא ית' כי זהו שלימות ושלום הכל א'. וענין שנקרא סוכה הוא כמו סכך שיש בו נקבים ומתנוצץ אור השמש בו דרך הנקבים כמרז"ל כוכבי חמה וכוכבי אור כמו כן הבהירות של הש"י מתגלה לכל אחד ואחד לפי ערכו לא' בניצוץ קטן ולא' גדול מזה ולזה נק' סוכה. ועיקר יום השבת הוא להתדבק בהש"י ע"י תפלה ותורה ולזה קורא בזהר האי יומא יומא דנשמתין ולא יומא דקיימא דגופא ר"ל שמאיר שורש הנשמות על הנשמות שבגופים והם נכפפים אליו וזה נק' תוספות שבנשמה יתירה וכ"ז נרגש לברי לבב.

מהבעש"ט זלה"ה שקילתא לסילתאי ואנחתיה בכוותא דרקיע (ב"ב עד, א) ר"ל שנתחבר בין חסידים ואנשי מעשה סבר שזה יגרום פרנסתו כמו ששמעתי ממורי הבעש"ט זלה"ה תואר ראובן שמעון לוי יהודא יששכר זבולון ראו שאני בן למקום ובזה יהיה שמעו הולך וגדול שהוא לוי שנתחבר לחסידים ויודו וישבחו אותו ויהיה מבחינת יששכר וזבולון שהוא יעסוק בתורה והם יפרנסו אותו ודפח"ח:

מהבעש"ט זלה"ה מכל פשעי הצילני חרפת נבל כו' דנודע דאם אדם מלמד חוב על איזה רשע ופוסק עליו את הדין ואומר שראוי הוא שיבוא עליו פורעניות כזה וכזה אזי זה הדין בעצמו פוסק על עצמו אע"פ שאין בו עבירה זו מ"מ אפשר שיש לו כאלו עשה עבירה היינו המתגאה כאלו בא על א"א הכועס כאלו עע"ז ואפשר שכאלו שלו הוא חמור אצלו יותר מעבירה עצמו של אותו רשע כי מדקדקין עליו יותר. משא"כ אם דן אותו לזכות ואומר שהוא מגושם הרבה ויש לו חומר עכור עד ש"א לו לכבוש את יצרו וכיוצא מן הזכותים שאפשר לדונו אזי מלמד הזכות הזה על עצמו וז"א מכל פשעי הצלני שחרפת נבל אל תשימני שלא אחרף מימי לנבל ואלמד עליהם זכות ובזה תציל אותי מכל פשעי שזכות זה יהיה עלי ג"כ ודפח"ח:

שמעתי ממורי הבעש"ט זלה"ה בלומד ואינו מבין או מתפלל ואינו מכוין פרושו הוא בבחינת המלכות לבדה משא"כ במבין מקשר מלכות בבינה וז"ש מי זאת עולה מן

המדבר. ולפי הנ"ל י"ל כי יש בדיבור ב' בחינות א' הדיבור ב' פירוש הדיבור ופי' הדיבור הוא במחשבה בינה עולם המחשבה והדיבור עצמו הוא במלכות ושניהם מי זאת עולה מן המדבר וק"ל. ובזה יובן ויקחו לי תרומה ר"ל שיקחו להעלות תרומה מלכות אל בינה נק' לי ע"ד אם אין אני לי מי לי כו'. והיינו ע"י כל איש אשר ידבנו לבו שמכוין בלבו פירוש המלות והוא במחשבה שנ' בינה עי"ז עולה דיבור אל הבינה והבן שהיא בב' פנים הנ"ל וא"ש:

כל המחשבות בכללן בז' מינים כנגד ז' ימי הבנין כגון אהבה ויראה וכו' ובכל בחינה יש טוב ורע כו' לכן כשנופל לו מ"ז יעיין מאיזה בחינה היא ויאמר מה עשיתי שלקחתי חלק מעולם המחשבה וזרקתי אל מקום הטנופת ומזה יכנע עד לעפר ויביא זאת המחשבה למדת אין ואח"כ יחשוב אם אני אוהב הדבר הזה או אני מתענג מזה כמה יש לי לאהוב בש"י וכן ליראה אותו וליבוש מפניו ולפארו וכו' וכן לנצח המדה הזאת ולהתקשר בהש"י ועי"ז יבוא לעולם המחשבה שהוא למעלה מהזמן. וכן כשחושב ע"א ליש ומבקש צרכיו אז אין הקב"ה יכול להתלבש בו שהוא ית' א"ס ואין כלי יכול לסובלו משא"כ כשחושב א"ע לאין כו':

שמעתי ממורי הבעש"ט זלה"ה ביאור מוסר הכנעה נגד הגאוה למלך שהיה לו ב' בנים ושלח א' למדינה אחרת בכבוד גדול ולאחד שלח בבזיון כדי שילמד הכנעה וענוה וכך היה עד שאח"כ כבש זה עם הענוה יותר מדינות מחבירו ע"י כבוד ומלחמה והוא ע"י מעשה רב ואם האדם ירצה לעשות הכנה שישרה עליו אלהות אזי עיקר הכל שיבין וישיג מאד שאין בו אלא אלהות המחיה אותו ובלתי זה הוא כאפס ממש ואז יש הכנה שיכול לשרות עליו. כי הקב"ה ברא העה"ז ובתוכו האדם בצלמו כדי שישרה בו כמרז"ל נתאוה להיות לו דירה בתחתונים ולמה עשה כן הלא המלאכים הם כ"א שליש עולם ואורות יפות ומצוחצחות עד מאד עכ"ז יש לו ית' יותר תענוג מן האדם כמשל הצפור המדברת לפני המלך אפי' דברי שטות יש להמלך יותר תענוג מכל מליצות השרים המשוררים. כך האדם החומרי כשמעלה במחשבתו עולמות עליונים המה ראו כן תמהו נבהלו נחפזו רעדה אחזתם שם מיראתו של הקב"ה ונראה אור גדול מצוחצח וכ"ז נגלה ע"י האדם שבעולם השפל אז יש התפארות גדול להקב"ה וזהו אין אשה דהיינו החומר אלא ליופי ר"ל שהיופי היינו התפארת עליון מתגדל מאד מזה.

שמעתי ממורי הבעש"ט זלה"ה שהאדם נקרא צדיק בסוד צדיק יסוד עולם כשיש לו תענוג גדול בעבודת הש"י כי מבשרי אחזה אלוה ונצח והוד הוא מצד האמנה בו ית' וכו' ודפח"ח:

מהבעש"ט זלה"ה שאם יראה מ"ז אם מענין הרהורי תאות המשגל ידבק בשרשו שהוא חסד וכיוצא בזה וכבוד ה' הסתר דבר:

מהבעש"ט זלה"ה הן בסדר הלימוד הן בתפלה אם הוא מבין פי' המלות בתפלה ומבין פשט ההלכה בלימודו אז מקשר מל' שהוא דיבור אל הבינה שהוא מחשבה. וז"ש אדני אלהי' אתה החלות שהיה מקשר הדיבור אדם אל המחשבה שהוא הוי' בניקוד אלהים והבן. יחשוב אדם בדבור שעולם הדבור מדבר בו עולם גדול כזה שבו נבראו כל העולמות כדאי' בהבראם שהוא בה' מוצאות הפה ועי"ז יחשוב בתפארתו ית' כל חיות העולמות הוא מהדיבור והוא הוא עולם היראה וכביכול שכינה מצמצמת א"ע ושורה בדבורו בפיו כדאי' בס' יצירה קבען בפה ואם הדבור הוא כך מה הוא עולם המחשבה ועוד אורות מצוחצחות אשר א"ס וחקר כשיתחיל לחשוב יאמר בלבו כי זה צמצום עולם המחשבה במוח מדת חו"ב עולם גדול כזה ראוי לבייש לפניו:

כתב הרב הקדוש הגאון המחבר מ' יעקב יוסף הכהן ז"ל וז"ל. הקשה מורי ע"פ ואהבת את ה' מה זה לו ית' לתועלת שנאהבנו יתוש כמונו אם יאהב למלך גדול ונורא מה זה נחשב לכלום. ושמעתי ממנו פירוש נפלא על קושיא זו כי בריאת העולם היה ע"י דין שהוא סוד הצמצום כנודע לכך דיני ויסורי האדם הם גוף אל הנשמה וחיות הרוחניות וכשאדם מקבל היסורין באהבה ובשמחה שהוא בחינת החיות והרוחניות הוא מקרב ומקשר ומדבק הגוף אל הנשמה שהוא החיות והרוחניות ונתבטל הדין וח"ו בהיפך רואה הגוף שלו מן החיות לכך אמר עצה היעוצה לאדם ואהבת את ה' אלהיך שהוא בחינת דין לקבלו בשמחה ולקשרו אל הוי' שהוא הנשמה ע"י ואהבת והבן ודפח"ח:

עוד יש לתרץ ע"פ ואהבת קושיית מורי הבעש"ט זלה"ה וע"פ מה ה' אלהיך שואל מעמך כ"א ליראה קושיית הפילוסופין כי המלך ב"ו א"צ לצוות כי מעצמו יראין מלפניו וגם הקב"ה א"צ לצוות על היראה זו יראת העונש שמעצמן יריאין מעונש המיתה ויסורין הגם כי יש רשעים שגם מעונש מיתה ויסורין אין יראים הטעם הוא שאותן רשעים כבר הם מתים בחיים ואם היראה הוא להם מחמת מיתה ועוני א"כ כשכבר מתים סר היראה מהם שאהבתם ויראתם היה תלוי בדבר בטל דבר בטילה אהבה ויראה שלהם משא"כ הצדיקים שיש להם אהבה ויראה פנימית אשר על זה באו הכתובים ואהבת את ה' אלהיך שהוא לאהוב היסורין ועוני החשוב כמת וגם ליראה את ה' אלהיך שהוא גם אחר שבא ופגע בו מדה"ד ועל כרחך היא מצד כבודו וגדלו ית' שאין הפסק לאהבה ויראה זו:

פרק נד

מהבעש"ט זלה"ה ע"פ מהרי שלשה סאים קמח סלת. וארז"ל הוא אמר קמח והיא אמרה סלת מכאן שהאשה עינה צרה באורחים. והקושיא מפורסמת ופי' הבעש"ט ע"פ משל שהארי צוה ואמר לגוריו אריות קטנים בנים שלו ואמר להם תדעו שאתם הגבורים אשר מעולם וכל הבריות מחוייבים התייראות מכם. פעם א' הלכו האריות הקטנים לסבב את העולם בבטחונם על גבורתם שא"ל אביהם ובאו לפלטין אחד חרב ובו היה כל מיני ציורים וראו ציור א' על הכותל והנה שמשון הגבור עומד והורג את הארי וישסעהו כשסע הגדי וכאשר ראו זה האריות הקטנים ברחו בבהלה אל אביהם וא"ל הלא אדונינו אבינו אתה אמרת לנו שאנחנו הגבורים אשר מעולם כו'. והרי ראה ראינו שם זה הציור אשר נבהלנו מאד כי ראינו אדם א' עומד והורג את הארי וישסעהו כשסע הגדי. והשיב להם אביהם אדרבא מזה נודע גודל גבורתכם שזה אירע פעם א' בעולם שאדם א' היה גבור מאוד ועשה פלא חוץ מהטבע להרוג את הארי ע"כ מציירים אותו לחידוש ולפלא. וז"ש כיון שכתבו בתורה צדקות ונדיבות שרה שהוא אמר קמח והיא אמרה סלת מכאן שאשה אחרת עיניה צרה באורחים:

פרק נה

כתיב כי יקרא קן צפור כו' שלח את האם כו' ופי' בתיקונים כדי לעורר רחמים דיימא קב"ה כל עופא מעורר רחמים על עופין דילי' ולית מאן דמעורר רחמים על בני בהאי שעתא יימא קב"ה למעני למעני אעשה אנה קן וצפרין קדושין רבונא דעלמא אימת תפתח היכל קן צפור ויצא משם משיח מלובש בלבושי נוקמא אימתי ירוחם משיח כמ"ש במדרש כונן שהוא ביסורין גדולים בשלשלאן דפרזלא ומלכי בית דוד ונביאי ישראל מנחמים אותו שיצא לחירות ושלשלאות דפרזלא שעליו מתנתקות אימת מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון ועריכת נר לבן ישי משיחך אימתי יעמוד מיכאל על ההר ויקרא ובא לציון גואל. א"מ עשה למענך אם לא למענינו אם אין בגינו זכות ואין בנינו צדיקים ובעלי צדקות וגם אין לנו זכות אבות כמ"ש לעת תמוט רגלם שתכלה זכות אבות ח"ו הלא אתה אבינו ואתה צדיק ובעל צדקה גדול עם כל ברואיך כמ"ש לך ה' הצדקה עושה צדקות עם כל בשר ורוח וכמ"ש כי אברהם לא ידענו כו' אתה ה' אבינו גאלינו מעולם שמך עשה למען שמך עשה למען כסא כבודך עשה למען שכינתך ואם השכינה וחיילותיה עומדים לפני כסא כבודך וגם הסט"א וחיילותיהם שהם החוחים והקוצים הסובבים השושנה העליונה הלא ודאי הוא כבודך שתזכה בדין אנחנו ושכינת עוזך ואל ישמחו שונאינו יבושו כל עובדי פסל כו':

פרק נו

רבש"ע אין אנחנו מחיילותיו של הס"ם המכונים בשם נגע רע ר"ת נפילים גבורים ענקים רפאים עמלקים אלא אנחנו מחיילות של שכינת עוזך ואנחנו עוברים לפניך כבני מרון אנחנו מחיילות של בית דוד זרעו של יצחק ועקידת יצחק לזרעו ברחמים תזכור וכמ"ש איש על דגלו באותות לבית אבותם והרי אנחנו חתומים בכנפי מצוה הכר נא למי החותמת. כתיב וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך אף אם הוא גר או תושב ואיזהו תושב כשקבל עליו שלא לעע"ז ואוכל נבילות אעפ"כ מצווין להחיותו א"כ גם אנחנו אם אין בנו כ"א שאין אנחנו עע"ז כמ"ש אם שכחנו שם אלהינו ונפרוש כפינו לאל זר הלא אלהים יחקר זאת כו' ואם אנחנו כופרים בע"ז הלא ארז"ל הכופר בע"ז כמודה בכל התורה נמצא אנחנו מודים בתורתך ובך. ואף כי גרים ותושבים אנחנו עמך תושיענו ואע"פ שאיני כדאי ולא ראוי ולא זכאי להמליץ על עצמי כ"ש על אחרים כמרז"ל יבוא זכאי ויכפר על החייב ואני חייב ולא זכאי שאעפ"כ הלא ארז"ל אע"פ שהנדון אומר יכול אני לחפש על עצמי זכות כו' כ"ש על ישראל. כתיב והבאתי אותם בארץ אויביהם או אז יכנע לבבם ואנחנו כבר נכנעים מאד ואז ירצו עונם וזכרתי את בריתי יעקב כו':

כתיב ויהי בימים הרבים ההם כו' ויאנחו ותעל שועתם וגם אנחנו נאנח בשברון מתניים אנחה השוברת חצי גופו של אדם ואף כי על חורבן בהמ"ק שנינן בה מ"מ צרות חדשות נאנח עליהם מלאכי מעלה יבכיון על דאבוני אנחנו אין כחינו אלא בפינו תולעת יעקב משוד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה' פי' כי אם ח"ו תגזר גזירות כגון עצירת גשמים או רעב אבל איך תוכל לסבול גודל הרחמנות מאנקת אביונים כי אינם כמלך ב"ו שאינו יודע עתידות אבל אתה מגיד ורואה מראשית אחרית ורואה הרחמנות ומלך רחמן עתה ע"כ עתה אקום קודם בא הצרה אקום להושיע יאמר ה' כ"ש שתושיע מצרה שכבר באה מתי ינחם את משיח מכל יסוריו שסבל ואת אבילי ירושלים והעיר האבילה כו':

האדם יודע מה נתבשל כל השנה מ"ז בגופו בשעת תורה ותפלה מי יתן והיה כלי נחשת ומורק ושוטף ח"ו כלי חרס אינו יוצא מדופיו וצריך שבירה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה. הצופה העולה על המגדל כשרואה איזה דבר אז תוקע בשופר ואתה עלית על המגדול של בה"כ האם אתה רואה כל המסטינים הסובבים הכסא שאתה תוקע כמו שהיו הראשונים רואים לזמר עריצים להכרית החוחים כו'. ע"כ נק' יום תרועה לשון מיקש אתרעא כעני בפתח דופק פתחו לי שערי צדק פתח לנו שערי רחמים כי בידך מפתח שערי רחמים זה השער לה' צדיקים יבואו בו:

יומא פ"א משנה ה' מסרוהו זקני ב"ד לזקני כהונה והעלוהו לעליית בית אבטינס והשביעוהו כו' ואמרו אישי כ"ג אנו שלוחי ב"ד ואתה שלוחינו ושליח ב"ד משביעין אנו עליך במי ששיכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך הוא פורש ובוכה כו' פי' על שחשדוהו לצדוקי ליתן הקטרת מבחוץ. והנה עתה חרב בהמ"ק ואין כ"ג ולא קטרת אבל התפלות הקדושות הם במקום קטרת כמ"ש תכון תפלתי קטורת לפניך וראוי שלא תתן מבחוץ אותם יחודים קדושים עליונים דקה מן הדקה הנ' קטרת וגם אתה לא תשנה ח"ו כי אם לא היית שלוחינו לא היינו חוששים כי המתפלל וטעה סימן רע לו אבל אתה שלוחינו וש"ץ שטעה סי' רע לשולחיו וח"ו הרי אתה מפסיד לכולנו כי הכ"ג היה טעון פרישה ז' והזאת אפר פרה כ"ש עתה התפלה קטרת שלנו והרי אנחנו מושבעים ועומדים מן המשנה מתנאים הקדושים מישראל מב"ד שלמעלה ושלמטה. כמה חרב חדה מונחת על צואריהם ומזלם חזי ואעפ"כ לא ימנעו עצמם מן הרחמים והם יבכו בלב שלם. הלא ראש השנה הוא י"ט ובמשנה י"ט של ר"ה והוא יום שמחה ע"כ אומרים שהחיינו ומ"ש האריז"ל לבכות הוא עבור גלות שכינה וכו' וכדי שידונינו הש"י לטובה והוא שכ' לכו אכלו משמני' ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם והבכי' שבוכין הוא בכי' של שמחה על שהחיינו והגיענו ע"כ ראוי כיון שהוא יום שמחה ראוי לזכור ירושלים כמ"ש אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי שקבלנו זה בשבועה וקללה כמ"ש אם אשכחך ירושלים:

פרק נז

מהבעש"ט זלה"ה ז' מדריגות שיש בשכינה א' היודע שירד ממדריגתו ואינו מתפלל כו' ב' שיודע ומתפלל שיעלה וכו' ג' שאינו יודע מירידתו וסובר שאין למעלה ממנו זהו בנוק' דת"ר. והמשל על זה לאשה עניה אחת שהיה לה ביצה אחת ושמחה בה שמחה גדולה שסברה שמביצה זו תבוא שתוכל לקנות עי"ז פרה ושאר צאן ובקר ועושר רב הא כיצד שתשים הביצה תחת תרנגולות חברתה ותלד אפרוח ומן האפרוח הזה יהיו לה ביצים וכן אפרוחים כו' ובאמצע שמחתה ושעשוע ומשמושה בביצה הנ"ל נפל הביצה מידה ונשברה ונשארה קרח מכאן כו' כן הוא המשל מזה שאינו יודע כו' משא"כ היודע משתדל לעלות כו' ודפח"ח.

מהבעש"ט זלה"ה כל רודפיה השיגוה בין המצרים דשמעתי הודאי שמו כו' אבל הספק הוא חצוניות וקליפות וז"ש מה שכל רודפים השיגוה בין בגשמי בין ברוחני לפי שהיו בין המצרים שהיו בספק אם לאחוז במיצר וגבול זה או במיצר אחר שכנגדו:

פרק נח

מהבעש"ט זלה"ה כל עוסק בתורה ובתפלה שהוא מלכות יתייחד עם עולם המחשבה שהוא בינה כו'. והזהיר מאד ללמוד ד' שלחן ערוך בלי שום פי' וללמדם עם קטנים. וכ"ש הגדולים כי מחמת מניעות לימוד זה התורה משתכחת מישראל כ"א כשירצה לפסוק דין אזי יעיין היטב במפרשים. והן בסדר הלימוד הן בתפלה אם הוא מבין פי' המלות בתפלה ומבין פשט ההלכה בלימודו אז מקשר מלכות שהוא דיבור אל הבינה שהוא מחשבה ודפח"ח. וז"ש אדני הוי' אתה החלת כו' שהיה מקשר דיבור אדני אל המחשבה שהוא הוי' בניקוד אלהות והבן:

שמעתי מחסיד א' כששמע הרב מ' דוב בער זלה"ה מהשם הגדול של הרב הקדוש הבעש"ט וכל העם נוסעים אליו ופועל בתפלתו פעולות גדולות ונוראות והנה הרב מ' דוב בער זלה"ה היה חריף גדול ובקי בכל הש"ס ובכל הפוסקים והיה לו עשר ידות בחכמת הקבלה והיה מתמיה על דבר השמועה מגודל מעלת הבעש"ט. ופעם א' נתיישב בדעתו לנסוע אל הבעש"ט כדי לנסותו כו' ומחמת שרב מ' דוב בער זלה"ה היה מתמיד גדול בלימוד תיכף כשהיה בדרך יום ושתים ולא היה אפשר לו להתמיד בלימודו כמו בביתו התחיל להתחרט על שנסע. והנה אח"כ כשבא אל הבעש"ט זלה"ה וסבר שישמע ממנו תורה והבעש"ט זלה"ה סיפר לו מעשה א' איך שנסע דרך כמה ימים ולא היה לו עוד לחם ליתן להערל שלו בעל העגלה ונזדמן לו גוי עני א' עם שק לחם וקנה ממנו הלחם כדי לפרנס הערל בעל העגלה שלו עוד ממעשיות כאלה. ואח"כ ביום השני בא עוד אצל הבעש"ט וסיפר לו איך שבדרך לא היה לו עוד שחת לתת להסוסים ונזדמן לו כו'. והנה כל המעשיות שסיפר הבעש"ט זלה"ה היה בהם חכמה נפלאה ורבה למבין והנה ה"ה הרב מ' דוב בער שלא הבין זה ע"כ בא לבית אכסניא ואמר למשרת שלו אני הייתי חפץ לנסוע היום תיכף למקומינו אך מפני שחשך ירד מאד ע"כ נלין פה עד שתזרח ותעלה מאור הלבנה אזי נסע לדרכינו. והנה בחצות לילה כשהכין הרב מ' דוב א"ע לנסוע אז שלח הבעש"ט את משרת שלו לקרוא אותו והלך אצל הבעש"ט ושאל אותו הבעש"ט זלה"ה יכול אתה ללמוד והשיב כן וא"ל הבעש"ט וכן שמעתי שאתה יכול ללמוד ושאל אותו הבעש"ט יש לך ידיעה בחכמת הקבלה א"ל כן ואמר הבעש"ט למשרת שלו קח לי ספר עץ החיים והראה הבעש"ט להרב מ' דוב בער מאמר א' בספר עץ החיים א"ל הרב מ' דוב הנה אקח לעיין ולהתיישב כו' ואח"כ אמר להבעש"ט ז"ל את הפשט במאמר הזה וא"ל הבעש"ט אינך יודע כלום. וחזר ועיין בו כו' וא"ל להבעש"ט הפשט הנכון כמו שאמרתי ואם יודע מעלתו פשט אחר יאמר לי ואשמע האמת עם מי. וא"ל הבעש"ט

עמוד על רגליך ועמד והנה במאמר הזה היה כמה שמות מלאכים ומיד שאמר הבעש"ט זלה"ה זה המאמר נתמלא כל הבית כולו אור ואש היה מלהטות סביבותיו וראו בחוש את המלאכים הנזכרים וא"ל לה"ה הרב מ' דוב בער ז"ל אמת שהפשט כמו שאמרת אבל הלימוד שלך היה בלי נשמה ותיכף ומיד צוה הרב מ' דוב בער את המשרת שלו לנסוע לביתו והוא נשאר שם אצל הבעש"ט ולמד אצלו חכמות גדולות ועמוקות כל זה שמע מפה קדוש הרב מ' דוב בער זלה"ה:

פרק נט

ויאמר הנה האש והעצים ואיה השה לעולה ויאמר אלהים יראה לו השה לעולה בני. קשה למה שאל הנה האש והעצים ע"ק מ"ט השיב אלהים יראה לעולה בני הל"ל עולה בני. וי"ל דבגמ' פסחים פ' אלו דברים ת"ר הלכה זו נתעלמה מבני בתירה כו' ולא ידעו אם פסח דוחה שבת קראו להלל כו' התחיל מקנטרין כו' שאלוהו שכח ולא הביא סכין כו'. וירושלים לאחר שפרצו בחומה מלכי יון הויא רה"ר א"ל בני נביאים הן כו'. למחר מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו מי שפסחו גדי תחב' בין קרניו ומקשי והא קעביד עבודה בקדשים ומשני כדהלל דלא מעל אדם בעולתו מימיו דלא היה מקדישה עד שבא לבהמ"ק. וז"ש יצחק שנ' תחלה ויקח בידו את האש כו' ויבקע עצי עולה וישם על יצחק והקשה לו יצחק ויאמר הנה האש שאתה נושא וא"א לומר שאתה בעצמך תהי' העולה והעצים אני נושא ועולה הויא ק"ק ויש בה מעילה מחיים א"כ מוכרח לומר שיהיה שה לעולה א"כ ואיה השה לעולה והשיבו ויאמר אלהים יראה לו השה פי' אפשר שהאמת עמך דאלהים יראה לו השה ואם לא לעולה בני פי' איני אומר עולה בני דהוה משמע דכבר הקדשתיך להיות עולה אלא לעולה בני פי' שם אקדישך וכדהלל:

פרק ס

הלומד לשמה כוונתו אהבה לדבק א"ע בעצמות האותיות של התורה שהוא היותו מרכבה להקב"ה שהוא חי החיים ותענוג התענוגים שבתוך האותיות הוא אור א"ס ובאור פני מלך חיים. וזהו ששמ"מ הבעש"ט ענין לשמה לשם האות עצמה פי' לאור א"ס והחיות הגנוז בו:

מבעש"ט זלה"ה הכל בהשגחה פרטית ממנו ית' וכשאינו מאמין בזה הוא בדין מלכות שמי' ומשועבד אל הקליפה המכסה ומסתיר ענייני השגחת הש"י. ולעתיד בימי המשיח יעביר רוח הטומאה ויתגלה השגחתו ית' בפרטות וזהו אין בין העה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות:

מבעש"ט זלה"ה מהו באדם חסדים וגבורות פי' כשיחשוב האדם שפלותו וגריעותו נק' גבורות וההיפך גודל מעלת חסדי הש"י עליו ועם כל אדם נק' חסדים:

פרק סא

בס' חרידים אלה המצות עשה התלויות בלב ואפשר לקיימן בכל יום. מאושר מאלוה מאנוש. מאמין מציאותיך. ממציא מאין מצואים. משגיח מנהיג מושל. מאמין מיחודיך מתירא מרוממות מוראך. משמך. ממקדשך. מיראיך. מחכמיך. משתוקק מאהבתך. משורר משירות מחודשות מלפניך. מזכירך מאהבה מיצועי משכבו. מתעורר מחצות מדביקותיך ממליכך מק"ש מעלה מטה מארבע מעמקים. מתפלל. מקדשך ממקהלות. מדמה מדרכיך. מבחירה מטוב משימך מבטחו. מתבונן מגדולתך. מזכיר מחסדיך. מיציאת מצרים. מקבל מעול מלכות. מעול מצות משבח מלך מחונן מכח. מזכירך משבחך מנשימותיו. מיסוריו מקבלם מאהבה משמחה מפשפש מעשיו. מתשובה מחטאיו. מתודה. מל מערלת מלב מבשר. מורא מאב מאם. מכבדם. מחבב מריעיו. מגירים. מדיינם מזכות. מלכעוס. מלדבר מרעת מריעיו. משנאיו מגופך מחביריך מנע. מקבל מדברי מוכיחים מבקר מחולים. מבקש מרחמים מחזירם מתשובה. מקדש מחנהו. מיוחד מחותמות מאותות מלך משייר מפיאה מצדעיו. מלהשחית מזקנו. מתעטף מכסות מורא. מסתכל מציצית מזכירים מצותיך. מקדש מחשבת מוחיו מתפילין. מזכיר מתמידות ומשבת. משים מגופו מקדש. מעון משכנותיך. משים מזוזה מפתחו. מזכיר ממשלתך מצאתו מביתו מבואו. משים מנפשו מחוט משולש מקדושה משולשת מתענג משבת מעצמותו מקדושתו מוכתר מכתר מאור מקודש מתפארת מעוזו מוכלל מנשמה מתוספות מושלת משבת מובטל ממנהגו מטבעיו' מגופניות מתפשט מגשמיות מקדש מחשבת מוחיו מתעורר מרוחניות מתלבש מנשמה משדי משיג מהשגות מתורה מסודותיה משים מנפשו משכן מתמיד מקדש מלך מדביקותו מדמה מאור מסביבו מתפשט מתוכו מושבו מתעטף מכסות מורא מרעיד מטבעו מתעורר מיראה מאהבה.

פרק סב

בגמ' הרוצה ליהנות יהנה כאלישע כו' והרוצה שלא ליהנות אל יהנה כשמואל הרמתי. הקשה א"כ כיון שהוא דבר הרשות דהרוצה לעשות כך עושה והרוצה לעשות כך עושה א"כ למה ליה לבעל מסדר הגמ' למכתבי'. ע"ק דחדא בבא משתמ' מאידך או סיפא מרישא דכיון דקאמ' הרוצה להינות יהנה כאלישע ממיל' שמעינן דהרוצה שלא להינות כו' או רישא מסיפא. ופי' דהנה העשיר הנותן צדקה הוא עושה מצוה דנתן תתן לו כו'

פתוח תפתח את ידיך לאחיך כו' אבל העני המקבל את הצדקה לכאורה אינו עושה שום מצוה אך אם העני המקבל את הצדקה מקבל בכוונה זו כלומר כיון שאני צריך לקבל וכגון שאין מעשה ידיו מספיקים לו על זה אמרו כל הצריך ליטול ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ובמשנה היו לו מאתיים חסר דינר אפי' אלף נותנים לו כאחת ה"ז יטול. א"כ כשמקבל העני בכוונה זו כיון שאני צריך ליטול הריני מזכה את העשיר העושה עמי צדקה נמצא גדול המעשה יותר מן העושה שהרי העני המקבל יכול לקבל ביום אחד צדקה מכמ' אנשים יותר ממה שהנותן יכול ליתן. וזה ארז"ל כן בפי' ע"פ האיש אשר עשיתי עמו היום בועז אשר עשה עמי לא אמר אלא עשיתי עמו דיותר ממה שבעה"ב עושה עם העני העני עושה עם בעה"ב. והנה העני המקבל צדקה לש"ש כו' ראוי לו שלא לקבל צדקה אלא מאנשים צדיקים ושיזכו על ידו אבל לא מאנשים רשעים כדמצינו באלישע דמאנשים צדיקים קיבל צדקה אבל מנעמן לא רצה לקבל דאע"פ שנעשה גר תושב לא רצה לקבל ממנו דלא היה כדאי שיזכ' ע"י אלישע. וזהו פי' הגמ' הרוצה להינות יהנה כאלישע פי' שיתכוין בלקחו הצדקה כדי לזכות את העשיר הנותן לו א"כ לא יקבל צדקה אלא מאנשי ישראל הצדיקים שהם כדאי לזכות על ידו ולא יאמר כיון שמצו' הוא ליקח צדקה על דרך זה א"כ ירדוף אחר ה לקחת דווקא כו'. ע"כ אמר אעפ"כ הרשות בידו והרוצה שלא ליהנות אל יהנה כשמואל הרמתי דמצינו שלא היה נהנה מהבריות:

פרק סג

אשירה ואזמרה ואודה בקול נעים לאל ראשון ואחרון. הנותן חלקנו בתורתו ביושר וכשרון. רני רני השיטה בשיר ורון. נא קומי עלזי חבצלת השרון. האל יושיע מהרה לעם אשר קרא שמם ישראל וישורון. כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו יכונן וישיב לויים לשירן ולזמרן ולעבודתם בית אהרן. הכל יודו ויברכו וישבחו לשמו עליונים ותחתונים העוברים לפניו כבני מרון. נצח כולם יפארון וישוררון אין כאל ישורון. יושם על לב לזכרון. גודל אהבה עוז הדרת מלך בישורו. דום הוחילו לאלהים עוד נשוב לבצרון להודות על כל הטוב והכשרון. לברך על השלימים והמוגמרין. במהרה נזכה ותשוב העבודה למקדשינו ולשכת הגזית לסנהדרין. תבנה ותכונן מקדש והיכל ומזבח והארון וירננו שוכני עפר ויקיצו ישיני חברון. רנה וצהלה בראש ההרים אשר במאדרי אדרון. העת גדול יהי כבוד הבית האחרון במהרה בימינו אמן:

ת ו ש ל ב ע